

Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der nu vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegste tijden af

<https://hdl.handle.net/1874/37215>

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

VIERDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER NU

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte
Gedenkstukken samengesteld,

DOOR

JAN WAGENAAR.

Met Plaat en Kaarten.

VIERDE DEEL,

BEGINNENDE MET HET JAAR 1443, ONDER
DE REGEERINGE VAN HERTOGE FILIPS VAN
BOURGONDIË; EN EINDIGENDE MET DE
KAMERYKSCH VREDE DES JAARS 1529,
ONDER DE REGEERINGE VAN KEIZER
KAREL DEN VYFDEN.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART,

M D C C X C I.

*Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten
van Holland en Westfriesland.*

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

DER TIENDE BOEK

INHOUD.

- I. De Hoeksche en Kabbeljaauwsche Tweespalt herleeft. II. Oproer te Haarlem. Willem van Lalaing wordt Stadhoudcr. Gozewyn de Wilde volgt hem op. III. Oproer te Leiden. De Hertog verandert de Regeering der Steden. IV. Plakaaten tegen de partyfchap. Opkomst der Rederykers. Uitspraak over de vrye Heerlykheden. V. De Wilde afgezet en ter dood gebragt. Jan van Lannoï wordt Stadhoudcr. VI. Staat der Kerke, hier te Lande. Filips beteugelt de heersch- en geldzugt der Geestelyken. VII. Verrigtingen des Kardinaals van Cusa, in Holland. VIII. Kryg tegen de Gentenaars. IX. Bourdeaux, met hulp der Hollanderen en Zeeuwen, bemagtigd. X. Bedryf van Karel, Graave van Charolois. Regtspleeging over die van Haamstede. Maria van Bourgondie gebooren. XI. Stigtsche beroerte, om de verkiezing van Gysbrecht van Brederode. XII. De Kennemers en Westfriezen in de verbeurde Voorregten hersteld. XIII. David van Bourgondie wordt Bisfchop van Utrecht. IV. DEEL. A

trecht. XIV. Poogingen van Hertoge Filips, om 't gebied over Friesland te bekomen. XV. Oorlog met Frankryk. De Graaf van Charolois bekomt verscheiden' Heerlykheden. XVI. Togt naar Turkye voorgenomen. Kwaad vermoeden op Frankryk en Engeland. XVII. Graaf Karel handelt heimelyk aan 't Fransche Hof. XVIII. Toeleg om hem te vatten. Aanslag van Rubempré. XIX. Slag van Montlheri. Vrede van Constans. Luiksche Kryg. XX. Lasten van Holland. Verandering in de wyze van Scheepsbouw. Staat des Koophandels. XXI. Gesteldheid der Dyken en andere Zeeweeringen. XXII. Hertog Filips sterft. Zyne Kinderen. Of hy te regt de Goede bygenoemd zy. XXIII. KAREL volgt zynen Vader op. Weelde der Landzaaten. XXIV. Hertog Karel wordt tot Graave ingehuldigd. Zwaare Bede. Verbindtenissen met Engeland. XXV. Vrede van Peronne. De Luikenaars bedwongen. XXVI. Graafgeding. Handel, om de Friezen tot onderwerping te brengen. XXVII. Verandering in Engeland. Warwik kruist op de Hollandsche en Zeeuwsche schepen. Borselen verjaagt hem. XXVIII. Eduard de IV. vlugt naar Holland. Lodewyk van Gruithuizen, Stadhouders van Holland, ontvangt hem. XXIX. Te Veere wordt eene Vloot voor hem uitgerust. Hy wordt hersteld. Vrede met Frankryk. XXX. Nieuwe Excynzen. Oproer te Hoorn. XXXI. Nieuwe Oorlog met Frankryk. Bestand. XXXII. Beroerte te Zierikzee. Te Dordrecht. XXXIII. Gevangenis van Reinoud en Gysbrecht van Brederode. XXXIV. Staat van Gelderland. Hertog Arnoud gevangen,
door

door zynen Zoon, *Adolf. Karel*, tot Hertog van Gelder en Graave van Zutphen, ingehuldigd.

Het vuur der Hoeksche en Kabbeljaauw- FILIPS I.
sche tweedragt, eenige jaaren her-
waards, onder de asche gesmoord geweest
zynde, begon, omtrent den jaare 1444, aan
verscheiden oorden in Holland, heviger dan
te vooren, te ontbranden.

Hertog Philips, werks genoeg vindende aan
het bestier zynere uitlandsche Bezittingen en
aan het bevorderen zynere heerschzugtige oog-
merken in Frankryk, hadt, gelyk wy, in het
voorig gedeelte dezer Geschiedenis, hebben
konnen merken, het bewind over Holland en
Zeeland aan eenen Stadhouder toevertrouwd,
die, zyn Ampt eenige jaaren bekieed hebben-
de, van tyd tot tyd, door eenen anderen,
werdt opgevolgd. Het geduurig afzyn des
Graaven deedt het gezag des Stadhouders
zeer toeneemen, en was oorzaak, dat de party,
welke hy toegedaan was, alomme in 't be-
wind raakte, terwyl de andere party buiten
de voornaamste bedieningen gehouden werdt.
Philips hadt, tot hiertoe, zorg gedraa-
gen, dat zyne Stadhouders, of inlanders
van de Kabbeljaauwsche zyde geweest wa-
ren, of uitheemschen, die van zyne hand
vloogen, en derhalve deeze zelfde zyde
volgden, om dat hy 't goedvondt. Hugo
van Lannoi, Heer van Santes, die, in 't
jaar 1433, in de plaats van Frank van Bor-
felen, Stadhouder geworden was, hadt vol-
komen voldaan aan de inzigten van Hertoge
A 2 Filips,

I.
DeHoek-
sche en
Kabbel-
jaauw-
sche
tweespalt
herleeft,
in ver-
scheiden
Steden.

FILIPS I. Filips, en de Hoekschen zo ver buiten allen bewind weeten te houden, dat zy zig reppen noch roeren durfden. 't Land schein dan inwendig in rust, tot dat Lannoi, in 't jaar 1440, opgevolgd werdt door *Willem van Lalaing*, Heere van Binguicourt. Deez' was ook wel der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan; doch begon allengskens de Hoekschen te begunstigen. Het Huwelyk zyner Dogter, *Yolenda*, met *Reinoud*, Heere van Brederode, gaf hier toe aanleiding. Brederode was thans het hoofd der Hoekschen, en wist, by zynen Schoonvader, te wege te brengen, dat dezelve, in de voornaamste Steden, op 't kussen raakten (a). Doch deeze verandering bragt de gemoeden der Kabbeljaauwschen aan 't gisten. De tweedragt, tuschen hen en de Hoekschen, nam hand over hand toe, en borst, in 't jaar 1444, tot daadelykheid uit.

Willem van Lalaing wordt Stadhouder.

Slegte tyd en drukken de lasten.

1443.

De Kabbeljaauwschen bedienden zig van de omstandigheden, in welken 't Land zig toen bevondt, om 't Gemeen, tegen de Hoekschen, gaande te maaken. De strenge Winter des jaars 1442 was gevolgd van eenen kouden Zomer, die den gewassen veel nadeels toebragt, en groot gebrek hier te Lande veroorzaakt hadt. Hier kwamen zwaare belastingen by, die, om de buitengewoone tienjarige Graaflyke Bede te voldoen, alomme op de Gemeente gelegd (b), en met veel weerzin gedraagen werden. In Bloei maand des jaars 1444, werdt 'er, ter Vergadering van Holland, in den

1444.

(a) R. SNOI Rer. Batav. Libr. X. p. 149. JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode, Cap. XLIX. bl. 644.
(b) VELIUS Hoorn, bl. 62.

den Haage, van wege den Hertoge, eene FILIPS I. nieuwe Leening van de Steden gevorderd. 1444.
 Doch de Gemagtigden van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en Rotterdam verklaarden, niet gelast te zyn, hierin te bewilligen. Ook hadden zy, naar 't schynt, reeds zo wel ondervonden, dat de Gemeente niet meer diende bezwaard te worden, dat zy geenen anderen raad wisten, om den Hertoge te voldoen, dan hem, of den Stadhouder, aan te bieden, dat zy, *elc in hoir persoon, mit hoeren vrienden,* ————— *mynen genadigen Heere, wt hoeren boedel, leenen wilden (c).* De Gemeente, gedrukt door den duuren tyd en de zwaare belastingen, was ondertuschen bevreesd voor nieuwen. De Kabbeljaauwſche Vroedschappen, in sommige Steden, roeiden hieronder, en gaven den Hoekschen alleen de schuld van alles, waarover de Gemeente morde.

Te Amsterdam sloeg het graauw allereerst aan 't muiten. Decze Stad hadt zig, door 't beschadigen der Engelschen en door 't weigeren van vergoedinge, reeds in 't jaar 1442, zo zeer tegen de Ridderschap en de overige Steden van Holland vergreepen, dat alle onderhandeling met dezelve verbooden geweest was. Doch dit geschil was bygelegd (d). Nu waren *Lodewyk van Montfoort* en *Gysbrecht van Viane*, tegen 't einde van Louwmaand, derwaards afgezonden, om, uit 's Graaven naam,

De Kabbeljaauwſchen uit Amsterdam verdreeven.

(c) X. Memoriaalb. ROSE, by DE RIEMER 's Graavenh. II. Deel, bl. 85, 86.

(d) VIII. Memoriaalb. ROSE *gequot.* D. 2. f. 26. *verf.* 49 *verf.* 71 *verf.* 73. *verf.*

Filles I. de Wet te vernieuwen. De Hoekschen en Kab-
 1444. beljaauwschen zогten hier, ieder, eenigen uit
 hunnen aanhang ter Regeeringe in te drin-
 gen. Men hieldt afzonderlyke Vergaderin-
 ge. Men riep eenig volk, uit Haarlem en
 Monnikendam, in de Stad. Men hiffte, we-
 derzyds, 't graauw en de burgery op tegen
 elkanderen. De klokken werden getrokken,
 de Schour geweldelyk aangevallen, en ie-
 mant, die ten beste sprak, in 't heerst van
 den oploop, doodgeslaagen. De Priester, met
 het Sakrament, op straat gekomen, was
 naauwlyks magtig, om de woeste menigte een
 weinig tot bedaaren te brengen. 's Graaven
 Gemagtigden troffen, eindelyk, op den eer-
 sten van Sprokkelmaand, een Bestand, welk,
 door tien uit ieder partye, getekend werd
 (e). Van elders blykt, dat de Hoeksche Hee-
 ren hier de overhand behielden; verdryvende
 alle de Kabbeljaauwschen, die de wyk naar
 Haarlem namen. Haast sloeg de vlam der
 oproerigheid derwaards over. De Kabbel-
 jaauwschen, door 't kleppen van de klok by-
 een gebragt, plaatsten zig, gewapend, op de
 Markt. De Hoekschen stonden tegen over hen,
 Nabestaanden en Buuren, elkanderen voor
 altoos *vaart wel* gezeid hebbende, hielden 't
 geweer geveld tegen elkanderen; terwyl elk,
 van zynen kant voorgaf, voor de goede zaak
 te sryden. Twee dagen, hieldt men dus stal,
 zonder den zwaaren regen, die ondertuschen
 viel, eenigzins te ontzien: terwyl, ook hier,
 een Priester, met het Sakrament, tuschen
 beide

Oproer
 te Haar-
 lem.

die wout
 rullm
 -oy
 -ev
 -b

(e) VII. Memoriaalb, ROSE *geguot*, D. 1. f. 108.

beide gaande, partyen verhinderde, handgemeen te worden. De Hoekſchen, geleid door den Burgemeester *Klaas van Adrichem*, waren de eerſten, die aftrrokken. De Burgemeester verſterkte zig in zyn Huis, welk eerlang, door zynen eigen Broeder, *Simon van Adrichem*, die de Vleeschhouwers tegen hem aanvoerde, hevig beſtormd werd. Den anderen Hoekſchen Heeren, die zig, inſgelyks, in hunne huizen verſterkt hadden, trof gelyk lot. Zy booden, van hunner kant, alle mogelyke tegenweer, waardoor 'er dagelyks, ter wederzyde, verſcheiden omkwamen (f).

Filips, van deeze opſchuddingen kennis gekreegen hebbende, hadt zyne Gemaal *Izabelle*, aan welke hy 't hoog bewind over Holland hadt opgedraagen (1), in alleryl, herwaards gezonden: en zy, in den Haage aangekomen, begaf zig, terſtond, op weg naar Haarlem. Zy was verzeld van den Stadhouder *Lalaing*, die de Hoekſchen begunſtigde, en van *Frank van Borſelen*, die 't met de *Kabbeljaauwſchen* hielt, op dat zy ſchynen zou, beide den partyen genoeg te willen geeven. Doch *Lalaing*, te *Hillegom* gekomen, werd gewaarſchuid,

FILIPS I.
1444.

De Hertogin van Bourgonde komt herwaards om den oproer te ſtillen.

(f) R. SNOI *Rep. Batav. Libr. X. p. 149.*

(1) Onder anderen, blykt dit, uit eenen Brief, door haar, op den zesden van Wintermaand deezes jaars, in den Haage, gegeven, beginnende *ISABELLE* enz. *macht en 't Gouvernement hebbende* enz. Zie *DE RIEMER. Beſchryv. van 's Gravenb.* I. Deel, V. Hoofdſt. bl. 232. Men beſpeurt het ook, uit de *Memoriaalboeken van den Hove van Holland.* Zie VII. *Memor. ROSE* gequoteerd D. I. f. 112, 112. verſ. 115. verſ. 119. VIII. *Memoriaalb. ROSE* gequoteerd D. 2. f. 7.

FILIPS I.

1444.

schawd, dat de Haarlemmers hem de dood gedreigd hadden, zo hy in de Stad kwam: en deeze tyding trof hem zo diep, dat hy terstond naar den Haage te rug keerde. Izabelle, die van Haarlem eerst gedagvaard hebbende, om haar de Sleutels over te leveren, 't welk, naar 't schynt, verzuimd werdt; nam hieruit gelegenheid tot het verbieden van alle gemeenschap met de Stad, en tot het aanslaan van alle goederen en renten der Ingezetenen in 's Graaven eed, die, binnen vier dagen, de Stad niet ruimden (g). Sedert in de Stad gekomen, bewoog zy de Hoeksche Heeren, die nog in hunne Huizen bezet gehouden werden, om, voor zonnen ondergang, Haarlem te ruimen, onder heimelyke belofte, dat zy hen, binnen drie dagen, wederom zou doen inlaaten. De Hertogin verzelde hen vervolgens naar Amsterdam, alwaar zy, met open armen, ontvangen werden. Ook moesten zy zig hier blijven ophouden; also de Hertogin zig niet in staat vondt, om haare belofte naar te komen. Te Amsterdam, alwaar de Hoekschen volkomen meester waren, ontving men, kort hierna, Reinoud van Brederode, met veele andere Edelen en Knegten, tot bescherming der Stede. De Hertogin was, midlerwyl, naar Brusfel te rug gekeerd (h). Die van Dordrecht lagen, ten deezen tyde, ook overhoop met eenige Zuidhollandsche Edelen en met verscheiden Steden, ter oorzaak

Onlust
met Dor-
drecht.

(g) VIII. Memorialb. Ross *gequot.* D. 2. f. 90 vers. 97. vers. 99 vers. 100, 105.

(h) Goudsche Chron. bl. 191. SMOY *Libr.* X. p. 169. HEEMSKERK Batav. Arcad. bl. 220, 221.

zaake van het Stapelregt. De Hertogin hadt FILIPS I.
de Stad, tot driemaal toe, door eenen Bode, 1444.
in den Haage doen dagvaarden: doch men
hadt geweigerd, Gemagtigden, derwaards,
te zenden. Zelfs hadt de Regeering den laat-
sten daagbrief niet willen ontvangen, en den
Bode zo bejegend, dat niemant onderneemen
durfde, haar op nieuws te dagvaarden (i),
Hoe deeze twist, ten deezen tyde, afliep, is
mij niet klaar genoeg gebleeken. Alleenlyk
meen ik, dat 'er, in 't jaar 1445, eene ver-
andering der Regeeringe uit ontstaan is (k).

Filips toonde zig vergenoegd over de verrig-
tingen zyner Gemaalinne te Haarlem; alwaar
nu de twee partyen bevredigd waren (l); doch
hy was te onvrede, dat zy Amsterdam, in de
handen der Hoekschen, hadt moeten laten. De
Gemagtigden uit deeze Stad, en die van den
Kabbeljaauwschen aanhang uit Haarlem trok-
ken, eenigen tyd hierna, naar Brussel, om
hun gedrag, voor den Hertoge, die hen ont-
booden hadt, te verdedigen. 't Gevolg van Lalaing
deeze handeling was het afzetten des Stad- wordt
houders Lalaing (m), wien Filips de schuld afgezet.
gaf van alle de opschuddingen, in Holland Goze-
voorgevallen. Gozewyn de Wilde, een Vlaa wyn de
ming, werdt, onder den naam van *President*, worct
in zyne plaats, aangesteld. Hy kwam, in Presi-
de Lente des jaars 1445, herwaards over, dent.

Niet lang na zyne aankomst, kreeg hy de 1445.
han- III.

Opshud-

(i) VIII. Memoriaalb. ROSE *gequot*, D. 2. fol. 87, 88 *vers.*
89 *vers.* 90 *vers.* 91, 94 *vers.* 95.

(k) Regeer. Lyst, by BALEN bl. 290.

(l) X. Memoriaalb. ROSE *gequot*, E. 2. f. 14 *vers.*

(m) Goudliche Chron. bl. 131.

FILIPS I. 1445. handen vol werks, aan het stillen van eenen oproer, te Leiden. *Floris van Boshuizen*, Schout der Stad, was den Hoekschen toegedaan, en waarschynlyk hierom, hoewel ook om het openen van zekere Koffer, die, door den Rentmeester van Noordholland, verzegeld was (*n*), in den haat geraakt van Hertoge Filips, die het Schoutampt, onlangs, aan *Simon Fredrikszoon* hadt opgedragen. Deez' hadt zynen Lastbrief te Leiden doen afkondigen; doch Boshuizen hadt de wettigheid van denzelven in twyfel getrokken, en was ten Hove gereist, om 'er Vertoogen tegen te doen, na dat hy een' Onderschout, in zyne stede, aangesteld hadt. *Simon Fredrikszoon* liet zig, in zyn afzyn, door den President de Wilde, in zyn Ampt, bevestigen, en stelde insgelyks eenen Onderschout aan. Dus hadt men twee Schouten en twee Onderschouten, op éenen tyd, te Leiden, die elk hunnen ahang hadden. De Hoekschen hielden Boshuizen, de Kabbeljaauwschen *Simon Fredrikszoon* voor wettigen Schout. De andere Regenten der Stad waren ook verdeeld: en uit hoofde der gemeene partytschap, en ter oorzaake van eenige byzondere geschillen, zeer tegen elkanderen verbitterd. De eene en de andere party bragt, eindelyk, zynen ahang uit de Burgery in de wapenen, en op den eersten van Hooimaand, trok men op tegen elkanderen. De Kabbeljaauwschen, die verre te kort geschooten zouden zyn, waren versterkt geworden, door eenige manschap uit Delft

(n) XI. Memoriaalb. ROSE *gequot.* F. 1. f. 21.

Delft en uit den Haage, hun door den President de Wilde toegeschikt, en hadden zig met *Jan van Wasenaar*, Heere van Voorburg, aan 't hoofd, op de Breëstraat, by 't Stadhuis geplaatst. De Hoekschen, die op de nieuwe Straat by de Hooglandsche Kerk samen getrokken waren, begaven zig, van daar, naar de Breëstraat, om de Kabbeljaauwschen aan te tasten. Op de Koornbrugge gekomen, hieldt *Gerrit Potter* hen staande, voorgeevende gelast te zyn, om met hen van vrede te spreken. De Hoekschen toonden zig gereed hier toe. Doch, terwyl hy over en weder ging, wêrden zy, onvoorziens, overvallen van de gantsche magt der Kabbeljaauwschen, die zo sterk op hen indrongen, dat zy tot aan en op S. Pankras Kerkhof wyken moesten, alwaar men hen, naar 't schynt, uit ontzag voor de heiligheid der plaats, niet beledigen durfde. Een Priester vertoonde zig in 't harnas onder de Hoekschen, roepende en tierende geweldiglyk tegen den President en Raaden van Holland (a). Eenige Hoekschen waren gesneuveld, in deeze gelegenheid. Meer waren 'er gewond, men wel honderd entwintig gevangen genomen. *Jan Danielszoon*, een deezer gevangenen, en Zwager van den Schout Boshuizen, werdt, met nog twee, sedert, in den Haage onthald. Met eenige anderen, zou men denzelfden gang gegaan hebben; doch Frank van Borselen verwierf hun 't leeven; Zy werden dan, eenigen tyd, in ruimer of enger

(a) XI. Memoriaalb. ROSE gequot. F. 1. f. 49.

Filips I.
1445.

Filips
komt
zelf her-
waards.

Hy ver-
andert de
Regee-
ring te
Amster-
dam en
elders.

enger hegtenis gezeten hebbende, ontslaagen (p). Egter kwam niemant, zonder 't betaalen van Losgeld, vry. Deeze strengheid was oorzaak, dat de Hoekschen in Leiden zig, eenen tyd lang, stil hielden.

De gemoeden waren nochtans, hier en in andere Steden, op verre na, niet in rust gebragt: des Filips reden vondt, om in persoon naar Holland te komen. Hy was van *Jan van Nasfau, Heere van Breda*, en van *Jan van Hensberg, Bisfchop van Luik*, verzeld. De Bisfchop was een Neef van *Gysbrecht van Brederode*, Broeder van Reinoud, en Domproost te Utrecht, die hem verzogt hadt, de zaak der Hoekschen den Hertoge ten gunstigsten te willen voordraagen. Ook werd, door zyne en Nasfaus tuschenspraak, te wege gebragt, dat de Regeering der Steden, aan een gelyk getal van beide de partyen, werd toevertrouwd, waar door de zaaken, voor dien tyd, op eenen goeden voet gebragt werden. Filips trok, van Stad tot Stad, alomme de Regeering veranderende. In Slagtmaand, kwam hy, met de verdreeven Kabbeljaauwschen, van Haarlem te Amsterdam, alwaar hy Schout, Burgemeesters en Schepens allen uit hunne ampten, en anderen, van de Hoeksche en Kabbeljaauwsche zyde, in derzelve plaatfen stelde (q), die, alléenlyk van den negentienden der gemelde tot den tweeden van Sprokkelmaand des volgenden

(p) XI. Memoriaalb. Rose geguot. F. 1. f. 22, 37 vers 33, 34.

(q) Regeer. Lyst, op 't jaar 1445.

jaars, den gewoonlyken tyd der verandering FILIPS I.
van de Regeeringe, dienen zouden (r). t 1445.
Schynt dat Brederode en de Knegten, voor-
heen tot bescherming der Stad ingenomen,
reeds voor 's Hertogen aankomst, wederom
geweeken waren. Of mischien hebben zy zig
thans ook met hem verdraagen.

Eenige maanden vroeger (2), was, hier IV.
te Lande, op 's Hertogen naam, een Plakaat Plakaaten
afgekondigd: waarin het Verbod, by den Zoen tegen de
met Vrouwe Jakoba, gedaan, van elkanderen Hoek-
Hoeksch of *Kabbeljaauwsch* te noemen, op 't sche en
ernstigst, vernieuwd werdt. Ook werdt het Kabbel-
spreeken of zingen van partydige Gedigten tegen jaauw-
elkanderen veroordeeld. De *Rederykers*, eene sche he-
soort van Digtters en Tooneelspelers te gelyk, den.
schynen, onder 't blaaken der *Hoeksche* en Opkomst
Kabbeljaauwsche oneenigheden, hier aller- der Re-
eerst opgekomen, en de bytende Digt- en derykers.
Tooneelstukken, die zy zongen of uitspraken,
door Hertoge Filips, thans verbooden te zyn.
Vermoedelyk hebben de voornaamsten van
beide de partyen zig van deeze Luiden be-
diend, om elkanders Perfoonen en bedryf haa-
telyk af te schilderen voor 't volk: gelyk men
zig, eene eeuw laater, ook van hun bediende,
om de Geloofs- en Zedenbetering, welke men
hier wilde invoeren, den volke smaakelyk te
maaken. Het Plakaat, van welk wy spreeken,
verbiedt wyders „ het geeven van *Livreij*,
„ buiten zyn eigen Huisgezin en Dienaars;
„ het draagen van *Kapproenen* en *Paluuren*
„ [of

(r) Groote Chron. *Divis.* XXIX. *Cap.* 21.

(2) Op den agt-entwintigsten van *Grasmaand*.

FILIPS I. 1445. „ [of Livreyen] tot tekens van onderscheid, „ het maaken van nieuwe Schutteryen, het „ draagen van *Pansieren* [of harnassen], zwaar „ den, lange mesfen, en eenige diergelyke din- „ gen (s).” Men ziet hier uit, aan welke blyken, de hevigheid der tyden zig thans deedt kennen. Een ander Plakaat, alomme, in 't volgende jaar (3), afgekondigd, geeft ook getuigenis van de onderlinge bitterheid der twistende Landzaaten. Men was, tot hier toe, gewoon geweest, de Doodflagen, die, in de veelvoudige Burgergevegten, van tyd tot tyd, voorvielen, niet slegts op den Doodflager, maar ook op zyne Maagen, en zelfs op zulken, die 't Gevegt niet bygewoond hadden, te wreken. Het Hof, hier tegen willoende voorzien, beval „ dat zulke Maagen „ van beide de partyen, die *niet mede in vaer- „ de noch in velde* waren geweest, als het Ge- „ vegt geschiedde, zes weeken lang, *eene goe- „ de en vaste Vrede* zouden hebben; op dat „ men, van wederzyde, genoegzaame gele- „ genheid hebben mogt, om zig met elkande- „ ren te verzoenen (t).”

Filips verklaart, welke Heerlykheden zyn van Beden. Terwyl Filips, ten deezen tyde, in Holland was, hadt hy een oud geschil beslist, het Regt eeniger Edelen, die voorgaven vry te zyn van de Graaflyke Beden, betreffende. Zyne uitspraak, die nog nimmer gedrukt is, en veel opheldering geeft aan den toestand der Hol-

(s) Zie dit Plakaat by SCRIVERIUS Toest. op het Goudsche Chron. bl. 273.

(t) Handv. van Amsterd. bl. 23. Zie het ook by SCRIVEL, Haarl. bl. 260. Handv. van Alkm. bl. 23. Van Drecht. bl. 61.

(3) Den negenden van Oogstmaand.

Hollandsche Edelen van deezen tyd, en aan FILIPS I.
de voorregten van derzelve byzondere Heer- 1445.
lykheden, is gewigtig genoeg, om hier (v)
te worden ingevoegd:

Uitsprake, welke Heerlykheden vry zyn
van Beden, welke daerentegen de Be-
de subject.

*Omirent een jair geleden, als myn genad.
Vrouwe van Bourgⁿ. in den Hage was, ende al-
dair by hair vergadert waren tot eenre dach-
uairt die gemeen Baenridzen, Ridderen en Kna-
pen van Hollant en van Vrieslant, soe dede myn
gen. Vrouwe openen en seggen voir hun, op dat
yemant van hunluyden meynden en houden wou-
den dat die luyden en Onderfaten, geseten in hoe-
ren Heerlicheden gelegen in Holl. en Vriesl. ende
die sy van mynen gen. Heere als graue van Holl.
te leen houden, schuldich syn vry te wesen van te
gelden en te contribueren in den beden die mynen
gen. Heere van Bourgⁿ. in synen landen van Holl.
en van Vriesl. voir die tyd gegeven waren, ende
noch gegeven souden worden, dat een yegelic,
hem dies vermetende, overbrengen souden in den
handen van myns genadichs Heere Rade hair
privilegien, brieven en bethonen, dair mede sy
hem dair in behelphen souden willen, ende myn
genad. Heere op dese tyt in den Hage tegenwoir-
dich wesende heeft denselven synen Baenrid-
zen, Ridderen en Knapen desgelycx doen openen
en seggen; Wair op myn genad. Heere heeft doen
over sien alle die brieven, privilegien, schriften en
bethonen, die yemand van de voirsz. Baenridzen,
Ridderen en Knapen overgebracht en de ge-
thoent*

(v) Uit het XI. Memoriaalb. ROSE geguot. F. 1. f. 58. vers.

FILIPS I.
1445.

thoent hebben, ende meerre sekerheyt, soe heeft hy dairenboven doen oversien en visiteeren syne registeren en rekeningen van over lange jairen 't welke al in 't lang wail duersien wesende mit goeder deliberacie, ende na advys ende rypen raat dairop gehadt by myns genadichs Heeren rypen Rade; soe is dairop wtgesproken, geordineert en gedeclareert 't geent dat hierna volcht.

Eerst die Abdisse van Reinsburch als van hoire Heerlicheit en Onderstaten van Reynsburch.

Die Grave van Oistervant, als van der Heerlicheit en Onderstaten des lants van Voirne, hem verleent by mynen genadigen Heere syn leven lang.

Die Heer van Egmonde, alsoe verre als 't ancleest der Parochie van Egmonde, en syne Onderstaten dair in geseten.

Die Jonchr. van Gaesbeke, als van synen Heerlicheneden en Onderstaten van Putte en Stryen.

Die Heer van Brederode als van synre Heerlicheit van Vyanden.

Die Heer van Yselsteyn als van der Heerlicheit van Yselsteyn.

Die Heer van Cruningen, als van der Heerlicheit van Heenvliet als een lit 's lants van Voirne.

Heer Geryt van Poelgeest, als van der Heerlicheit van Hoichtmade.

Heer Arendt van Gendt, Florys van Kyfhoek, en Goidscalc Oom, van de Heerlicheneden in eenen privilegie begrepen alse Papendrecht, Mathena, Wyngarden, Wervelcamp, Cortengne, Slingelant, Goudryden, Heerdincvelt, ende Giesenmonde.

Als van de Heeren en Vrouwen voirn. ende van
hoe

hoeren Onderfaten geseten in der Heerlicheneden FILIPS, I.
 voirsz. soe is wtgesproken, dat myn gen. Heere 1445.
 die reserveert en hout in state in sulker vormen,
 dat hair Onderfaten van den beden die mynen
 gen. Heere voir dese tyt in synen Landen van Holl.
 en van Vriest. gegeven hebbengeweest, die tegen-
 woirdelic loop hebben ende die nog hierna hem
 gegeven zullen worden, onbelast wesen sullen,
 soe lange en tot der tyt toe dat by mynen gen.
 Heere anders dairop geordineert, en gedecla-
 reert sal wesen: Mar dat alle die ander luyden
 en Onderfaten geseten in enigen anderen Heer-
 licheden gelegen in Hollant en in Vriestlant ende
 die men van der Graeffcip van Hollant of Heer-
 licheit van Vriestlant te leen hout, oick wien die
 toebehoiren, sullen mede gelden en contribueren
 den beden die mynen gen. Heere voir dese tyt ge-
 geven hebben geweest, die men nu geeft en loop
 heeft, ende die men in toecomende tyden geven
 sal, gelyc eenige ander Onderfaten myns gen.
 Heeren, ende ymmer der Heeren luyden en
 Onderfaten hier na genoemt en verclairt.

Die Heer van Brederode, alse van synen On-
 dersfaten van der Oge ende van Tempel.

Die Heer van Egmonde, alse van synen On-
 dersfaten van Wermenhuisen, van Haringker-
 spel, van Petten, van Outkerspel, van Backom
 ende van Huisduinen.

Die Heer van Wasfenair, alse van synen On-
 dersfaten van Wasfenair, ende in Oestgeest.

Die Heer van Montfoirde, als van synen On-
 dersfaten van Purmerende, van Necke, van Lin-
 schoten, van Hekendorp en dat dair an cleeft.

Heer Lodewyc van Montfoirde van der Heer-
 licheyt van Hasferts woude.

FILIPS I.
1445.

Heer Gysbrecht van Vyanden van der Heerlicheyt van Oisthuysen en van Nuwecoip.

Heer Henric van Cronenburch van der Heerlicheyt van Loven [L. Lonen, d. i. Loenen].

Heer Eduwairt die Bastairt van Hollant van Hoichtwoude mit synen toebehoiren.

Die Vrouwe van der Veer mit hoiren mededeelres van de Heerlicheyt van Abbenbroeck.

Geryt van Hemsteden van der Heerlicheyt van Benthuisen.

Willem die Bastairt van Hollant, van der Heerlicheyt van Schagercogge.

Jan van Zwieten van der Heerlicheyt van Opmeer.

Wolfairt van der Mailsteden van der Heerlicheyt van Bergen in Kennemerlant.

Jacob van Woude, van der Heerlicheyt van Warmonde.

Jan van der Boichorst van der Heerlicheyt van Noirtigerhout ende anders in Nortich.

Henric van Naildwyc, van der Heerlicheyt van Naildwyc en dat dair an cleest.

Dirc van Asfendelff van der Heerlicheyt van Asfendelff.

*Dese wisprake ende declaracie was gedaen en wtgesproken op ten eersten dach van Decembry anno ^{xiiiij.} c. ^{xlvi.} by mynen genad. Heere van Bourg^{n.} in tegenwoordicheid der Baenridzen, Ridderen en Knapen van Hollant en van Vrieslant, dair by waren myn Heer die Cancellier van Bourg^{n.} die Bischop van Verdwyn, die Heer van Croy, die Heer van Croguy, die Heer van Lallaing, die Heer van Santes, Mr. Francoys van Gendt, Mr. Philips van Manterre, Mr. Pieter Brandyn, die Rade van den Camer van Hollant, alsoe
Heer*

Heer Goeswyn die Wilde President, Borsfel, Zyl, FILIPS I.
 Gendt, Hove, Zwieten, Eccke, Wisfenkercke, 1445.
 Potter en van der Meer ende van den Rade myns
 gen. Heeren; ende dese navolgende van den lan-
 den van Hollant ende Vrieslant, die Grave van
 Oistervant, die Jonchr. van Gaesbeeck, die Heer
 van Bredrode, die Heer van Wasfenair, die
 Heer van Yselsteyn, Hr. Jan van Wasfenair,
 Hr. Lodewyc van Montfoort, Hr. Gysbrecht van
 Vyanen, die Jonchr. van Montfoirt, Hr. Geryt
 van Poelgeest, Hr. Dirc van der Merwede, Hr.
 Willem van Alkemade, Willem van Brederode,
 Ailbrecht van Egmonde, Jan van Poelgeest,
 Hr. Evert die Bastairt van Hollant, Willem
 die Bastairt van Hollant, Jan van Nortich en
 veel andere.

Dese wtsprake gedaan wesende, enich van de
 voirsz. Heeren alse die Hr. van Egmonde, die
 Hr. van Brederode, die Hr. van Wasfenair en
 Hr. Gysbrecht van Vyanen replyceerden dair-
 op meynde sommigen dat sy meer bethoons
 hadden van brieven en andere redene, dan sy
 noch ter tyt voirt gebracht en gethoent hadden,
 versouckende dair in gehoort te wesen, ende
 niet belast te worden sonder redene; wair op
 myn gen. Heere denselyen dede verantwoirden
 ende seggen, dat syne voirsz. wtsprake ende de-
 claracie van wairden blyvende gelyc voirsz.
 staat, en altois betalende syn bede, wairt so dat
 sy enige meer privilegien, rechten of bethoonen
 by brengen wouden, verder dan sy gedaan had-
 den, myn genadigen Heere wair altyd bereit
 om die te hoeren en te duersien, als sy hem die
 voirt brengen soude, ende dair na hem sulc be-
 scheit dair af te laten geschien, dat sy mit rech-
 te hem niet en souden hebben te beclagen.

FILIPS I.
1447.

Tienjaarige Bede.

Opstand in 't Noorderkwartier.

In 't jaar 1447, deedt Hertog Filips wederom eene tienjarige Bede aan Holland. De Staaten bewilligden 'er schoorvoetende in. De Hertog stelde, sedert, Gemagtigden aan, om de byzondere Steden en Plaatsen, op een aandeel in deeze Bede, te stellen; en werden, in 't volgende jaar, de oudste *Quohieren* der Verpondinge voltooid, welken men, omtrent eene eeuw laater, in de Registers van den Hove vinden kon (y). Thans klaagden veele Ingezetenen, met naame die van Westfriesland en Waterland, dat zy te hoog geschat werden. Te Hoorn, ontfonden verscheiden' opschuddingen, die niet dan met moeite werden gestild (y). In Waterland, liep het hooger. Men weigerde hier, rondelyk, meer te geeven dan men gewoon was. De Stadhoudcr, Jan van Larnoi, die de Wilde, in 't jaar 1448, opvolgde, gelyk wy terstond zien zullen, deedt, niet lang na 't aanvaarden van zyn Ampt, Heirvaart beschryven; rukte in Waterland, en nam eenigen der ryksten gevangen: die zo lang op de Voorpoorte in den Haage zaten, tot de Waterlanders hun aandeel in de Bede betaald hadden (x).

Filips hadt, omtrent het einde des jaars 1446, een voorbeeld van strengheid in de Regtsoefening gegeven, welk hier te minder voorby gegaan dient te worden, om dat my niet voorstaat, het by iemant onzer Schryveren gelezen te hebben. Wy deelen 't mede,
uit

(y) Zie ADR. VAN DER GOES Regist. op 't jaar 1550. bl. 26.

(y) VELIUS HOORN, bl. 64.

(x) Grootc Chron. Drijs. XXIX. Cap. 15.

XIII. BOEK. HISTORIE. AV 21

uit het verhaal van eenen ooggetuigen (y), Filips I.
1447.
die 't Hof des Hertogs, ten deezen tyde, volgde.

Filips, zig naar Zeeland begeeven hebbende, om, van Stad tot Stad, de Graaflyke Vierschaar te spannen, hoorde, te Middelburg gekomen, zwaare klagten over Heere *Jan van Domburg*, die van veelerlei geweldenaaryen, en zellis van moord en doodslag, beschuldigd werdt. De Hertog beval hem te vatten; doch hy, gewaarschuwd, vloodt, met vyf of zes van de zynen, in de Kerk der Minderbroederen; versterkte zig op den Tooren, en voorzag zig van voorraad, als wilde hy hier eene belegering afwagten. Ook liet Filips den Tooren omsingelen; doch niet beschieten, uit ontzag voor de heiligheid der plaats. Drie dagen duurde dit beleg; en Domburg stondt een en andermaal op 't punt, om zig over te geeven; doch werdt geduuriglyk wederhouden, door zyne Zuster, eene Non, die hem, ten aanhooren van den Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, meermaalen toeriep „ dat hy zig liever veggender „ hand behoorde te laten dooden, dan zynen Huize de schande aan te doen, van zig, „ door beuls handen, van 't leeven te laten „ berooven.” Egter gaf Heer Jan zig eindelijk op, in 's Hertogs genade, die zyn geding opmaakte, en hem, daar na, openlyk op de markt, onthalzen deedt. Zyne Zuster verwierf, met smeeken, het doode lyk nog, welk in gewyde aarde begraven werdt.

Wat

(y) OLIVIER DE LA MARCHE Memoir. Livr. I. p. 258.

FILIPS I. ^{1447.} Wat laater, toonde Filips, ook in Holland, dat hy regt doen wilde, zonder iemant te ontzien. Den President, Gozewyn de Wilde, die zekerlyk veel aan den Hertoge verdiend hadt, trof het zelfde lot, welk den Heere van Domburg hadt getroffen, om dat men hem schuldig hieldt aan een misdryf, welk Filips de strengste straf waardig keurde. 't Geval wordt, kort en bewimpeld, by onze Schryvers, te boek gesteld (2). En sommigen hebben, naderhand, geoordeeld, dat de President onschuldig is omgebragt. Wy zullen 'er alleenlyk van melden, 't gene ons met genoegzame klaarheid gebleeken is.

V.
De President, Gozewyn de Wilde, van Sodomie beschuldigd, wordt afgezet, en ter dood gebragt.

Tusschen den President en *Banjaart See*, Slotvoogd te Medenblik, was, sedert eenigen tyd, een onverzoenlyke haat ontstaan: veeligt alleen ter oorzaake van de oude partytschap hier te Lande; also de President der Kabbeljaauwsche, Banjaart der Hoeksche zyde toegedaan was. Zo ver ging de wrok, dat de President, Banjaart openlyk van manslag of moord beschuldigde: waar tegen Banjaart den President de onnatuurlyke zonde van *Sodomie* te last lei. Veel gerugts maakten deeze verwytingen, door gantsch Holland. Filips kreeg 'er haast kennis van, en 't is te vermoeden, dat hy den President schuldig hieldt. Inimmers, hy besloot hem van zyn Presidents-Ampt af te zetten.

Jan van Lannoi wordt Stadhouder.

1448.

Jan van Lannoi kwam, in Zomermaand des jaars 1448, bekleed met de waardigheid van

(2) Goudsche Chron. bl. 132. MEYERUS ad annum 1445. f. 300 vers.

Lieutenant of Stedehouder des Hertogs, her- FILIPS I.
1448.
 waards (4). Op den twintigsten, deedt hy den afgezetten President, en deszelfs beschuldiger, den Slotvoogd van Medenblik, vatten, en in den Haage op 't Hof eenigen tyd bewaaren. 't Schynt egter, dat men, sedert, goedvondt, de Regtspleeging over den President niet in den Haage te houden, om van de misdaad, die hem te last gelegd werdt, zo weinig gerugts te maaken, als mogelyk ware. De gevangenen werden beide naar Heusden gebragt, alwaar zy wel anderhalf jaar zaten. Eindelyk voerde men den President naar 't Slot te Loevestein. Hier werdt hy, zonder nog schuld bekend te hebben, ter dood veroordeeld. Om den elendigen Heere egter tot bekentenis te brengen, werdt 'er een vuur ontsteken, in het Voorhof van 't Slot, en een rood kleed, daar nevens, op de aarde gespreid. Men beloofde hem 't zwaard, zo hy belydenis wilde doen; doch dreigde hem te verbranden, indien hy by de ontkenning volharden bleef; waar op hy, uit overtuiging van schuld, of uit vrees voor zwaarer straf, de misdaad beleedt, met welke men hem betigt hadt, en op staande voet onthalsd werdt. De Slotvoogd, die geoordeeld werdt slegts een' manslag te hebben begaan, werdt eerst op vrye voeten gesteld;

(4) Hy werdt aangesteld, op dezelfde voorwaarden, als de Heer van Santes, Hugo van Lannoi, voorheen aangesteld geweest was. Zyn Lastbrief was, den tweentwintigsten van Bloemaand 1448, getekend, en hy werdt, op den zeventienden van Zomermaand, ten Hove ingeleid. I. *Memoriaalb.* BOSSAERT, gequoteerd G. 1. f. 89, 90.

FILIPS I. 1449. steld; doch kort daar na, by Vonnis van den zeden van Wintermaand des jaars 1449, ten lande uit gebannen, en van alle zyne waardigheden vervallen verklaard (a).

Den Hoekschen en Kappeljaauwschen twist, sedert het jaar 1445, aan 't bedaaren gebragt zynde, maakte Filips zyn werk van het betoomen der Geestelyke heerschzucht hier te Lande. Ook zag men, in het jaar 1451, den Kardinaal Nikolaas van Cusa, als Pauselyken Gezant, herwaards komen, met last, om onderzoek op de zeden der Kerkelyken en Kloosterlingen te doen, en de vereischte hervorming in dezelve te weeg te brengen. Om de gelegenheid hier toe wel te verstaan, moeten wy den tegenwoordigen staat der Kerke deezer Landen beknoptelyk ontvouwen.

VI. 't Verval der Christelyke Kerke was, sedert
Staat der Kerke, hier te Lande. verscheiden' eeuwen, zo algemeen geweest, dat 'er de vroomsten, by monde en geschrifte, over geklaagd hadden. Ook was het gezag der Pausen tot zulk eene geweldige hoogte gestegen, dat 'er elk alomme den last van gevoelde. Wy hebben reeds aangemerkt (b), dat zy zig 't begeeven der openvallende Bisdommen overal aanmaatigden. 't Zelfde hadt plaats, omtrent mindere Geestelyke waardigheden. De Kerkelyke geschillen ook trokken zy, als zy 't goetvonden, voor hunne Regtbank, niet zonder verkorting van het Regt der

(a) R. Smol Libr. X. p. 150. IV. Memor. van BOSSAERT f. 53 en 151 vers. en Memor. van Sent. van den Hove gequod. B. fol. 165 vers. by DE RIEMER 's Graavenh. II. Deel, bl. 35 enz.

(b) III. Deel, bl. 492.

der gewoone Geestelyke Regteren. Dit was FILIPUS I.
 't minst. Zy ondernamen zelfs, in de voor- 1449.
 naamste Vorstendommen van Europa, uit-
 spraak over weereldlyke zaaken te doen,
 onder voorwendfel, dat 'er geenen bedagt
 konden worden, in welken de Godsdienst niet
 gemengd was. Het toeneemen der Pausely-
 ke inkomsten bragt veel toe, om hun gezag
 te styven. Het verleenen van verlof tot ver-
 booden' Huwelyken en andere dingen, de in-
 komsten van het eerste jaar der opvallende
 Kerkelyke Ampten, de Tienden, de belastingen,
 die, van tyd tot tyd, op de Geestelyk-
 heid gelegd werden, de Kruisvaarten, van
 welken men, niet zonder geld, ontslaagen konde
 worden, het prediken der Afsaaten (c), en
 veele andere middelen dienden, voornaamlyk,
 om de Pauselyke Schatkist te yullen, en zyn
 aanzien te vermeerderen. Ik zwyg van de
Simonie, of verkooping der Kerkelyke Amp-
 ten (d), van welke men verscheiden Pausen
 geregtelyk overtuigd heeft. De Rykdommen
 der Pausen vloeiden neder op de Kardinaalen,
 en vervulden het Roomsche Hof niet pragt en
 weelde, die eerlang eene algemeene ongebon-
 denheid der zeden te wege bragten: terwyl
 regtschaapen Godsvrugt en waare geleerdheid
 verre te zoeken waren. In de byzondere Bis-
 dommen was het niet beter gesteld, dan te
 Rome. De Bischoppen, gelyk aan hunnen
 Geestelyken Vader, den Paus, waren meest
 ge-

(c) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 198.

(d) HERMANN. RYD. apud BASEL. Nederl. Solpit. bl. 287.
 GERARD NOVIOM. Philipp Burgund. p. 157 & Not. MAT-
 THÆI ad illum in Anal. Tom. I. p. 168.

Philips I. 1449. gezet op de uitbreiding en bevestiging van hun weereldlyk gebied (e). Wy hebben gezien (f), dat de Bischoppen van Utrecht, Rudolf en Zweder, geene geweldenaaryen te schandelyk rekenden, om zig van 't bewind hun opgedraagen te verzekeren. De Proosten, de Dekens en allen, die eenig Geestelyk Regtsgebied onder de Bischoppen oefenden, volgden derzelver voorbeeld, poogende hun gezag, ten nadeele der weereldlyken, langs hoe meer, uit te breiden. De Kloosterlingen, die voorgaven der weereld afgestorven te zyn, stapelden schatten op schatten, en verliepen zig, door weelde dartzel geworden, in veelerlei ongebondenheid (g). Hier te Lande, waren zy bezitters van de meeste Landeryen, en dreeven allerlei Neering en Koophandel (h), tot groot nadeel der andere Ingezetenen, die, zwaarer lasten te draagen hebbende, nimmer tegen de Monniken markten konden, 't Gemeen, zo kwaad een voorbeeld hebbende aan zyne Voorgangers, bekreunde zig even luttel met het beschaaven en verbeteren zyner bedorven' zeden. De Godsdienst der meesten, die den naam nog droegen van vroom, bestondt in 't eeren van de Beelden en Overblyfels der Heiligen, en in het bezoeken van Kerken en andere Godsdienstige Gestigten. Het opregten en begiftigen van Kerken en Kloosteren, de Godsdienstigheid der voorgaande eeuwen, begon, meer en meer, huiten gebruik

(e) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 217.

(f) III. Deel, bl. 493 enz.

(g) Versch. oude Brieven en and. Schriften by BOXHORN Nederl. Hist. bl. 195, 218-221, 223, 231, 236, 263 enz.

(h) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 272, 280.

bruik te raaken. Men zag, eindelyk, laat genoeg, dat men de Geestelykheid reeds te ryk gemaakt hadt. Het gezag der Kerke in Geloofszaaken was thans de Hoofdleer van den Godsdienst: en men hadt zelfs middel gevonden, om byna alles wat men wilde tot het Geloof te betrekken.

Zodanig was de staat der Kerke in 't algemeen, en ook hier te Lande. Geen wonder, dat men zo lang geroepen hadt om eene *Hervorming in 't Hoofd en in de Leden*. De Kerkvergadering van Constans was reeds, ten deezen einde, in 't jaar 1414 gehouden. Doch regte anders niet uit dan „ dat zy, 't gezag eener Kerk-
 „ vergadering boven het Pauselyk stellende, éé-
 „ nen Paus koos, in de plaats van drie anderen,
 „ die elkanderen den myter betwisteden; dat
 „ zy den Kerkelyken ban uitsprak, tegen zul-
 „ ken, die beweeren durfden, dat de Kerk de
 „ magt niet hadt, om het Avondmaal onder
 „ ééne gedaante te doen houden; en dat zy *Jan*
 „ *Hus* en *Hieronimus van Praag* ten vuure
 „ doemde, voornaamlyk, naar 't schynt, om dat
 „ deezen de Kerkelyke heerschzucht, grootheid
 „ en weelde ernstig veroordeeld hadden.”
 Want het blykt niet, dat Hus, ten minsten, eenig vastgesteld Leerstuk der Roomsche Kerke hebbe tegenproken.

Veel ingang vond onderrusschen de Leer Deerz mannen in Boheme; alwaar men, se-
 dert, het Avondmaal onder twee gedaanten woonen
 hielt, en het gezag der Kerkvergadering van den togt
 Constans niet erkende. De Husfitten waren zo tegen de
 ingenomen met dit Leerstuk, dat zy, na 't Husfitten
 afsterven van hunnen Koning Wenzelaus, Kei-
 zer Sigismund, zynen Broeder, tot zynen Op-
 vel-

FILIPS I.
1449.

Filips I. 1449. volger weigerden aan te neemen, om dat hy hun het houden van het Avondmaal, op hunne wyze, niet veroorlooven wilde. Maryn de V, die den Keizer met geweld op den Troon van Boheme wilde zetten, deedt alomme, en ook hier te Lande, in 't jaar 1429, eene Kruisvaart tegen de Husfiten prediken. Jan van Beijeren, die aan den Paus en aan den Keizer beide verpligt was, en toen een groot gedeelte van Holland in zyne magt hadt, bewoog, waarschynlyk, verscheiden' Edelen en Poorters tot den togt naar Boheme (i). Men weet, ten minsten, dat dezelve, door zes-en- vyftig Dordrecht'sche Burgers, is bygewoond (k). Doch sommigen hebben aangemerkt, dat onze Landsluiden, van deezen togt te rug keerende, de gevoelens der Husfiten herwaards hebben overgebracht (l).

De handelingen der Bazelsche Kerkvergadering, in 't jaar 1431, aangelegd, om den Keizer met de Husfiten te bevredigen, leeren ons, welken deeze gevoelens waren. De Husfiten vorderden daar, als zo veele Voorwaarden, op welken zy zig met de Kerke vereenigen, en den Keizer hulde doen wilden: „ 1. „ dat den Leeken, in Boheme, toegelaaten „ werdt, het Avondmaal onder de beide ge- „ daanten te houden: 2. dat de zondaars, vol- „ gens Gods wet, door zulken, aan wien het „ stondt, werden gestraft: 3. dat Gods Woord, „ door bekwaame Priesters, gepredikt werdt, „ en 4. dat den Geestelyken geen Regtsgebied „ over

(i) Zie REIGERSBERGEN Chron. II. Deel, bl. 206.

(k) BALEN, bl. 768.

(l) BOXHORN Nederl. Hist. II. 230.

„ over het tydelyke werdt toegelaaten. ” Van FILIPS I. 1449.
 deeze stellingen, vonden de drie laatste thans hier te Lande veel ingang, 't zy dat onze Landsluiden dezelve uit Boheme gebragt; 't zy dat zy derzelver gegrondheid, uit eigene opmerking van 't gene onder hen voorviel, geleerd hadden. Filips zelf was 'er van overtuigd. Het gedrag, welk hy, sedert, omtrent de Geestelykheid, hieldt, levert 'er onbetwistbaare blyken van uit.

Holland en Zeeland waren van ouds in 't Filips des teugelde
 Geestelyke in verscheiden' Proostdyen of De kenschappen verdeeld: in ieder van welken, heersch-
 een Proost, *Provisoir* of Deken, van wege en geld-
 den Bisshop van Utrecht, de tienden, de boe- zugt des
 ten en verdere Bisshoplyke inkomsten in- Geeste-
 derde, en ander Geestelyk Regtsgebied oef- lyken.
 fende. Zo leest men, in oude schriften, van den *Provisoir van Delfland* (m) en van *Dekens van Rynlant, van Kennemere*, of Kennemerland, *van Hollant*, dat is, Zuid-Holland, *van Westelinglant* of Westfriesland, *van Aemstelle* of Amstelland, *Waterland*, en *Zeevang* (n), *van Goye* of Gooiland, *van Scholden* of Schouwen, *van Walcheren*, en *van Zuid-beveland* (o). Veel overlast leeden de goede Ingezetenen, ten deezen tyde, van deeze Dekens, die veelerlei Regtzaaken, om dat 'er Kerkelyken in gemengd waren, of om andere redenen, den weerdlyken Regtbanken onttrokken, en voor hunne eigene Regtbank. of te Utrecht, de-

(m) Brief van Ac. 1398 by BoxH. Nederl. Hist. bl. 195.

(n) Zie een Brief van 't jaar 1462, by BRANDT Hist. der Reform. I. Deel, bl. 46.

(o) Apud MATTHÆUM de Nobilitate Libr. II. 392.

FILIPS I. den afdoen. Groote voorftanders betoonden
 1449. zy zig ook van het gewaand Voorregt der
 Kerken en Kerkhoven, om eene fchuilplaats
 te zyn, voor misdaadigen: waar door veele
 fchuldigen ongeftraft bleeven, en de weereld-
 lyke Vierschaar in kleinagting kwam (*p*). By
 verſcheiden' gelegenheden, vorderden zy den
 luiden ook zwaare geldboeten af, als, om hei-
 melyke Egt, wegens Overſpel, en over 't
 werken op heilige dagen: ook als 'er een kind,
 by ongeluk, verdrong of verbrandde, en in
 veele andere gevallen. In Westfriesland, wer-
 den de Ingezetenen, onder anderen, *onrede-
 lyk gemoeit ende gefchat* van den Deken dier
 Landftreeke: waar tegen Filips, in 't jaar
 1433, op verſcheiden' plaatsen, orde ſtelde
 (*q*). Doch in 't volgend jaar, bragt hy te
 wege, dat Biſchop Rudolf van Diephout, die
 den Hertog thans zeer naar de oogen zien
 moest, als zyne zyde, tegen Zweder van
 Kuilenburg en Walraven van Meurs, gekoo-
 ren hebbende, een algemeen bevel liet af-
 kondigen, waarby het Regtsgebied der *Pro-
 viſoiren* en Dekens, en ook het Regt der Ker-
 ken en Kerkhoven bepaald werdt. Misdaa-
 digen, die herwaards de vlugt genomen had-
 den, en, naar beſchreeven' Regten, niet be-
 fchermd mogten worden, moesten terſtond
 den weereldlyken Regter worden overgele-
 verd. Voorbedagte Doodſlagers, en zulken,
 die de misdaad van gekwetſte Hoogheid be-
 gaan hadden, werden verſteken verklaard
 van

(*p*) Zie VELIUS Hoorn, bl. 53.

(*q*) Handv. van Enkh. bl. 24. van Grootebr. bl. 20. van
 Westwoude bl. 37.

van dit Kerkelyk Voorregt. Het bevel ver- Filips I.
vatte nog andere punten, die wy, kortheds- 1449.
halve, voorby gaan (r).

Eenige jaaren laater (5), poogde Filips den Filips
Koophandel der Kloosterlingen en het aanwin- draagt de
nen van Landeryen, ten behoeve der Bedel- zorg
Ordens, door een ernstig Plakaat, te stuiten voor de
(s). Doch, uit vreeze, zo 't schynt, dat dee- Neder-
ze beteugeling van het vermogen en gezag der landen, in
Geestelykheid hem, by den Paus, in den haat 't Geeste-
mogt brengen, schreef hy, in 't jaar 1447, lyke,
eenen uitvoerigen en beleefden Brief aan Paus Ni-
laas den V, die kort te vooren, in de plaats kolaas
van Eugeen den IV, tot de Pauselyke waar- den V. op
digheid verheeven was. De brief, een staalt-
je van laffe vleizugt, en van de zwerfende ge-
leerdheid deezer tyden, was, door *Joannes Go-*
defridi, Bischop van Atrecht, opgesteld. Fi-
lips werdt 'er in vertoond, als een der mag-
tigste Christen-Vorsten; doch die alle zyne
heerlykheid en magt, ten dienste van Chris-
tus Stedehouder, gereed hieldt; en zyne Lan-
den der geestelyke hoede en tugt van zyne
Heiligheid aanbeval. Van ons Vaderland
spreekende, gebruikte de Bischop deeze uit-
drukkingen: „ Holland en Zeeland, ryke Ei-
„ landen, bewoond van dappere en oorlogs-
„ zugtige Volkeren, die nimmer, door hun-
„ ne ongetemde nabuuren, hebben kunnen
„ overwonnen worden, en thans op alle Zeeën
„ handel

(r) Zie Handv. van Kennemerl. bl. 66. Groot-Plakaatb. III.
Deel, bl. 391. Verg. Handv. van Hoorn, bl. 97.

(s) Zie BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 215. Nederl.
Milt. bl. 281, 282.

(5) In 't jaar 1445.

PHILIPS I. „ handel dryven: Friesland ook, oulings een
 1449. „ magtig Koningryk, dat aan *Dacie* en *Scy-*
 „ *thie* grensde, wordt U, door ons, aange-
 „ booden.” De Brief wordt, op dien zelfden
 trant, ten einde gebragt (t). De Paus, een
 liefhebber der Latynsche taale en der geleerd-
 heid (u), en niet ongevoelig van lofuiterye,
 was 'er zeer mede in zynen schik: en schynt
 de beleefde uitdrukkingen des Hertogs, in zo
 verre, voor goede munt opgenomen te heb-
 ben, dat hy, twee of drie jaaren laater, be-
 floot, den staat der Kerke, hier te Lande,
 welken hy wist zeer vervallen te zyn, op be-
 teren voet te brengen. De gelegenheid van
 het Jubeljaar 1450 werdt hier toe waargeno-
 men. Bonifacius de VIII. hadt, eerst in 't
 jaar 1300, vergeeving van zonden beloofd,
 aan elk, die, in dit jaar, en vervolgens alle
 honderd jaaren, de Kerken van Petrus en Pau-
 lus, te Rome, Godsdienstelyk zou komen
 bezoeken. Klemens de VI. verkortte, in 't
 jaar 1343, den tyd op vyftig jaaren, in aan-
 merking neemende, gelyk hy schreef, de
 kortheid des menschelyken leevens, en dat de
 Wet, om het vyftigste, zynde het Jubeljaar,
 beval kwytschelding van schulden te doen.
 Urbaan de VI. poogde naderhand den tyd nog
 meer, en op een derde van eene eeuw te
 verkorten, om dat, zeide hy, de Zaligmaaker,
 omtrent zo lang, op aarde geleefd hadt. 't
 Bleef egter by vyftig jaaren, tot dat Sixtus
 de IV, in 't jaar 1475, den tyd van 't Jubel-
 jaar,

(t) *Vide* REGID. de ROYA ad annum 1447.

(u) MEYERUS ad annum 1447. f. 301.

jaar om de vyfentwintig jaaren vaststelde. FILII I. 1451.
 Doch al veel vroeger, was men gewoon ge-
 weest, de luiden, om geld, te ontfiaan van
 de Bedevaarten naar Rome: terwyl men hun
 de Aflaatbrieven t'huis zondt.

Nikolaas de V. vaardigde dan den Kardi- VII.
 naal *Nikolaas van Cusa* herwaards af (y), om, Verrig-
 tingen
 van den
 Kardinaal
 van Cusa
 in Hol-
 land.
 ter gelegenheid van het Jubeljaar, zo sprak
 de Kardinaal zelf, ten aanhooren van iemand,
 die dit schryft (w) „volle vergeeving van
 „ alle zonden; doch niet van de schuld en
 „ straffe derzelve, aan te kondigen.” Hy
 voegde 'er by „ dat men, door het doen
 „ van veeljarige boete in dit leeven, of door
 „ het opbrengen van den laatsten penning,
 „ hier namaals in 't Vagevuur, eerst van
 „ deeze straffe en schuld ontheeven kon wor-
 „ den, ten ware men zig, door het doen ee-
 „ ner vrywillige gifte, voorzag van Aflaat-
 „ brieven, die de Kerk, uit haaren schat van
 „ verdienften der Heiligen, den volke liet
 „ aanbieden: en door welken, de Zielen ge-
 „ zuiverd en in staat gesteld werden, om
 „ terstond na dit leeven, de Hemelsche Heer-
 „ lykheid te verwerven.” Op deezen voet,
 predikte hy gemeenlyk. Doch somtyds ver-
 klaarde hy ook „ dat de regte Aflaatbrieven,
 „ die ten jongsten dage gelden zouden, uit
 „ de Heilige Schriften gehaald moesten wor-
 „ den, en dat de Pauselyken meer dienden om
 „ de Kerkelyken te verryken, dan om de Lee-
 „ ken

(y) MEYERUS *ad annum* 1448. *Compil. Chronolog. ad an-
 num* 1451.

(w) *Magnum Chronic. Belg.* p. 380.

PHILIPS I.
1451.

„ken te verbeteren (x).” De Kardinaal van Cusa was te gelyk gezonden, om Kloosters en Kerken te bezoeken en te hervormen. Hier vondt hy veel werks aan, zo wel als aan het weeren der misbruiken en bygeloovigheden in den Godsdienst, die alomme in zwang gingen. Hy kante zig tegen dezelve, in openbaare Redevoeringen, te Dordrecht (y), te Haarlem, te Leiden, en elders in deeze Landen (z), gedaan. Zyne redenen vonden ingang by sommigen; doch de meesten bleeven aan de oude doolingen en gebreken verslaafd. Sommigen zyner Tydgenooten hebben, ondertusschen, verscheiden' merkwaardige zaaken, uit zyne redevoeringen, opgetekend, welken toonen, dat hy geene vreemde begrippen hadt van de hervorming der Kerke. Te Haarlem, predikte hy tegen de Bedevaarten naar *Wilsenach* (a). „De Beelden der Heiligen mogten, zyns oordeels, alleen geëerd worden, voor zo ver zy derzelve deugden herinnerden. Bewees 'er iemant eene eer aan, die naar Afgodery zweemde; of liep 'er 't volk te sterk naar; dan moest men ze uit de Kerken wegneemen. De bloedige *Hostien*, die men 't volk, als wonderen, om geld, zien liet, behoorden, meende hy, nergens vertoond te worden (b).”

In

(x) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 217.

(y) ADRI. DE VETERI. BUSCO Rer. Leodienf. Lib. *ejusque* Diar. apud MARTEN. & DURAND. Veter. Monum. Tom. IV. vol. 1220.

(z) Chron. de Traject. in MATTH. Anal. Tom. V. p. 512.

(a) BASIL. Nederl. Sulpit. bl. 257.

(b) FREDER. DE HEILO de Fund. Domus Regul. prop. Haarlem ap. BASILIUM bl. 257, 258, 259, 269.

In Duitschland, en veelligt ook hier, heeft FILIPS I. 1451. hy begeerd, dat men de Hostie niet in 't openbaar omdraagen zou. „Het Avondmaal was, zeide hy, om genuttigd te worden ingesteld; niet op dat men 'er mede zou pronken (c).” Voorts besnoeide hy de overdaadige inkomsten der Kloosteren, op verscheiden plaatsen (d). Ook gelukte het hem, de scheuring der Utrechtsche Kerke te heelen, en Bischoep Rudolf, met zynen mededinger, Walraven van Meurs, te bevredigen. Rudolf bleef in 't bewind van 't Bisdom; waaruit Walraven alleen een jaarlyks inkomen, benevens den tienden penning van de Beden der Geestelykheid, werdt toegelegd (e). Daarenboven werdt hem 't Bisdom van Munster bezorgd. Rudolf ontzag zig niet, den Munsterschen, die Walraven niet begeerden, den oorlog aan te doen, om zig van deezen mededinger te ontslaan. Ook wist hy, ten koste eger van alle zyne middelen, en van de gunst zyner Onderzaaten, Walraven, met geweld, op den Munsterschen zetel te zetten (f). De Kardinaal van Cusa keerde eerlang naar Rome te rug, niet zonder eenig nut hier te Lande te hebben uitgevoerd: hoewel 't ook niet aan bewys ontbreekt, dat men, in 't Stigt van Utrecht, of niet, of zeer bezwaarlyk heeft kunnen besluiten, om zig aan al-

(c) ALB. KRANTZ. *Metropol. Lib. XI. Cap. 89.*

(d) BOXHORN *Nederl. Hist. bl. 285.*

(e) *Chron. de Traject. p. 513. HEDA p. 237.*

(f) *Chron. de Traject. p. 513. ARNOLD DE BEVERGERM. Chron. Monast. in MATTH. Anal. Tom. V. p. 92 & seqq.*

FILIPS I. le zyne schikkingen te onderwerpen (g).
1451.

De Kerkelyke zaaken hebben ons wat lang opgehouden; doch 't was noodig den staat derzelve te ontvouwen, om dat ze hoe langs hoe meer invloed begonden te krygen, op den burgerlyken staat deezer Landen. De Kerkelyke is zo zeer vermengd met de Weereldlyke Geschiedenis der volgende tyden, dat zy 'er onmogelyk van af te scheiden is: waarom deeze Schets tot eene Inleiding van 't gene volgen zal, vooraf diende te gaan. Wy keeren tot de Weereldlyke zaaken weder.

VIII.
De Hollanders en Zeeuwen worden in den kryg tegen de Gentenaars ingewikkeld.

De Hollanders begonden den smaak nauwlyks weg te krygen van de rust, die zy, sedert eenige jaaren, inwendig genooten, of zy werden, zo wel als de Zeeuwen, door hunnen Graave, Hertog Filips, wederom in uitheemsche Oorlogen ingewikkeld. De Gentenaars, van ouds vermaard wegens het voorstaan hunner Vryheden en Voorregten, stonden, omtrent deezen tyd, op, tegen den Hertog, die hun, in 't jaar 1448, eene schatting van agttien stuivers van ieder zak Zouts opgelegd hadt, welke zy weigerden te voldoen (h). Filips stelde, in 't volgende jaar, eene nieuwe belasting op de Graanen, welke de Gentenaars ook niet draagen wilden (i). Toen zy deezen stap gedaan hadden, zagen zy wel, dat zy zig wapenen moesten, om het onweêr, dat hun van 's Hertogen wegen dreigde,

(g) Charta Gysb. de Bredcrode in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 663. Epist. Nicolai Card. in MARTEN. & DURAND. Veter. Monum. Tom. I. c. 197.

(h) MEYERUS ad annum 1448. f. 301.

(i) MEYERUS ad annum 1449. f. 301 vers.

de, af te keeren. Ook bragten zy, nog voor **FILIPS I.**
't einde des jaars 1451, vierduizend man op **1451.**
de been, die, om zig van de andere Vlaamingen te onderscheiden, witte Kaproenen droegen. Alomme liepen zy, sedert, Vlaanderen af, en bemagtigden verscheiden' Plaatsen langs de Schelde (*k*). Filips hadt, midlerwyl, van alle kanten, volk byeen gerukt. Jan van Nasfau, Heer van Breda, en *Henrik van Borfelen*, Heer van Veere, bragten de Hollanders en Zeeuwen, ten getale van drie-duizend man, in de wapenen; doch 't liep aan tot in 't volgende jaar, eer zy in Vlaanderen zyn konden (*l*). De Gentenaars hadden **1452.**
ondertusfchen 't Beleg geslaagen voor Oude-naarden, welke Stad, door Simon van Lalaing, Broeder van Willem van Lalaing, voordeezzen Stadhouder van Holland, dapperlyk verdedigd, en op den elfden dag van 't Beleg, den vier-entwintigsten van Grasmaand des jaars 1452, door den Graave van Estampes, ontzet werdt (*m*). Sedert, vielen 'er verscheiden' gevegten voor, nu ten voordeele, dan ten nadeele der Gentenaaren. Den vyfden van Hooimaand, brak het Leger des Hertogs op van Dendermonde, trekkende langs de regter zyde van de Demer, tot over Rupelmonde, alwaar het over de Schelde geleid werdt, om de Gentenaars, een vierendeel uurs van Rupelmonde gelegerd, aan te tasten. Hier viel, op

(*k*) OLIVIER DE LA MARCHE. *Memoir. Livr. I. Ch. XXIII.*
p. 341, 342.

(*l*) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXIII. p. 343. Ch. XXV.*
p. 372.

(*m*) MEYERUS *ad annum 1452. f. 305.*

Filips I. op den agtsten der gemelde maand, een bloedig gevegt voor, in welk de Gentenaars te kort schooten, en op de vlugt gejaagd werden (n).

's Daags na dit gevegt, en dus te laat om deel aan de zege te hebben, zag men, van 't Slot te Rupelmonde, de Hollanders en Zeeuwen, te schepe, de Schelde op komen, begeleid door Jan van Lannoi, hunnen Stadhouder, en door de Heeren *Jan en Filips van Wasfenaar, Jan van Heemstede, Reinoud van Brederode, Henrik van Borselen, Heere van Veere, Rutger van Boetselaar, Walraven van Haasten* en veele andere Edelen: ten blyke, dat de Hoekschen, zo wel als de Kabbeljaauwschen, hier hulp wilden bieden. Doch de Stadhouder hadt den Hoekschen, met naame Heere Reinoud van Brederode, en zynen Broeder, den Domproost Gysbrecht, die den togt ook bywoonde, goede soldy beloofd: hoewel hiervan naderhand, niets betaald werd (o). Een ooggetuige verhaalt ons, dat 'er deze manschap wel gedaan uitzag.

„ De Edelen waren, van 't hoofd tot de voeten, geharnast. De Baanderheeren droegen hunne Baanderrollen, de andere Edelen hunne Wimpels, ontrold: en in deeze gedaante, trokken ze, ontscheept zynde, te voet of op wagens, voort (p). ”

Voorreg-
ten den

Filips was zo zeer in zynen schik met de aankomst

(n) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXV. p. 364, 365, 368, 371.*

(o) JOANN, A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. I. p. 645, 646.*

(p) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXV. p. 354, 372.*

komst der Hollanderen en Zeeuwen (q), dat hy hun, twee dagen hierna, verscheiden voorregten verleende, allen te Dendermonde, op den elfden van Zomermaand, gedagtekend. „ Hy beloofde den Lande, in geval van oorlog of overstroming, ontheffing der reeds ingewilligde tienjarige Bede (r). Ook vestigde hy den Landzaaten het Voorregt, van niet buiten hunne Landpaalen te regtgesteld te kunnen worden. Doch hy zonde egter vier gevallen uit: 1. als de zaak, ter gewoener plaats, uit hoofde van wederspannigheid der genen, welken dezelve betref, niet beregt kon worden: 2. als de Steden onderling geschil hadden, welk niet, door 's Graaven Raad in den Haage, kon worden afgedaan: 3. als 'er oproer ontstondt, welk de Raad niet stillen kon: en 4. in alle andere gevallen, die, met 's Lands Regten, ter gewoonlyker plaats, niet beregt konden worden (s).” En men moet bekennen, dat deeze uitzonderingen het befaamd Voorregt *de non evocando* al vry wat besnoeijen: vooral als men aanmerkt, dat de Graaf zelf verklaren moest, wanneer één van deeze gevallen plaats hadt. Nog beloofde Filips „ voortaan geene Brieven of Mandamenten te zullen verleenen, draagende tegen de *Privilegien*, Regten en Vryheden der Steden, gelyk hy erkende, voormaals, wel gedaan te hebben (t).”

De

(q) MONSTRELET Vol. III. f. 44. versf.

(r) Groot Plakaatb. III. Deel, bl. 18. Zie ook BOEHORN.

(s) REIGERSB. II. Deel, bl. 229.

(t) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 679.

(t) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 657.

FILIPS I.
1452.

De Edelen, die den Hertoge hier zo trouwelyk bysprongen, werden ook byzonderlyk begunstigd. „ Alle welgeboornen, die Krygsdiens- „ ten schuldig waren, en alle hooge Heer- „ lykheden werden bevestigd in de aloude „ vryheid van de Graaflyke beden (u).” Wy gewaagen niet van verscheiden' byzondere Handvesten, door Filips, op deezen zelfden dag, aan de Landen verleend (v). 't Is niet te denken, dat iemand onzer Graaven, ooit, op éénen dag, zo veele Privilegien gegeven heeft. 't Getal derzelve, die, gedrukt en ongedrukt, nog voorhanden zyn, wordt op omtrent dertig begroot.

De Gen-
tenaars
door de
onzen ge-
slaagen.

De Hollanders en Zeeuwen, aangemoedigd door zulke Gunstbrieven, lieten zig, met lust, leiden naar de Legerplaats, die hun te *Elverzeel*, in 't Land van Waas, twee mylen van Rupelmonde, aangewezen was. Hier omtrent, hadt zig ook eenige Bourgondische manschap, onder bevel van *Antoni*, natuurlyken Zoon van Hertoge Filips, en van eenige anderen, nedergeslaagen. De Gentenaars, ten getale van vyfduizend, ter Poorten uitgeborsten, overvielen deeze manschap by Hulst, op den zes-entwintigsten van Zomermaand (w); doch werden zo wel ontvangen, dat zy wyken moesten. Op den hertogt, troffen zy de Hollanders aan, by *Elverzeel*, die eene geweldige slagting deden, onder deeze verstaagde me-

(u) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 18. Handv. van Rynland bl. 514, 515.

(v) Zie Groot-Plakaatb. III. III. Deel, bl. 586. Handv. van Rynland bl. 492.

(w) MEYERUS *ad annum* 1452. f. 303.

menigte. Ook bekwamen de onzen veele gevangen: en onder deezen het hoofd der Bende, eenen Mesfemaaker, die voor uitsteekend in dapperheid gehouden werdt. **Filips I.** 1452.
 Filips deed hem, terstond, ophangen (x). Voor zynen dood, beleedt hy, dat de Gentenaars hem het Land en Graaffchap van Waas geschonken hadden (y). Kort hierna, werdt 'er een Bestand voor zes weken getroffen, 't welk, met den tweentwintigsten van Hooimaand, aanvangen moest (z). Toen scheidde het Leger (a): en 't schynt, dat de Hollanders ook naar huis gekeerd zyn.

Terstond na 't eindigen van 't Bestand, werden de vyandelykheden op nieuws begonnen. In een gevegt met de Gentenaars by Hulst, in Bloeimaand des volgenden jaars voorgevallen, werden, onder anderen, eenige Zeeuwen gevat, en kort daarna onthalsd (b). Twee maanden laater, verzoenden de Gentenaars zig met Hertoge Filips (c), en onze Landsluiden raakten van deezen oorlog vry.

1453.

Doch Filips vondt haast ander werk voor hun. Het Bestand, in 't jaar 1443, tusfchen hem en Henrik den VI. geslooten (d), was, sedert, meer dan eens, vernieuwd (e). In Hooi-

(x) MONSTRELET Vol. III. fol. 45 vers. MEYERUS ad annum 1452. f. 308.

(y) DE LA MARCHE Liyr. I. Ch. XXV. p. 373

(z) MEYERUS ad annum 1451. f. 308 vers.

(a) DE LA MARCHE Liyr. I. Ch. XXVI. p. 377, 378.

(b) MEYERUS ad annum 1453. fol. 312 vers.

(c) MONSTRELET Vol. III. fol. 53 vers. DE LA MARCHE Liyr. I. Ch. XXVIII. p. 405, 406. MEYERUS ad annum 1453. f. 314. D'OUDEGHERST Chap. CXCVI. f. 334.

(d) III. Deel, bl. 529.

(e) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 143, 158, 159, 163, 164, 175.

FILIPS I.
1453.

Hooimaand des jaars 1446, werdt, by zulk eene gelegenheid, Frank van Borselen, Graaf van Oostervant, aangesteld, om, in Holland en Zeeland, voor de onderhouding van 't Bestand, zorg te draagen (*f*). De laatste vernieuwing van 't Bestand was, in Bloeiimaand des jaars 1447, voor den tyd van vier jaaren, geschied (*g*). Doch terwyl men beloofd hadt, zig van alle vyandelykheden te zullen onthouden, werdt 'er, van wederzyde, geduurig, over 't schenden van 't Bestand, geklaagd (*h*). Onder anderen vindt men, dat Henrik de VI, in eenen Brief van den een-entwintigsten van Lentemaand des jaars 1446, gerigt aan den *President en Raaden, gesteld ten zaaken en ter Regeeringe van Holland, Zeeland en Friesland*, eenigen van deeze vyandelykheden, omtrent onze Landsluiden gepliegd, heeft ondernomen te verdedigen (*i*). Ondertuschen bleek klaar genoeg, dat Filips geene Vrede met Henrik zocht.

IX.
De Hol-
landers
en Zeeu-
wen hel-
pen Bour-
deaux be-
magti-
gen.

Het Bestand tuschen Frankryk en Engeland, in 't jaar 1448, gebroken zynde, zag men de Onderzaaten des Hertogs van Bourgondie, Karel den VII. helpen, tot het bemagtigen van Normandye (*k*). De oorlog werdt hier met zo veel kragt voortgezet, dat Bourdeaux en gantsch Guienne zig, in 't jaar 1451, aan Karel onderwierp. Doch in 't volgende jaar, werden de Engelschen wederom meester van

(*f*) Acta Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 162.

(*g*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 176.

(*h*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 141. P. II. p. 56, 9. 11.

(*i*) Acta Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 159.

(*k*) MEYERUS ad annum 1449. f. 301 vers.

van eenige plaatsen in deeze Landstreeke, met name van de Hoofdstad Bourdeaux. Karel begaf zig, derhalve, in 't jaar 1453, met tienduizend man, derwaards, sloeg de Engelschen by Bourdeaux, op den zestienden van Hooimaand, en bemagtigde, terstond hierna, verscheiden' plaatsen in Guienne: waarna hy ook Bourdeaux belegerde.

Eene Vloot van Hollandsche en Zeeuwsche schepen ondersteunde dit Beleg (l). Zy was de Garonne opgezeild tot aan Lormont, tegen over de Stad, aan den regter oever der Riviere, gelegen, alwaar de Franschen zig hadden nedergeslaagen. Onze schepen en eenige anderen sneeden der Stad den toevoer ter Zee af. Eindelyk, moest zy zig, op den zeventienden van Wynmaand opgeeven. De Engelsche bezetting kreeg vryheid om naar Engeland te keeren (m). Calais en Guines waren, na deeze overwinning, de eenigste plaatsen in Frankryk, die nog in de magt der Engelschen bleeven. Onze Vloot, dus de laatste hand hebbende helpen leggen, aan eenen kryg, die veele jaaren geduurd hadt, kon nog voor den Winter naar huis keeren.

Karel, Graaf van Charolois, Zoon van Hertoge Filips, begon zig, omtrent deezen tyd, hier te Lande, eenen naam te maaken. Hy bereikte thans omtrent twintig jaaren, zynde op den tienden van Slagtmaand des jaars 1433, van Kater weerd gekomen. Al vroeg bespeurde men, in hem, eene sterke zugt tot den Oorlog, die

(l) MONSTRELET Vol. III. fol. 58 vers.

(m) MONSTRELET Vol. III. fol. 58 vers.

FILIPS I.
1453. die Filips gaarne gemaatigd zou hebben; doch hier was geen kans toe. Toen de Gendfche beroerte aan 't uitberften was, zondt Filips, bescpeurende dat zyn Zoon gaarne op 't water was (n), hem, in 't jaar 1451, naar Zeeland (o). Waarfchynlyk heeft hy hem toen, of al eerder, tot *Stadhouder Generaal* zyner *Landen van herwaards over* verklaard, welke waar- digheid men weet, dat hy, in 't jaar 1454, be- kleed heeft (p). Nu, in 't jaar 1451, hieldt hy, te Veere in Zeeland, een' Zoon ten Doop (q), door *Maria, Graavinne van Bouchane*, Dogter van *Jacob den I*, Koning van Schotland, ge- huwd met *Wolfard*, Zoon van Henrik van Borselen, Heere van Veere (r), ter weerd bebragt. 't Kind werdt, naar hem, *Karel* genoemd (s). Doch de Graaf van Charolois hadt gewigtiger werk, in Zeeland. Hy deedt, of hief 'er eene Bede, ten behoeve van den Hertog, zynen Vader (t). En zo dra was dit niet gefchied, of hy spoedde zig naar Bra- bant, om deel aan den togt tegen de Gente- naars te hebben. Filips zocht hem te Brusfel op te houden onder voorwendfel, dat men nog gee- ne wapenrusting voor hem gereed hadt. Doch hy verklaarde, *liever in zyn wambuis ten ftryde te willen trekken, dan zynen Vader de weder- fpannige Gentenaars niet helpen bedwingen* (u). Ook

(n) OLIV. DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXII. p. 332, 338.

(o) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIII. p. 343.

(p) Zie zynen Brief by BOXH. op REIGERSB. II. Deel, bl. 244.

(q) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXII. p. 332.

(r) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 213.

(s) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 214.

(t) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIII. p. 343. Verg. BOXH. op REIGERSB. II. Deel, bl. 229.

(u) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIII. p. 343.

Ook woonde hy, sedert, de gevaarlykste ge- Filips I.
1453.
vegten by, zeggende, als zyne Moeder hem,
van wege den Hertoge en de Landzaaten, poog-
de te beweegen, om ten Hove te blyven, *dat*
het den Landzaaten voordeeliger zou zyn, hem
jong te verliezen, dan naderhand eenen laffen
Heer aan hem te hebben (v). Na 't eindi-
gen van den Gendschen kryg, kwam hy we-
derom herwaards. In of omtrent Hooimaand Regts-
pleeging
van den
Graave
van Cha-
rolois o-
ver die
van
Haamste-
de.
des jaars 1454, hielt hy de hooge Graaflyke
Vierschaar te Zierikzee: voor welke de Heer
van Haamstede, en *Floris en Arend van Haam-*
stede, gebroeders, wegens veelerlei gewel-
denaaryen, werden aangeklaagd. Zy hadden
zig, onder anderen, verscheiden' Heerlyke
Regten, op de Duinen, en van de Zeedriften,
ten onregte, aangemaatigd. Hiervan over-
tuigd, durfden zy, zegt het vonnis, zig niet
voor 's Graaven Vierschaar te regtstellen. De
Heer van Haamstede en Floris hadden zig 's
Graaven genade aanbevolen. De goederen
des eersten werden verbeurd verklaard; doch
hem de Lyftogt derzelven, *omme synre oudtheyd*
ende kranckheyt, gegund. Ook kreeg hy ver-
lof, om, langs zekere bepaalde streek duins,
omme syne ghenuchte alleenelyck, te mogen ja-
gen. Floris werdt verfteken van alle regt
en bewind, welk hy voorheen op de Duinen
mogt gehad hebben. Arend, die voortvlugtig
was, werdt, op zyn lyf, ten Lande uit geban-
nen, terwyl zyne goederen: *tot 's Hertogen*
tafele, werden aangeslaagen (w). Deeze stren-
ge

(v) DE LA MARCHE *Libr. I. Ch. XXVII. p. 396.*(w) Zie het Vonnis by BOXHORN op RIEGERSB. II. *Deel, W.*

FILIPS I.
1454.

ge Regtspleeving des Graaven van Charolois maakte hem ontzaglyk hier te Lande; hoewel hem naging, dat hy den eersten aanbrengen te ligt geloof gaf, en gewoon was al te vroeg onderzoek te doen (x). Het aanzien van den Huize van Haamstede, gesprooten uit Witte van Haamstede, natuurlyken Zoon van Graave Floris den V, verminderde, na deezen tyd. De laatste mannelyke Erfgenaam uit dit Huis, zo men meent, *Arend van Haamstede* genoemd, is, in 't jaar 1604, overleeden. By zyne begraafenis, werdt het adelyk wapen van Haamstede, naar Lands gebruik, verbroken en in 't graf geworpen (y). Doch men heeft my berigt, dat 'er nog afkomingen deezer oude stamme in wezen zyn.

Huwelyk
des Graa-
ven van
Charo-
lois.

Geboor-
te van
Maria
van Bour-
gondie.

De Graaf van Charolois, naar Vlaanderen te rug gekeerd, trouwde, in Wynmaand deezes zelfden jaars 1454, voor de tweede reize, met *Izabelle*, Dogter van *Karel, Hertog van Bourbon* (z). Voor de eerste reize, was hy, nog maar een kind, in 't jaar 1439, verbonden geweest aan *Katharina*, Dogter van Koning *Karel den VII. van Frankryk* (a), die, zonder kinderen na te laten, op den agt-entwintigsten van Hooimaand des jaars 1446, overleeden was (b). *Izabelle*, zyne tweede Gemaalin, baarde hem, op den dertienden van Sprokkelmaand des jaars 1457, eene Dogter, *Maria* genoemd (c): die naderhand de eenigste Erfgenaam der wyduitgestrekte Bour-

(x) MONSTRELET Vol. III. f. 64.

(y) Zie BOXHORN op REIGERSB. I. Deel, bl. 377.

(z) MONSTRELET Vol. III. f. 64.

(a) MONSTRELET Vol. II. f. 168 vers.

(b) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XVII. p. 275.

(c) MONSTRELET Vol. III. f. 69 vers.

gondische heerschappyen geworden is, en de FILIPS I.
 onschuldige oorzaak van oorlogen, welke 1454.
 wortel, tot op deezen dag toe, nog niet is
 uitgerooid (d).

Het Huwelyk van den Graave van Charo-
 lois hadt hem genoodzaakt, deeze Landen,
 welken hy thans, in 't afzyn zyns Vaders, als
 algemeene Landvoogd bestierde (e), te ver-
 laaten. Ook onthield hy zig, sedert, eenen
 tyd lang, in Brabant. Doch in 't volgende jaar,
 viel 'er iets voor, 't welk Filips zelv' drong,
 om zig, in persoon, herwaards te begeeven.
 Wy hebben reeds (f), in 't voorbygaan, aan-
 gemerkt, dat Rudolf, Bischop van Utrecht,
 zig, door het voeren van den Munsterschen
 Kryg, in den haat gebragt hadt by de Stigtchen.
 Bovenal was de Geestelykheid, die hy, door
 geduurige Beden, lastig viel, zeer tegen hem
 ingenomen. Zy hadt de Gilden en Gemeen-
 te van Utrecht op haare hand; doch de Raad-
 der Stad, niet ongaarne ziende, dat de weelde
 der Geestelykheid, door het opbrengen der
 Bischoplyke Beden, een weinig besnoeid
 werdt, hieldt het met den Bischop. De vyf
 Kollegien van Utrecht weigerden eindelyk 's
 Bischops beden te voldoen; spraken het ban-
 vonnis uit, over elk, die ze hun durfde afvorde-
 ren, zonder egter iemant in 't byzonder te noe-
 men; en deeden, bedugt voor ballingschap of
 gevangenis, hunne vergaderplaats, by nacht,
 door Ambagtsluiden, die hun van de hand vloog-
 gen.

XI.
 Stigtche
 Beroerte,

(d) Voyez DuClos Hist. de Louis XI. Tom. I. p. 83. Tom.
 II. p. 222. Edit. 6^e Amst.

(e) Zie zynen Brief by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel.
 N. 244.

(f) Boven H. 35.

FILIPS I.
1455.

gen, bewaaken. Dit gebeurde, in den aanvang des jaars 1455. De Raad van Utrecht, want de Bisfchop was, kort te vooren, ter Stad uit, naar 't Slot ter Horst, geweeken, geenert zin in dit waaken en vergaderen hebbende, zocht de Geestelykheid te beweegen, om het na te laten. Doch dit vermeerderde de agterdocht der Geestelykheid, die, op den vyfentwintigften van Louwmaand, geharnast in de Domkerke byeen kwam. De Gemeente kwam hier ook, terftond, in grooten getale, famen. Men trok, gelykerhand; naar 't Stadhuis: en noodzaakte den Raad, om keuren te maaken, naar den zin der Geestelykheid en der Gemeente: die, ten overftaan der Kerkelyken, tegen de aloude gewoonte, opftaande voet, van 't Stadhuis, werden afgekondigd. De Gemeente beval, ten zelfden tyde, dat men, in elke voornaame ftraat, een bekken zou houden; op dat men 't volk, ten getale van vyf of zesduizend gewapenden, by bekkenflag, terftond zou konnen op de been brengen, en den Raad der Stad geheellyk naar zyne hand zetten. 't Blykt niet klaar, of de Domproost, Gysbrecht van Brederode, de hand in deeze beroerte gehad hebbe, of niet. Alleenlyk weet men, dat hy de zyde der Geestelykheid tegen den Bisfchop hieldt, en, kort hierna, door haar, uit den Haage, naar Utrecht, ontboden werdt (g).

Dood
van Bis-
fchop
Rudolf.

Zo ftondt het te Utrecht, toen men 'er tyding kreeg, dat Bisfchop Rudolf, op den vier-

(g) Fascicul. Tempor. ap. MATTHÆUM Analect. Tom. V. p. 513 &c. Chron. de Traject. p. 515, 516.

entwintigsten van Lentemaand, overleeden FILIPS I.
 was (h): 't zy op het Slot te Vollenhove, 1455.
 gelyk de meesten (i), of op het Slot ter Horst,
 gelyk sommigen willen (k), of eindelyk, naar
 't verhaal van eenen Munsterfchen Schryver
 der zestiende eeuwe, aan eené wonde, in 't
 Beleg der Stad Vreden in Munsterland (l).
 De Hertogen van Bourgondie en van Gelder
 vernamen dit gewigtig nieuws zo dra niet,
 of zy deden alle weer, om de aanstaande
 verkiezing, op een voorwerp naar hunnen
 zin, te doen vallen. Filips hadt reeds voor-
 lang toeleg gemaakt, om, na 't affterven van
 Rudolf, *David van Bourgondie*, zynen natuur-
 lyken Zoon (5*), thans Bisshop van Terouan-
 ne in Artois, tot Bisshop van Utrecht, te
 doen verkiezen: ten welken einde, hy, al by
 't leeven van Rudolf, de stemmen der Ka-
 nonniken hadt zoeken te winnen (m): en thans
 zondt hy, tot dit zelfde einde, Graaf Jan van
 Nasfau naar Utrecht af. *Arroud van Egmond*,
Hertog van Gelder, kwam in perfoon te Utrecht,
 en verzogt de Geestelykheid, dat zy de Bis-
 schoppelyke waardigheid wilde opdraagen aan
 Hertog *Steven van Beijeren*, Kanonnik te Keu-
 len (n), die ook, door den Aartsbisshop van

Keu-

- (h) Instrum. Elect. G. de Bredem. in MATTH. Analect. Tom.
 I. p. 648.
 (i) Chron. de Traject. p. 516. BUCHEL. ad HEDAM p. 297.
 (k) SUFFRID. PETRI App. ad BEKAM p. 155.
 (l) ANONYM. Chron. Month. in MATTH. Anal. Tom. V. p. 128.
 (m) MONSTRELET Vol. III. fol. 46 vers.
 (n) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap.
 LI. p. 647.

(5*) Filips hadt hem verwekt, by *Coleta Castellana*,
 of *La Châtelaine*, gezeid *Du Bosquiel*. Vide Not. in MI-
 RÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1262.

FILIPS I. Keulen, schriftelyk, was aangepreezen (o). 't
1455. Kapittel, beslooten hebbende, ten spoedig-
 ste, met de verkiezing voort te gaan, kwam,
 ten dien einde, in de groote Vergaderplaats
 der Domkerke, op den zevenden van Gras-
 maand, byeen. Men vondt goed, de ver-
 kiezing by stemminge te doen. Van *zeventig*
 Kanonniken, die hier tegenwoordig waren,
 gaven 'er *zeven-enzestig* hunne stemmen aan
 Gysbrecht van Brederode. Hy zelf hadt Dio-
 nys van Momerancy, Kanonnik te Luik, ge-
 stemd. De *twee* overigen stemden Steven van
 Beijeren; doch gaven egter, naderhand, toen
 zy zagen, dat de meerderheid voor Brederode
 was, hem, *om vredes wille en behoudens hun*
gevoelen, ook hunne stem. Voor David van
 Bourgondie stemde niemant. Negen Kanon-
 niken, die afwezig waren, stemden, door
 Gevolmagtigden, allen voor Brederode. Wy
 trekken deeze byzonderheden uit egte Ge-
 denkstukken deezer Verkiezing (p), uit wel-
 ken ook blykt, dat sommigen byzondere re-
 denen gaven, waarom zy Brederode stemden:
 onder anderen, by voorbeeld „ om dat Her-
 „ tog Filips hem tot eenen zyner Raaden van
 „ Holland, Zeeland en Friesland hadt aange-
 „ steld, in welke bediening, hy zig lofelyk ge-
 „ kweeten hadt (q).” Ook „ om dat alle de
 „ Stigtsche Edelen met hem vermaagfchapt
 „ waren (r).” De Domproost, kennis van
 zyne

(o) Epist ejus vide in MATH. Anal. Tom. I. p. 660.

(p) Instrum. Elect. G. de Bredent. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 647 & seqq.

(q) Id. p. 654.

(r) Id. p. 656.

De Dom-
 proost
 Gys-
 brecht
 van Bre-
 derode
 wordt tot
 Bischof
 verkoo-
 ren.

zyne verkiezing gekreegen hebbende, nam ze beleefdelyk aan, onder 't loozen eener diepe zugt (s) Terftondt daarop, werdt hy, in 't Koor der Domkerke, in den Bifchoppelyken zetel, gezet; toen, voor 't groot Altaar, den volke verthoond, en openlyk, voor eenpaarig verkooren' Bifchop, uitgeroepen. De plegtigheid werdt met het zingen van het *Te Deum* en andere Kerkgezangen beflouten (t). Agt dagen laater, nam Bifchop Gysbrecht, de Voorregten der Geestelykheid, des Raads en der Gilden van Utrecht plegtiglyk bezwooren hebbende (u), met hun verlof, zynen intrek in 't Bifchoppelyk Paleis. Sedert bragt hy fomige ballingen, die, onder zynen Voorzaat, de Stad hadden moeten ruimen, wederom daar binnen en in den Raad. De andere party nam dit euvel (v). Eenigen begonden reeds famenrottingen te maaken; doch zy verbeurden 'er hun Burgerfchap om. Verfcheiden' werden 'er zelfs om onthalsd (w). Ook werdt de Stads Banier, hierop, weggeslouten, en de Gilden keurden, dat men elk, die, onder eene nagemaakte banier, of *fchuiwimpel*, vergadering maakte, vryelyk en *sonder misdoen*, *flaen ende vaen* zou mogen (x). De meesten, die 't met den overleeden' Bifchop gehouden hadden, wee-

(s) Infr. Elect. G. de Bred. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 659.

(t) Id. p. 660.

(u) Charta Gysbert in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 662.

(v) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Breder. Cap. LI. p. 663 667.

(w) Oud Verhaal, by MATTHÆUS Anal. Tom. I. p. 516 2° segg.

(x) Buyspraekboek van Utrecht by MATTH. Anal. Tom. V. p. 517. en Fundat. & Fata Eccles. p. 168.

FILIPS I. 1455. weken, sedert, allengskens, ter Stad uit, naar Amersfoort.

Bisfchop Gysbrecht, zig allenthalve in 't bewind des Bisdoms handhaaven willende, verwierf, kort hierna, de bevestiging in 't weerdlyk gebied van Keizer Fredrik den III. Ook zondt hy een aanzienlyk Gezantschap naar Rome, om de bevestiging zyner verkiezing van den Paus te verwerven, niet verzuimende het geschenk van vierduizend Dukaten, welk hiertoe stondt (6), ten spoedigste naar Rome over te maaken (y).

Hertog
Filips
kant zig
tegen de
verkie-
zing van
Gys-
brecht
van Bre-
derode.

Hertog Filips zwol midlerwyl van spyt, om dat men zyn natuurlyken Zoon te Utrecht voorbygegaan was. Ook was de verkiezing van Gysbrecht van Brederode den Kabbeljaauwschen in Holland tegen de borst. Zy maakten elkanderen diets „ dat Reinoud van „ Brederode, het hoofd der Hoekschen, als „ afkomstig uit het geslagt der oude Holland- „ sche Graaven, toeleg hadt, om het Graaf- „ schap van Holland te bemagtigen: waar- „ toe hem, dagtenze, zyn Broeder Gysbrecht, „ Bisfchop van Utrecht blyvende, de behulp- „ zaame hand zou konnen bieden.” En hoewel men getuigd vindt (z), dat dit vermoeden geenen grond hadt, blies men 'er egter Filips, fe-

(y) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LI. p. 667.*

(z) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LII. p. 668.*

(6) Naderhand hebben de Utrechtsche Bisfchoppen meer gegeven, om van den Paus bevestigd te worden. Bisfchop Filips van Bourgondie gaf twaalfduizend Dukaten. *Vide GERARDI NOVIOMAGI Philipp. Burgund. p. 168.*

federt, de ooren zo vol van, dat hy, die hier FILIPS I. 1455.
 van zelve reeds genoeg toe neigde, eerlang
 besloot, de bevestiging van Bischof Gys-
 brecht, te Rome, te dwarsboomen, en den
 Bischof van Terouanne, 't kostte wat het wilde,
 op den Utrechtschen zetel te zetten. Terstond
 vaardigde hy Joannes Godefridi, Bischof van
 Atrecht, naar Rome af, die den Paus, thans
Kalixtus den III, voorhieldt „ dat Brede-
 „ rode geen Bischof zyn mogt, om dat
 „ hy in den Kryg tegen de Gentenaars was
 „ geweest:” eene reden, die weinig paste
 in den mond eens Gezants des Hertogs van
 Bourgondie, ten wiens behoeve, deeze kryg
 gevoerd was. Wyders verzogt hy „ dat de
 „ Paus de bevestiging van Brederode weige-
 „ ren, en David van Bourgondie met het
 „ Bisdom van Utrecht beschenken wilde (a).”
 Men behoeft niet te twyfen, of dit verzoek
 is ondersteund geworden, door rykelyke gif-
 ten. Brederode's gezanten warden, met goe-
 de woorden, opgehouden. De Paus ontving
 hun geld wel, en hieldt het; doch hy ver-
 leende de verzogte bevestiging niet. De
 Bischof van Atrecht slaagde beter. Kalixtus
 leverde hem, heimelyk de Brieven over, by
 welken David van Bourgondie, tot Bischof
 van Utrecht, werdt aangesteld (b).

De Paus
 voorziet
 David
 van Bonr-
 gondie
 met het
 Bisdom.

Doch eer men hiervan, in 't Stigt, kennis
 kon hebben, hadden de Geestelykheid, Rid-
 derschap en Steden eenpaarig beslooten, hun-
 nen

(a) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 III. p. 668, 669.

(b) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 III. p. 669.

FILIPS I. 1455. nen verkooren' Bischoep, Gysbrecht van Brederode, by voorraad, en tot dat hy van den Paus bevestigd zou zyn, tot Voogd en Beschermmer des Landschaps aan te stellen. Dit geschiedde op den zeventienden van Herfstmaand (a). Filips, hiervan kennis bekomen hebbende; en voorziende, dat hy te Rome zyne begeerte verkrygen zou, begaf zig, tegen den aanvang van Slagtmaand, naar Holland: van zins, om, mer het volgende voorjaar, Heirvaart te beschryven, en Bischoep David, met geweld, ten Bisdomme in te voeren.

Filips maakt zig gereed, om gewapenderhand in 't Stigt te dringen.

XII. De Kennemers, Kennemervolgers en Westfriezen, tot nog toe, niet volkomen hersteld, in de Privilegien en Vryheden, welken hun, in 't jaar 1426, om de onderneemingen tegen Haarlem en Hoorn, benomen waren; en nu voorziende, dat de Hertog hunnen dienst, in den Kryg tegen de Stigtschen, behoeven zou; bedienden zig, naar 't schynt, van deeze gelegenheid, om de verlooren Voorregten wederom te bekomen. Zy booden den Hertoge, elk naar zyn vermogen, eenne goede somme penningen aan: welken zy wisten, dat hem tegenwoordig wel te stade komen zouden; en bragten 't eindelyk zo ver, dat de meesten, sommigen wat vroeger, anderen wat laater, zig, in Bloei maand des volgenden jaars (7), in de oude Voorregten, hersteld

1456.

(a) Instrum. Publ. in MATTHÆI ADAL. Tom. I. p. 669.

(7) Veelen plaatsen dit wedergeeven der Privilegien, in 't jaar 1455. Doch zy hebben geen agt gegeven op den Styl van den Hove, die 't jaar met Paaschen aanvangt, en daarom Brieven, in 't jaar 1455, te

zagen. De Stad Alkmaar; die, in den bin-^{Philip I.}renlandschen Kryg van den jaare 1426, veel ^{1456.}ren agteren geraakt was (*d*), hadt, reeds in 't jaar 1436, kwytſchelding van vyfduizend Kroonen boete verworven, hebbende zy niet meer dan drieduizend Kroonen kunnen opbrengen (*e*). Ook was haar, die anders, volgens 't Vonnis, onbevestigd en open blyven moest, ter gelegenheid van den opſtand der Amſterdammeren, in 't jaar 1445, verlof gegund, om, tot wederopzeggens toe, deuren in haare Poorten te mogen hangen (*f*). Doch nu ſtondt zy den Hertoge honderd-entien ponden groot toe, en verwierf, daarop, den drie-entwintigſten van Louwmaand, herſtelling in alle de voorige Privilegien (*g*). De Dorpen Noordscherwoude, Zuidſcherwoude, Broek op Langendyk, Koedyk en S. Pankras, die inſgelyks zekere ſomme gelds beloofden, werden, op den agtſten van Lentemaand, in de verbeurde Voorregten herſteld, en van 't Haardſtedegeld ontheeven (*h*). Westzaanen en Crommenie verwierven dezelfde gunſten, op den twaalfden van Lentemaand (*i*). Ten zeldſden dage, gantsch Kennemerland: welk den Hertoge, volgens het opſchrift der Hand-
veste,

(*d*) Handv. van 8 Aug. 1428, by BOOMKAMP Alkm. bl. 16. en in 't II. Memoriaalb. ROSE, f. 71.

(*e*) Handv. van 4 Febr. 1435 [1436], by BOOMKAMP Alkm. bl. 21.

(*f*) Handv. van Alkm. bl. 22.

(*g*) Handv. by BOOMKAMP, bl. 26.

(*h*) Handv. by BOOMKAMP, bl. 432.

(*i*) Handv. van Kennemerl. bl. 871.

reken, die, naar de tegenwoordige rekening, in 't jaar 1456, gegeven zyn.

FILIPS I. 1456. veste, beloofd hadt, *die pond groote van elken Huise* te betalen (*k*). En des anderendaags, Grootbroek (*l*). Het Dorp Schermer (*m*), de Stede Sybekarspel en Benningbroek (*n*), en de Eilanden Texel (*o*) en Wieringen (*p*) werden, wat laater, in de verlooren' Vryheden hersteld: het Dorp Urhem eerst op den elfden van Sprokkelmaand des volgenden jaars (*q*). Van de herstelling der verdere gevonnisten is my geen byzonder blyk voorgekomen. Die van Dordrecht en Zuidholland, omtrent deezèn tyd, om het agterhouden der Graaflyke tollèn, ook in 's Hertogen ongenade vervallen zynde, verzoenden zig, insgelyks, met hem, op den drie-entwintigsten van Zomermaand deezes jaars 1456, door het belooven van twintigduizend gouden Filips Klinkaarts, die thans dertig grooten Vlaams ieder deden. Ook moesten zy den Hertoge hunnen dienst, op eigen' kosten, in den Stigtschen Kryg, toezeggen (*r*). Deeze Zoen en de gunstbewyzen aan de Kennemers en Westfriezen veroorzaakten, ondertusfchen, dat de Hollanders zig eenpaarig gereed maakten, om den Hertoge, met geld en manschap, tegen de Stigtschen, by te staan.

XIII. Utrecht van be- Men kreeg, in 't Stigt, terstond kennis van de toebereidsels, die Filips, in Holland, maakte.

(*k*) Handv. van Kennemerl. bl. 58. Zie ook BOXHORN en VELDENAAR, bl. 194.

(*l*) Handv. van Grootabr. bl. 23.

(*m*) Handv. van Kennemerl. bl. 840.

(*n*) Handv. van Sybekarsp. en Benningbr. bl. 41.

(*o*) Privil. van Texel, bl. 70.

(*p*) Handv. van Wieringen M. S.

(*q*) Handv. van Kennemerl. bl. 841.

(*r*) Zie BEVERWYK Dordrecht, bl. 314.

re. Des werdt 'er beslooten, de Stad Utrecht van Krygsvolk en voorraad te voorzien. Reï-noud van Brederode, Henrik van Montfoort en eenige andere Edelen, die 't met den verkooren' Bisfchop hielden, trokken 'er binnen. Ook verbonden de Geestelykheid en Ridderfchap van 't Nederftigt en de Stad Utrecht zig, op den negenden van Grasmaand des jaars 1456, met de Stad Reënen, om Gysbrecht van Brederode te blyven aankleeven, zo lang 'er geen ander Bisfchop door den Paus bevestigd, en alomme in 't Stigt erkend zou zyn (5). Amersfoort neigde zeer tot Bisfchop David, en fchynt zig hierom in dit Verbond niet te hebben willen begeeven. Kort na het fluiten van hetzelfde (8), verwekten de Gilden, te onvrede over het inbrengen van vreemd Krygsvolk, eenen oloop onder 't graauw, dat, op 't bekkenflag, gewapend, op de *Neude*, of 't Marktveld van Utrecht, verscheen, fcheldende op de Vroedfchap, welke zy allerlei leed dreigden. Doch Gysbrecht van Brederode, met verscheiden' Edelen en Knegten op hen aftrekkende, noodzaakte de woeste menigte, terftond, tot het afleggen der wapenen. Sedert verboodt hy den Gilden *Morgenspraaken* of Byeenkomsten te houden, en allen bekkenflag op lyfstraffe (†). Hier by bleef het niet. De voornaamfte aanhangers van Bisfchop David, vrouwen zo wel als mannen, werden gevat, en zwaar ge-

(5) Pactum vide in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 673.

(†) Chron. de Traject. p. 520, 521. Fascicul. Temp. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 677.

(8) Op den vyfentwintigsten van Grasmaand,

FILIP'S I. pynigd. *Daniel van Niewaal*, die 't Klerk-
 1456. ampt van Utrecht, om agt-enderthonderd-
 vyftig ponden, gekogt hadt, werdt van het
 zelve verlaaten. Ook werdt zyn Slot en Heer-
 lykheid *Rynstein* deerlyk geplonderd. Zyn
 Ampt werdt eenen der aanhangeren van Bis-
 chop Gysbrecht gefchonken (u). Allengskens
 werdt egter de rust, in Utrecht, voor eene
 korte wyle hersteld.

Bredero- Doch Gysbrecht van Brederode, desonaan-
 de zoekt gezien, bedugt voor het onweêr, dat hem,
 met **Filips** uit Holland, dreigde, zegt, door bemiddeling
 te ver- van *Jan, Hertog van Kleef*, en van Jan van
 draagen. Hensberg, Bisshop van Luik, met Hertoge
 Filips te verdraagen. Doch hy deedt vergeef-
 sche moeite (v). Filips hadt nu de Paufelyke
 Brieven, by welken zyn natuurlyke Zoon,
 David, tot Bisshop van Utrecht, aangesteld
 werdt, bekomen, en zondt, terftond daarna,
Adriaan van Borselen, die aan *Anna*, eene
 zyner natuurlyke Dogteren (w), gehuwd was,
 met een Leger, naar 't Stigt. **Amersfoort**
 en Reenen opende hem terftond de Poorten: ook Reenen,
 dat nog onlangs plegtiglyk beloofd hadt, den
 verkooren' Bisshop Gysbrecht, zo lang als ie-
 mant, getrouw te zullen blyven. **David van**
Bourgondie begaf zig, hierop, van Jan van
 Wasenaar en eenige manschap verzeld, over
 Gorinchem en Tiel, eerst naar Reenen, en
 toen naar Amersfoort, en deedt zig, in bei-
 de

Amers-
foort en
Reenen
ontvan-
gen Bis-
shop
David.

(u) Oud Verhaal in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 518, 519, 520, 522, 523, & seq.

(v) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LIII. p. 678.

(w) Vide Not. in MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1260.

de deeze Steden, voor Bisfchop erkennen. FILIPS I. 1456.
 Sedert hielt hy zig op het Slot ter Horst, welk, door den Slotvoogd, *Everard van der Eist*, aan *Adriaan van Borselen*, was ingeruimd, alzo men hem de zevenduizend Rynfche guldens, voor welken hem dit Slot verpand was, wederom gegeven hadt. In Hooimaand, trok *Filips* ook, aan 't hoofd van veertienduizend man (x), uit den Haage op, om *Utrecht* te belegeren. Terwyl hy te *Leiden*, eenige dagen, vertoefde, werdt 'er, door den Hertog van *Kleeve*, door *Reinoud van Brederode*, wiens heerlyke goederen, in *Holland* gelegen, reeds door *Filips* waren aangeflaagen; en door eenige anderen, wederom, vrugteloos, over een vergelyk gehandeld. *Filips* trok vast voort naar *Woerden*, en van daar op *Ysfelstein*. Zyne aannadering trof Bisfchop *Gysbrecht* en den *Utrechtschen* met zo diep een' schrik, dat men den Hertoge van *Kleef* en eenigen anderen Heeren vryheid gaf, om, op de beste wyze mogelyk, met *Filips* overeen te komen, en de Stad, het kostte wat het wilde, voor 't gevreesd Beleg te bevryden. Men sloot dan, kort hierna, een verdrag te *Ysfelstein*, op den volgenden voet:
 „ *Gysbrecht van Brederode* zou afstand van
 „ 't *Bisdom* doen, en *David van Bourgondie*
 „ alomme voor Bisfchop erkend worden. *Bre-*
 „ *derode* zou *Domproost van Utrecht* blyven
 „ en daarenboven beschonken worden, met
 „ de ryke *Proostdy van S. Donaas te Brugge*.
 „ Ook zou hy zyne Raadsheers plaats in den
 „ *Haag* afstaat.

Utrecht
met een
Beleg
gedreigd.

Verdrag
volgens
welk
Gys-
brecht
van *Bre-*
derode
het *Bis-*
dom aan
David
van *Bour-*
gondie
afstaat.

(x) MONSTRELET, Vol. III. fol. 67.

FILIPS I.
1456.

„ Haage behouden, en dubbele wedde, dat
 „ is, volgens sommigen (y), duizend Rynsche
 „ guldens in 't jaar, genieten. Uit de inkomsten
 „ des Utrechtschen Bisdoms, welken thans, in
 „ 't geheel, op vyftigduizend Rynsche gul-
 „ dens jaarlyks werden begroot (z), werden
 „ hem vierduizend tweehonderd Rynsche gul-
 „ dens, jaarlyks, toegelegd; en vyftigduizend
 „ gouden Leeuwen eens, tot vergoeding der
 „ onkosten, die hy om 't Bisdom gedaan hadt.”
 „ Sommigen voegen 'er by, „ dat hy uit de in-
 „ komsten van het Bisdom van Terouanne, ook
 „ tweeduizend guldens 's jaars trekken moest
 (a).” Na 't sluiten van dit Verdrag, kwam Philips,
 met Bisschop David en veele anderen, binnen
 Utrecht. David werdt, tusschen
 den Dromproost Brederode en den Domdeken
Jan Proois, naar de Domkerke geleid, en in
 den Bisschoppelyken zetel geplaatst (b). Op den
 zesden van Oogstmaand, bezwoor hy de Voor-
 regten der Stad en des Lands (c). Doch deeze
 eed en het gemaakt Verdrag werden kwalyk van
 hem gehouden (d). Ondertusschen werdt hy,
 alomme in 't Stigt, voor wettigen Bisschop,
 erkend. Deventer was de eenigste Stad, die,
 hiertoe, door een beleg, welk agt weeken
 duurde, en onder anderen door Hollandsche
 manschap bygewoond werdt, gedwongen moest
 worden (e). De Stad was van Krygsvolk en
 voor-

(y) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

(z) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

(a) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

(b) JOANN. A. LEVDIS van de Heeren van Biederode *Cap.*
 LIV. p. 679 684: Chron. de Traject. p. 521.

(c) Zie een' Brief van Bisschop David. in MATTHÆI Anal.
 Tsm. I. p. 684.

(d) Brief van 't Kapittel in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 684.

(e) Chron. de Trajecto p. 522.

voorraad voorzien geweest, door de Friezen FILIPS I. en Groningers (*f*), die een heimelyk ver- 1456.
bond gemaakt hadden, met den Hertog van
Gelder (*g*), t'onvrede op Filips, om het in-
dringen van David in 't Utrechts Bisdrom.
Hierom bedong men, by de overgaave, nog
betere voorwaarden, dan de Hertog anders
zou hebben toegeftaan. Dus zegepraalde hier
wederom de heerschzugt van Filips. De ver-
heffing van zynen Zoon op den Bisfchoplyken
zetel van Utrecht gaf den Huize van Bour-
gondie den eerften voet in 't Stigt, en baan-
de den weg, langs welken, Keizer Karel de
V, uit deezen Huize gefprooten, zig, eerlang,
het weereldlyk gebied des Bisdroms heeft wee-
ten te verkrygen.

Terwyl Filips nog met den Stigtſchen kryg XIV.
belemmerd was, deedt hy eenige poogingen, Filips
om 't gebied te verkrygen over Friesland; doet ee-
waarnaar de Hollandſche Graaven zo lang ver- nige poo-
geefs geftaan hadden. Doch alzo deeze poo- gingen,
gingen niet door 't geweld der wapenen on- om 't ge-
derfteund werden, vielen zy zo wel niet uit, bied over
als zyne onderneeming in 't Stigt. De Friezen, Friesland
ten tyde van Willem den VI, in 't jaar 1414, te beko-
Staveren bemagtigd hebbende (*h*), waren, men.
federt, onflaagen gebleeven van de Holland-
ſche heerſchappye. Zy hadden Hertog Jan
van Beijeren, wat laater, wel wederom tot
hunnen Heer aangenomen (*i*). Doch deeze
verbindtenis was van weinig gevolg geweest,
en

(*f*) Corte Chronyk in BROUWERI Anal. bl. 449.

(*g*) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

(*h*) Zie III. Deel, bl. 397.

(*i*) Zie III. Deel, bl. 452.

FILIPS I. en eindigde met 's Hertogen leeven, in 't
 1456. jaar 1425. Jakoba vondt te veel werks in
 Holland, om de gedagten naar Friesland te
 kunnen wenden. Doch zo dra was Filips niet
 aan de Regeering gekomen, of zyne onver-
 zaadelyke heerschzugt spoorde hem aan, om
 zig in de Friesche zaaken te steeken, en 't
 bewind over dit volk, welk niemant zyner
 Voorzaaten hadt kunnen behouden, eens
 volkomen magtig te worden. Hy vernieuwde
 het Bestand, met hen, te vooren, geslooten.
 van tyd tot tyd (*k*); doch maakte, ondertus-
 schen, zyn werk van het beschermen en bystaan
 der zulken, die, in de verdeeldheden, welken
 nog onder de Friezen bleeven duuren, in 't
 onderspit geraakt waren. *Immele*, een Oost-
 friesch Edelman, uit zyne bezittingen ver-
 dreeven zynde (*l*), kwam, in 't jaar 1437, in
 den Haage (*m*): alwaar Hertog Filips hem en
 de zynen, by opene Brieven (*n*), den vier-en-
 twintigsten van Herfstmaand des volgende[n]
 jaars gedagrekend, in zyne bescherming nam:
 ten zelfden tyde, alle Regenten van Holland
 verzoekende, dat zy hem en *Gerrit van Dok-
 kum*, die, zo wel als hy, verdreeven was, in
 't bezit hunner Sloten wilden tragten te herstel-
 len, op dat men zig, uit dezelve[n], van voor-
 raad, tot het voeren van den Frieschen Kryg,
 zou

(*k*) I. Memoriaalb. ROSE fol. 82 vers. 90 vers. 92 rect. &
 vers. 93 vers. 103, 114, 118, 124, 127 vers. 131 vers. 140, 164
 vers. 166. V. Memor. ROSE gequot. C. 1. f. 115 vers. 151 vers.
 193 vers. 194.

(*l*) EGG. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. Boek, Cap. CCXXV,
 CCXXXI. II. Boek, Cap. XXVI. bl. 218, 233, 273.

(*m*) EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. XXX. bl. 275.

(*n*) By BENINGHA II. Boek, Cap. XXXII. bl. 276.

zou kunnen voorzien (o). Sedert zondt Filips FILIPS I. 1456. hen naar hun Vaderland te rug, met eenige Hollandſche Schepen: die, de Eems opgevaaren zynde, hunne manſchap aan land zetteden, voor de Vesting *Larvelt*, die eerlang bemagtigd werdt. De Hollanders bleeven er egter niet lang meester van. De Oostfriezen noodzaakten hen, de Vesting te ruimen, en joegen hen naar hunne Schepen, met welken zy, zonder merkelyk verlies, hier te Lande te rug kwamen (p). Filips deedt naderhand zo ernstige poogingen, met ſchryven en handelen, om Immele in 't bezit zyner goederen te herſtellen, dat het hem eindelyk gelukte (q).

De tweedragt tuſſchen de Schieringers en Vetkoopers bleef ondertuſſchen nog duuren, en was, in 't jaar 1450, op 't hevigst uitgeborſten. De partyen verzwakten elkanderen dermaate, dat Filips, eenige jaaren laater, oordeelde, dat de kans hem ſchoon ſtondt, om zig in Friesland voor Heer te doen erkennen (r). „ Hy noemde zig, gelyk een Schryver, die deezen tyd beleeft heeft, ſpreekt, „ wel Heer van Friesland; doch de Friezen „ waren inderdaad nog een vry Volk, en „ aan geen uitheemſch gebied onderworpen „ (s).” De kryg tegen de Stigtſchen, die thans op handen was, liet den Hertoge niet toe, een Leger naar Friesland te zenden. Hy vergenoegde zig derhalve met de Friezen

van

(o) IV. Memoriaalb. ROSE *gequot.* B. 2. f. 17. *verſ.*

(p) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. XXXIII. bl. 277, 278.

(q) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. XXXIV. XLV. XLVI. XLVII. LXXII. LXXXVIII. bl. 278, 289, 290-294, 308, 321.

(r) UBB. EMMIUS *Libr.* XXV. p. 380.

(s) AENEAS SYLVIUS de Statu Europæ *Cap.* XXVII. p. 734

FILIPS I. 1456. van Oostergo en Westergo, door eenigen zyner Afgevaardigden, voordeelige voorwaarden te laten aanbieden; zo zy hem tot Heer wilden aanneemen. By deeze aanbieding, voegde hy bedreigingen van hun met een Leger te zullen komen bezoeken, indien zy weigerden hem te erkennen (t). De Friezen vonden zig, op 't ontvangen deezer maare, ten uitersten bedremmeld. De ingewortelde begeerte naar Vryheid zou hen ligtelyk hebben doen besluiten, om den onderlingen wrok af te leggen, en Filips, met vereenigde kragten, te keer te gaan; doch zyne Vorstelyke magt, van welke zy, overwonnen wordende, harder dienstbaarheid te dugten hadden, wederhieldt hen. 's Hertogs voorslag werdt in rype overweeging genomen, op eene algemeene Dagvaart, te *Bolswaard* gehouden. Doch hier werdt alleenlyk beslooten, dat men *Dirk*, Abt van S. Odulfs Klooster, *Berend*, Abt van Klaarkamp, *Meester Menno*, Burgemeester van Franiker, en *Meester Wabbo*, Burgemeester van Workum, afvaardigen zou naar Haarlem, alwaar Filips de Friezen, tegen 't midden van Zomermaand des jaars 1456, verdagvaard hadt. De Volmagt deezer Afgevaardigden is nog voorhanden (u); en uit de omstandigheden der geschiedenis is af te neemen, dat zy last hebben gehad, om de voorlagen des Hertogs alleenlyk te hooren, en van dezelve verslag te doen. De Friesche gemagtigden, 't zy te Haarlem (y), of in den Haage, want dit blykt niet zeker, voor Stadhouder en Raad

De Friezen te Haarlem gedagvaard.

(t) Oude Chron. by BOXHORN op VELDENAAR, bl. 204.

(u) By BOXHORN op VELDENAAR, bl. 204.

(y) EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. LXV. bl. 304.

Raaden verscheenen zynde, hieldt men hun voor „ dat de Friezen, met naame die van Oostergo en Westergo, zig, sedert eenige jaaren, der Regeeringe der Hollandsche Graaven, tegen recht en reden, onttrokken, en zelve het Landsbestier aanvaard hadden: dat zy zig, hierdoor 's Hertogen hoogste ongenade op den hals hadden gemaal: doch dat hy, meer tot zagtheid dan tot strengheid genegen, het voorleedene wilde vergeeven en vergeeten; indien zy hem tot Heere aanneemen en inhuldigen wilden: in welk geval, hy aanbodt, hunne Handvesten en Voorregten te willen bevestigen, en hunnen Koophandel te willen doen bloeijen: waardoor de welvaart onder hen toeneemen zou: gelyk zy, met eigene ooggen, aan het voorbeeld van Holland, Zeeland en Westfriesland, zien konden; welker Ingezetenen, onder de gunstige Graaflyke Regeeringe, zeer verrykt waren geworden.” Ten slot kreegen de Friesche Gemagtigden last, om, voor Kersttyd, het antwoord hunner Meesteren op deezen voorslag te rug te brengen (w).

Men vindt niet, dat de voorslag des Hertogs thans met de bedreigingen verzeld was, welken hy voortmaals wel gebruikt had. Veel ligt is dit van de Friezen opgemerkt, die daarenboven zeer wel weten konden, dat de Stigtsche Kryg hem, voor eerst, geene vryheid laten zou, om Friesland den oorlog aan te doen. Doch wat hier van zy; de Friesche

De Friezen verbinden zig, onderling, tot bescherming hunner Vryheid.

Ge-

(w) SICCO BENINGHA Chronickel, bl. 427, 428.

FILIPS I. 1459. Gemagtigden hadden zo dra geen verslag van hanne verrigtingen in Holland gedaan, of men besloot eenpaarig, den voorslag van Hertoge Filips onbeantwoorde te laten. Ook werd'er, op eene algemeene Dagvaart van Oostergo, Westergo en de Zevenwolden, vastgesteld, dat men alle uitheensch geweld eenpaariglyk keeren, en *sry en friesch*, (dus wordt het uitgedrukt), *mit lyf ende goet*, beschermen zou (x).

Fredrik de III. eischt schatting van de Friezen. 1457. Zo stonden de zaaken van Hertoge Filips in Friesland, toen Keizer Fredrik de III, waarschynlyk kennis van zynen toelag gekreegen hebbende, besloot het Regt des Duit-schen Ryks op dit Landschap te doen gelden. Ten deezen einde, zondt hy, in 't jaar 1457, *Thomas van Gurisleden* derwaards, om de jaarlyksche schatting, die de Friezen den Ryke schuldig geoordeeld werden, met de agterstal-len van eenige jaaren, in te vorderen (y). Weinig gewag vindt men van het invorderen deezer schatting, na de tyden van Karel den Grooten. Keizer Sigismond alleen, na de dood van Willem den VI, Graave van Holland, voorgenomen hebbende, Friesland, welk hy hieldt, ten onregte, van het Ryk vervreemd te zyn, wederom aan hetzelfde te hegten, liadt, in 't jaar 1418, Gemagtigden derwaards gezonden, met open' Brieven, by welken, de Voorregten der *Frye Friesen* bevestigd, en zy voor onmiddelyke Onderdaanen des Room-schen Ryks verklaard werden. Te gelyk vor-

(x) Zie BOXHORN op VELDENAAR II. 206.

(y) EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. LXXXII. II. 315.

derde hy hun eene jaarlyksche Schatting af van eene *gros*, of zestiende deel van eenen Rynschen gulden, van elke Haardstede (z). Doch 't blykt niet, dat de Friezen deeze schatting betaald hebben: hoewel sommigen schryven, dat het volk dezelve wel opbragt; doch de Ontvangers niet in de Ryks-Schatkist (z). Fredrik de III, die ons, in de geschiedenis, voorkomt, als zeer behoefstig of zeer geldgierig, vernieuwde den eisch, ten deezen tyde. De Friezen, eenen algemeenen Landdag beschreeven hebbende, beslooten 's Keizers verzoek toe te staan, indien hy hun, van zynen kant, eenige punten inwilligde, welken zy hem voorstaan lieten. Zy begeerden, „ dat de Keizer, Filips, Hertoge van Bour- „ gondie, schriftelyk, en onder de gewoon- „ lyke straffe, deede aanzeggen, dat hy zig „ geenerlei bewind over Oostergo, Westergo „ en de Zevenwolden zou hebben aan te „ maanigen, noch deezen Landen eenigen „ overlast aan te doen: dat hy den Friezen, „ op zwaare straffen, verbieden zou, eenigen „ anderen Heer dan den Keizer, van wege „ het Roomsche Ryk, te erkennen: dat hy „ de Privilegien van Karel den Grooten en „ van Sigismond vernieuwen, en de srydige „ verbindtenissen, met de Hertogen Al- „ brecht en Jan van Beijeren, aangegaan, „ vernietigen wilde: dat hy het Verbond, „ door de Friezen van Oostergo, Westergo „ en de Zevenwolden, met de Stad Gronin- „ gen,

Hy ver-
biedt, op
aanhou-
den der
Friezen,
Hertoge
Filips
Friesland
te ont-
rusten.

(z) E. BENINGHA I. *Boek*, Cap. CCXI, CCXII. bl. 191, 193.
(*) UEB. ENMIUS *Libr.* XXV. p. 382.

FILIPS I.
1457.

„ gen, gemaakt, insgelyks wilde te niet doen,
 „ en verklaren, dat de drie eerstgemelde
 „ Landtreenen, voortaan, gelyk van ouds,
 „ een Land op zig zelveu blyven zouden: en,
 „ eindelyk dat hy den Friezen het voorregt
 „ verleenen wilde van niet buiten hun Land
 „ te regt gesteld te kunnen worden (b).” De
 Keizer, op het bekomen der ingewilligde
 schatting gesteld, voldeedt de begeerte der
 Friezen ten volle, verleeneude, ten hunnen
 behoefte, open' Brieven, die nog voorhanden,
 en, den tienden van Oogstmaand des jaars 1457,
 op het Slot *Ertzenburg*, in Karinthie, gege-
 ven zyn (c). Een' derzelveu is gerigt aan
 Hertog Filips. De Keizer vertoont hem
 „ dat de Friezen, die, zegt hy, onmiddely-
 „ ke Onderdaanen des Ryks zyn, zyne Ma-
 „ jesteit geklaagd hadden, dat de Hertog
 „ arbeidde, om hen, zonder regt en met
 „ geweld, onder zyn gebied te brengen:
 „ waarom hy hem, op verbeurte der Keizer-
 „ lyke genade, beveelt, hiervan af te laten,
 „ te gelyk egter aanbiedende, hem te willen
 „ hooren en regt te doen, zo hy zynen eisch op
 „ Friesland behoorlyk bewyzen kon” (d): uit
 welke aanschryvinge blykt, dat Hertog Filips
 van den Keizer nog als Ryks Leenman aange-
 merkt, en gehandeld werdt. De Keizer, de
 begeerte der Friezen voldaan hebbende, ont-
 ving

(b) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. LXXXIII. bl. 316.
 BOXHORN op VELDENAAR bl. 209.

(c) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. LXXXIV. LXXXV. bl.
 317, 319. BOXHORN op VELDENAAR bl. 210, 213.

(d) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. LXXXIV. bl. 236. BOX-
 HORN op VELDENAAR bl. 214.

ving de beloofde schatting (e): en Filips, FILIPS I.
1457. pas ontslaagen van den Stigtſchen Kryg, en belemmerd met huisfelyke en buitenlandsche zwaarigheden, ſchynt, in zyne oude dagen, geenen lust gehad te hebben, om, gelyk Hertog Albrecht eertyds, eenen togt over de Zuiderzee te doen, om de Friezen, met geweld, tot onderwerping te brengen.

Wy moeten weten, welke deeze zwaarigheden waren, om dat 'er deeze Landen ook hun deel van hadden; en om dat het ontvowen derzelve ons den aart onzer Graaven nader kan doen kennen.

Het wangedrag van veele Amptenaaren, met naame van zulken, die over de geldmiddelen gesteld waren, gaf den Hertoge, omtrent deezen tyd, eenige moeite. Doch hy magtigde zes voornaame Heeren, om 'er onderzoek op te doen, en zulken, die zy schuldig zouden vinden, van hunne Ampten te ontzetten (f). Zy kwamen ook in Holland: alwaar zy verscheiden' veranderingen maakten. *Henrik van der Meye*, gewoonlyke Raad, en *Gysbrecht van der Meye*, Geheimschryver van den Hove, gebroeders, werden, onder anderen, in hunne bediening, geschorst (g). Doch de moeilykheid, die deeze veranderingen den Hertoge verschafte, duurde niet lang. Zyn zoon deedt hem meer verdriets aan.

Twee der voornaamste Vorsten van Europa, Karel de VII, Koning van Frankryk, en Filips, Hertog van Bourgondie, hadden XV.
Oorzaaken van
den Oorlog met

(e) UBB. EMMIUS *Libr.* XXV. p. 383.

(f) VI. Memoriaalb. BOSSAERT I. 2. f. 19.

(g) VI. Memoriaalb. BOSSAERT I. 2. f. 57. *verf.*

Elzars I.
1457.

Frank-
ryk.

thans het ongeluk van met hunne Zoonen on-
eenigte zyn: en de tweedragt duurde te lan-
ger, om dat Filips zyn werk maakte, van
dezelve, aan 't Fransche Hof, te voeden:
terwyl Karel ook belang vondt, by de huisfe-
lyke oneenigheid aan 't Hof van Filips. De
Daufyn Lodewyk hadt, al in 't jaar 1446, het
Fransche Hof verlaaten, en zig, in het Dau-
finé, onthouden (*h*): alwaar hy alles naar
zynen zin beschikte, zonder op 's Konings
bevelen te passen. De Graaf van Charolois
gaf ook allengskens zo zichtbaare blyken van
ongenoegen over zyns Vaders Regeeringe,
die, zyns oordeels, het oor te veel leen te aan
Jan van Kroui, zynen voornaamsten Staats-
dienaer, dat de oude Hertog dikwils op zy-
nen Zoon gestoord was (*i*). De Graaf poogde,
ondertuschen, van tyd tot tyd, meer gebied
en aanzien te winnen. Wy hebben reeds ge-
zien (*k*), dat Filips hem, in of voor het jaar
1454, de Landvoogdy over Holland en Zee-
land hadt toevertrouwd: met oogmerk, waar-
schynlyk, om hem meer van 't Hof, alwaar
men zynen onrustigen aart vreesde, te verwy-
deren. Graaf Karel deedt zig ook verscheiden'
Heerlykheden hier te Lande opdraagen: 't
welk zyn aanzien niet weinig vermeerderde.
Zo vindt men, dat hy Heer van Gooiland
geweest is (*l*). Ook bekwam hy, na het af-
sterven van Heere Jakob van Gaasbeek, in
den jaare 1458, de Heerlykheden van Putten

(*h*) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. I. p. 55. & suiv.

(*i*) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXXIII. p. 460-463.

(*k*) Boven, bl. 44.

(*l*) Handy. van Weesp, bl. 8, 11.

en Stryen, door Gaasbeek nagelaten (m): FILIPS I.
 ook die van Arkel, te vooren aan Gaasbeek 1457.
 ter leen gegeven (n). Tot de goederen van
 deezen Huize, behoorde ook een stuk
 Lands, aan de Maaze, tegen over Rotter-
 dam gelegen: welk Karel heeft doen be-
 dyken, en, naar zyn Graaffchap in Bour-
 gondie, *Charolois* of *Charlois* noemen (o).
 Men vindt ook, dat hy 't Land van de Tong-
 ge, by Sommersdyk, bedykt heeft (p). Een-
 nige jaaren laater, heeft hy Asperen, Heu-
 kelom (q), Voorne (r), Leerdam en Schoo-
 nerwoerd (s) weeten te verkrygen. Men ziet,
 hieruit, hoe zeer hy vermeerdering van
 aanzien zocht, en dat Filips thans, niet zon-
 der reden, voor de uitwerksels zyners Staat-
 zucht, bedugt was. Ook werdt hy 'er, eer-
 lang, door ingewikkeld, in enen Kryg met
 Frankryk.

De Daufyn Lodewyk, verneemende, dat
 zyn Vader een Leger tegen hem op de been
 bragt, badt zig, in Herfstmaand des jaars
 1456, uit het Daufiné, naar Brussel begeben,
 met oogmerk, om zig, in de Staaten des Kier-
 togs van Bourgondie op te houden (t), tot
 dat zyns Vaders toorn bedaard zou zyn. Fi-
 lips, die, ten deezen tyde, voor Deventer lag,
 en

(m) GOUDHOEVEN bl. 466.

(n) KEMPS Gorinchem bl. 299.

(o) Goudsche Chron. bl. 156. GOUDHOEVEN bl. 466.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 216.

(q) GOUDHOEVEN bl. 472 enz.

(r) Preuves & Addit. aux Memoir. de COMMEN. Tom. IV.

p. 119.

(s) GOUDHOEVEN bl. 480.

(t) MONSTRELET Vol. III. fol. 65, 66. DE LA MARCHE
 Livr. I. Ch. XXXIII. p. 457.

FILIPS I. en zig in 't Dorp *Wilp*, alwaar toen een Slot
 1457. was, onthieldt (9), spoedde zig, op het ont-
 vangen deezer gewigtige tyding, om met de
 Stad te verdraagen, en naar Brabant te keeren.
 Hy vertoefde egter nog eenigen tyd te U-
 trecht: vanwaar hy Koning Karel, met eenen
 Brief, van de komst des Daufyns in Brabant
 kennis gaf (u). In Brabant gekomen, scheen
 hy zynen vlyt te willen aanwenden, om den
 Daufyn met den Koning te bevredigen (v);
 doch zyne poogingen waren vrugteloos. De
 Koning eischte eene volstrekte onderwerping
 van zynen Zoon, en wilde, dat hy in persoon
 ten Hove verschynen zou; doch de Daufyn,
 wetende, dat 's Konings Staatsdienaars zeer
 op hem gebeeten waren, vertrouwde zig ten
 Hove niet. Ook bleek, sedert, klaar genoeg,
 dat Filips den Daufyn gaarne by zig hieldt:
 op dat hy zig, door hem, van eenen magtigen
 steun tegen den Koning, by 't ontstaan van
 eenen oorlog, zou kunnen verzekeren. De
 Daufyn bleef derhalve in Brabant: alwaar
 Filips hem en eenigen zynen Edelen een jaar-
 geld toelei.

Jan van Kroui en die van zynen Huize
 begonden terstond hun Hof te maaken by
 den Daufyn. Doch dit was genoeg, om hem
 ver-

(u) Lettre du Duc de Bourg. in D'ACHERY Specileg. Tom. I.
 p. 656. [Tom. III. p. 302.]

(v) Voyez les Preuves de l'Hist. de Louis XI. par DUCLOS
 Tom. III. p. 114, 119.

(9) Dit blykt, uit eenea Brief van Hertöge Filips
 aan Koning Karel, getekend, en son *Ost a Wilp. le*
19 jour le Septembre 1456, te vinden by DUCLOS *Hist.*
de Louis XI. Tom. III. p. 109.

verdagt en zelfs gehaat te doen worden by ^{FILIPS I.} den Graave van Charolois. Van dien tyd af, ¹⁴⁵⁷ ontfondt 'er geduurig ongenoegen tusſchen Filips en Karel, waartoe de Daufyn, waarſchynlyk, meer aanleiding gaf, dan hy weeten wilde (w).

In Frankryk maakte men, omtrent deezen tyd, zo veele toebereidfels ten oorlog, dat Filips ook oordeelde, zig in ſtaat van tegenweer te moeten ſtellen (x).

Ondertuſſchen vielen 'er geduuriglyk wederzydsche klagten, over het ſchenden der Atrechtſche Vrede van den jaare 1435. Filips, die 't meeste belang by de onderhouding deezer Vrede hadt, beſchuldigde het Franſche Hof, by elke gelegenheid, dat 'er inbreuk op gedaan werdt: terwyl men zig, in Frankryk, vreemd hielt, dat Filips over 't ſchenden eener Vrede klaagde, die, dagelyks, door hem, verbroken werdt. Van het verblyf des Daufyns in Brabant, de eigenlyke oorzaak van het ongenoegen des Franſchen Hofſ, werdt, in 't eerst weinig gerept, om dat men niet ſchynen wilde, zig hieraan veel te flooren.

Het oogmerk van Frankryk kon niet langer bedekt blyven voor Filips, toen hy vernam, dat Koning Karel zig met eenige Duiſche Vorſten; onder anderen, met den Keizer en met die van Luik verbonden, en zyne Dogter, *Magdaleene*, ten Huwelyk beloofd hadt ^{1458.} aan

(w) MONSTRELET *Vol. III. f. 69. DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIII. p. 460, 461, 462.*

(x) MEYERUS *ad. annum 1458. f. 324, 325.*

FILIPS I.
1549. aan *Ladislaus*, Koning van Hongarye (y), die Filips het Regt op het Hertogdom Luxemburg betwistte. *Ladislaus* thierf, voor dat het Huwelyk voltrokken was (z): doch de Koning liet niet na, het Hertogdom Luxemburg van Filips te eischen voor *Elizabet*, Zuster van *Ladislaus*, en gehuwd aan *Willem*, Hertoge van Saxon (a): 't welk Filips deedt oordeelen, dat de oorlog met Frankryk onvermydelyk was.

XVI. Terstond hierop, besloot hy, den togt naar Turkye, dien hy voorhadt, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, te doen, tot betere gelegenheid, uit te stellen, en, met allen ernst, op de handelingen der Franschen, te waaken. Het ontwerp van deezen togt hadt hem, reeds eenige jaaren, door de zinnen gespeeld. Toen men, hier te Lande, tyding kreeg van het innemen van Konstantinopel, in 't jaar 1453, hadt hy, ter gelegenheid van zeker aanzienlyk Gastmaal (b), eene soort van een Tafelspel doen vertoonen, waarin de Kerk, verbeeld door den Schryver zelve, uit wien wy dit ontleenen (c), klaagende ingevoerd werde (d). Filips hadt deeze speelswyze klagte beantwoord met eene ernstige gelofte, om de Kerk te beschermen, en de *verdoemlyke onderneeming van den grooten Turk en der verdere ongeloovigen tegen te staan* (e). Zyn voorbeeld hadt ver-
scheis

(y) MONSTRELET Vol. III. f. 72 vers.

(z) MONSTRELET Vol. III. f. 73.

(a) Voyez DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. I. p. 94.

(b) MONSTRELET Vol. III. f. 55, 59.

(c) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXVIII. p. 411.

(d) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIX. p. 424.

(e) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXX. p. 439.

scheiden' Grooten bewoogen, om gelyke ge- Filips I.
1459.
lofte te doen. Ook hadt hy, sedert, van
Brabant, Vlaanderen, Henegouwen en Artois,
eene goede somme geëischt. tot uitvoering
van zynen Turkschen togt (f). Of hy zig,
thans, ten zelfden einde, ook tot de Hollanders
en Zeeuwen gekeerd hebbe, blykt niet klaar.
Doch weinige jaaren laater, heeft men, hier-
toe, ook in Holland, geld gevorderd (g).
De togt werdt, ondertusfchen, van tyd tot
tyd, verschooven. Doch *Pius de II*, in 't
jaar 1458, Paus geworden zynde, beriep, in
't volgende jaar, eene Kerkelyke Byeenkomst
te Mantua, alwaar verscheiden' Duitsche
Vorsten hunne Gezanten hadden. De Neder-
landers waren 'er ook genodigd. Doch men
vindt, dat die van Brabant, Holland en Gel-
derland niet hebben willen tegenwoordig zyn
(h). Hier werdt de Turksche togt wederom
vastgesteld. „De Paus,” schryft een zyner Tyd-
genooten (i), die geen vriend van hem was,
„beoogde, onder dekmantel van deezen
„Turkischen togt, 't Volk schattingen af
„te persen, een groot deel van Duitsch-
„land uit te pusten.” Niet lang hierna,
itelde Filips, wien de Paus het opperbevel
over den Kryg tegen de Turken gaarne zou
opgedraagen hebben, den ontworpen togt,
voor eerst, geheel uit zynen zin. De bewe-
gingen der Franschen rieden hem, digt by
huis

(f) MONSTRELET *Vol. III. f. 64 vers.*(g) VELIUS HOORN, *II. 80.*(h) GREG. HEIMBURG. *Apell. a Papa ad Concil. epud. FRE-
IER. Tom. II. p. 126.*(i) *Id. ibid.*

FILIPS I.
1459. huis te blyven. Pius de II. nam, ondertusfchen, 't gedrag des Hertogs zo euvel op, dat hy 'er hem, naar sommiger verhaal (k), om in den ban deedt

Filips was niet onkundig van den staat des Franschen Hofs: vanwaar de vrienden des Daufyns en de zynen hem alles overbrieften (l). Hy wist, dat het besluit, om hem den oorlog te verklaaren, niet lang draalen kon. Doch op dat hy tyd genoeg hebben mogt, om zig in staat van tegenweer te stellen, vondt hy goed, zig onkundig te houden van 't gene hy wist dat in Frankryk omging, en ondertusfchen den Koning, door een plegtig Gezantschap, af te vraagen, wat hy met zyne toerustingten bedoelde.

Vermoe- Jan van Kroui en Jan van Lannoi, Stad-
den van houder van Holland, werden, in 't jaar 1460,
Filips, dat naar Frankryk gezonden, meer om den Ko-
Frankryk ning en 't Hof op te houden, dan om de gron-
en Enge- den tot een duurzaame Vrede te leggen. Zy
land voorheb- hielden, onder anderen, den Koning voor:
ben, Hol- „ dat Filips van goederhand berigt was, dat,
land en „ by een geheim punt van het Huwelyks-
Zeeland „ Verbond, al in 't jaar 1444. geslooten,
te bemag- „ tusfchen Henrik den VI, Koning van En-
tigen. „ geland, en Margareet van Anjou, was vast-
1460. „ gesteld, dat Henrik, aan Koning Karel,
„ alle de plaatsfen, welken hy nog in Frankryk
„ bezat, zou afstaan; mids dat Koning Karel
„ den Koning van Engeland, Holland en Zee-
„ land zou helpen bemagtigen. Zy voegden
„ 'er

(k) AMAND. ZIERIX. Chron. apud BASEL. Nederl. Sulpit.
bl. 274.

(l) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXIII. p. 463.*

„'er by, dat de Hertog zig, door zulk eenen FILIPS I.
 „handel, ten hoogsten beledigd vondt, en 1460.
 „vroegen, wat 'er van deeze zaak zyn mogt.”

De Koning verzekerde hun, dat dit zoge-
 noemd heimelyk punt een loutere hersen-
 schim was: waarvan men den Hertog ligtelyk
 zou hebben kunnen overtuigen, zo hy zyne
 agterdocht eer geopenbaard hadt (m).

Terwyl de onderhandelingen duurden, of XVII.
 niet lang na dat zy afgebroken waren, zondt de Heimely-
 Graaf van Charolois den Graaf van S. Pol, in ke handel
 stielte, naar 't Fransche Hof, met mondelijken van Graa-
 last, om den Koning te toetsen, of hy gene- ve Karel
 gen zou zyn, hem in Frankryk te ontvangen, aan 't
 wanneer hy besluiten mogt, het Bourgondisch Fransche
 Hof te verlaaten. De Koning luisterde, in 't Hof.
 eerst, naar deezen voorslag: niet ongezind, zo
 't scheen, om den Hertoge van Bourgondie
 het verdriet, hem aangedaan, door het op-
 houden van den Daufyn in Brabant, met ge-
 lyke munt, betaald te zetten. Doch hy kreeg, W
 eerlang, vermoeden, dat de Graaf van Cha- ni que
 rolois deezen voorslag, met kennis van Her- and
 toge Filips, gedaan hadt, om 't Fransche Hof best
 te mompen. Ook vernam hy, sedert, dat Verho
 de Graaf voorhadt, den Heer van Kroui en akvuy
 eenige anderen, die zeer gezien waren aan 't bedes
 Fransche Hof, van kant te helpen. 't Een met
 en 't ander was oorzaak, dat de geheime on- brant
 derhandeling met Graave Karel plotfelyk af- VI ont
 gebroken werdt (n). sopt

De verwydering tusschen Koning Karel en Her-

(m) Voyez DANIEL Hist. de France, Tom. VI. p. 309, 312.

(n) Manuscrit du Temps parmi les Preuv. a l'Hist. de Louis
 XI. par DUCLOS Tom. III. p. 190.

FILIPS I. Hertoge Filips dagelyks grooter wordende, 1461. verwagtte men nu niet anders dan eene openbaare vredebreuk, toen de dood des Konings, die op den twee-entwintigsten van Hooitmaand des jaars 1461, voorviel (o), de zaaken, eensflags, van gedaante deede veranderen. De Daufyn begaf zig terstond naar Frankryk, en werdt, onder den naam van *Lodewyk den XI*, voor wettigen Opvolger zyns Vaders, erkend. Filips, verzeld van eenige Hollandsche en Zeeuwsche Edelen (p), woonde zyne Krooning by (q), en deede hem, kort daarna, hulde, wegens het Hertogdom Bourgondie, en wegens de Graaffschappen Vlaanderen en Artois, van ouds leenen van Frankryk. Hy beloofde, by deeze gelegenheid, den Koning, ,, niet slegts met de manschap en middelen ,, deezer Landen; maar ook met die van zyne ,, andere Staaten ten dienst te zullen staan (r). Eenige maanden vroeger, was Henrik de VI. door Eduard, Graave de la Marche, Zoon des Herrogs van Jork, van den Engelschen Troon gestooten. De jonge Graaf deede zig, terstond daarna, onder den naam van *Eduard den IV*, voor Koning uitroepen. Filips erkende hem, op staande voet, en verlengde, in 't volgende jaar, en in 't jaar 1463, het Bestand, dat, tuschen de Engelschen en de Nederlanders, getroffen was, t'elken reize voor nog een jaar (s).

Verandering in Engeland.

Verlenging van 't Bestand met Eduard den IV. 1462.

(o) MONSTRELET Vol. III. f. 68.

(p) REIGERSB; Chron. II. Doct. bl. 233.

(q) MONSTRELET Vol. III. f. 87.

(r) Manusc. de la Bibl. de M. Rousseau dans DANIEL Tom. VI. p. 333. Preuves des Memoir. de COMMEN. Tom. IV. p. 163.

(s) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 106, 110, 111, 113, 117, 118.

FILIPS I.
1462.

Met Frankryk was de rust van korten duur. De Koning begon, kort na zyne komst tot de Kroon, toeleg te maaken, om de Plaatsen in Pikardye, by de Vrede van Atrecht, aan Filips afgestaan, wederom magtig te worden. Men was overeen gekomen, dat Frankryk deeze Plaatsen, voor vierhonderd envyftigduizend Kroonen, wederom zou mogen lossen. Doch Filips, aangezet door zynen Zoon Karel, hadt tot hiertoe van het afstaan deezer Plaatsen niet willen hooren. Lodewyk, geduurende zyn verblyf in Brabant, en sedert, die van Kroui, door geschenken, hebbende weeten te winnen (t), bediende zig van hun, om Filips, tot den begeerden afstand, te beweegen (u). De Hertog besloot 'er eindelyk toe. Lodewyk zelf kwam te Hesdin by hem, om 't verdrag, hierover gemaakt, te sluiten en te tekenen. Kort hierna, hieldt hy nog een mondgesprek met Filips, te Rysfel. Hy ontiedt hem hier den togt tegen de Turken, dien de Paus hem wederom in 't hoofd gebragt hadt, zo ernstig, dat hy 'er eindelyk van afzag (v). Lodewyk hadt reden om Filips den Turkschen togt af te raaden. Hy vreesde de heerschzucht van Graave Karel, op wien, 's Lands Regeering, geduurende 't afzyn zyns Vaders, zou moeten rusten, en die ligt besluiten zou, iet nadeeligs tegen Frankryk te ondernemen.

1463.

Karel bevondt zig in Holland, terwyl de afstand der Plaatsen in Pikardye geschiedde.

Hier

(t) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXIII. p. 460.*(u) MONSTRELET *Vol. II. f. 96 vers. 97.*(v) MONSTRELET *Vol. III. f. 101.*

FILIPS I. 1463. Hier heenen was hy getoogen om 's Graaven Bede in te vorderen, doch, voornaamlyk, om het ongenoegen zyns Vaders te ontgaan, die, omtrent deezen tyd, opgestookt door die van Kroui, bevel gegeven hadt, om hem, en eenigen der zynen, met naame Mr. *Antho- nis Michielszoon*, Raad van Holland, in heg- tenis te neemen. Karel ontkwam het gevaar. Meester Anthonis werdt gevat; doch kort daarna, by Dordrecht, door Graave Karel, verlost, en naar Gorinchem geleid (y). Veel gezags oefende de Graaf van Charolois thans in Holland. In Zomermaand des voorleeden jaars 1462, hadt hy, uit *gratie*, zo 't heette, en zonder benadeeling der Stads Privilegien, te Dordrecht, buitens tyds, de Regeering ver- anderd (x). Twee maanden laater, bragt hy het Geregts-hof in den Haage op eenen anderen, en zyns oordeels beteren voet (y). Hy verminderde 't getal der Raaden, dat tot agt-entwintig aangegroeid was, tot op agt, behalve den Stadhouder, en vorderde, in dezelve, niet zo zeer adeldom, als ervaa- renis in de Regten. Filips bevestigde, sedert, de gemaakte veranderingen (1); doch onthief den Raad, ten zelfden tyde, van het hooren der Rekeningen, vereenigende de Rekenkamer van den Haage met de Rekenkamer te Brussel, werwaards hy dezelve overbragt (z). In Slagt- maand

(y) Groote Chron. Divis. XXIX. Cap. 39.

(x) Regeer. Lyst by BEVERW. bl. 199.

(y) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 631.

(z) Registre de la Chambre des Comptes de Brab. N. 3. in Ana l. Belgic. Tom. II. P. I. ad Calcem. p. 30.

(1) Den veertienden van Bloeiimaand des jaars 1462.

maand, deedt hy den Raad van Holland, die hem nu van de hand vloog, eenen Brief schryven aan den Graave van Oostervant, waarby men deezen poogde te beweegen, om, nevens de andere Edelen, te belooven, dat hy, na het affterven van Hertoge Filips, niemant dan den Graaf van Charolois voor Heere zou aanneemen (a). Doch terwyl Karel, ten deezen tyde, bezig was, om zig hier te Lande aanzienlyker te maaken, vernam hy den afftand der Plaatsen in Pikardye, die nergens toe diende, dan tot vermindering van het gebied van zyn Huis, welk hy zocht uit te breiden. Hy zwol van spyt, toen hy hier van tyding kreeg. Zyn haat tegen Lodewyk den XI, en tegen die van Kroul, werdt langz hoe verwoeder. Hy was reeds, sedert eenigen tyd, in heimelyke onderhandeling getreden met *François den II*, Hertog van Bretagne, thans één der voornaamste hoofden eener famenzweeringe tegen de Regeering van Koning Lodewyk, die, kort hierna, uitborst, en den naam van *Gemeenebest-Kryg* kreeg (b). *Jan van Romillé*, Onder-Kanselier van Bretagne, kwam, vermoad in 't gewaad van eenen Dominikaaner Monnik, van tyd tot tyd, in Holland, om met den Graave van Charolois te handelen. Van hier stak hy gemeenlyk over naar Engeland, om Eduard den IV, in 't zelfde Eedgenootschap in te wikkelen. Lodewyk, niet onkundig van deezen handel, en deswege ten hoogste gestoord op den

FILIPS II.
1463.

De Bas-
taard van
Rubem-

(a) VI. Mémoires de BOSSAERT *gequai.* I. f. 393.

(b) DE LA MARCHÉ *Livr. I. Ch. XXV. p. 469, 470.*

FILIPS I. den Graave van Charolois, deedt, in den Herfst
 1464. des jaars 1464, den *Bastaard van Rubempré*,
 verzeeld van veertig of vyftig man, alle rappe
 pré, een gasten, gelyk hy zelf was, uit eene Haven
 hemely- van Pikardye verrekken, en langs de Holland-
 ken aan- sische kusten kruisen (c). 't Gerugt was, kort
 slag in hierna, algemeen, hier te Lande, dat Ru-
 Holland bende, bémpré last hadt, om den Graaf van Charo-
 voorheb- lois te ligten, en gevangen naar Frankryk te
 wordt voeren (d). Doch Lodewyk verklaarde, se-
 gevat. dert, dat hy niet anders voorgehad hadt, dan
 den gewaanden Dominikaaner, Romillé, te
 doen vatten. Karel hadt zig, eenigen tyd, te
 Gorinchem opgehouden; doch bevondt zig,
 op den twintigsten van Herfstmaand, in den
 Haage (e). Rubempré, den mond der Maa-
 ze ingezeild zynde, was hier aan land gestapt,
 en hadt zig, kort te vooren, van drie of vier
 der zynen verzeeld, naar Gorinchem begeven,
 terwyl de overige manschap, in 't Schip, op
 hem wagen bleef. Te Gorinchem, zegt
 Rubempré zig zo verborgen te houden, dat
 hy, zelfs hier door, te eer in 't oog liep. Ka-
 rel gaf bevel om hem en de zynen vast te hou-
 den. Ook maakten de Hollanders zig, naar som-
 miger verhaal (f), kort hierna, meester van
 't Schip, neemende al het volk, dat 'er op
 was, in hegtenis. Doch anderen schryven,
 dat het Schip ontsnapte, en behouden in Pi-
 kardye te rug kwam (g).

Fi-

(c) MONSTRELET *Vol. III. f. 102 vers. 103.*

(d) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXV. p. 468.*

(e) Extrait d'une anc. Chron. dans les *Addit. aux Mem. de COMM. Tom. III. p. 332.*

(f) Chron. Scand. dans les *Addit. aux Mem. de COMM. Tom. II. p. 19.*

(g) MONSTRELET *Vol. III. f. 103.*

Filips kreeg hiervan, in den aanvang van Wynmaand, tyding te Hesdin, alwaar hy, nog dien zelfden dag, een mondgefprek met Koning Lodewyk stondt te houden. De Koning hadt veel Krygsvolk om Hesdin vergaderd: en men wil, dat hy voorhadt, Filips te doen vast houden, zo dra hy tyding zou gekreegen hebben, dat Rubempré den Graaf van Charolois geligt hadt (*h*). Zeker is 't, ten minsten, dat de Hertog terstond te paard steeg, en naar Rysfel vertrok, zonder den Koning af te wagien.

't Gantsche Land waagde terstond van deezē loozen aanslag. *Olivier de la Marche*, Schryver der bekende Gedenkschriften, mat deszelfs snoodheid, alomme, ten breedsten uit (*i*). De Predikstoelen daverden zelfs van de hevigste beschuldigingen tegen den Franschen Koning. 't Gemeen hadt 'er overal den mond vol van.

Lodewyk, die zig, door deeze gerugten, 't zy waar of valsch, in zyne eer geraakt hieldt, zondt, al in Slagtmaand, een Gezantschap aan den Hertoge van Bourgondie, om herstelling van eer, wegens de verhaalen, die, ten nadeele des Konings, door de Nederlanden, liepen, en te gelyk het ontstaan van Rubempré te vorderen. Voorts hadden de Gezanten last, om den Hertoge te verklaaren, dat hun Koning alleen Jan de Romillé, zynen Onderdaan, geenszins den Graaf van Charolois hadt willen doen ligten (*k*). Filips toonde,

(*h*) MONSTRELET *Fol.* III. *f.* 103.

(*i*) DE LA MARCHE *Livr.* I. *Ch.* XXXV. *p.* 468.

(*k*) MONSTRELET *Fol.* III. *fol.* 103 *vers.*

FILIPS I. in 't antwoord aan 's Konings Gezanten, dat
 1464. hy Lodewyk van eenig links oogmerk verdagt
 hieldt. Hy beloofde Rubempré te ontslaan,
 zo dra zyne onschuld blyken zou. Men weet,
 dat hy, tot in 't jaar 1469, gevangen gezeten
 heeft (1). Karel was, by 't openbaar gehoor
 deezer Gezanten, tegenwoordig geweest. Zy
 hadden zo vinnige uitdrukkingen gebruikt, te-
 gen zyne heimelyke onderhandelingen met den
 Hertoge van Bretagne, dat hy, in hevigen
 toorn ontsteken, zig, in 't uitgaan, tegen ee-
 nen der Gezanten, deeze woorden ontvallen
 liet: *Beveel my in 's Konings gunst. Zeg hem,*
dat hy my hier fraai heeft doen havenen, door
zynen Kanselier; doch voeg 'er by, dat het hem
verouwen zal, eer een jaar ten einde is (m).

XIX. Karel hieldt zyn woord. 't Gemeenebest Ver-
 Slag van bond, aan 't hoofd van welk, de Hertog van
 Monthe-Berri, 's Konings Broeder, gesteld werdt,
 ri. had naauwlyks zyn vol beslag gekreegen, of
 1465. de Graef van Charolois trok, met een aan-
 zienlyk Leger, in Frankryk. Vooraf hadt hy
 zynen Vader weeten te beweegen, om hem
 's Lands Regeering af te staan (n). En ter-
 stond hierna, hadt hy die van Kroui, onder
 welken ook Jan van Lannoi, Stadhonder van
 Holland, was, voor vyanden des Vaderlands
 verklaard, en genoodzaakt, naar Frankryk te
 vlugten (o): 't welk Filips, 's Lands Krygs-
 magt in de handen zyns Zoons ziende, zyns

(1) MONSTRELET Vol. III. fol. 133.

(m) Mémoire de PH. DE COMMEN Livr. I. Ch. I. p. 3.

(n) MONSTRELET Vol. III. f. 106. DUCLOS Hist. de Louis

XI. Tom. I. p. 211

(o) MONSTRELET Vol. III. f. 106 vers. 107. COMMENES

Livr. I. Ch. I. p. 9.

ondanks; gedoogen moest. By Montlheri viel, FILIPS II
 op den zestienden van Hoopmaand des jaars 1465.
 1465, een bloedige slag voor, in welken Ka-
 rel het veld behieldt (p), schoon beide de
 partyen zig de overwinning toefchreeven.
 Veelligt haddenze 'er geen van beide reden
 toe, om dat het verlies, aan wederzyde, ge-
 noegzaam even groot was (q). Op den vyf-
 den van Wynnmaand, hieraan volgende;
 werdt 'er, te *Conflans*, een Verdrag gerekend,
 tuschen Lodewyk en Karel, waarby den jaars
 sten, de Plaatsen, in Pikardye, langs de Som- Vrede
van Con-
flans.
 me gelegen, en onlangs, door den Koning,
 gelost, wederom werden afgestaan: zonder
 voorwaarde, dat zy, eerst na de dood van
 Filips en Karel, voor tweemaalhonderddui-
 zend gouden Kroonen, wederom zouden mo-
 gen benaderd worden. Karel bedong nog an-
 dere voordeelen by dit Verdrag (r): welken
 de Koning hem te ligter toestondt, om dat
 hy voorhaadt het Bondgenootschap der Fran-
 sche Grooten, 't koste wat het wilde, niet
 verbreeken.

De Vrede van Conflans herstelde de rust in De Graaf
van Cha-
rolois o-
ver iet
de Lui-
kenaars.
 de Nederlanden nog niet. De Luikenaars wa-
 ren, uit hoofde van een Verbond, in Hooi-
 maand laatstleeden, met Lodewyk den XI,
 geslooten (s), in Brabant en in 't Graasschap
 Namen gevallen: alwaar zy veele verwoestin-
 gen hadden aangeregt. Karel hadt zo dra,
 door het sluiten van het Verdrag van Conflans,
 de

(p) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXV. p. 472, 474.*

(q) MONSTRELET *Vol. III. fol. 114. &c.*

(r) Men zie het, by MONSTRELET *Vol. III. fol. 121. vers.*

(s) *Voyez DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. I. p. 322.*

FILIPS I. 1465. de handen niet ruim gekreegen, of hy trok, met zyn Leger, op Luik aan: De Stad, zig verlaaten ziende van Koning Lodewyk, was genoodzaakt, op harde voorwaarden, met den Graave van Charolois, te verdraagen. Onder anderen, moest zy hem eene boete van zesmaalhonderdduizend Rynsche guldens opbrengen (t). De Burgery van *Dinant*, eene Stad in Luikerland, hadt, op een gerugt, dat Karel den slag van *Montlheri* verlooren hadt, zyn beeldtenis, in 't openbaar, aan de galge gehangen (u). Dit snaadelyk bedryf nam de Graaf van Charolois zo euvel, dat hy, de Stad, in 1466. 't volgende jaar, stormenderhand ingenomen hebbende, agthonderd Burgers, in de Maaze, deedt verdrinken (v). Henrik en Wolferd van Borselen, Zeeuwfche Edelen, die *Dinant* hadden helpen bemagtigen, werden, voor hunnen dienst, rykelyk beschonken. Filips zelfs begiftigde Henrik, die reeds Heer van Veere was, sedert, met Westkappelle, Domburg en Vlisfingen komen aan den Heere van Veere. Westkappelle, Domburg en Vlisfingen komen aan den Heere van Veere. tegen 't gemaakt Verdrag, toegeschooten zynde, om die van *Dinant* te helpen, verzoenden zig, op nieuws, met Graave Karel (x); doch hielden dit verdrag niet langer, dan het voorige.

XX.
Zwaare

Wy hebben van den Franschen en Luik-
schen

(t) MONSTRELET *Fol.* III. f. 124.

(u) AMELGARD. *Gest.* Ludov. XI. *Libr.* II. *Cap.* VIII. in
MARTEN & DURAND. *Vet. Monum.* Tom. IV. c. 744.

(v) COMMINES *Liyr.* II. *Ch.* 1. p. 75 79.

(w) REIGERSB. *Chron.* II. *Deel.* bl. 239.

(x) COMMINES *Liyr.* II. *Ch.* 2 & 3.

schen Kryg alleen kortelyk willen gewaagen, om dat ons niet duidelyk gebleeken is, dat de Hollandsche manschap denzelven bygewoond heeft. Zeer waarschynlyk zal dit ter voorkomen, als men aanmerkt, dat het Huis van Bourgondie zig, voor en na deezen tyd, in zyne uitheemsche Oorlogen, van deeze manschap zeer wel heeft weten te bedienen: Ook blykt, dat ons Land, den Hertogē, tot het uitvoeren deezer kostbaare Oorlogen, jaarlyks, zo zwaare Beden opbrengen moest, dat 'er de goede Ingezetenē, hier en daar, zeer door gedrukt werden (y). Men hadt hem, twee of drie jaaren geleeden, reeds wederom eene tienjarige Bede van 55 183 Schilden 's jaars, voor Holland en Friesland, dat is, Westfriesland, moeten toestaan (z). Zeeland liep ook niet vry. Holland en Zeeland gevoelden dan gewisfelyk den last van deezen Kryg. De Koopluiden, in 't byzonder, haakten naar eene bestendige Vrede: op hoop dat de Handel en Zeevaart, die, door de geduurige onlusten, nu en dan, gestremd werdt, eens wederom bloeijen mogt, als te vooren.

Men hadt, eenige jaaren herwaards, om de Scheepvaart sterker door te zetten, grooter Schepen begonnen te bouwen; die thans, door het verdiepen der stroomen en het verwyden der Zee-gaten, beter dan voorheen, binnen deeze Landen komen konden. Ook maakte men de Schepen, op eene andere wyze, dan van ouds. Men plagt de Hulken, Ra-

FILIPS I.
1466.
last, in
Holland,
van den
Fran-
schen en
Luik-
schen
Kryg.
Verande-
ring in de
wyze van
scheeps-
timme-
ren, hier
te Lande.

(y) VELIUS Hoorn, bl. 80.

(z) M. S. Vervolg van J. VAN HOUT Dienstb. van Leyden bl. 49 by VAN LOON Aloude Regeer. V. Deel, bl. 153.

FILIPS I.
1466.

Staat der
Scheep-
vaart.

zeilen, Kraaijers en andere Vaartuigen hier slegts *Krapfschuitswyze*, met de planken op elkanderen geslaagen, te timmeren. Doch omtrent deezzen tyd, werdenze *Karveelswyzen* gemaakt: dat is, men voegde de planken niet op, maar nevens of tegen elkanderen, en maakte den naad tusfchen beide met werk digt. De Schepen waren dus hegrer, en bekwaamer om Zee te bouwen. Ook begon men thans, sterker nog dan te vooren, door de Zont te vaaren (a). Doch deeze vaart was, omtrent deezzen tyd, meer dan eens, belemmerd geweest. De Amsterdammer- Hoornsche en Enkhuizer- Koopvaardyschepen werden, in del Zont, somtyds aangehouden: waarover, in 't jaar 1464, met den Koning van Deenmarke, gehandeld was (b). Doch van den uitslag deezzer handeling vind ik nergens iets aangestekend. *Christiaan de I*, Koning van Deenmarke, hadt den Hollanderen en Zeeuwen, al in 't jaar 1453, vrygeleide vergund, om in zyn Ryken te komen handelen: mids dat zy, niet door de Belt, maar door de Zont, alwaar toen reeds 's Konings tol gevorderd werd, voeren. Ook zou het hun niet vry staan, Engelsche waaren in de Noordsche Ryken te brengen (c). Doch eenige jaaren laater, schynt dit wederom geoorloofd geweest te zyn. Immers men vindt het niet verhoeden, in verscheiden Voorregtbrieven, door den Deenschen Koning, sedert, ten behoeve van 't

(a) REICERSB. Chron. II. Deel, bl. 232, 233. VELIUS Hoorn, bl. 76.

(b) BRANDT Enk. bl. 27. VELIUS Hoorn, bl. 82.

(c) Handv. van Amsterd. bl. 83.

gemeene Land en van sommige Steden, FILIPS L. I
 verleend (d). De Hamburgers hadden, in 't 1466.
 jaar 1460, eenige Hollandfche Schepen aan-
 geflaagen, misleid door eenen valfchen Brief,
 door zekeren Oosterling, uit Utrecht, ge-
 fchreeven. Doch na dat de onzen zes of ze-
 ven Hamburger fchepen in 't Vlie aangehou-
 den en opgebracht hadden, werden de Hol-
 landfche fchepen, te Hamburg, wederom
 vry gegeven (e). Niets nogtans belemmerde
 de vaart deezer Landen meer, dan een Bevel
 van Koning Eduard den IV, in 't jaar 1464,
 met toefstemming van 't Parlement, gegeven,
 waarby „ de invoer van alle gewaffen, stof-
 „ fen en handwerken van Holland, Zeeland
 „ en Friesland, en van de verdere Staaten des
 „ Hertogs van Bourgondie, in Engeland, Wal-
 „ les en terland verboden werdt (f).” Het
 Bestand, tuffchen Eduard en Filips, in 't jaar
 1463, voor den tyd van een jaar, geflooten,
 was nu ten einde geloopen, en Eduard, voor-
 hebbende *Bonne van Savoye*, Zuster der Kö-
 ninginne van Frankryk, ten Huwelyk te ver-
 zoeken, fchynt dit verbod van Koophandel
 doorgedrongen te hebben, om Lodewyk den
 XI. te behaagen. Of veelligt heeft men 't, in
 Engeland, kwalyk genomen, dat Filips eeni-
 ge aanhangers van den ontroonden Koning
 Henrik den VI. in de Nederlanden toeliet (g),
 en gevreesd, dat zy iets, tegen de tegenwoor-
 dige Regeering, onderneemen mogten, wan-
 neer

(d) Handv. van Amft. bl. 83, 84, 85 enz.

(e) BRANDT Enkh. bl. 28.

(f) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138.

(g) COMMINES Liv. I. Ch. VII. p. 43.

Filips I. 1466. neer de vaart open bleef. Doch toen men, door den tyd, zag, dat 'er, van de Engelschen, die zig in de Nederlanden onthielden, niet kwaads te dugten was, en vooral, na dat Eduard, van het Huwelyk met Bonne van Savoye plotselyk afziende, zig aan *Elizabeth Woodvil* hadt verbonden, waarom hy den Koning van Frankryk minder behoefde te ontzien; traden Eduard en Filips, terstond, over eene verlenging van 't Bestand, in onderhandeling (*h*), en, in 't jaar 1466, werdt het gemelde Verbod wederom ingetrokken (*i*). Ook werdt 'er, in de Lente des gemelden jaars, tusfchen Eduard en Karel, Graave van Charolois, over een dubbel Huwelyk, gehandeld, van Karel, wiens Gemaalin, Izabelle van Bourbon, op den vyf entwintigsten van Herfstmaand des voorgaanden jaars, overleeden was (*k*), met *Margareet van York*, 's Konings Zuster; en van *George, Hertog van Clarence*, 's Konings Broeder, met Maria, Dogter des Graaven van Charolois (*l*). Het laatste is egter nimmer, het eerste, niet voor 't jaar 1468, voltrokken. Doch Eduard sloot, ondertusfchen, na verscheiden' onderhandelingen met de Bourgondifche Afgezanten (*m*), op den drie-entwintigsten van Wynmaand des jaars 1466, een Verbond van Vriendschap en onderlinge bescherming, met Karel, Graave van Charolois (*n*), waardoor de vrye

(*h*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 127.

(*i*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138.

(*k*) MEYERUS *ad annum* 1465. f. 337 *vers*.

(*l*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 139, 139.

(*m*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138, 139, 142, 143, 143.

(*n*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 145.

vaart op Engeland volkomen hersteld werd: Filius I. 1466.

Het voordeel, welk dit Verbond aanbragt, verzoette een weinig de smert der schade, drie of vier jaaren herwaards, hier te Lande, en met naame in Westfriesland, door stormen en hooge zeevloedten, geleeden. De zeegetaten, het *Marsdiep*, het *Heersdiep* en het *Vlie* waren, binnen weinige jaaren, zo zeer verwyd geworden, dat de vloedten dagelyks hooger stonden, tegen den ouden Frieschen of Westfrieschen dyk, toen den *Zeeburg* genoemd. Met eenen Noordwestelyken storm, liep deeze Dyk groot gevaar van door te breeken, vooral op eene streck van omtrent twaalfhonderd roeden, zig strekkende van Medenblik tot *Twismaarstyl*. Hier vielen, van tyd tot tyd, groote diepten buiten aan den voet des dyks. In Slagtmaand des jaars 1464, was 'er, by Wydenes, zelfs eene groote doorbraak geschied (o), waarvan den Lande veel schade kwam: en thans kon de dyk, op verscheiden plaatsen, geen roede in de breedte haalen. Ten einde van deezen dyk, westwaards, lagen toen duinen, van Petten af tot Kamp, eene lengte van omtrent een vierdendeel uurs. Deeze streck duins was, door de zee, zo geweldig afgeslaagen, dat zy, op veele plaatsen, naauwlyks dertig treden breed was, en met den minsten zwaaren storm, somtyds eene roede, somtyds meer, in de lengte, verloor. Hoog noodig vondt men 't, derhalve, ten deezen tyde, dat deeze Zeeweering in beteren staat gesteld werden. De dyk

(o) VELIUS Hoorn, l. 81. was

FILIPS I. was, van ouds, onderhouden en gestevigd
 1466. geweest, met een zeker gewas, *Wier* genoemd,
 dat, door de wilde Vogels, van den grond
 der Zuiderzee, opgehaald zynde, omtrent het
 Eiland Wieringen, in grooten overvloed, plag-
 gevischt te worden; doch nu, minder dan eer-
 tyds, gevonden werdt. Men hadt dan, al-
 eenige jaaren geleeden, half riet half wier,
 aan den dyk, begonnen te gebruiken; doch
 bevondt nu, dat hy, ook op deeze wyze, langer
 niet te houden was. Des werdt 'er, met toe-
 stemminge des Hertogs, verleend te Brusfel,
 op den vyfden van Hooimaand deezes jaars
 1466, vastgesteld, dat men den dyk, op de
 aangewezen' gevaarlykste plaatsen, schooren
 zou, met balken van zes entwintig en twee-
 endertig voeten, op bekwaame afftanden,
 door dwarsbalken, voorzien met yzeren bouten,
 gehegt aan eene gording van paalwerk, die-
 nende om de eerste kragt van 't water te bree-
 ken. De kosten van 't werk werden begroot
 op veertienduizend agthonderd ponden van
 veertig grooten, ieder roede. Om de Zeewe-
 ring by Petten in beteren staat te stellen, werdt
 vastgesteld, een stuk wegs agter de duinen,
 eenen Kleidyk te leggen; en het Land, tus-
 schen de duinen en den dyk, en den dyk zel-
 ven, met zand te laten bestuiven; de over-
 flooven' plaatsen met helm bepootende, op
 dat men 't zand behouden, en door den tyd,
 meer landwaards in, een' nieuwen Zandduin
 of Zanddyk aanwinnen zou. 't Een en 't ander
 is, sedert, met eenen goeden uitslag, in 't
 werk gesteld. Het Noordelyk gedeelte van
 Holland; Delfland en Schieland, thans op zig
 zel-

Men be-
 gint de
 Dyken
 met bal-
 ken en
 paalwerk
 te be-
 schutten.

zelve veel te draagen hebbende, alleenlyk uitgenomen; droeg den last van deeze verbetering der Westfriesche Zeeweeringen. Elke morgen Lands betaalde 'er, jaarlyks, een Rynschen gulden toe, of iet meer of minder, naar de waarde der Landen. Westfriesland, welk men dertigduizend morgen Lands groot hielt, werdt op veertigduizend geschat, om dat het de meeste nuttigheid van 't werk trekken zou. Kennemerland en Kennemergevolg rekende zig maar vier-entwintigduizend morgen groot; doch werdt op agt endertigduizend gesteld. Waterland en Zeevang op zesduizend morgen. Rynland betaalde, naar gelang zynner morgentalen, tot omtrent twee-envyftigduizend morgen toe. Amstelland moest ook naar zyne Morgentalen betaalen. Als de werken voltooid waren, moest Westfriesland, gelyk van ouds, het onderhoud bekostigen. 't Gemeene Land benoemde zeven mannen, om opzigt over alles te hebben: by welken de Hertog den Stadhouder en Raade van Holland voegde (p).

Wy hebben hier van een weinig omstandiger willen gewaagen, op dat men de gesteldheid der Westfriesche Zeeweeringen, ten deezen tyde, weeten zou: en te gelyk opmerken, wanneer men begonnen heeft de dyken, hier te Lande, met balken en paalwerk, te beschütten: welke wyze van zeeveering, nog geene drie eeuwen in gebruik geweest zynde, sedert eenige jaaren, met naame in Westfriesland, buiten gebruik begint te raaken, leg-

(p) Handv. van Rynland, bl. 91 enz.

FILIPS I. 1466. leggende men nu glooijingen van steen voor den dyk, die den drang van 't water beter keeren, en zo veel verderf niet onderworpen zyn als het hout.

XXII. Hertog. Filips was, sedert eenigen tyd, door de jaaren en meer dan ééne gevaarlyke krankheid, dermaate verzwakt (q), dat men hem geen lang leeven meer toelei. Des de Graaf van Charolois, die zig, geduurende den winter des jaars 1466, in Holland en Zeeland, opgehouden hadt, besloot, in 1467. Sprokkelmaand des volgenden jaars, naar Brabant en Vlaanderen te keeren (r), om by 't overlyden des ouden Hertogs tegenwoordig, of ten minsten nader by de hand te zyn. Filips lag, ten deezen tyde, krank te Brugge; doch beterde allengskens. In Zomermaand, schein hy volkomen hersteld in gezondheid; doch schielyk ingestort, overleedt hy, aan eene ontsteeking in de keel, van heete en geduurige koortsen verzeld, op den vyftienden der gemelde maand, des avonds tusschen negen en tien uren, in het twee-enzeventigste jaar zyns ouderdoms (s). 't Lighaam werdt terstond geopend, en van binnen wel gesteld bevonden, behalven de milt en een gedeelte der longen, die t'eenemaal verrot waren (t). De Graaf van Charolois, die, eenige uren te vooren, van Gend, te Brugge gekomen was, zag zynen

Va-

(q) Extrait d'une anc. Chron. dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tom. III. p. 334, 343, 346.

(r) Extrait ubi supra p. 346, 347.

(s) Lettre de Charles, Duc de Bourg. dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tom. IV. p. 184.

(t) Lettre de Poly Bulland ubi supra p. 186.

Vader sterven (u). Terstond na de Uitvaart, FILIPS I. deedt hy zig tot Graave van Vlaanderen en tot Hertog van Brabant inhuldigen. In 't Hertogdom Bourgondie, volgde hy, insgelyks, zynen Vader op, zo wel als in alle de andere Heerlykheden. Doch daar verliep nog eenige tyd, eer hy zig, voor Graave van Holland en Zeeland, kon doen erkennen.

Filips liet, by drie egte vrouwen, welken hy gehad hadt, geene kinderen na, dan zynen Opvolger, Hertog Karel. Doch men vindt, dat hy, by verscheiden' vrouwsperfoonen, negentien onegte kinderen, tien Zoonen en negen Dogters, verwekt heeft (v). In zynen jongsten Uitersten Wil, die, al op den agtsten van Wintermaand des jaars 1441, gemaakt was, hadt hy, aan verscheiden' deezer natuurlyke kinderen, Legaaten besproken: ook, onder anderen, aan de Kloosters, behoefte Kerken, Gasthuizen en andere Godsdienstige Gestigten in Holland en Zeeland, eenige giften gemaakt. Doch hy hadt zynen Zoon Karel tot zynen eenigen Erfgenaam en Opvolger in alle zyne Staaten verklaard (w). Karel tradt dus, ook uit hoofde van deezen Uitersten Wil, in het wettig bezit derzelve.

Filips is de tweede onzer Hollandsche Graaven, die den bynaam van *den Goeden* gedraagen heeft: mogelyk nog meer ten onregte dan Willem de III. Zyne schrandereheid, voorzigtigheid, grootmoedigheid, die van zy.

(u) MONSTRELET Vol. III. fol. 130.

(v) Vide Not. in MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1259, 1260, 1262, 1263.

(w) Testam. Philippi Ducis Burg. in MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1256 & *days les Preuv. sur COMMINES* Tom. IV. p. 129.

FILIPS I. van veelen hoog geroemd wordt, konden
 1467. hem den naam van *goed* niet waardig maaken. De rykelykheid en grootschheid zyn-
 ner hofhoudinge mogten hem dien doen verkrygen by zulken, die 'er voordeel van
 trokken; doch 't gemeene Land, welk 'er den last van droeg, kon 'er niets loslyks in
 vinden. De strengheid, met welken hy sommige wederspannigen heeft doen straffen,
 kon hem ook den naam van *goed* niet doen verwerven; zo min als de toomeloze heersch-
 zugt, die hem aandreef, om Vrouw Jakoba van haar Vaderlyk erfgebied te verfteeken.
 Heeft het aanzien, dat hy zig, by uitheem-
 sche Vorsten, hadt weeten te verkrygen, iet toegebragt, om den Koophandel, hier
 te Lande, te doen bloeijen; hy wist ook middel, om 's Lands schatten in zyne schatkist te
 sleepen: waartoe hem zelfs het dwaas ontwerp van den Turkschen togt te stude kwam.
 Men vindt (x), dat hy viermaalhonderdduizend Kroonen aan gemunt goud, twee-enze-
 ventigduizend mark zilverwerk, en voor meer dan twee millioenen, aan 't pragtigst huisraad,
 boeken en schilderyen, nagelaaten heeft. Eene geweldige schar, ten deezen tyde, in
 welken het geld zeer veel scharfer was, dan ruim eene halve eeuw laater. Wy hebben
 te vooren gegist, dat de begeerte om 't Heilige Land te herwinnen Willem den III. den
 naam van *den Goeden* heeft doen verkrygen. Veelligt is eene diergelyke zugt in Hertoge
 Filips, die hem aangespoord hadt, tot het doen

(x) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXXVII. p. 494.

doen eener gelofte om de Turken te beoorloogen, en die hem, nu en dan, bewoog, om den Oosterfchen Kerken gefchenken te zenden (y), de voornaamfte oorzaak geweest, dat men hem den zelfden naam heeft toegepast.

Hertog KAREL vondt, by 't aanvaarden, van 't bewind, de Nederlanden in tamelyken welstand en rust (z). De Koophandel overvloed en weelde gebaard, niet alleen in Brabant en Vlaanderen, maar zelfs ook in Holland en Zeeland, die daarom, ten deezentyd, met meer regt nog dan ten tyde van Graave Jan den II (a), den naam van Landen draagen mogten. Doch deeze overvloed werdt, binnen weinige jaaren, darterlyk verkwist. Het Hof van Hertoge Filips was eender wellustigften van deezentyd geweest. Men hielt 'er geduurig grootsche en kostbaare maaltyden. De gemeenzaame verkeering van Mans- en Vrouwspersoonen gaf 'er ook tot veelerlei ongebondenheid aanleiding. Zelfs waren 'er de Badstooven voor beide de Kunnen gemeen. De ontugt des Hertogs was van verderfelyken invloed op de Hovelingen. Ook staken thans Mannen en Vrouwen, meer en meer, uit, in prachtige kleedy (b). De korte mannen-kleeding kwam ten deezentyd in gebruik. Ook begon men, in navolging des ouden Hertogs, wien het hair uitgevallen was, zig

KAREL I.
1467.

Hertog Karel volgt zynen Vader op.

Rykdom en weelde der Landzaaten.

Pragt en kostbaarheid der kleedinge.

(y) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXVII. p. 494.*(z) COMMINES *Livr. I. Ch. II. p. 12.*

(a) Zie III. Deel, bl. 181.

(b) COMMINES *Livr. I. Ch. II. p. 12.*

CAROLUS, bygenoemt de **STOUTE**,
Hertog van Bourgogne, Brabant,
Gelderland &c. Grave van Henegouwen,
Holland, Zeeland &c.

GESTORVEN IN DE OUDERDOM
VAN 44 JAREN
DEN 5 JANUARY M CCCC IXXVII.

KAREL I. 1467. hetzelfde te doen affnyden (c), en, volgens sommigen, groote Paruiken te draagen, die met hooge hoeden gedekt werden: hoewel ik meen, dat deeze dragt laater opgekomen is. De schoenen hadden zeer lange en spitse neuzen. De stoffe der kleedinge was meer dan gemeen kostbaar. 't Gemeene Volk en de Lyfknegts zelven droegen zyden of fluweelen wambuizen. De vrouwen waren gekapt in een hoog hoofdhulsel, van welk een lange sluier langs de rug, en somtyds tot aan de voeten, ahangt. Den sleep van 't gewaad, die den voornaamsten vrouwen plag nagedragen te worden, lieten zy, ten deezen tyde, wel agter; doch droegen, daarentegen, wederom veel breeder gordels, en deden haar gewaad veel rykelyker voeren en beslikken (d).

Aan deeze weelde en pragt was 't volk gewoon, toen Karel aan de Regeering kwam. Hy zou 't verderf, dat 'er uit te wagten stondt, hebben kunnen voorkomen, zo hy, by eenen sterken afkeer van wellust en weelde, die hem waarlyk eigen was, slegts eene maatige begeerte naar rust en vrede gehad hadt. Doch, fel en heerschzugtig van aart, schiep hynaauwlyks ergens genoeg in, dan in den oorlog. De Krygszugt bezat hem geheellyk. Hy offerde 'er zig zelven niet slegts aan op; maar het belang ook zyner Onderzaaten, welken hy, zo lang hy leefde, noodzaakte, hunne beste middelen, ten deele reeds in ongebondenheid en pragt verkwist, verder in noo-

de-

(c) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXIV. p. 464.*

(d) MONSTRELET *Vol. III. f. 129 vers.* Extrait d'une anc. Chron. dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES *Tom. III. p. 347.*

delooze en uitlandsche oorlogen te spillen. KAREL I.

De Luikenaars, den dood van Hertoge 1467.
Filips verstaan hebbende, waanden langer niet De Lui-
aan de gemaakte Vrede gehouden te zyn. kenaars
Zy verrasten Huy, en verdreeven de Bourgondi- worden
sche bezetting, die in deeze Stad lag. Karel over-
verzamelde, terstond hierop, een Leger by wonnen.
Leuven, belegerde S. Truyen, en versloeg
de Luikenaars, die, ten getale van dertigdui-
zend man, uitgetrokken waren, om de Stad
te ontzetten; op den dertigsten van Wyn-
maand, S. Truyen bemagtigd hebbende, ver-
toonde hy zig naauwlyks voor Luik, of de Stad
gaf zig over, by verdrag. Zy werdt, sedert,
ontmanteld, en van geschut en ander Krygs-
gereedschap beroofd (e). Men vindt, dat
deeze Krygstogt, door veele Zeeuwsche Ede-
len, bygewoond geweest is (f).

De Luiksche Kryg, en eenige andere be- XXIV.
lerfels, mer naame ook het Huwelyk met Hertog
Margareet van Jork (2), welk, eerst in den Karel
aanvang van Hooimaand des jaars 1468, te wordt in
Damme in Vlaanderen, voltrokken werdt (g), Holland
hadden den Hertoge nog geenen tyd gelaaten, en Zee-
om zig, in Holland en Zeeland, als Graaf, land in-
te doen inhuldigen. Doch op den dertienden gehul-
der gemelde maand, vertrok hy, van eenige digd.
Zeeuw- 1468.

(e) COMMINES *Livr. II. Ch. 2, 3 & 4.* DE LA MARCHÉ
Livr. II. Ch. I. p. 498.

(f) REIGERSE. *Chron. II. Deel, bl. 249.* MEYERUS *ad an-*
num 1467. f. 342.

(g) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 351.*

(2) De Huwelyks-Voorwaarden, die, op den zes-
tienden van Sprokkelmaand 1468, te Brusfel beraamd
waren, vindt men by DU MONT, *Corps Diplomatique*
Tom. III. P. I. p. 372.

KAREL I. Zeeuwſche Heeren verzeld, over Sluis, naar 1468. Middelburg, in Zeeland (*h*), alwaar hy voor Graave erkend werdt. Terſtond daarna, werdt hy, ook in de andere Zeeuwſche Steden, ingehuldigd (*i*). Voorts naar Holland gereisd zynde, kwamen de Edelen en Steden, op den een-entwintigſten, in den Haage, byeen: alwaar de inhuldiging, met veel ſtaarfie, geſchiedde. Men heeft nog oude en egte Aantekeningen van deeze inhuldiging (*k*), uit welken blykt, dat zy, door een getal van zes-envyftig Hollandiſche Edelen, geſchied is. De Plaaten, welker Afgevaardigden den Graave gezworen hadden, waren, volgens deeze Aantekeningen, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amſterdam, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Alkmaar, Beverwyk, Monnikendam, Edam, Woerden, Oudewater, Schoonhoven, Gorinchem, Heusden, S. Geertruidenberg, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik; benevens de kleine Westfrieſche Steden en Dorpen Grootebroek, Westwoude, Schelinkhout, Wydenesfe, Hem, Venhuizen, Spanbroek, Abbekerk, Sybekarſpel en Nieuwdorp. Voorts deden den Graave ook hulde de Baljuwſchappen van Kennemerland, Rynland, Schieland, Zuidholland, Waterland en Amſteland, Arkel, Schoonhoven en Heusden (3): benevens de Eilanden Texel en Wieringen.

(*h*) *Extrait ubi ſupra p. 352.*

(*i*) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 240.

(*k*) *Apud BOXHORN. Theatr. Holland. p. 72.*

(3) Delfland is in deeze lyst der Baljuwſchappen, overgelaagen: of miſchien niet byzonderlyk genoemd, om dat 'er toen, over Rynland en Delfland, een en dezelfde Baljuw kan geſteld zyn geweest.

gen. De eed, die toen, zo door den Graave, als door de Landzaaten, gedaan werd, is ook nog voorhanden (1). Doch 't is aanmerkelyk, dat de eed der Landzaaten in rang voor 's Graaven eed geplaatst wordt, daar het te denken is, dat de Graaf egter, volgens de aloude gewoonte, eerst zal gezworen hebben. Wy konden hier ook niet verzwigen, dat, schoon Dordrecht onder de Steden genoemd wordt, die den Graaf, op deezen tyd, inhuldigden; de Afgevaardigden deezer Stad dit thans, of niet, of niet volkomen gedaan hebben. 't Zal beneden te pas komen, hiervan nader opening te doen.

Hertog Karel, naauwlyks voor Graave aangenomen, deedt eenen zwaaren Eisch of Bede van de Hollanders en Zeeuwen. Hy vorderde tweehonderd enveertigduizend Leeuwen van dertig stuivers, of vierhonderd en tagtigduizend Schilden van vyftien stuivers, voor zig; twee endertigduizend Schilden, tot speldegeld voor de Hertoginne; zestien duizend Schilden, tot geschenken en heuschheden, aan verscheiden Dienaars; en vierduizend agthonderd Schilden, tot vervulling der Reis- en andere kosten, ter deezer gelegenheid, gedaan. Dit alles beliep 532800 Schilden: van welken, Holland en Westfriesland 372800; Zeeland 160000 Schilden opbrengen moest, in den tyd van vyftien halve jaaren. In het aandeel van Holland, moest Dordrecht met de Zuidhollandfche Dorpen

39200

KAREL T.
1468.

Zwaare
Bede van
de Lan-
den ge-
vorderd.

(1) *Apud Boxhoorn* Theatr. Holland. p. 74. en *agter Lois Chron.* bl. 313.

KAREL I. 39200 Schilden draagen. Tot het overige,
 1468. beloopende 44480 Schilden, in 't jaar, gaven,
 jaarlyks,

De groote Steden	{	Haarlem	3549	Schilden
		Delft	3375	—
		Leiden	3375	—
		Amsterdam	2875	—
		Gouda	1770	—
De kleine Steden	{	Alkmaar	800	—
		Rotterdam	1150	—
		Schiedam	350	—
		Hoorn	2000	—
		Medenblik	450	—
		Enkhuizen	470	—

Het overige moest, door de andere Steden en Dorpen, gedraagen worden (*m*). Doch sommige Steden, met naame Hoorn (*n*), klaagden, sedert, dat zy, by deeze schatting, boven de andere Leden, en zelfs boven vermogen, bezwaard waren. Ook maakten zulke buitengewoone en zwaare Beden het opstellen van nieuwe belastingen op de eet- en andere waaren, in de Steden, noodzaakelyk; die egter, niet zonder veel tegenmorrens der Gemeente, werden ingevoerd. Hertog Karel, toestemming op zynen harden eisch verkreegen, en de voorregten der Steden, by open' Brieven, bevestigd hebbende (*o*), keerde, in 't begin van Oogstmaand, naar Brusfel te rug (*p*).

In

(*m*) Oude Registers by AMPZING Haarl. bl. 502. en by COM-
 MELIN Amst. bl. 914.

(*n*) VELIUS HOORN, bl. 84.

(*o*) Zie, by voorb. Handv. van Rotterd. bl. 315.

(*p*) Extrait dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tom.
 III. p. 352.

In den aanvang deezes jaars, was 'er een Verbond van Bescherming met Koning Eduard den IV. geslooten, welk eeniglyk op Frankryk zag. Hertog Karel hadt, op den dag zelv' van het overlyden zyns Vaders, het Verbond van vriendschap en onderlinge bescherming, door hem, te vooren, als Graaf van Charolois, met Eduard den IV, gemaakt, als Hertog van Bourgondie, bevestigd (q). Sedert handelde hy, door middel zyner Moeder, met de Engelsche Gezanten, te Brusfel, over een Verdrag van Koophandel, welk eindelyk, op den vier-entwintigsten van Slagtmaand des jaars 1467, voor den tyd van dertig jaaren, geslooten, en door Eduard en Karel beide, bekragtigd werdt (r). Vervolgens was men in onderhandeling getreden, over het wegruimen van eenige geschillen, ontstaan, voornaamlyk, uit zekere belastingen, wederzyds, op de Koopwaaren gelegd (s). Doch het voornaam oogmerk deezer onderhandelingen was de verbindtenis tegen Frankryk, die, op den veertienden van Sprokkelmaand deezes jaars 1468, te Brusfel, getekend werdt (t).

Lodewyk de XI. maakte, sedert eenigen tyd, zyn voornaamste werk van het sluiten van byzondere verdragen met de Grooten, die, eertyds, het Gemeenebest-Verbond tegen hem gemaakt hadden. Hy trof nu met den een' dan met den anderen een Bestand: en was geduurig met de meesten in onderhandeling.

KAROL I.
1468.

Verbind-
tenissen
met E-
duard
den IV.

XXV.
Hertog
Karel
nood-
zaak
Koning
Lode-
wyk den
XI. tot de
de-
Vrede.

- (q) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 145.
(r) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 149, 154, 159.
(s) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 152, 158, 159.
(t) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 158.

KAREL I. deling. Doch alzo men wel wist, dat hy
 1468. voorhadt de Bondgenooten van een te schei-
 den, hieldt elk zig op zyne hoede. Hertog
 Karel hadt zig, niet lang na zyne terugkomst
 uit Holland, laaten overhaalen, om een mond-
 gesprek met den Koning te houden, te Peronne,
 ééne der Plaatsen aan de Somme, welke den
 Hertoge, by het Verdrag van Conflans, wa-
 ren afgestaan: doch Karel hadt zig, niet dan
 aan 't hoofd eener aanzienlyke Krygsmagt,
 derwaards begeven (u). Lodewyk daarente-
 gen, die den schyn geeven wilde, dat hy zig
 volkomenlyk verliet op het vrygeleide, welk
 Karel hem toegezonden hadt (y), verscheen
 'er, met een klein gevolg. Hy hadt, kort te
 vooren, Gezanten naar Luik afgevaardigd,
 met last, om deeze Stad wederom tot eenen
 opstand tegen Hertoge Karel aantezetten.
 Doch, sedert, beslooten hebbende met Karel
 in onderhandeling te treden, gaf hy 'er zynen
 Gezanten te Luik kennis van, hun beveelende,
 tot nader last, het opstoocken der Luikenaaren
 te staaken. De onderhandelingen te Peronne
 werden ondertuschen begonnen, eer de Koning
 nog antwoord van Luik hadt. Hier hadden
 de Fransche Gezanten hunnen last spoediger
 kunnen uitvoeren, dan de Koning verwagt
 hadt. De Luikenaars hadden terstond de wa-
 penen opgevat, en zig van Tongeren meester
 gemaakt. Karel kreeg deeze tyding, en dat
 de Fransche Gezanten, in 't Leger der Lui-
 kenaaren, gezien waren, te Peronne, kort na

dat

(u) COMMINES *Livr. II. Ch. V. p. 101, 102.*

(y) *Zie het by DUCLOS Tom. II. p. 255.*

dat de Vredehandeling begonnen was. In de eerste vervoering zyner hevigheid, maakte hy den Koning van Frankryk uit voor eenen Bedrieger en Verraader. Ook deedt hy terstond de Poorten der Stad sluiten, en hieldt den Koning op 't Kasteel zo goed als gevangen. Lodewyk spilde veel gelds onder de bedienden des Hertogs, op dat niemand den vergramden Vorst eenigen raad zou geeven, tegen zyn belang. Twee of drie dagen verliepen 'er, eer de Hertog, die nagt of dag rusten kon, tot een besluit kwam (x). Hy deedt toen Lodewyk een Verdrag voorleggen, by welk de voorigen, te Atrecht en te Conflans gemaakt, bevestigd en verklaard werden. De Koning tekende het zonder uitstel. Voorts moest hy belooven, dat hy, op staande voet, met den Hertog, optrekken zou, om de oproerigheid der Luikenaaren te straffen. Lodewyk, die, van goederhand, en waarschynlyk uit *Filips van Commines*, 's Hertogs Kamerling, die dit zelf verhaalt, wist, dat de minste weigering Karel een geweldig besluit zou doen neemen, maakte zig eene wet van alles toe te stemmen, wat hem voorgehouden werdt (y): van zins, om 'er, als hy in volkomen' vryheid zyn zou, niet meer van naar te komen, dan hy goetvondt. De Vrede van Peronne werdt, op den veertienden van Wynmaand, getekend (z). De Hertog van Bourgondie, verzeld van Koning Lodewyk, die hy naauwkeurig liet gade slaan, trok, terstond hierna,

naar

(x) COMMINES *Livr. II. Ch. VII. p. 106 & suiv.*(y) COMMINES *Livr. II. Ch. IX. p. 114 & suiv.*(z) *Voyez les Preuves sur COMMINES. Tom. IV. p. 235.*

KAREL I. naar Luikerland. Het Leger der Luikenaaren, 1468. na eenen hardnekkigen tegenstand, geslaagen zynde, toog Karel naar Luik, welke Stad, nog ontmanteld leggende, ligtelyk bemagtigd werdt. Zy werdt het roofziek Krygsvolk ten prooy gegeven, en met een goed deel der Ingezetenen, te vuur en te zwaard, verdelgd (a). Lodewyk moest zelf ten minsten aanschouwer zyn van het verderf zyner Bondgenooten, en eer hy vryheid kreeg, om naar Frankryk te keeren, het Verdrag van Peronne, te Luik, op nieuws bekragtigen (b).

XXVI. Hertog Karel houdt het Graafgeding in Holland en Zeeland. 1469. Karel sleet den Winter en 't volgende voorjaar meest in Brabant en Vlaanderen, in tamelyke rust. Op 't einde van Hooimaand, begaf hy zig naar Zeeland (c), om de Graaflyke Vierfchaar te houden. Men vindt, dat hy, te Middelburg, drie dagen ter weeke, in persoon, te regt zittende, arm en ryk, zonder onderscheid, hoorde. Drie Broeders, in zyne tegenwoordigheid, wegens eenen doodslag, aan eenen zyner dienaaren begaan, hebbende doen onthalzen, rees 'er eenige opschudding onder 't volk, welke hy zelf, met een' stok in de hand toeschietende, op staande voet, wist te stillen (d). Uit Zeeland, stak hy naar Holland over. In den Briel, stapte hy aan land, alwaar Frank van Borselen, Graaf van Oostervant, hem deftig onthaalde. Van daar, naar den Haage gereisd, hielt hy hier

(a) COMMINES *Livr. II. Ch. X. XII. XIII.*

(b) COMMINES *Livr. II. Ch. XIV. p. 134.*

(c) *Extrait dans les Addit. aux Memoir. de COMMEN. TOME III. p. 356.*

(d) REIGERSB. *Chron. II. Deel, bl. 252.*

hier insgelyks het Graafgeding. In Herfst- KAREL I.
 maand, verleende hy den Frieschen Afge- 1469.
 vaardigden gehoor (e); die, gelyk als ten ty-
 de van Hertoge Filips, naar huis keerden, zon-
 der iets te sluiten.

Uffo van Dokkum, een Friesch Edelman, Onder-
 eenigen tyd geleeden, in twist geraakt zynde handelin-
 met zyne Landsluiden, hadt zig by Hertoge gen om
 Karel vervoegd, en beloofd, hem voor Heere de Frie-
 te willen aanneemen. Ook maakte hy zig zen tot
 sterk, dat de Landstreek, over welke hy ge- onder-
 boodt, den Hertog insgelyks inhuldigen zou werping
 (f). Deze opening gaf den Hertoge aan- te bren-
 leiding, om den Friezen in 't algemeen hulde gen.
 af te vorderen. Bisshop David van Bour-
 gondie, 's Hertogs Broeder, was, in dit zelf-
 de jaar 1469, door de Groningers, voor
 Heere aangenomen (g). De Hertog oordeelde,
 derhalve, dat 'er ook voor hem kans was,
 om zig in Friesland te doen erkennen. *Gerrit*
Entssoon, Burgemeester van Enkhuizen, voor-
 heen door Hertoge Filips Ridder geslaagen,
 werdt, ten deezen tyde, naar Friesland af-
 gezonden, om de Friezen tot onderwerping
 te vermaanen; doch hy kon meer niet te
 wege brengen, dan de bezending naar den
 Haage (h), van welke wy gewaagd hebben,
 en die even vrugteloos afliep. In 't volgende
 jaar, werdt 'er, van 's Hertogen wege, door
 drie Raaden van Holland, Filips van Wasfe-
 naar,

(e) *Extrait ubi supra.*

(f) SICKO BENINGHA Chronickel, bl. 431.

(g) SYBE JARICHS Corte Chronyk in BROUENI Analecta,
 bl. 449.

(h) BRANDT Enkh. bl. 30. Zie ook SCHWARTZENBERGS
 Friesch Charterb. I. Deel, bl. 626, 628.

KAREL I. naar, Willem van Alkemade en Jan Alewyn, 1469. wederom, te Enkhuizen, met de Friezen gehandeld; doch deezen beweerden den Hertoge geene onderdaanigheid schuldig te zyn, en alleen onder 't Ryk te behooren (*i*). Uffo van Dokkum, die vast over en weder reisde, bespeurde haast, dat zyne Landsluiden de onderhandeling zогten te rekken. Hy vertoonde derhalve den Hertog, dat 'er geweldiger middelen gebruikt moesten worden, wilde hy zig in Friesland doen erkennen. Karel luisterde hiernaar, en men wil, dat hy reeds eene Vloot in gereedheid begon te brengen, om de Friezen aan te tasten (*k*). Doch hy kreeg haast ander werk, welk hem noodzaakte van deezen togt af te zien. Ondertuschen namen de Friezen Heere Uffo, den ondienst, dien hy hun by den Hertoge gedaan hadt, zo kwalyk, dat zy hem en de zynen uit Dokkum verdreeven, en zyn Huis tot den grond toe sloopten (*l*). Uffo begaf zig toen met der woon naar Enkhuizen: alwaar Hertog Karel hem van onderhoud verzorgde (*m*).

XXVII. Verandering in Engeland. Het jaar 1470 baarde eene bystere verandering in Engeland, die deeze Landen ook in eenen nieuwen oorlog inwikkelde. Eduard de IV. was de Kroon verschuldigd aan het beleid van *Richard, Graave van Warwick*, die thans, ten hoogsten verstoord op den Koning, arbeidde, om ze hem wederom te ontrooven. Het Huwelyk van Eduard met Elizabeth

(*i*) VELIUS HOORN, bl. 85.

(*k*) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. CX. bl. 333.

(*l*) SICKO BENINGHA *Chronickel*, bl. 432.

(*m*) EGG. BENINGHA II. *Boek*, Cap. CX. bl. 334.

zabet Woodwil hadt den eersten grond tot de KAREL I.
 verwydering gelegd. Eduard hadt zig van 1469.
 Warwik bediend, om het Huwelyk met Bonne
 van Savoye, in Frankryk, te bewerken. En
 't was zo goed als geslooten, toen de Koning
 goedvondt zig aan Elizabeth Woodwil te ver-
 binden. Warwik was zeer misnoegd, dat hy
 zig te leur gesteld zag. Zyn haat tegen den
 Koning groeide aan, toen hy, in Engeland
 wedergekeerd, de vrienden der Koninginne
 moest zien begunstigen, terwyl hy en de zy-
 nen vergeten werden (*n*). Lodewyk de XI,
 die een waakend oog hieldt op 't gene in En-
 geland omging, tradt in heimelyke onderhan-
 deling met den Graave van Warwik (*o*). Men
 besloot, den Koning te onttroonen, en Henrik
 den VI, die nog in den Tour zat, wederom
 te herstellen. Warwik deedt George, Her-
 tog van Clarence, Broeder van Eduard, smaak
 in den toelig krygen. Warwiks aanhangers
 in 't Hertogdom Jork begonden de vyandelyk-
 heden; terwyl hy zelf zig stil hieldt, om te
 zien, welk een' keer de zaaken neemen zouden.
 De Koning zondt een Leger, onder den Graa-
 ve van Pembroke, op de muitelingen af. Doch
 het kreeg de nederlaag. Dit was in 't jaar
 1469 gebeurd (*p*). In den aanvang des vol-
 genden jaars, verklaarden zig de Hertog van
 Clarence en de Graaf van Warwik eerst voor
 hoofden der misnoegden: en trokken, met
 een Leger, aan, op dat des Konings, die de
 onvoorzigtigheid hadt van zig, terwyl men
 over

(*n*) RAPIN Tom. IV. p. 224, 225, 232.
 (*o*) COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 160.
 (*p*) RAPIN Tom. IV. p. 236, 237, 238.

KAREL I. een vergelyk in onderhandeling getreden was, door Warwik, te laten vatten. Gelukkiglyk ontkwam hy egter, kort hierna, uit de hegtenis; en zig wederom aan 't hoofd zyns Leegers gesteld hebbende, behaalde hy eene merkwaardige overwinning op Robert Wells, eenen der voornaamste aanhangeren van Warwik. Warwik, toen geene kans ziende om zig, voor eerst te herstellen, ging met den Hertog van Clarence scheep, en stak naar Frankryk over (*q*). Warwik was Bevelhebber van Calais, en van zins zig derwaards te begeven. Doch de Burgers waren zo zeer tegen hem ingenomen, dat zy den Onderbevelhebber Vauclair noodzaakten, 't geschut op hem te lossen: waardoor hy gedwongen werdt, wederom zee te kiezen (*r*).

Warwik
kruist op
de Hol-
land-
sche en
Zeeuw-
sche sche-
pen.

Terwyl hy in 't kanaal kruiste, ontzag hy zig niet, verscheiden' Hollandsche en Zeeuwsche Koopvaardyscheepen te neemen (*s*), die in Fransche Havens opgebracht werden. De gantsche Rochelsche Vloot, in Holland, Zeeland en Vlaanderen t' huis hoorende, viel in zyne handen. Een Oostersch Schip, op welk *Hans Voetken* geboodt, geholpen van eenige Zeeuwschen, hadt de koenheid van zig te weer te stellen. Men wil dat Voetken en de onzen den Graave, in deeze gelegenheid, merkelyke schade toebagten (*t*). Ook bergde Warwik zig, sedert, in de Haven van Honfleur, alwaar hy, door Lodewyk, Bas-

(*q*) RAPIN Tom. IV. p. 240-244.

(*r*) COMMINES Liyr. III. Ch. IV. p. 157.

(*s*) VELIUS Hoorn, bl. 93.

(*t*) REIGERSB. Chron. II. Dest, bl. 255; 354.

Bastaard van Bourbon, Admiraal van Frankryk, ontvangen werdt (u). KAREL I.
1470.

Hertog Karel, ten hoogsten gestoord op Warwik en op de Franschen, schreef aan Lodewyk den XI, dat hy het beschermen van Clarence en Warwik, die verscheiden' Schepen zyn'er Onderzaaten genomen hadden, voor eene openbaare Vredebreuk hieldt. Ook zondt hy den Aartsbisshop van Narbonne en den Admiraal van Frankryk een kort briefje toe, welk men als eene leevendige schildery van zynen heeten en oploopen den aart kan aanmerken. Het was van deezen inhoud (v):

„Aartsbisshop, en gy Admiraal! de Schepen, welken gy zegt, dat de Koning den Engelschen te gemoet gezonden heeft; hebben de Vloot van myne Onderzaaten, die naar myne Landen te rug keerde, reeds aangetast. Maar, by Sant Joris! zo men hierin niet voorziet, zal ik 'er, met Gods hulp, in voorzien; zonder my op te houden naar Ulieder verlot, of redenen, of regtspleegingen, want zy zyn te willekeurig, en te langwylig. KAREL. *Den negen-entwintigsten van Bloemaand.*”

Doch dit schryven hielp weinig: des de Hertog besloot eene Vloot hier te Lande uit te rusten, die, onder 't bevel van Henrik van Borfelen, Heere van Veere, als Admiraal, kort hierna, in zee stak. Verscheiden' Hollandische en Zeeuwsche Edelen bevonden zig op de Vloot, die, koers zettende naar 't Kanaal,

(u) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 10.

(v) Voyez DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 11.

KAREL I. naal, de schepen van Warwik haast in 't
 1470. geziget kreeg. Warwik, ontzet over het groot
 getal onzer schepen, week naar den mond der
 Seine; doch Borselen beleete hem het inloopen
 dier Riviere, en joeg hem naar de kust van
 Normandye, alwaar hy zyn Volk ontscheepte.
 Borselen landde hier insgelyks. Op 't strand,
 viel een hevig gevegt voor, in welk Warwik
 te kort schoot. De onzen staken, in 't afstrek-
 ken, den brand in verschciden' Engelsche Sche-
 pen, en bragten tien van de grootsten, die
 van 't volk verlaaten waren, in Zeeland op (w).
 Dit gebeurde in Zomermaand (x).

Lodewyk de XI, bedugt voor verdere
 vyandelykheden der onzen in Frankryk, wan-
 neer Warwik langer op de Fransche Kusten
 vertoefde, noodzaakte hem, naar Engeland te
 keeren (y). Hertoge Karel, die dit wel verwagt
 hadt, zocht hem ook daar de landing te beletten.
 Eduard de IV, de gunst des Hertogs zoekende,
 hadt hem, oniangs, de Ridderorde van
 den Kousseband toegezonden (z). Ook begreep
 Karel nu, dat het zyn belang was, zynen
 Schoonbroeder op den Engelschen Troon te
 handhaaven, alzo Warwik geheel in de belan-
 gen was van Lodewyk den XI, eenen onver-
 zoenlyken vyand van 't Huis van Bourgondie.
 Borselen stak dan wederom in Zee; doch een
 geweldige storm verstrooide zyne Vloot, en
 noodzaakte hem naar Zeeland te rug te keeren.
 Warwik werdt nog eenigzins opgehouden,
 door

(w) REIGERSB. II. Deel, bl. 254.

(x) Extrait dans les Addit. sur COMMUN. Tom. III. p. 359.

(y) DUCLOS Tom. II. p. 15.

(z) Acta Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 173.

door de Hollandſche en Zeeuwsche Zoutſche Kareel II. 1470.
 pen, die, uit de Baay naar Huis keerende, met hem in een gevegt raakten, welk tot wederzydsch nadeel uitviel (a); doch kort hierna, landde hy gelukkiglyk in de Haven van Dartmouth.

Nauwlyks was hy hier aan land getreden, of zyn aanhang nam zo geweldig toe, dat hy zig, binnen kort, aan 't hoofd van een Leger van zestigduizend man zag. Toen deedt hy Henrik den VI. voor Koning uitroepen, en beval elk de wapenen tegen Eduard op te vatten. Eduard, eenige weinige manschap op de been gebragt hebbende, sloeg zig by Lins, een steedje in 't Landschap Linkoln, niet verre van de Zee, neder (b). De Graaf van Warwik, vast naderende met zyn magtig Leger, bragt den schrik in dat van Eduard. De Koning zelf, geene kans ziende, om zynen vyand 't hoofd te bieden, begaf zig, van vier of vyf honderd man verzeld, hals over hoofd sloop, in een Engelsch schip en twee Hollandſche Hulken (c). De verjaagde Vorst en al de zynen waren zeer slegt toegerust, en geheel ontbloot van geld. Men wendde het terstond naar Holland. Onder weg, maakten eenige Oosterſche Schepen jacht op de drie vlugtende Vaartuigen, die 't gevaar gelukkiglyk ontkwamen; de Hollandſche Kust bereikten, en niet verre van Alkmaar (d), anderen schryven op de ree-
 de

(a) REICHERS. II. Deel, bl. 255.
 (b) RAPIN Tom. IV. p. 247, 248.
 (c) COMMINES Livr. III. Ch. . p. 164.
 (d) COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 166.

KAREL I. de van Texel (e), in 't begin van Wynmaand
1470! (f), ten anker kwamen.

De Stad- Lodewyk van Brugge, Heer van Gruithui-
houder zen, die, sedert het jaar 1465, het Ampt van
Gruithui- Stadhoudet van Holland en Zeeland bekleed-
zen be- de (g), bevondt zig, ten deezen tyde, te Alk-
schermt maar, en kreeg 'er kennis van de aankomst des
en ont- Konings. De Oosterlingen, die zyne schepen
vangt vervolg'd hadden, waren, met het vallen van
hem. den avond, op dezelfde reede, ten anker ge-
komen, en maakten gereedheid, om hem
des anderendaags aan te tasten. Gruithuizen,
onderrigt van het gevaar, in welk zig Eduard
bevondt, zondt, zonder uitsfel, bevel aan de
Obsterlingen, om zig van alle vyandelykheid,
op de Hollandsche reede, te wagten, zo zy
zig de hoogste ongenade des Hertogs niet op
den hals haalen wilden. De Oosterlingen,
thans niet in oorlog met den Hertog, hielden
af. Gruithuizen haalde Eduard, seder, zelf
van boord, en geleidde hem naar den Haage,
alwaar men hem en de zynen de noodige
verversching verschaftte. Eduard, geen geld
hebbende, om den Schipper, die hem over-
gevoerd hadt, te volloen, schonk hem eenen
Rok met kostbaar bont gevoerd (h). Midler-
wyl, hadt de Graaf van Warwick Henrik den
VI. uit de gevangenis gehaald en op den En-
gelschen Troon geplaatst (i).

De

(e) REIGERSB. II. Deel, bl. 255.

(f) Extrait dans les Addit. sur COMMEN. Tom. III. p. 360.

(g) GOUDHOEVEN bl. 477.

(h) COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 167.

(i) COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 168.

De omkeering in Engeland veranderde de inzigten van Lodewyk den XI. en van Hertoge Karel t'eenemaal. Lodewyk zocht zig met Henrik den VI. tegen Karel, te verbinden. Karel poogde daarentegen den Engelschen diets te maaken „ dat hy, met den Koning, wie „ hy ook ware, en met het volk in verbond „ staande, geenszins als een vyand der te „ genwoordige Regeeringe moest aangemerkt „ worden; dat Henrik hem in den bloede be „ stontd; dat hy hem wilde doen begroeten „ over het aanvaarden der Regeeringe, en „ zig geenszins mengen in een twist, die „ over het Regt tot de Kroon, ontstaan „ was (k).” Doch deeze verklaringen, alleenlyk geschikt, om de verbindtenis van Frankryk en Engeland te strekken, vonden weinig ingang aan 't Engelsche Hof, na dat men 'er vernomen hadt, dat Eduard zig in Holland bleef ophouden. Ook begon men, in Frankryk, toebereidsels te maaken, om den Hertog te beoorloogen.

Karel bevondt zig dan in geene geringe be-
 kommering. De komst zyns Schoonbroeders was hem geweldig over de hand: en sommigen merken aan, dat hy veel liever tyding van zynen dood dan van zyne landing in Holland gekreegen zou hebben (l). Eduard, dien de Hertog nu vyf honderd gouden Schilden ter maand toegelegd hadt (m), hieldt vast geduurig by hem om onderstand tegen den Graave van Warwik aan. Karel kon niet besluiten, open

KARL I.
 1470.
 Veinzery
 van Her-
 tog Ka-
 rel.

Zyne be-
 komme-
 ring.

(k) COMMINES *Livr. III. Ch. VI. p. 170, 171.*

(l) COMMINES *Livr. III. Ch. V. p. 167.*

(m) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES. Tom. II. p. 300.*

KAREL I. openlyk voor 't belang zyns Schoonbroeders
 1470. uit te komen, alzo hy vreesde, zig de magt
 van Frankryk en van Engeland tevens op den
 hals te zullen haalen; doch hy beloofde hem
 heimelyk te zullen ondersteunen. Deeze on-
 derstand bleef egter eenigen tyd agter. E-
 duard vertoonde den Hertoge eindelyk „ dat
 „ Lodewyk zig gereed maakte, om in Pikar-
 „ dye te vallen; dat hy de Fransche magt niet
 „ weërstaan kon, zonder hulp der Engelschen;
 „ en dat hy zig nooit van de Engelsche hulp
 „ zou kunnen verzekeren, dan na dat hy hem
 „ op den Troon hadt hersteld; ja dat hy van
 „ Henrik, of liever van den Graave van
 „ Warwik niets dan vyandschap te wagten
 „ hadt.” Karel liet zig dan overhaalen, om,
 met ernst, doch zo bedekt als mogelyk was,
 aan de herstelling van Eduard te arbeiden (n).

XXIX. Te Veere in Zeeland, werden vier groote
 worden schepen uitgerust, op kosten des Hertogs; doch
 Schepen zonder dat hiervan eenig gewag gemaakt
 uitgerust werdt. Ook deedt hy veertien Oosterfche
 om E. schepen huuren, die Eduard geleiden, en
 duard twee weeken op de Engelsche kusten vertoe-
 naar En- ven moesten, om hem, in geval van nood,
 geland te herwaards te rug te brengen. In Sprokkel-
 voeren. maand des jaars 1471, was alles gereed, en
 1471. de Vloot in stilte met tienduizend koppen be-
 mand. Eduard verdween schielyk: en Karel,
 zo dra hy 'er tyding van kreeg, hieldt zig, als
 of hem niets vreemder voorkomen kon, ter-
 stond bevel geëvende, dat niemant zynen On-
 derzaaten hem eenige hulp bewyzen zou, op

straffe

XIII. BOEK. HISTORIE. AV. 117

straffe des doods (o). Eduard stak midlerwyl KAREL I.
 in Zee, en landde eerlang te Ravenspur. Hier 1471.
 gaf hy voor, dat hy Henrik de Kroon wilde
 laten, en alleen gekomen was, om zig in 't
 bezit te stellen van het Hertogdom Jork, zyn
 vaderlyk erfgoed. Doch zo dra hy eenigen
 merkelyken aanhang kreeg, toonde hy wel,
 dat hy grooter oogmerken hadt. Op den elfden
 van Grasmaand, trok hy in Londen, na dat
 de Hertog van Clarence, zyn Broeder, te
 vooren reeds heimelyk van hem gewonnen,
 met eene aanzienlyke magt, tot zyne zyde,
 overgegaan was. Henrik de VI. werdt wederom
 in den Tour gezet, en in Zomermaand van
 kant geholpen. Eduard trok, twee dagen na
 zyne intrede in Londen, tegen den Graa-
 ve van Warwik, te velde. Hy behaalde
 eene volkomene overwinning, op de vlakte
 van *Barnet*, niet verre van Londen. Warwik
 zelf sneuvelde in den stryd. Eduard keerde Eduard,
 zegepraalend naar Londen te rug (p), en op den
 hieldt sedert de Kroon in bezit, tot zynen dood Troon
 toe. De dienst hem, hier te Lande, door herfeld,
 Lodewyk, Heere van Gruithuizen en Stad- beloont
 houder van Holland, gedaan, bleef hem zo den Stad-
 wel in gedagten, dat hy hem, in Slagtmaand houder
 des jaars 1472, tot Graave van Winchester, van Hol-
 verhief, en verlof gaf, om het wapen van land en
 Engeland, in eenen der hoeken van het zyne, den Hee-
 te mogen voeren (q). Henrik van Borselen, re van
 Heer van Veere, die den Koning ook, met Veere.
 de Zeeuwfche Vloot, ten dienst gestaan hadt,
 was,

(o) COMMINES *Livr. III. Ch. VI. p. 170.*

(p) RAPIN *Tom. IV. p. 257—267.*

(q) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 25.*

KAREL I. was, reeds op 't einde des jaars 1471, tot de waardigheid van Raad en Kamerling van Koning Eduard verheeven. De Stad Veere had, ten zelfden tyde, verlof gekreegen, om allerlei waaren vryelyk in Engeland te mogen inbrengen en van daar uitvoeren, uitgenomen Wolle, Schaapenvellen en andere goederen, van welken thans te Calais Stapel gehouden wêrdt. Ook moesten zy, van alle in en uitgevoerde goederen drie grooten van ieder pond sterlings waarde betaalen. Van een stuk Laken van agt-entwintig *Yards* of meer zou twaalf grooten, en van een stuk grein niet meer dan de Oosterlingen gaven betaald worden (r). Dus trokken eenige byzondere Perfoonen en Plaatsen voordeel van deezen Engelschen Kryg, by welken 't Gemeene Land egier, naar 't schynt, weinig baat gehad heeft. De geschillen over den Koophandel gaven, wat laater, gelegenheid, tot eenige onderhandelingen met Engeland (s). De Engelschen bleeven styf staan op het houden van den Wolstapel te Calais; hoe gaarne ook onze Landsluiden de Wolle in Engeland zouden gekogt hebben. Margareet van Jork, Hertogin van Bourgondie, verwierf alleen, in 't jaar 1472, verlof, om vyftig zakken wol, jaarlyks, ter plaatse waar zy 't goedgevondt, te mogen doen reeden, laaden en uitvoeren (t).

Bestand . Eer Eduard nog op den Engelschen Troon
en Vrede hersteld was, in den aanvang des jaars 1471,
met was

(r) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. II. Zie ook Boxhorn op REIGERSB. I. Deel, bl. 218.

(s) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 14. 14.

(t) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 13.

was 'er een Bestand voor tien jaaren getroffen, ^{KAREL I.} russchen Lodewyk den XI. en Henrik den VI. ^{1471.}
 Ook hadden de Engelschen zig verbonden, om ^{Frank-} Hertoge Karel den oorlog aan te zeggen, en ^{ryk.} Lodewyk tienduizend man te leveren. Lodewyk, zig, reeds in 't jaar 1470, door de voornaamste Fransche Grooten, ontslaagen hebbende doen verklaaren van 't gene by, by het Verdrag van Peronne, beloofd hadt (*u*); begon de vyandelykheden met het bemagtigen van S. Quintin, op den zesden van Louwmaand (*v*). Amiens viel hem ook in handen (*w*). Karel, die, sedert eenigen tyd, gewoon was manschap in soldy, of, gelyk men 't noemde, in *waardgeld*, te hebben, welke, zonder daadelyk te dienen, zig, om een gering loon, gereed hielt, om, op de eerste aanmaaning, te velde te trekken (*x*), hadt, binnen korten tyd, een magtig Leger op de been gebragt. Lodewyk, veel minder volks in 't veld hebbende, wist den Hertoge van Bourgondie geduurig den toever af te snyden, ontwykende, midlerwyl, den veldslag, dien Karel zocht. In Grasmaand, werdt 'er reeds een Bestand voor drie maanden getekend (*y*); en op den derden van Wynmaand, een Verdrag, by welk, de Verdragen van Atrecht, Conflans en Peronne bevestigd werden (*z*). De voorgevallen' verandering in Engeland heeft ongetwyfeld veel toegebragt, om Lodewyk tot ee-

(*u*) *Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 309.*

(*v*) *DUCLOS Tom. II. p. 26.*

(*w*) *COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 160.*

(*x*) *COMMINES Livr. III. Ch. I. p. 147.*

(*y*) *DUCLOS Tom. II. p. 34.*

(*z*) *Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 364.*

KAREL I. ne Vrede te noodzaaken, die, al zo nadeelig
1471. voor hem zynde als de voorigen, hierom van
even zo korr een duur was.

XXX. De aanhoudende oorlogen, in welken Her-
Nieuwe tog Karel zig geduurig inwikkelde, en van
Excyn- welken Holland en Zeeland een goed deel der
zen, hier kosten draagen moesten, veroorzaakten vast
te Lande zeer veel gemors, hier te Lande. De Regee-
inge ring van verscheiden Steden was genoodzaakt
voerd. geweest, belastingen op sommige mondbe-
hoeften te leggen: 't welk men hier gantsch
ongewoon was. Sommige Steden *verhuurden*
of verpagtten deeze belastingen of *Excynzen*
(4): in anderen, werden zy, door aange-
stelde Ontvangers, van Stads wege, inge-
zameld. In eenige Steden, hadt men de
Excynzen reeds moeten verhoogen: en dit
gaf, omtrent deezen tyd, aanleiding tot op-
roeren, die, op sommige Plaatsen, met naa-
me te Hoorn, zeer hoog liepen. 't Graauw
was hier, in 't jaar 1447, ten tyde van Hertoge
Filips, over 't opbrengen der tienjarige Be-
de, op de been geweest, en niet dan met
moeite gefild (a). In 't jaar 1464, hadt de
Regeering, overtuigd dat de Stad te zeer be-
zwaard was, by zynen Zoon, Karel, om ver-
mindering van schattinge aangehouden (b).
Doch

Oproer
te Hoorn.

(a) Zie hier voor, bl. 20.

(b) Philips Hoorn, bl. 80.

(4) Ten minsten, vind ik dit, omtrent zeventig
jaaren na deezen tyd, als een gebruik van sommige
Steden aangemerkt, in 't Register der Dagvaarten van
MR. ADRIAAN VAN DER GOES, op 't jaar 1544, bl. 35.
En ik vertrou, dat het, al vroeger, zal hebben plaats
gehad.

Doch 't blykt niet, dat zy gehoor vondt. KAREL I.
1471.
 Alleenlyk gaf de Hertog, omtrent zes jaaren laater, verlof, tot het opregten eener Brouwerye, en om de buiten gebrouwen bieren, met eenen Excyns van vyftien stuivers ieder vat, te bezwaaren. De Gemeente, aan vreemde Bieren gewend, wilde zig met geen binnenbier behelpen, noch den Excyns van 't vreemd betaalen. In Bloei maand des jaars 1470, kwamen 'er drie Gemagtigden uit den Raade van Holland te Hoorn, om den Excyns te helpen invoeren. Men hadt de Hoofdlieden der Schutterye en de Voogden der Gilden bewoogen, om zig stil te houden. En op den een entwingigten der gemelde maand, kwamen de Gemagtigden en de Wethouderschap, op het Raadhuis, by een, om middelen, tot het invoeren der nieuwe Excynzen, te beraamen. Doch 't gemeen kreeg hier haast de lugt van, en schoolde samen voor 't Stadhuis. De Weevers, Vollers en Vischers, ruw volk, trokken, gewapend, onder hunne Gildenbanieren, op, dreigende de Gemagtigden en de Burgemeesters dood te slaan. Men smeet eenige tonnen biers, op de markt over einde gezet, den bodem in, schepte ze, met schotels en nappen, ledig, onder 't smaalen, *dat de Heeren nu naauw toezien moesten, en rekenen, hoe veel elk in den Excyns hadt te gelden.* Eindelyk viel men aan op 't Huis van den Geheimschryver, alwaar alles vernield, en de Boeken en Papieren verscheurd werden. De Gemagtigden werden, 's avonds, behendiglyk ter stad uit geholpen. Het op-

KAREL I. roer hielt van zelf op, om dat de Wethouderschap zig stil hielt, zonder, in eenige dagen, van den Excyns te reppen. Men hadt, ondertuschen, de naamen der voornaamste belhamels, in 't Stadhuis, opgetekend, die, kort hierna, door den Prokureur Generaal, gevat, en naar den Haage gevoerd werden. Zes werden 'er hier, en twee te Nieuwburg, buiten Alkmaar, geregt. De overigen moesten zwaare geldboeten betalen. Veelen waren, het gevaar ziende aankomen, ter Stad uit geweeken, en sloegen zig, sedert, elders neder. Het Hof bande deeze allen ten Lande uit, en verwees, naderhand, eenigen, die, boven hunnen ban, in 't Land, gekomen waren, ter dood (c). Men merkt aan, dat de Lakenweavery, voor deezen tyd, in tamelyken bloei te Hoorn, na het vangen en verdryven der Vollers en Weevers, die de hoofden der oproerigen geweest waren, byna geheel uit die Stad geweeken is (d). Hertog Karel, sedert, by twee ernstige Plakaaten, den zestienden van Sprokkelmaand en den derten van Hooimaand des jaars 1471 gedagtekend (e), op straffe des doods, bevolen hebbende, Excynzen op buiten en binnengebrouwen Bieren niet alleen; maar ook op Wynen, Graanen en Zout, gelyk zy in andere Steden van Holland geheeven werden, ook te Hoorn in te voeren; gelukte het der Wethouderschap dezelve, zo lang de Hertog leefde, zonder mer

(s) Crimin. Sentent. boek. *gequot.* A. f. 31, 32, 36, 40, 41, 48.

(d) VELIUS HOORN, bl. 85, 86, 88, 89, 93.

(e) By VELIUS bl. 86, 89.

A. van der Meer. f. 10. p.

Oproer te Hoorn, over de invoering van nieuwe Excysen.

merkelyke tegenstribbeling der Gemeente, te doen heffen (f). KAREL I.
1471.

De oorlog met Frankryk, maar pas geëindigd, begon wederom, in 't jaar 1472. Lodewyk de XI. weigerde, het jongste Verdrag te bekragtigen; waarop Karel zig gereed maakte, om eenen inval in Frankryk te doen (g). Ook begon den de Franschen de vyandelykheden ter Zee, rustende verscheiden Oorlogschepen uit, die, langs de Hollandfche Kusten, tot op de hoogte van Katwyk, kruisfende, de Vaart en Visfchery geweldig belemmerden. In den Zomer, vielen zy aan op agttien Haringbuizen, die zig gereed maakten, om in Zee te loopen; van welken zy de Schippers of Stuurlieden alleen gevangen namen, te Dieppe opbragten, en niet dan na dat zy, hoofd voor hoofd, honderd gouden Fransche Kroonen betaald hadden, wederom los lieten. Voor eenige jaaren, hadden onze Haringbuizen ook reeds last geleden van de Fransche Kaapers. En Lodewyk de XI. hadt, by de Vredehandeling te Peronne, in 't jaar 1468, beloofd, de schade, den Hollanderen en Zeeuwen, in hunne Haringvisfcherye, toegebragt, te zullen vergoeden (h). Doch hierop was niet anders dan deeze nieuwe vyandelykheid gevolgd. Men bragt dan, in Holland en Zeeland, terstond ook eenige Schepen in Zee, onder bevel van *Paulus van Borselen*, natuurlyken Zoon van Henrik, Heere van Veere, die de Fransche Vloot opzocht,

on-

(f) VELIUS bl. 92.

(g) COMMINES Livr. III. Cap. VIII. p. 134.

(h) Voyez les Preuves sur COMM. Tom. IV. p. 264.

KAREL I. onder Schotland aantrof, en noodzaakte de Zee te ruimen, en in de Havens van Frankryk in te loopen (i).

Bestand. Karel, midlerwyl in Frankryk getrokken, bemagtigde Nesle en Roë; doch sliet het hoofd voor Beauvais. Naderhand overmeesterde hy verscheiden' andere Plaatsen, in 't Land van Caux en in Normandye. Lodewyk, die in Guyenne en Anjou getrokken was, noodzaakte den Hertog van Bretagne, Bondgenoot van Hertoge Karel, tot eene Vrede: 't welk ook Karel bewoog, zyne toestemming te geeven, tot een Bestand, welk, op den veertienden van Louwmaand des jaars 1473, getroffen werdt, en tot den eersten van Grasmaand des jaars 1474 duuren moest (k).

XXXII. Terstond na 't sluiten van dit Bestand, deedt Hertog Karel een' keer herwaards. Voor 't einde van Louwmaand, bevondt hy zig reeds te Zierikzee (l), alwaar, in Oogstmaand laatstleeden, eene hevige opschudding gereezen was, om welke geheellyk te stillen, of te straffen, hy oordeelde, dat zyne tegenwoordigheid vereischt werdt. De oorzaak deezer opschudding was, gelyk te Hoorn, het invoeren der nieuwe Excynzen. Heer *Jan Simonszoon*, Priester, en *Michiel van Heenvliet en Kattendyk* (m), Baljuw van Zierikzee en Schouwen, werden, terwyl zy, op 't Stadhuis, met de Wethouderschap, over het heffen der

nieu-

(i) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 260. VELIUS Hoorn, bl. 94.

(k) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 19.

(l) Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 373.

(m) Crimin. Sentent. van den Hove gequot. A. f. 57 vers.

nieuwe Excynzen, in onderhandeling waren, KAREL IV 1472.
 door eene woeste menigte Poorteren, met
 knodfen, pieken en mesfen gewapend, over-
 vallen, van 't leeven beroofd, en dood ter
 venfteren uit op straat gefmeeten. 't Aan-
 fchouwen deezer hevigheid deedt den gant-
 fchen Raad fidderen van vreeze. De Schout
 smeet zyne Roede, het teken zyner waardig-
 heid, uit de hand. Ook wierpen de Burge-
 meesters de fleutels der Stad, voor de voeten
 der Poorteren, neder. Allen baden ze de
 vertoornde Gemeente om Lyfsgenade; die
 hun eindelyk vergund werdt. De Poorters,
 de Schouts-Roede en de fleutels der Stad op-
 genomen hebbende, ftelden, terftond hier
 na, eenen Schout aan, naar hunnen zin, en
 bevalen den oudften en bekwaamften Gilde-
 broederen de Regeering der Stad. De Hertog,
 kennis van deezen oproer gekreegen hebbende,
 zondt zynen natuurlyken Broeder Antoni, ge-
 meenlyk, de *grootte Bastaard van Bourgondie*
 genaamd, en *Adolf van Ravestein*, Broeder van
 Jan, Hertog van Kleeve, herwaards, om 'er
 onderzoek op te doen. Antoni en Adolf, van
 den Heere van Veere geholpen, deden eeni-
 gen der hoofden vatten en onthalzen. De
 meeste anderen waren gevlugt. Uit oude aan-
 tekeningen (*n*), blykt, dat Gerrit Entzoon,
 Burgemeester te Enkhuizen, ook gebruikt
 geworden is, om den oproer te Zierikzee te
 helpen stillen; en dat de Hertog hem, om zyne
 dienften, by deeze gelegenheid gedaan, te
 beloonen, met de Heerlykheid der Eilanden

Urk,

(*n*) By BRANDT Enkh. bl. 30.

KAREL I. Urk, Ens en Emmeloord beschonken heeft.

1472.

Ondertuschen, bleef het te Zierikzee niet by het straffen van eenige oproerigen. Men liet zig verluiden, dat de Hertog alle de Ingezeten des doods schuldig hielt, en de Stad tot een' puinloop gemaakt wilde hebben. Doch deeze bedreigingen strekten, waarfchylyk, alléen, om den Ingezeetenen te zwaarer geldboete af te persen. De komst des Hertogs, op den dertigften van Louwmaand des

1473.

jaars 1473, werdt, te Zierikzee, met veel angst, te gemoet gezien. Doch om hem te vermurwen, trokken geestelyken en weereldlyken, schreijende en wanhavenig, ter poorte uit, biddende om vergiffenis der 'betreeven' misdaad. De Hertog schonk hun het leeven, „mids zy voortaan zyne Bezetting in de „Stad gedoogden, en hem eene boete van „dertig duizend guldens, in negen reizen te „betaalen, opbragten.” Om deeze boete te vinden, werdt hun, by Brieven, den tienden van Zomermaand, te Maastricht, gedagrekend, voor den tyd van zes jaaren, vergund, den Excyns op de Bieren, tot twee grooten op de ton, en den Excyns op de Wynen, tot eene halve groot op de sloop, te mogen verhoogen. De Stad werdt, sedert, voorzien van bezetting, onder bevel van *Barend van Ramst*, eenen Zwaab van geboorte (o).

Van Zierikzee, stak Hertog Karel, op den een-enderdigften van Louwmaand, over naaf Holland (p). met oogmerk, onder anderen,

om

(o) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 226 enz. en BOXHORN, daer bl. 273. AEGID. DE ROYA ad annum 1472.

(p) Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 373.

om zig, binnen Dordrecht, te doen inhuldigen. **KAREL I.**
 Wy hebben te vooren (9) aangemerkt, dat 1473.
 deeze Stad hem in 't jaar 1468, of niet, of
 niet volkomen ingehuldigd hadt: en 't zal nu
 te pas komen, hiervan nader opening te doen.

Dordrecht was, verscheiden' jaaren agter Twee-
spalt in
Dor-
drecht.
 een, zeer ontrust geweest, door den Hoekschen
 en Kabbeljaauwschen tweespalt. De Regeering
 schynt 'er meest Kabbeljaauwsch geweest te
 zyn; doch onder dé Gilden en 't Gemeen wa-
 ren zeer veele Hoekschen, die somtyds ook
 verandering in de Regeering wisten te wege te
 brengen, en derzelve besluiten, nu en dan,
 openlyk durfden tegenspreken. Vooral on-
 dervondt men dit, omtrent Hooimaand des
 jaars 1468, toen de inhuldiging van Hertoge
 Karel op het tapyt was. Zekere *Huiman Kor-
 neliszoon*, Hoeksgezind, deedt zyn best, om
 het volk deeze inhuldiging tegen te maaken;
 sprak kwalyk van de Burgemeesteren, en van
 der Steden-Keuren, stookende verder 't vuur
 van oneenigheid, door het zingen van Hoek-
 sche Liedekens: over al 't welk hy, naderhand,
 veroordeeld werdt, om twee roeden aan den
 muur der Stede te doen maaken, of vier envyf-
 tig Bourgondische schilden, voor elke Roede,
 aan boete te betaalen (r). De inhuldiging van
 Hertoge Karel werdt egter, met meerderheid
 van stemmen, doorgedreeven. Men zondt,
 ten dien einde, Gemagtigden uit de Gilden
 naar den Haage: die, voor dat de inhuldiging
 geschieden zou, in omvraage bragten, of 'er
 elk

(9) Bl. 101.

(r) Klepb. van Dordt. by BALEN, bl. 782.

KAREL I. elk bereid toe was. 't Antwoord was eenpaarig, ja. Alleenlyk zeide *Jakob Zasse Janszoon*, „dat hy 'er van zyn Gilde geen' last toe hadt; „dat men wel toezien moest, wat men deedt; „en dat hy den Hertog *aldaar* niet huldigen „zou, al zou men hem villen.” 't Schynt dat deeze yveraar, volgens de oude gewoonte, de inhuldiging in de byzondere Steden wilde gedaan hebben. Doch hy werdt, sedert, om zynen yver, dien men voor ontydig hielt, onbekwaam verklaard tot gezwooren' diensten, en uit de Morgenspraaken der Gilden gezet. Ook moest hy twee Roeden muurs bekostigen (s). Ondertuschen doet zyn gedrag, en 't gene 'er verder gevolgd is ons vermoeden, dat de inhuldiging in den Haage, in 't jaar 1468, door Dordrecht, nog niet, of niet volkomen geschied was. De tweespalt bleef vas' duuren, in de Stad. De Schout, *Jakob Pot Pieterszoon*, een Antwerpenaar, in 't jaar 1460, voor de eerste reize, aangesteld geweest zynde, lei geduurig overhoop met de Regeeringe. Hy hadt, reeds in 't jaar 1463, de Stad moeten ruimen; doch Hertog Karel hadt hem, in 't jaar 1468, wederom in zyn Ampt doen herstellen, en voor tien jaaren doen aanneemen. 't Leedt nogtans niet langer dan tot in 't jaar 1471, of hy werdt, andermaal uit den dienst (t), en op Puttoks Tooren gevangen gezet (u). In den aanvang van Sprokkelmaand deezes jaars 1473, maakte men zig egter te Dordrecht gereed, om Hertog

(s) Klepb. van Dordr. by BALEN, bl. 780.

(t) Lyst der Schouten by BALEN, bl. 236.

(u) BEVERWYK Dordr. bl. 315.

tog Karel te ontvangen, en plegtiglyk in te KAREL I.
1473.
huldigen. Het Geregt, de Oud-Raad en de goede luiden van Agten haalden hem in met toortfen, terwyl de Burgers, langs de ftraaten, welken hy doorging, kaarsen, in bekkens, voor hunne huizen, geplaatst hadden. Op den zeventienden der gemelde maand, werdt hem, door de Regeering, door de Dekens der gemeene Neeringen, en door alle Mansperfoonen van vyftien jaaren en daar boven, voor zyne Herberge, den eed van getrouwheid gedaan (y). Dordrecht bleef, federt, gedurende het leeven van Hertoge Karel, in tamelyke rust.

De Hertog doorreisde, ten deezen tyde, de XXXIII.
Verhaal
voornaamfte Hollandfche Steden: wordende alomme verzell, door Heere Reinoud van Brederode (w), dien hy, onlangs, van eene langduurige en harde gevangenis ontslaagen hadt. De bitterheid der Kabbeljaauwfchen is, mogelyk, nergers klaarer in gebleeken, dan in deeze gevangenis des Heeren van Brederode: waarom zy verdient omftandiglyk te boek gefield te worden. der ge-
vangenis
van Rei-
noud en
Gys-
brecht
van Bre-
derode.

Hertog Filips, in 't jaar 1456, den Domproost Gysbrecht van Brederode, Broeder van Heere Reinoud, genoodzaakt hebbende het Bisdom van Utrecht aan David van Bourgondie af te staan, hadt, op zyn vertrek, beide den Broederen eenig bewind over de burgerlyke Regeeringe der Stad opgedraagen

(y) Kleph. by BALEN bl. 781, -82.

(w) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXXV. bl. 713.

KAP. I. 1473. gen (x). De Bisfchop en zyn aanhang be-
 weerden, federt, dat de Broeders zig veel
 meer gezags aanmaatigden dan hun afgeftaan
 was (y), en de Regeering der Stad, naar
 eigen zinlykheid, veranderden (z). Hier van
 blykt egter niets, met volle klaarheid. De
 onderlinge verdeeldheid groeide, ondertus-
 fchen, hand over hand, aan. Bisfchop David,
 geene andere kans ziende, om zig van die
 van Brederode te ontfiaan, befloot hen en ee-
 nigen van hunnen aanhang in hegtenis te nee-
 men, en eerst Reinoud, daar na Gysbrecht,
 tot de dood, ballingschap of gevangenis, te
 doen veroordeelen. In 't jaar 1470, hadden
 eenige Kabbeljaauwfche Edelen, zeer, op
 Heere Reinoud verbitterd, en veelligt ook
 door den Bisfchop opgemaakt, de middelen
 reeds beraamd, om hem, in den Haage, te
 ligten, of van kant te helpen. Hy egter, by
 tyds kennis van de laagen gekreegen hebbende,
 ontweek dezelve gelukkiglyk (a). Doch in
 Hooimaand deszelfden jaars, te Wyk te Duur-
 ftede gekomen zynde, om den Bisfchop te
 fpreken, werdt hy, onverhoeds, agter af,
 en op eenen Tooren van 't Slot gevangen
 geleid (b). Bisfchop David begaf zig, terftond
 hier op, naar Utrecht, alwaar hy zig, even
 onverhoeds, van den Domproost verzekerde:
 die ook naar Wyk te Duurfte de gevoerd; doch
 op

(x) Chron. de Traject. p. 525. JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LIV. bl. 634.*

(y) Memoriaalb. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 697, 698.

(z) HEDA p. 294.

(a) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LVIII. bl. 690.*

(b) Id. *Cap. LIX. bl. 691.*

op eene byzondere plaats bewaard werdt. **KAREL I.**
Walraven van Brederode, natuurlyke Zoon 1473-
 van Heere Reinoud, werdt, ten zelfden tyde,
 gevat, en zeer naauw bewaard. 't Gelukte
 den Bifchop ook, *Jan van Amerongen*,
 Schout van Utrecht, te ligten; doch *Jan*,
Burggraaf van Montfoort, en *Jan van Ny-*
veld, op wien hy 't insgelyks gemunt hadt,
 hielden zig buiten fchoots.

Indien Gysbrecht en Reinoud van Brederode zig een onredelyk gezag in Utrecht hadden aangemaatigd, moest men hun, hier van, voor alle dingen, befchuldigd hebben. Doch zo dra waren zy niet gevat, of men lei hun geheel andere zaaken te last. Onder 't volk, liet men een gerugt loopen, dat de gevangen Heeren voorhadden, Bifchop David van de Bifchoppelyke waardigheid, en Hertoge Karel van 't Graaflyk bewind over Holland te be-rooven, en dat 'er naauwlyks drie dagen ver-loopen behoeften geweest te zyn, of zy zou-den hun voorneemen ter uitvoeringe hebben gebragt (c). Doch by 't ondervraagen der ge-vangenen, werdt ook van zulk eenen toecleg geen woord gerept.

Walraven, Bastaard van Brederode, werdt **Walraven**
 eerst en fcherpst ondervraagd. Eenige jaaren ge- van Bre-
 leeden (5), hadt hy een' doodslag begaan aan derode
Klaas van Yperen, Burgemeester, en aan Ger- wordt ys-
rit van Nortich, Schepen van Haarlem. Hy felyk ge-
 was gebeeten op deezen twee, om dat zy hem pynigd.
 eene party Schotsche Wol, te Zandvoort,

(c) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 R.K. bl. 693 enz.

(5) In 't jaar 1457.

KAREL I. 1473. onder 't gebied van Brederode, geftrand, met geweld, ontvoerd, en naar Haarlem gebragt hadden. Niet lang hierna, kreeg de Regce- ring van Haarlem gefchil met de Geestelyk- heid der Stad, die den Excyns, welken men haar afvorderde, weigerde te voldoen. Hier over moest men den Bifchop van Utrecht fpreken: waar toe Yperen en Nortich, onder anderen, afgevaardigd werden. Walra- ven hadt zig van deeze gelegenheid bediend, om wraak van 't geleeden ongelyk te neemen; en deezen twee, op den weg naar Amersfoort, van 't leeven beroofd (*d*). Doch deeze dood- flag was, reeds voor twee of drie jaaren, ge- zoend (*e*). Ook vroeg men hem thans alleen- lyk, of hy 'er geenen last toe gehad hadt van zynen Vader: 't welk hy ontkende. *Adolf van Egmond*, Zoon van Arnoud, Hertog van Gelder, in 't jaar 1465, zynen Vader gevan- gen genomen hebbende, was, in 't volgende jaar, uit haat tegen Hertoge Filips, dien hy als eenen voorftander zyns Vaders aanmerkte, in Ysfelstein gevallen, en hadt de Stad ledig geplonderd en plat gebrand. Eenige Gelder- fchen, die dit ftuk hadden helpen uitvoeren, waren, federt, te Gorinchem aangehouden, en kort daar na, in den Haage onthald (*f*). Nu vroeg men Walraven, of Reinoud en Gysbrecht van Brederode geene kennis van deezen aanslag gehad hadden. Doch hy be- tuigde van neen. Men bragt hem, federt,

op

(*d*) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* LV. bl. 684.

(*e*) SCREVEL. *Haarl. bl.* 52.

(*f*) PONTANUS *Libr.* IX. p. 529.

op de pynbank, goot hem 't lyf vol waters, KAREL I.
1473. en sprong 'er toen op, om hem tot bekentenis te brengen. Dit folteren werdt, tot drie of vier reizen des daags, en in 't geheel wel veertig of vyftig reizen hervat, met zo veel felheid, dat men hem, eindelyk, al deedt belyden, wat men goedvondt. De Schout, Jan van Amerongen, werdt, insgelyks, door vinnig pynigen, gedwongen te belyden, 't gene men gaarne hadt: en deeze afgeperfte bekentenisfen werden Hertoge Karel toegezonden (g).

Omtrent het begin van Oogstmaand des jaars 1470, werdt Reinoud ook over dezelfde punten ondervraagd. Daarenboven wilde men van hem weten, of hy geen Verbond met Adolf van Gelder gemaakt hadt, en *voorheemens geweest was*, de Regeering der Stad Utrecht te verzetten. Doch hy betuigde, hoog en duur, van geene deezer dingen eenige kennis te hebben. Men bragt hem insgelyks op de pynbank, doch 't gene hy toen beleedt herriep hy, zo dra men hem ongemoeid liet (h). Hertog Karel liet hem, sedert, ook door eenigen zyner Raaden ondervraagen, en fcherpelyk dreigen; doch hy beleedt niets, 't gene hem straffchuldig maaken kon. Men besloot dan, in den aanvang des jaars 1472, hem en Jan van Amerongen, in de tegenwoordigheid van Hertoge Karel, te verhooren: ten welken einde, zy, eerst naar Bergen op Zoom, toen naar Kortryk, en einde-

lyk.

(g) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXI. p. 700.

(h) Id. Cap. LXIII. bl. 705 enz.

KAREL I. 1473. lyk naar 't Slot te Rupelmonde gevoerd werden: alwaar zy, tot de wederkomst des Hertogs, dien toen in Frankryk was, werden bewaard (i).

Walraven ontkomt uit de gevangenis. Walraven was, reeds voor eenigen tyd, uit de gevangenis ontsnapt. Hy hadt, met de hardste halmen van zyn bedstroom, de sloten zyner boeijen weeten op te steeken: en was, langs den muur, uit welken hy eenige steenen gebroken hadt, geklauterd tot in het dakvenster, door het welk hy zig, op eenen donkeren nacht, by buijg weder, aan een snoer, van zyn verscheurd gewaad gedraaid, naar beneden liet. Naauwlyks hadt hy grond, of een van 's Bischops Dienaars kwam naar buiten; doch zag hem niet, ter oorzaake der duisterheid, en keerde terstond wederom binnenwaards. In 't overzwemmen van den Lekstroom, geraakte hy onder de zwaanen, die zig omtrent het Slot onthielden, en, door haar geklapwiek, een goed deel volks, met kaarfen voorzien, uit het Slot, naar buiten dreeven. Doch niemand, behalve de zwaanen, verneemende, keerden zy haast wederom in 't Slot. Walraven, met veel moeite, tot midden in den stroom gevorderd, werdt, door 't afloopend water, en 't winderig weder, genoodzaakt, naar den zelfden oever, van waar hy afgezwommen was, te rug te keeren. Zo doornat als hy was, leide hy, in 't holst van den nacht, een uur gaans af, langs den flykerigen dyk. Hier was een Veer, van welk hy

(i) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXIV. bl. 710 enz.

hy zig over, en te Hagestein aan land zetten KAREL I.
 liet. Van daar, begaf hy zig naar Viane, 1473.
 eene Heerlykheid van den Huize van Brede-
 rode: alwaar hy in veiligheid was (k).

In Bloecimaand des jaars 1472, werdt Rei- Reinoud
 noud van Brederode, voor Hertoge Karel, wordt
 aan 't hoofd der Ridderen van 't Gulden Vlies, vryge-
 te regt gesteld, en, na behoorlyk onderzoek, sproken.
 volkomen vrygesproken, en ontslaagen. Jan
 van Amerongen zat nog eenigen tyd: doch
 werdt egter ook eerlang op vrye voeten ge-
 steld: en is sedert nog wederom Schout te
 Utrecht geweest (l). Doch de Domproost, Gys-
 die in 's Bischops magt gebleeven was, werdt, brecht op
 niet voor Oogstmaand des jaars 1474, en na harde
 dat hy afstand van zyne Domproostdye gedaan voor-
 hadt, geslaakt. Hy overleedt, in 't volgende waardt
 jaar, te Breda (m). Reinoud, zyn Broeder, geslaakt.
 die, na dat hy wederom in vryheid gesteld
 was, altoos in 's Hertogen blaakende gunste
 gestaan heeft, was, reeds voor hem, op den
 zestienden van Wynmaand des jaars 1473,
 overleeden (n).

In Zomermaand deezes zelfden jaars, en
 dus niet lang na 't voltrekken der reize door
 Holland en Zceland, viel Hertog Karel, aan
 't hoofd van een aanzienlyk leger, in Gelder-
 land. De gelegenheid tot deezen inval moet
 wat hooger opgehaald worden.

Na 't overlyden van Reinoud den IV, Her- XXXIV.
 tog Staat van

(k) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 LXII. bl. 702.

(l) *Id. Cap.* LXV. bl. 722 *enz.*

(m) *Id. Cap.* LXVII. bl. 715 *enz.*

(n) *Id. Cap.* LXVI. bl. 714, 715.

KAREL I. 1473. Gelderland. tog van Gelder, die, in den Arkelschen Kryg, tegen den Hollandschen Graave, Willem den VI, gemengd geweest was (o), kwam het Hertogdom, in 't jaar 1423, aan *Arnoud van Egmond*, Zoon van Jan van Egmond en van *Maria van Arkel*, gebooren uit *Joanna*, Zuster van Hertoge Reinoud, die, met Heere Jan van Arkel, gehuwd geweest was. Arnoud trouwde, terstond hier na, met *Katharina*, Dogter van Adolf, *Hertog van Kleeve*. Adolf was, voor de tweede reize, met *Maria van Bourgondie*, Zuster van Hertoge Filips, gehuwd: en deeze maagschap was oorzaak, dat 'er, na 't sluiten van een Verbond van onderlinge bescherming, in den jaare 1426, door Hertoge Filips en Hertoge Arnoud (p), tuschen de Gelderschen en Hollanders, veele jaaren agter een, vrede bleef. Alleenlyk vindt men, gelyk wy reeds hebben aangerekend (q), dat Arnoud zig, in 't jaar 1456, met de Friezen, verbonden hadt, om die van Deventer, tegen Hertoge Filips, met volk en voorraad, te slyven. Ook hadden de Gelderschen, niet lang te vooren (6), hunnen Hertoge geklaagd, dat zy, door de Hollandsche tollén, boven reden, bezwaard werden. Doch 't geschil hierover was aan den Bisschop van Utrecht verbleeven (r). De onderhandeling van Hertoge Arnoud met Frankryk,

(o) Zie III. Deel, bl. 377.

(p) I. Memoriaalb. ROSE f. 26.

(q) BOVEN, bl. 61.

(r) PONTANUS Libr. IX. p. 504.

(6) In 't jaar 1454.

ryk, omtrent den jaare 1460 (s), verwekte KAREL I. meer verwydering. Filips zag, sedert, niet 1473. ongaarne, dat Arnoud, door de oneenigheid met zyne Gemaalin, en met zynen Zoon, *Adolf*, belet werdt, iet euvels tegen Holland of Brabant te onderneemen. De voornaamste Steden waren ook onvergenoegd op Hertoge Arnoud. Men beschuldigde hem van verwaarloozing van 's Lands Regeeringe. *Adolf*, die reeds grooten aanhang gemaakt hadt, en door zyne Moeder geduurig tegen den Hertoge opgestookt werdt, besloot, in 't jaar 1464, zynen Vader in hegtenis, en zelf 't bewind der Regeeringe in handen te neemen. Dit wreed besluit werdt, in 't begin van Louwmaand des jaars 1465, ter uitvoeringe gebragt. Arnoud werdt, te Graave, van 't bed geligt, in zyn nagtgewaad over 't ys naar 't huis te Lobed, en van daar naar 't Slot te Buuren gevoerd (t), alwaar hy, tot in 't jaar 1470, gevangen bleef. Jan, Hertoge van Kleef, die altoos Arnouds zyde gehouden hadt, midlerwyl in Gelderland gerukt zynde, en eenige voordeelen op *Adolf* hebbende behaald; werdt 'er, in 't jaar 1469, door bemiddeling van Hertoge Karel van Bourgondie, Zwaager van *Adolf* van Egmond (7), tusschen deezen twee, eene Vrede te Gend geslooten (u): voor welker onderhou-

Oneenigheid, tusschen Hertog Arnoud van Gelder en zynen Zoon *Adolf*.

(s) PONTANUS *Libr. IX. p. 517.*

(t) PONTANUS *Libr. IX. p. 524, 525.*

(u) PONTANUS *Libr. IX. p. 534.*

(7) *Adolf* van Egmond was toen gehuwd met *Katharina van Bourbon*, Zuster van *Izabelle van Bourbon*, tweede Gemaalin van Hertoge Karel.

KAREL I. 1473. houding, Karel verbonden was, zorg te dragen. Dit gaf gelegenheid aan den Hertoge van Bourgondie, om Adolf van Egmond, in Hooimaand des jaars 1470, tot een mondgesprek, te Hesdin te nodigen. Hier drong Karel hem zo sterk, tot het slaaken van den ouden Hertog, dat hy 'er eindelyk zyne stem toe gaf (v). Men wil, dat de Hertog van Bourgondie Adolf zo lang in zyne magt gehouden zou hebben, tot hy Hertog Arnoud in vryheid zou hebben gesteld (w). Dat hy hem niet uit het gezigt verloor, terwyl hy in Nederland was, blykt uit egte Gedenkschriften (x). In Wintermaand, kwam Hertog Arnoud, door Henrik, Heere van Perwys, en Filips van Wasfenaar, uit de gevangenis, verlost, insgelyks, te Hesdin (y).

Vader en Zoon verdedigden zig toen, meer dan eens, voor Hertoge Karel, met veel hevigheid. Karel scheen den Zoon, boven den Vader, te willen begunstigen. Doch Adolf luisterde naar geene voorwaarden (z): begeerende voltrektelyk, dat Arnoud afsland van de Regeering, en zelfs van den naam van *Hertog* doen zou. Karel verwierp deezen eisch als onredelyk. Adolf, ongerust, dat men hem aan 't Bourgondisch Hof zo lang ophieldt, en voor erger bedugt, pakte zig weg, in filte en vermomd: doch werdt te

Na-

(v) PONTANUS *Libr.* IX. p. 536.(w) DE LA MARCHE *Livr.* II. Ch. V. p. 587.(x) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom.* III. p. 366.(y) *Extrait ubi supra.*(z) COMMINES *Livr.* IV. Ch. I. p. 206.

Namen ontdekt, en vastgehouden. Men KAREL I.
bragt hem, sedert, op bevel van Hertoge 1473.
Karel, naar 't Slot te Vilvoorden (a): alwaar
hy, tot na 's Hertogen dood, gevangen ge-
houden werd.

Hertog Arnoud moest egter, om 't verloo Gelder
ren bewind wederom te bekomen, de wape- en Zutfen
nen tegen de wederspannige Gelderschen voe- aan Her-
ren. Doch om hier toe in staat te zyn, ver- toge Ka-
voegde hy zig by Hertoge Karel, om onder- rel ver-
stand. Dit zegt de staatzugtige Hertog. Gaar- pand.
ne wilde hy Arnoud met geld ondersteunen:
mids dat het Hertogdom Gelder en 't Graaf-
schap Zutfen daarvoor verpand werden.
Men sloot dan, op den dertigsten van Win-
termaand des jaars 1472, eene overeenkomst
te Brugge, volgens welke „ Gelder en Zut-
„ fen, voor driemaalhonderdduizend Ryn-
„ sche Guldens, aan Hertoge Karel, afge-
„ staan werden, om dezelve, in pandschap,
„ naar Duitschen Regte, te bezitten, mids
„ datze, door het betaalen der gemelde som-
„ me en der verdere onkosten, door Hertoge
„ Karel, in en ten behoeve van deeze Land-
„ schappen, gemaakt, ten allen tyde, we-
„ derom zouden kunnen ingelost worden
„ (b).” Voor 't sluiten deezer overeenkomst,
hadt Karel reeds tweehonderd en agtduizend
guldens, op rekening der beloofde pandpen-
ningen, betaald. De overige twee-ennegen-
tigduizend guldens beloofde hy, ten zelfden
dage,

(a) Manuser. dans les Addit. sur COMMINES Tom. IV. p. 431.

(b) Voyez Supplém. ad Corps Diplom. Tom. I. P. II. p. 449.

KAREL I. dage, binnen de vyf naastvolgende jaaren, 1473. te zullen voldoen (c): 't welk sommigen, die alleen den Brief, by welken deeze belofte gedaan werdt, gezien hadden, heeft doen oordeelen, dat het geheele beloop der pandpenningen maar twee-ennegentigduizend guldens geweest is. Ondertuschen heeft Hertog Karel van deeze overige penningen niets betaald: want Hertog Arnoud overleedt, nog geene twee maanden na 't sluiten der gemelde overeenkomst, op den drie-entwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1473 (d).

Hy wordt tot Hertoge van Gelder en Graa-ve van Zutfen gehuldigd.

Karel maakte zig, terstond hier na, gereed tot den togt naar Gelderland. Men hadt, in eene Vergadering der Ridderen van 't gulden Vlies, te Valenchyn, geoordeeld, dat hy, uit kragt van het Verbond met Hertoge Arnoud, niet slegts Regt hadt op Gelder en Zutfen, maar ook om Adolf van Egmond, met eene eeuwigduurende gevangenis, te straffen. De Hertog schreef dan terstond aan de Geldersche Edelen en Steden, dat zy zig bereiden moesten, om hem hulde te doen. Doch alzo hy aan hunnen goeden wil, met reden, twyfelde, verzamelde hy een Leger te Maastricht (e). De Hollandsche Steden moesten hier toe ook manschap leveren, en den Hertog, naderhand, terwyl hy in Gelderland lag, langs de Maaze, van mondbehoefsten voorzien. Men vindt, ten minsten, dat de Dordrechtsche Poorters, op den elden van Zo-

mer-

(c) *Literæ Catoli Duc. apud PONTAN. Libr. IX. p. 542.*

(d) *PONTANUS Libr. IX. p. 549.*

(e) *PONTANUS Libr. IX. p. 552.*

mermaand, last gekreegen hebben, om, on- KAREL I.
 der bevel van zeven Hoofdmannen uit de 1473.
 Regeeringe, te velde te trekken (f). Even
 te vooren, was het Leger des Hertogs reeds
 van Maastricht opgebroken. Roermonde was
 de eerste Stad, welke hem de Poorten open-
 de. Montfoort ging ook, na eenigen regen-
 stand, aan hem over. Toen sloeg hy 't beleg
 voor Venlo (g). Terwyl het duurde, kocht
 hy Gerard, Hertoge van Gulik en Berg, zyn
 Regt op Gelder en Zutfen af, voor tagtig-
 duizend Rynsche guldens (h). Gerard was een
 Broeders Zoon, en eenige Erfgenaam van A-
 dolf, Hertog van Gulik en Berg, wiens Oud-
 Ooms-Zoonen, Willem de I. en Reinoud de
 IV, Hertogen van Gelder waren geweest.
 Ook was Adolf zelf, na 't affterven van Rei-
 noude den IV, door Keizer Sigismond, met
 Gelder en Zutfen beleend geworden. Hertog
 Karel overmeesterde Venlo wel haast. Nieuw-
 megen hieldt hem langst op. Op den negen-
 t'enden van Hooimaand, noodzaakte hy dee-
 ze Stad egter ook tot de overgaave. Twee
 Kinderen van Adolf van Egmond, Karel en
 Filippa, bevonden zig binnen Nieuwmege-
 n. Hertog Karel zondt dezelve terstond naar
 Gend: alwaar zy opgevoed werden (i). Sedert
 deedt hy zig, zonder moeite, te Zutfen, te
 Arnhem, en alomme in de andere Steden,
 voor Hertog van Gelder en Graave van Zut-
 fen

(f) Klepb. by BALEN, N. 783.

(g) AMELG. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 7.

(h) Cod. Diplom. TESCHEMACH. Annal. Clivice addit. p. 232.

(i) Annal. Novcent. ad annum 1472.

KAREL I. fen erkennen. In Slagtmaand hier aan volgende, deedt hy den Keizer, Fredrik den III, te Trier hulde, wegens deeze nieuw aange-
1473. wonnen' Vorstendommen, die, van ouds, gehouden werden, onder 't Ryk te behooren (k). De Hertog van Bourgondie zag dus, voor 't einde des jaars 1473, zyne Heerschappyen, met twee Nederlandfche Gewesten, vermeerderd.

(k) PONTANUS *Libr.* IX. p. 552, 553.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.
VEERTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Aanzien van 't Huis van Bourgondie. Hertog Karel staat naar den naam van Koning.* II. *Beleg van Nuis. Schatting der Geestelykheid.*
- III. *Fransche Kaapery. Lotharingen gewonnen. Nederlaag by Grançon. By Murat. Lotharingen wederom verlooren.* IV. *Slag by Nancy. Hertog Karel sneuvelt. Zyn adrt.*
- V. *MARIA, zyne Dogter, wordt Graavin.*
- VI. *Beweegingen in Holland. Groot Privilegie van Vrouwe Maria.* VII. *Wolferd van Borselen wordt Stadhouder. Vredehandeling met Frankryk.* VIII. *Tweespalt der Hoekschen en Kabbeljaauwschen, te Gouda, te Schoonhoven, te Dordrecht en te Hoorn.* IX. *Vyandelykheden tegen de Franschen. Adolf van Gelder komt om.* X. *Huwelyk van Vrouwe Maria met MAXIMILIAAN, Hertoge van Oostenryk.* XI. *Oorlog met Gelderland.* XII. *Opfchudding te Hoorn. Leiden bemagtigd door de Kabbeljaauwschen. Beroerte te Haarlem, te Rotterdam en in den Haage.* XIII. *Haringvloot genomen. Slag by Guinegate.* XIV. *Maximiliaans Bede. Joost van La-*

*Lalaing wordt Stadhouder. XV. De Hoek-
 schen verrassen Leiden: de Kabbeljaauwschen
 verscheiden' andere Steden. Leiden herwon-
 nen. XVI. Westfaling, Schout, en Beaumont,
 Burgemeester van Dordrecht, onthalsd.
 XVII. Oorlog met Utrecht. XVIII. Dood van
 Vrouwe Maria. XIX. FILIPS DE TWEE-
 DE wordt Graaf. De Landen komen, met
 hem, aan 't Huis van OOSTENRYK. Maxi-
 miliaan voor Voogd erkend. Onrust te Hoorn.
 XX. Lasten des Utrechtschen Krygs. Utrecht
 en Amersfoort in den ban gedaan. XXI. Is-
 selstein belegerd: ook 't Blokhuis op de Vaart.
 Oudst gebruik der Bomben. XXII. Vrede
 met Frankryk. XXIII. Luiksche Oorlog. U-
 trecht belegerd. De Stadhouder Lalaing
 sneuvelt. XXIV. Utrecht gaat over. Voor-
 waarden van den Zoen met Utrecht. XXV.
 Binnenlandsche Oorlog in Vlaanderen. Jan
 van Egmond wordt Stadhouder. XXVI. Ver-
 bond van Koophandel met Engeland. Vlis-
 singen verrast, door die van Sluis. XXVII. Ma-
 ximiliaan wordt Roomsche-Koning. Oorlog
 met Frankryk. XXVIII. Nieuwe orde op de
 Admiraliteit. XXIX. Vervolg der onlusten in
 Vlaanderen. Hertog Albrecht van Saxon in
 Nederland. XXX. Bewegingen der Hoek-
 schen. Zy kiezen Jonkheer Frans van Brede-
 rode tot hun Hoofd. Rotterdam ingenomen.
 Aanslag op Schoonhoven. XXXI. Maximi-
 liaan in Holland. Beleg van Rotterdam.
 Aanslag op Schiedam. Geertruidenberg ver-
 rast. Aanslag op Leiden. XXXII. Onrust
 te Hoorn. Scheepsfryd op de Lek. Rotter-
 dam gaat over. XXXIII. Hertog Albrecht*

tot algemeenen Stadhouders aangesteld. Kaaperyen van die van Sluis. Veranderingen in de Munt. Schraapzugt van Klaas Korf. XXXIV. Montfoort gewonnen. Scheepsstryd by Brouwershaven. Jonker Frans wordt gekwetst en sterft. Verbonden met Engeland.

De Nederlanden waren nu, na het be-
 magtigen van het Hertogdom Gelder
 en het Graaffchap Zutfen, door Hertoge Ka-
 rel, byna allen onder 't bewind van 't Huis
 van Bourgondie geraakt. Bisfchop David van
 Bourgondie bezat het Over- en Neder- Stigt
 en Groningerland: Hertog Karel de overige
 Nederlanden; Friesland alleenlyk uitgenomen:
 welk men egter wil, dat hy ook ligtelyk
 overmeesterd zou hebben, zo hy zig, uit
 Gelderland, regelregt derwaards begeven hadt.
 De voorspoed zyner wapenen hadt de Friezen
 reeds vervaard gemaakt: wier moerasfen en
 poelen, door de hitte des laaftten Zomers,
 byna uitgedroogd, den vyand thans den weg
 naar en door hun Land niet fluiten konden
 (a). Doch Hertog Karel hadt andere oog-
 merken.

Hy hadt zig naar Trier begeven, wel om
 het Leen van Gelder en Zutfen, van Keizer
 Fredrik den III, te komen verheffen; doch
 voornaamlyk om zig, door den Keizer, met
 den titel en waardigheid van *Koning*, te doen
 vereeren (b). In overoude tyden, was 'er een
 Ko-

KAREL I.

I.

Magt van

't Huis

van Bour-

gondie in

de Neder-

landen.

1473.

(a) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 7.

(b) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 1.

KAREL I. Koningkryk van Bourgondie geweest. De naam
 1473. was derhalve niet nieuw. Doch dit Koningkryk begreep geheel andere Landen dan tegenwoordig door Hertoge Karel bezeten werden (c). Het Graaffchap Bourgondie, of het *Franche Comté*, was, veelligt, het eenigste Landschap, welk tot het oud Bourgondisch Ryk behoord hadt, onder de verscheiden' gewesten, over welken Hertog Karel, ten deezen tyde, geboodt. Keizer Fredrik betoonde zig genegen, om Karel tot *Koning van Bourgondie* te verheffen. De Kroon, de Scepter en andere Koningklyke sieraaden waren reeds gereed gemaakt, en de tyd tot de Krooninge bestemd. Doch terwyl elk in de verwagting was, dat de plegtigheid, eerstdaags zou verrigt worden, vertrok de Keizer onverhoeds, zonder afscheid te neemen van Hertoge Karel; die zeer gestoord was, dat hy zig te leur gesteld zag. Men kon toen de reden deezer schielyke verandering niet bevroeden (d); doch naderhand begreep men, dat de Keizer den Hertog de Koningklyke Kroon niet beloofd hadt, dan onder beding, dat *Maximiliaan*, zyn Zoon, met Maria, Dogter van Hertoge Karel, vooraf in de Egt verbonden zou worden. De Hertog wilde hierin niet bewilligen: waarop de onderhandeling afgebroken was (e). Karel hadt reeds verscheiden' jonge Vorsten, en onder deezen ook Maximiliaan, met de hoop gevoed, van hun zyne eenige Dogter, Maria, tot eene **Vrouwte te zullen geeven.** Karel, Hertog van **Guyen-**

Hy voedt
 verscheiden' jonge Vorsten met de ydele

(c) Zie 1. Deel, bl. 280.

(d) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 9.

(e) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 96.

Guyenne, Broeder van Lodewyk den XI, *Nikolaas, Hertog van Kalabrie, Filibert, Hertog van Savoye*, en verscheiden' anderen waren mede van dit getal geweest. Doch 't schynt, dat de Hertog van Bourgondie, alleenlyk voorhebbende zig vrienden te maaken, door middel van zyne Dogter, vastgesteld hadt, haar nimmer, by zyn leeven, uit te huwelyken (f). Men verhaalt, dat hy plag te zeggen, dat hy *Minnik wilde worden, op den zelfden dag, als hy zyne Dogter uittrouwde* (g).

KAREL I:
1473.

hoo p op
het Huwelyk
met zyne
Dogter.

Karel, zig van den verhoopten eernaam van *Koning* verstekende, liet egter geduurig zyne gedagten loopen, op het verder uitbreiden zyns gebieds. *Sigismond, Hertog van Oostenryk*, hadt hem, in 't jaar 1468, zyn Graafschap *Pfirt of Ferette*, en eenige andere goederen in de Elzas, voor vyftigduizend (h), of, volgens anderen, voor honderdduizend Rynsche guldens, verpand (i). Het Graaffchap *Ferette* lag niet verre van den linker' oever des Ryns, boven, by *Bazel*. Van het benedenste gedeelte deezer Riviere, die tot in Holland stroomt, was de Hertog reeds voor lang meester geweest: En sedert het bemagtigen van *Gelderlaad*, hadt hy zyn gebied nog hooger langs den stroom uitgebreid. Dit bragt hem het woest outwerp in 't hoofd, om zig meester te maaken van alle de sterke Plaatsen, ter linkerzyde des Rynstrooms, van *Nieuwmege*n af, tot *Ferette* of *Bazel* toe, gele-

II.

Hy zoekt
zyn gebied
langs den Ryn-
kant uit
te breiden.

gen

(f) COMMINES *Livr. III. Ch. VIII. p. 180.*

(g) DUCLOS *Tom. II. p. 137.*

(h) MEYERUS *ad annum 1467. f. 343 vers.*

(i) COMMINES *Livr. IV. Ch. II. p. 216.*

KAREL I. gen (*k*). Hy voorzag wel, dat hy, dit ontwerp ter uitvoeringe brengende, zig den haat van den Keizer, en van verscheiden' Duitsche Vorsten; met naame ook de vyandschap der Zwitsers op den hals haalen zou. Doch de staatzugt deedt hem waanen, dat alle deeze vyanden tegen hem niet opmogten, en dat 'er slegts een voorwendfel vereischt werdt, om zyne onderneemingen, ook voor de weereld, te regtvaardigen.

Aanleiding hier toe.

Dit deedt zig wel haast op. *Robert*, Zoon van *Lodewyk*, Hertog van *Beijeren*, tot Aartsbischop van Keulen verkooren, en door den Paus, thans *Sixtus den IV*, bevestigd zynde, hadt geschil gekreegen met zyn Kapittel, en met de Stad Keulen: alwaar men weigerde, hem te erkennen. De misnoegden verkooren den Kanonnik, *Herman van Hesen*, tot Voogd van 't Aartsbisdom, die zig, binnen Nuis, versterkte. Robert nam zyne toevlugt tot Hertoge Karel, die deeze gelegenheid om zyn oogmerk ter uitvoeringe te brengen greechtiglyk aanvaarde, en zig terstond, tot het beleg van Nuis, in staat stelde (*l*). Om tegen Frankryk gedekt te zyn, werdt het Bestand met Lodewyk den XI. verlengd (*m*). Ook verwierf Karel, in de Lente des jaars 1474, een onderstand van dertien Speeren en duizend Boogschutters van Eduard den IV, die herwaards overgescheept (*n*), en naderhand, in 't beleg van Nuis, gebruikt werden. In Hootmaand,

(*k*) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 209.*

(*l*) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 209.*

(*m*) *Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 421.*

(*n*) *Act. publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 25.*

maand, hadt de Hertog een aanzienlyk Leger by Maastricht verzameld. Tegen 't einde der gemelde maand, sloeg hy naar Nuis op weg (o), na dat hy, kort te vooren (1), verscheiden' verbindtenissen, met Eduard den IV. geslooten, bekragtigd hadt: volgens welken, Koning Eduard in Frankryk vallen, en de Hertog hem, na zyne terugkomst uit Duitschland, met allé zyne magt, ondersteunen moest (p).

KARL I.
1474.

't Beleg van Nuis werdt aangevangen met agttienduizend man (q), en sterk voortgezet. Doch Herman van Hesten verdedigde de Stad zo dapper, en deedt zo menigen gelukkigen uitval, dat Hertog Karel haast zag, dat het bemagtigen deezer Vesting hem meer werks kosten zou, dan hy gewaand hadt. Hy bevondt ook, dat het hem aan geld ontbrak, en, wel bewust, dat de Landzaaten genoegzaam uitgeput waren, gaf hy, in Herfstmaand, bevel aan alle Geestelyken, Kloosterlingen, Kerken, Gast- en Godshuizen van Holland, Zeeland en Westfriesland, om de goederen, welken zy, zestig jaaren herwaards, bezeten hadden, in geschrift te stellen: op dat men hen, naar gelang hunner inkomsten uit dezelve, zou kunnen schatten. Eenige weinigen gehoorzaamden dit bevel, in Holland: de meesten niet.

Beleg
van Nuis.

De Gees-
telykheid
deezer
Landen
geschat.

(o) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 390.*

(p) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 40, 41, 41. 42, 42, 42, 43, 43, 44.*

(q) *Annal. Novesium. ad annum 1474. Chron. van Ceulen by SCRIVER. op 't Goudsch Chron. bl. 147.*

(1) Op den vyf- zes- en zeven-entwintigsten van Hooimaand, 1474.

KAREL I. 1475. niet. Men hielt in Sprokkelmaand des volgenden jaars, eene Byeenkomst, in 't Klooster van S. Hieronimus of Lopsen, buiten Leiden, alwaar eenpaariglyk beslooten werdt, geene schatting toe te staan. De Gemagtigden des Hertogs hielden, sedert, sterk aan, met dringen en dreigen: doch verwierven niets. Men beriep zig op den Paus: 't welk voor eene wederspannigheid werdt uitgekreeten, om welke de Geestelyken lyf en goed verbeurd hadden. Midlerwyl hadt de Zeeuwfche Geestelykheid de schatting toegestaan. Des men in Holland ook min ernstig weigerde. *Jan van Boschhuizen*, Kamerling van Hertoge Karel, in 't jaar 1476, in Holland gekömen, moest egter, op veele plaatsen, geweld gebruiken, om de schatting magtig te worden. Hy liet, hier en daar, de Kerkelyke goederen aanslaan, en openlyk verkoopen. Het Zilverwerk deedt hy, uit sommige Kerken, wegneemen, om 'er de betaaling uit te vinden. Veele Geestelyken gaven goede woorden, en verzogten uitsfel: welk sommigen zo lang wisten te rekenen, tot dat men, in den aanvang des jaars 1477, tyding van 's Hertogs dood kreeg, waarmede het heffen der schatting van de Geestelykheid agter bleef (r).

De Hollanders en Zeeuwen ondersteunen den Doch de weereldlyken waren ondertusfchen zo gemakkelyk niet vry geraakt. De Hollandfche en Zeeuwfche Edelen en Steden waren, onder anderen, tegen den aanvang des jaars 1475, opontbouden, om 't Beleg van Nuis te

(r) Groote Chron. *Divif. XXX. Cap. 84, 85, 86, 87, 89, 91.* BOXHORN Nederl. Hist. W. 293—308.

te helpen voortzetten: en in grooten getale KAREL II derwaards getrokken (*s*). Men vindt, dat die 1475. van Dordrecht veele Hand- en Voetboog- Ichutters, eenige Kloveniers en een goed deel andere Poorters, onder 't bevel van twee Hop- Hertog, in 't be- leg van Nuis. luiden uit de Regeeringe en eenen Wimpel- draager, naar Nuis, hebben afgevaardigd (*t*). De Poorters van Amsterdam waren ook, onder den Hopman *Henrik Akkerman*, derwaards getrokken (*u*). Elke Stad hadt, volgens ge- bruik, zyne byzondere Baniere of Wimpel. Ook waren de Poorters der byzondere Steden, elk met de Livreye zynere Stad, onderschei- denlyk, uitgestreeken. Die van Hoorn, by voorbeeld, droegen eene Kleeding, die met breede roode en witte streepen geschakeerd was. Anderen hadden wederom eene andere foort van kleedinge aan. De belegerden dree- ven den spot met deeze vreemde vertooning, en maakten van onze en andere Stedelingen een Leger van Bontekraaijen (*v*). Zierikzee bewees den Hertoge ook te schepe veel hulp, in dit langduurig beleg: waarom hy de Stad, tot het vervallen der gemaakte kosten, sedert, verlof verleende, om driehonderd ponden van veertig grooten jaarlyksche Lyfrenten, op een of twee lyven, te mogen verkoopen (*w*). Alle de Edelen en Leenmannen des Hertogs waren gehouden, hem thans, met één of meer man- nen, ten dienst te staan, of eene zekere som- me

(*s*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, bl. 278.

(*t*) BALEN, bl. 783.

(*u*) DAPPER Amst. bl. 125.

(*v*) VELIUS Hoorn, bl. 95.

(*w*) Brief van 12 Maart 1475. by BOXHORN op REIGERSB. II. *Deel*, bl. 277.

KAREL I.
1475.

me te betaalen. Een leen, welk zestien Kroonen 's jaars opbragt, moest een' man te voet: een van twee endertig Kroonen twee man te voet, of een' te paarde leveren, of anders twee-endertig Kroonen, van vier-entwintig stuivers ieder, in de plaats. Sommige Leenmannen dienden met twaalf mannen van wapenen, elk met drie paarden, vyf vegtenden te paarde, en een-entwintig vegtenden te voet. De Heer van Veere was op dertien mannen van wapenen, tien vegtenden te paarde, en negentien vegtenden te voet geschat. Anderen dienden met minder manschap: veelen maar met een' vegtenden te voet (x). Behalve deeze diensten moesten 'er zwaare buitengewoone Beden betaald worden. Men vindt, dat Gelderland, welk maar pas onder 't gebied van Hertoge Karel geraakt was, in dit jaar 1475, dertienduizend agthonderd drie-entagtig ponden *Tournois* heeft moeten opbrengen. Holland bragt toen veertienduizend driehonderd ponden op. Doch Zeeland, welk veel schade ter Zee en aan de Dykaadjen geleden hadt, betaalde thans niet meer dan tweeduizend zeshonderd vyfentagtig ponden (y). Al dit geld werdt in uitheemsche oorlogen gespild: in welken, daarenboven, onze Landsluiden hunnen hals waagen moesten, zonder dat 'er hun of den Lande eenig voordeel van kwant.

't Beleg van Nuis wordt opgebraken. De Hertog bleef vast voor Nuis leggen; zonder dat de strengheid des Winters in staat was,

(x) Extract uit de Reeck. van Guy de Baenst by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 261 enz.

(y) Zie BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 279.

was, hem de belegering te doen opbreeken. Hy ^{KARL I.} hadt de Stad reeds hevig doen beschieten (z); 1475. doch eindelyk beslooten, haar uittehongeren. De belegerden hoopten, dat het Keizerlyk Leger, welk vast in aantogt was, de benaauwde Stad ontzet zou hebben. Doch Fredrik, schoon viermaal meer volks by zig hebbende dan Hertog Karel, durfde hem, in zyne verichansingen, niet aantasten. Ondertusfchen leedt Karel veel afbreuk, door de geduurige fchurtegevaarten en uitvallen der belegerden (a). Ook vernam hy, dat Eduard de IV. met een magtig Leger naar Frankryk overgestoken en reeds in Pikardye getrokken was: alwaar hy 's Hertogs hulp ten hoogften behoefde (b). Het Bestand met Frankryk ten einde gelooopen zynde, maakte Lodewyk de XI. zig meester van Roye, Korbie, Montdidier, en andere Plaatsen in Pikardye, den Hertooge toebehoorende (c). Doch niets van dit alles fcheen magtig genoeg, om Karel van Nuis af te trekken. De belegerden leeden ondertusfchen groot gebrek aan mondbehoeften. Keizer Fredrik, voorziende, dat de Stad het geené veertien dagen zou kunnen houden, floot, in Zomermaand, door bemiddeling van den Pausfelyken Legaat, een verdrag met den Hertog, volgens welk, de Stad, in handen van den Legaat, gesteld moest worden, tot dat de Paus uitspraak over het gefchil tusfchen den ver-

(z) Magn. Chron. Belg. p. 420.

(a) Annal. Novessenf. ad annum 1474.

(b) COMMINES Livr. IV. Ch. 5.

(c) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 13. COMMINES Livr. IV. Ch. III. p. 217, 218.

KAREL I. verkooren Aartsbisfchop en het Kapittel gedaan
 1475. zou hebben. De Hertog, ziende dat zyn Leger,
 in dit langduurig beleg, geweldig gefmolten
 was, bevestigde dit Verdrag te liever, om
 dat 'er zyn eer by bewaard bleef, en brak,
 den dertienden van Zomermaand, op van voor
 Nuis (d). De hardnekkigheid, met welke
 Hertog Karel dit Belëg uitgehouden hadt,
 was hem, in veele opzigten, nadeelig ge-
 weest. Lodewyk de XI. hadt *René, Hertog*
van Lotharingen, tegen hem opgeftookt, die
 in 't Hertogdom Luxemburg gevallen was,
 en verſcheiden' Plaatsen bemagtigd hadt. Ook
 wist de Koning van Frankryk, die zelf met de
 Zwitſers verbonden was, een Verbond tuſſchen
 hen en Sigismond, Hertog van Oostenryk, te
 bewerken (e). Het gevolg hiervan was het
 bemagtigen van het Graaffchap Ferette: voor-
 heen, door Sigismond, aan Hertoge Karel ver-
 pand (f). De Steden aan den Boven-Ryn,
 kennis van de oogmerken des Hertogs ge-
 kreegen hebbende, verbonden zig inſgelyks
 onderling en met de Zwitſers, om hem tegen-
 ſtaand te bieden, en afbreuk te doen (g). Her-
 tog Karel haalde zig dus, zonder reden, een
 groot getal van vyanden op den hals. Hier
 kwam nog by, dat hy, zig buiten ſtaat vin-
 dende, om Eduard den IV, in Frankryk, de
 beloofde hulp te bewyzen, eerlang zien moest,
 dat deeze een Beſtaand ſloot met Lodewyk den
 XI.

Nadeelli-
 ge gevol-
 gen van
 dit Beleg
 voorHer-
 toge Ka-
 rel.

(d) AMELGARD Geſt. Ludov. XI. *Libr. IV. Cap. 15. Extrait dans les Addit ſur COMMINES Tom. III. p. 395.*

(e) *PREUVES ſur COMMINES Tom. IV. p. 458.*

(f) *PREUVES ſur COMMINES Tom. IV. p. 442.*

(g) *COMMINES Livr. III. Ch. II. p. 215, 216.*

XI. en met zyn Leger naar huis keerde (h). KAREL I.
1475.

De Fransche Kaapers dedden, midlerwyl, den Hollanderen en Zeeuwen veel schade op Zee. De Stad Amsterdam, overeengekomen zynde met de Steden Hoorn, Enkhuizen, Monnikendam en Edam, deedt, op gemeene kosten, vier groote Oorlogschepen uitrusten, om de Vaart naar 't Westen te beveiligen. Ook werden de Koopvaardyschepen deezer Steden van Busfen, Buskruid, Boogen, Pylen, *Klovenierynen*, *Glavien*, Bylen en ander Krygsgeereedschap, en van een bekwaam aantal van strydbaare manschap voorzien, en dus toegelust in zee gezonden. Tot Admiralaas deezer Vloote waren gesteld *Isbrand Jan Remszoon* van Amsterdam, *Jakob Klaaszoon* van Hoorn, *Reinier Marszoon* van Enkhuizen, en *Jonge Jakob* van Monnikendam. Zy hadden vier Onder-Admiralaas onder zig. Doch 't schynt, dat *Klaas Roelenszoon* Opper Admiraal over de vier genoemden geweest is. Ook vindt men, dat *Brandetgen Kogman*, bygenoemd *de oude Brug*, onder Roelenszoon, als Onder-Admiraal, gebooden heeft. Veelligt hebben de vier eerstgemelde Admiralaas alleenlyk den rang van Vice-Admiralaas, en de vier anderen dien van Schouten by Nagt gehad. De wapenshouwing of monstering der Vloote geschiedde, in Texel, door Gemagtigden der Steden (i). Zy werdt op de uitreise niet gemoeid; doch op de t'huisreise, door de Franschen, aangerast, omtrent *Klaasduinen*, en byna geheel ge-

(h) COMMINES *Livr. III. Ch. VIII. p. 237.*

(i) Ordonnant. van den XIV en XV. April 1475. by COMMUN Bescbr. van Amsterd. II. *Deel*, bl. 915, 916.

KAREL I.
1475. genomen. Hoorn verloor hier wel dertig schepen, welker waardy op agt-enveertigduizend Rynsche guldens begroot werdt. Amsterdam leedt ook veel. De Franschen liepen 't Marsdiep in, om, langs de Zuiderzoe, te schuimen: doch dedden hier weinig op, en keerden eerlang wederom te rug (*k*). Deeze vyandelykheden eindigden eerst, na het sluiten van een Bestand voor negen jaaren, tusschen Lodewyk en Karel, welk, op den dertienden van Herfstmaand, te *Soleuvre*, by Luxemburg, gerekend werdt (*l*).

Hertog
Karel be-
magtigt
Nancy en
gantsch
Lotharin-
gen.

Hertog Karel hadt René, Hertog van Lotharingen, buiten het Bestand weeten te sluiten, van zins om hem, zo dra hy van den Kryg tegen Frankryk ontslaagen zou zyn, de gepleegde vyandelykheden, met woeker, betaald te zetten. Lotharingen geleek Hertoge Karel wel. Het was tusschen de Hertogdommen Luxemburg en Bourgondie gelegen, en stelde hem in staat, om, van de uiterste grenzen van Holland af, tot aan Lions in Frankryk toe, over zyn eigen Land te konnen trekken. In Wynmaand dan, zag men hem reeds, aan 't hoofd van een Leger, in Lotharingen. Hy onderwierp zig dit Hertogdom, in korten tyd. *Nancy* alleen stondt een beleg van vyf weeken door; doch werdt egter ook genoodzaakt zig aan Hertoge Karel over te geeven (*m*). Deeze voorspoed spoorde hem aan tot grooter onderneemingen. De Zwitfers, die hem 't Graaffchap Ferette hadden hel-

(*k*) VELIUS HOORN, bl. 95, 96, 97.

(*l*) PREUVES SUR COMMINES Tsm. IV. p. 470.

(*m*) COMMINES Livr. III. Ch. XII. p. 265 & suiv.

helpen afhandig maaken, verdienden, zyns KAREL I. oordeels, gestraft te worden. Hy rustte zig 1476. derhalve, omtrent den aanvang des jaars 1476, tegen hen toe, ten stryde. De Zwitsers, die, Hy trekt op tegen de Zwitsers. tot deezen tyd toe, nog weinig gerugt in Europa gemaakt hadden, en onkundig waren van hunne eigen' kragten; deeden al wat in hun vermogen was; om zig met Hertoge Karel te verzoenen. Zy booden hem vergoeding van schade aan. Zy wilden, ten zynen gevalle, de verbindtenissen, met andere Mogendheden, met naame ook met Frankryk gemaakt, verbreeken, en hem; met zesduizend man, dienen. Zy vertoonden hem, dat de overmeestering van Zwitserland hem geen voordeel aanbrengeu zou, en dat hun gantsche Land zo veel niet waardig was, als de breidels en gebitten zyner Paarden. Doch dit alles mogt niet baaten. De staatzugtige Hertog streefde zig reeds met de hoop van, na 't bemagtigen van Zwitserland, tot in Italie door te dringen (n). In Sprokkelmaand, brak hy op uit Lotharingen, trekkende, door Bourgondie, in het Land van Vaud. Eenige Plaatsen bemagtigd hebbende, sloeg hy 't beleg voor *Granson*, aan 't Meer van *Neuschâtel*. De Stad ging aan hem over by verdrag. Doch sommigen verhaalen, dat hy 't verdrag schondt, en de bezetting grootendeels deedt ophangen. Terstond hierop, besloot hy eenen hoop Zwitsers, in aantogt om de Stad te ontzetten, in de engten van 't gebèrgte, tegen te trekken. Doch deeze stoutheid bekwam hem kwalyk.

Hy

(n) DUCLOS Tom. II. p. 181.

KAREL I. 1476. Hy was, aan 't hoofd eener bende uitgelezen^r Ruiters, vooruitgetrokken, om den eersten aanval te doen. Doch de Zwitsers ontvingen hem zo wel, dat hy de wyk neemen moest. Zyne vlugt bragt het gantsche Leger in verwarring, dat, in groote wanorde, met agterlaating van alle de Pakkaadje, afrok (o). Terwyl de Hertog spoorflags te rug rende, riep zyn Hofnar, hem dikwils van Hannibals dapperheid hebbende hooren gewaagen, en nu nevens zynen Meester vlugten moetende, hem toe, *Myn Heer, wy worden hier schoon gehanniballeerd* (p). De Zwitsers vervolgden den vyand niet verre; doch vielen aan 't plonderen van 't Leger. Zy bekwamen hier eenen ryken buit: doch, onkundig van de waardye der kostelykheden, welken zy aantroffen, verkogten zy eenen Diamant des Hertogs, die thans de tweede is der Fransche Kroone en agttienhonderdduizend Fransche *Livres* waardig geschat wordt, meer dan eens, aan malkanderen, voor eene gulden (q).

Zyn
zwaar
verlies by
Murat.

Karel zwol van spyt, over deeze schandelyke nederlaag. Hy hadt egter maar weinige manschap verlooren, en herstelde zig, derhalve, zo spoedig, dat hy, in Zomermaand, het Beleg sloeg voor *Murten* of *Murat*, aan een Meer van denzelfden naam, niet verre van Bern, gelegen. Tien of elf dagen hadt hy voor deeze Stad geweest, toen het Zwitsersch Leger, dertigduizend man sterk, op hem afkwam. De Hertog, in plaats van den vyand in zyne Le-

(o) COMMINES *Livr. V. Ch. I.* DUCLOS *Tom. II. p. 176-178.*

(p) DUCLOS *Tom. II. p. 179.*

(q) DUCLOS *Tom. H. p. 179.*

Legerstede af te wagten, hadt de onvoorzichtig- KAREL I.
heid van hem te gemoet te trekken. René 1476.
Hertog van Lotharingen, die 't Zwitfersch
Leger gebodt, ging hem, met zo veel moed
en beleid, te keer, dat Karel geheellyk ver-
slaagen en andermaal op de vlugt gejaagd werdt:
doch met veel zwaarer verlies dan de eerste
reize: want men vindt, dat 'er agtduizend man
van de Bourgondische zyde sneuvelden (r).

Karel was zo getroffen door dit verlies, dat De Her-
hy zig, wel zes weeken agter een, van alle tog van
gezelschap afzonderde, en in eene zwaare Lotharin-
krankheid viel, die hem 't verstand meer of gen be-
min krenkte (s). De Hertog van Lotharingen, magtigt
bediende zig van deeze gelegenheid, om zyn Nancy
verlooren gebied wederom te bekomen. Hy wede-
rok met een Leger in zyn Hertogdom, en om.
bemagtigde Nancy, in den aanvang van Wyn-
maand (t). Deeze slag wekte Hertog Karel
uit den doodslaap, in welken hy, eenen tyd
lang, gelegen hadt. Voor 't einde van Wyn-
maand, lag hy reeds, met zyn Leger, voor
Nancy. De Stad stondt thans het Beleg
kloekmoediger door, dan de eerste reize. De
Hertog wendde te vergeefs zyne uiterste poo-
gingen aan, om haar te bemagtigen. Hertog
René, door Frankryk en eenige Duitsehe
Vorsten ondersteund, hadt ondertusfchen een
aanzienlyk Leger byeen verzameld, met welk
hy zig, niet verre van Nancy, nedersloeg,
van zins om Karel, tot het opbreeken van 't
Beleg, te noodzaaken. René hielt heimelyk
ver-

(r) COMMINES *Livr. V. Ch. 3.*(s) COMMINES *Livr. V. Ch. 5. p. 292.*(t) COMMINES *Livr. V. Ch. 5.*

KAREL I. verstand in 't Bourgondisch Leger met *Nikolaas*,
1476. *Graave van Campobasfo*, eenen Napolitaan, op
 wiens trouwe Hertog Karel veel te gerust

IV. was (*u*). In den aanvang des jaars 1477,
 Slag by raakten de Legers aan malkanderen. En naauw-
 Nancy, in lyks was men handgemeen geworden, of Cam-
 welken pobasfo liep, met omtrent honderd-enzestig
 Hertog mannen van wapenen, tot den vyand over.
 Karel Het Bourgondisch Leger werdt geheellyk ver-
 sneuvelt. slaagen. Hertog Karel zelf sneuvelde, of door
1477. de hand zyner vyanden (*v*), of, naar sommiger
 verhaal (*w*), door eenige verraders van Cam-
 pobasfo's aanhang, die den rampzaligen Vorst,
 zo dra het Leger aan 't wyken was, in koelen
 bloede, van 't leeven beroofden. De slag viel
 voor, op den vyfden van Louwmaand. Twee
 dagen laater, werdt het lyk des Hertogs ge-
 vonden, maakt uitgeschud, op drie plaatsen
 gewond, en met het aangezigt, in eenen poel,
 waarin hy gesmoord was, vastgevrooren (*x*).

Aart van Zulk een jammerlyk einde trof onzen Graaf,
 Hertog Hertog Karel van Bourgondie, midden in den
 Karel. loop zyner onbezonnen' staatzugtige ondernee-
 mingen, en in het vier-enveertigste jaar zyns
 Ouderdoms. De naamen van *Strydbaarren*, *Stouten*,
Schrikkelyken, en diergelyken, welken hy,
 by zyn leeven, en na zynen dood, in de Ge-
 fchiedschriften, gedraagen heeft, zyn alles wat
 hy, met zyne onvoorzigtige Krygstogten, heeft
 gewonnen. De voorspoed maakte hem opge-
 blaas-

(*u*) COMMINES Tom. V. Ch. 6.

(*v*) ANNAL. NOVEL. ad annum 1477. c. 620.

(*w*) Voyez DUCLOS Tom. II. p. 205.

(*x*) ADR. DE VETERI BUSCO Rer. Leod. Libr. col. 1339.
 DUCLOS Tom. II. p. 206.

blaazen, en deedt hem waanen, dat niemand hem te magtig zyn kon. De tegenspoed verbluſte hem niet, maar maakte hem ſtout, driftig, wreed, verwoed. De Lotharingſche en Zwiſerſche Kryg, zo ſchandelyk uitgevalen, als roekeloos ondernomen, zal een altoosduurend bewys verſtrekken van de ongeziene middelen, door welken, de Voorzienigheid ſtaatzugtige Vorſten ten val brengt. Karel liet eene eenige Dogter, eene verwarde Regeering, berooide Onderzaaten, en eene ledige Schatkist agter. De Landzaaten, on-eenig onderling, werden, daarenboven, met uitheemschen Oorlog, gedreigd. De welvaart, op welke men, onder de Regeering van Hertoge Filips, geroemd hadt, ſcheen geheel ten Lande uit geweeken. Doch ééne zaak was 'er, in welke Karel zynen Vader overtrof. Hy was kuisch en maatig, meer eger uit hoofde zynor geſteldheid, dan uit Godsdienſtigheid. Men vindt niet, dat hy eenige onegte Kinderen nagelaaten heeft. De grootscheit der Bourgondiſche Hofhouding, van welke nog eene omſtandige Beſchryving voorhanden is (y), was min in Karel te verſchoonen, dan in Filips: alzo Karel te veel gelds in den Kryg maakte noodig te hebben, om ten laſte der ſchamele Gemeente, nog grootte ſchatten in dertele pragt te ſpillen. Hertog Karel hadt, in Wintermaand des jaars 1473, den Hoogen Raad, door zynen Vader ingeſteld, op welken men zig van vorſen, in de Nederlaudiſche Geregthoven ge-

Parle-
ment en
Reken-
kamer te
Meche-
len.

(y) In MATTHEI Adal. Tom. I. p. 233.

KAREL I. weezen, beroepen kon, te Mechelen gevestigd, onder den naam van *Parlement* (z). Ook waren, al te vooren, de Rekenkamers van Brusfel en Rysfel, voor de eerste van welken twee, Holland en Zeeland thans gehouden waren te rekenen, vereenigd zynde, naar Mechelen overgebracht (a). Doch na zynen dood, verviel het Parlement van Mechelen. Ook werden, gelyk wy terstond zien zullen, Holland en Zeeland ontslaagen, van te Mechelen te komen rekenen.

Op sommige Plaatsen twyfelt men lang, of Hertog Karel wel dood zy.

De wyze, op welke Hertog Karel was omgekomen, gaf gelegenheid tot het verspreiden van verscheiden ongegronde gerugten. Eenigen beweerden, dat hy nog leefde, en gingen naar Frankryk gevoerd was. Anderen hielden staande, dat hy, uit den sryd ontvlooden zynde, naar eene afgelegene plaats, in Bedevaart, was getrokken, en eerlang stondt weder te keeren. Men kocht en verkocht, met beding, dat de betaaling, op de wederkomst van Hertoge Karel, geschieden zou. Te *Bruchsal*, in 't Bisdom Spiers, onthieldt zig, ten deezen tyde, een arm man, die den Hertoge zeer wel geleek. Veelen streeften deezen op, dat hy de vermiste Hertog was, schoon hy 't zelf styf en sterk ontkende. Men voorzag hem rykelyk van nooddrift, en hieldt zig verzekerd, dat deeze weldaadigheid dubbel vergolden zou worden, als hy 't bewind zyners Staaten eens wederom aanvaarden zou. Meer dan vyf jaaren, bleeven de Stedelingen in dee-

(z) DE LA MARCHE Introd. p. 76.

(a) Supplem. aux Troph. de Brabant Liyr. VII. p. 205.

deezen waan, na welken tyd, de gewaande **MARIA** Hertog Karel, in Duitschland, niet meer vernomen werdt (b). 1477.

MARIA, Karels Erfdogter, was eenige dagen onzeker, omtrent 's Hertogs omkomen (2); doch kreeg 'er, eerlang, zekere tyding van te Gend, alwaar zy zig bevondt, in 't gezelschap van de Hertoginne Weduwe, Margareet van Jork, van Jan, Hertog van Kleeve, Adolf, Heere van Ravestein, zynen Broeder, Guy van Brimeu, Heere van Imbercourt, Willem Hugonet, Kanselier van Hertoge Karel, en eenige anderen. De Stedehouder van Holland, Lodewyk van Gruithuizen, en Wolfert van Borfelen, Heer van Veere, begaven zig, insgelyks, spoedig derwaards. Het netelig tydgewrigt, in welk men zig bevondt, bragt de Bourgondische Grooten, in groote verlegenheid. Men zag geene kans, om de Landen buiten oorlog te houden, en Vrouw Maria, die omtrent twintig jaaren bereikte, in 't bebind derzelve, te bevestigen. Meest was men voor Lodewyk den XI. bedugt; die, op de eerste gerugten van de nederlaag by Nancy, reeds last gegeven hadt, om, uit zynen naam, het Hertogdom en het Graaffschap Bourgondie in van Hertog Karel.

(b) Annal. Novesienf. ad annum 1477. c. 621.

(2) In een' Brief van den vyftienden van Louwmaand, zegt zy, by verscheiden' gerugten, verstaan te hebben, dat hy nog leefde, en 's vyands handen ontkomen was. Doch in eenen anderen van den agt en twintigsten, toont zy reeds kennis van zynen dood te hebben. Zie deeze Brieven, in de *Analeſta Belgica* van C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT. Tom. II. F. I. ad calcem p. 41, 48.

MARIA VAN VALOIS.

*Hertoginne van Bourgogne, Brabant,
Gelderland, enz. Gravinne van
Flemegouwen, Holland, Zeeland, enz.*

GESTORVEN IN DEN OUDERDOM
VAN 25 JAREN M CCCC LXXXII.

MARIA. in bezit te neemen. Het Hertogdom was ,
 1477. zyns oordeels, wettiglyk aan de Fransche
 Kroon vervallen, alzo Hertog Karel, wiens
 Overgrootvader, Filips de Stoute, dit Her-
 togdom, van Koning Jan ter leen ontvangēn
 hadt, zonder mannelyke Erfgenaamen na te
 laten, gesneuveld was. Het Graaffchap,
 gemeenlyk het *Franche Comté* genoemd, een
 leen van 't Keizerryk, wilde hy, voor Maria,
 welke hy zynen Zoon Karel, ter Gemaalinte,
 hadt toegeschikt, bewaaren. In Louwmaand
 was hy reeds van 't Hertogdom Bourgondie
 meester (a), en in Sprokkelmaand, droegen
 hem de Staaten des Graaffschaps, te Dole
 vergaderd, het zelve ter bewaaringe op (d).
 Midlerwyl, hadden de Steden Ham, S. Quin-
 tin, Peronne en verscheiden anderen in Pi-
 kardye, den Huize van Bourgondie te vooren
 afgestaan, hem de Poorten geopend, en trou-
 we gezwooren: en aangemoedigd door deezen
 voorspoed, hadt hy zig reeds, als Heer van
 alle de Bourgondische Staaten, begonnen aan
 te merken: eenigen van welken hy aan de
 Kroon hegten wilde, terwyl hy anderen, ge-
 lyk Henegouwen en Namen, voorhadt, on-
 der zyne Gunstelingen, te verdeelen. Met
 de grootsten en afgelegensten, gelyk Brabant
 en Holland, wilde hy de vriendschap en by-
 stand van eenige Duitfche Vorsten koopen (e).
 Eer hy zyn Leger gereed hebben kon, hadt
 hy eenige vertrouwde Persoonen, naar Artois
 en Vlaanderen, afgevaardigd, om deeze Ge-
 wes-

(a) DUCLOS Tom. II. p. 211.

(d) Voyez DU MONT Corps Dipl. Tom. III. P. I. p. 596.

(e) COMMINES Livr. V. Ch. 13.

westen, of de voornaamste Steden derzelven, MARIA
 tot onderwerping te brengen: doch also hy 1477.
 hier niet zo spoedig, als in Bourgondie en in
 Pikardye, slaagde (*f*); gaf hy het Hof te
 Gend gelegenheid, om tegen hem op de wagt
 te staan.

In Sprokkelmaand werden de Staaten der VI.
 Nederlanden, en onder anderen ook die van Dagvaart
 Holland en Zeeland, te Gend beschreeven, te Gend.
 om over den toestand van 's Lands zaaken te
 raadpleegen, en middelen te beraamen, tot
 het veydelen der aanslagen van Frankryk:
 bovenal ook, om de penningen te vinden,
 die, tot het voeren van den oorlog, noodig
 zouden zyn.

In Holland was, terstond na de dood van Beweegingen in
 Hertoge Karel, wederom eenige beweging Holland.
 ontstaan. De Hoekschen, die lang buiten
 bewind geweest waren, begonden te klaagen:
 „ dat de Ampten aan vreemdelingen gege-
 „ ven, en de Landzaaten voorbygegaan wer-
 „ den, dryvende voorts, dat het nu de regte
 „ tyd was, om deeze en andere misbruiken
 „ hersteld te zien; dat men zig maar onderling
 „ vereenigen moest, om van de jonge Vor-
 „ stinnet e verkrygen, 't gene men begeerde,
 „ met naame herstelling der aloude Voorreg-
 „ ten en gebruiken.” De Hoekschen en
 Kabbeljaauwschen verzoenden zig, in sommi-
 ge Steden, onder anderen te Dordrecht,
 plegtiglyk en by handtastinge, met elkande-
 ren: beloovende „ dat niemant hunner, im-
 „ mer, by eenige Heeren of Hoven, Geestelyk

(*f*) COMMINES *Liv.* V. *Ch.* 11, 13, 14.

MARIA. „ of weereldlyk, om vernieuwing van de
 1477. „ Regeering der Stad aanhouden zou, dan
 „ by gemeen goedvinden van het Geregt,
 „ den Oudraad, de Agten, de Dekens der
 „ Gilden en gemeene Neeringe (g).” Men
 hieldt Dagvaarten, te Haarlem, te Leiden,
 en in den Haage, en kwam overeen, dat
 men elkanderen, noch van, noch op 't kussen
 zou zoeken te helpen; maar eenpaariglyk 's
 Lands oorber ter herte neemen: ook op de
 algemeene Dagvaart te Gend, 't gemeene wel-
 zyn, boven alle dingen, voorstaan. Voorts
 werdt 'er een Ontwerp opgesteld van de
 Voorregten, welke men oordeelde, door
 Vrouwe Maria, van nieuws bezwooren te
 moeten worden: waarnaar zig de Gemagtigden
 der Staaten van Holland, te gelyk met die van
 Zeeland, naar Gend begaven.

De Hol- Hier hieldt men hun voor „den grooten last,
 landers „ in welken Vrouw Maria en de Landen sta-
 en Zeeu- „ ken, ter oorzaake van de vyandschap en
 wen ver- „ kwaadwilligheid van den Koning van Frank-
 krygen, te „ ryk, die, zonder regt of reden, verscheiden
 Gend, het „ Bourgondische Plaatsen bemagtigd hadt,”
 Groot- „ en men verzogt hun, de Hertoginne, in deezen
 Privile- „ nood, met raad en daad te willen bysprin-
 gie van „ gen. Onze Gemagtigden, de genegenheid
 Vrouwe „ der Landzaaten betuigd hebbende, om Vrou-
 Maria. „ we Maria, naar vermogen, by te staan, ver-
 „ klaarden te gelyk rondelyk „ dat de Landen
 „ door de oorlogen, die Hertog Karel, tot
 „ aan het einde zyns leevens, gevoerd hadt,
 „ zeer bearmt, ontgoed en i' ondergaan waren,
 „ en

(g) Klepb. by BALEN, bl. 785.

„ en derhalven eer behoorden verligt , dan MARIA.
 „ meer bezwaard te worden.” Zy voegden 1477.
 'er by „ dat 'er, sedert eenige jaaren, mer-
 „ kelyke inbreuken waren geschied, op der
 „ Landen en Steden vryheden en voorregten;
 „ welken zy gaarne hersteld zouden zien (*h*).
 Zy stonden hier op zo sterk, dat Vrouw Ma-
 ria hun, eindelyk, op den veertienden van
 Lentemaand, het *Groot Privilegie*, gelyk men
 't, sedert, genoemd heeft, verleende, waarby
 de onde voorregten der Landzaaten bevestigd
 werden, en de Graaflyke magt bepaald. De
 Hollanders en Zeeuwen hebben altoos veel
 werks van dit Privilegie gemaakt, schoon eeni-
 gen der Opvolgeren van Vrouwe Maria, hun-
 ne Graaven, oordeelende, dat het der jonge
 en onmondige Hertoginne, met geweld, af-
 gedrongen was, niet goedgevonden hebben,
 zig, aan het zelve, verbonden te rekenen (*i*).
 De voornaamste punten van dit beroemd Pri-
 vilegie liepen op deezen zin:

„ De Hertogin zou niet trouwen, dan by Inhoud
 „ raade en goeddunken der Heeren van haa- van het
 „ ren bloede en der Staaten haarer Landen. zelve.
 „ Holland werdt vry verklaard van de Bede,
 „ in 't jaar 1475, aan Hertog Karel toegestaan:
 „ voor welke voldoening, vyf der zes groote
 „ Steden, Dordrecht, Delft, Leiden, Am-
 „ sterdam en Gouda, zig schriftelyk verbonden
 „ hadden. Voorts werden den Landen ook ze-
 „ kere ingewilligde vyfhonderdduizend Kroo-
 „ nen jaarlyks kwytgescholden. Dordrecht
 „ en

(*h*) Groot-Plakaatb. II. *De. f.* kol. 6:8.

(*i*) PONT. HEUTER. *Rerum Amstr. Lib. I. p. 60.*

MARIA. 1477. „ en Zuidholland in 't byzonder verwierven.
 „ kwytschelding van zesduizend Klinkaarts.
 „ jaarlyks, Hertoge Karel, in 't jaar 1468,
 „ in plaats van alle voorleeden' en toekomen-
 „ de Beden, ingewilligd. Alle Ampten en
 „ Diensten, door de Hertoginne te begeeven,
 „ zouden geenen anderen dan Inboorlingen
 „ mogen gegeven worden: nieman zou twee
 „ Ampten tevens bekleeden mogen: noch
 „ men zou geene Ampten verpagten. De
 „ Raad van Holland zou voortaan bestaan uit
 „ een' Stedehouder en agt Raadsluiden, twee
 „ Edelen en de overige Regtsgeleerden, zes
 „ uit Holland, en twee uit Zeeland geboor-
 „ tig: behalve nog twee andere Raadsluiden,
 „ insgelyks Inboorlingen, die geene wedde
 „ genieten zouden. Voor deezen Raad, zou-
 „ den geene zaaken, die ter kennisse der Ste-
 „ den of Dorpen stonden, ter eerster aanleg;
 „ maar alleen, by beroep van de gewoonlyke
 „ Regtbanken, gebragt mogen worden. De
 „ Staaten en Landen zouden, by het Regt
 „ van niet buiten hunne paalen in regten be-
 „ trokken te konnen worden, bewaard blyven.
 „ Ook zouden de Geregten in de Steden gezet
 „ en veranderd worden, op den ouden voet.
 „ De Steden mogten, onderling, en met de
 „ andere Nederlanden, Dagvaarten houden,
 „ zo dikwils, en op zulk eene Plaats, als 't
 „ haar behaagde. Men zou geene nieuwe
 „ Tollen of andere lasten mogen opstellen,
 „ dan by goeddunken van 's Lands Staaten.
 „ Ook zouden de Landzaaten, by hunnen
 „ vryen Koophandel, Neering en Hanteering
 „ bewaard blyven. De Hertogin, noch haare

„ nakomelingen, zouden geenen aanvallen- MARIA 1477.
 „ den noch verweerenden Oorlog mogen aan-
 „ vangen, dan by goeddunken van 's Lands
 „ Staaten. Of zo 't geschiedde, zou men
 „ ongehouden zyn, in denzelven te dienen,
 „ onaangezien eenig gebruik of bevel van
 „ Hertoge Karel, hiermede srydende. In
 „ open' en beslooten' Brieven, zou voortaan
 „ de Duitfche taale gebruikt worden. Geene
 „ Graaflyke Bevelen zouden gelden, als zy
 „ met der Steden-Voorregten ftreeden. De
 „ Rekenkamer te Mechelen zou, zo ver zy
 „ Holland en Zeeland betrof, naar Holland
 „ worden overgebracht (3). Elk zou voortaan
 „ zyne Zeedriftige goederen naar zig mogen
 „ neemen, mids betaalende redelyk bergloon.”
 Te vooren, werden zy, dikwils, geoordeeld,
 tot de Graaflyke Schatkist te behooren (k).
 „ De kleine Ampten, als Kosteryen, Scho-
 „ lasteryen, Bode-Ambagten enz. zouden ter
 „ begeevinge staan van hun, die dezelve,
 „ sedert zestig jaaren, begeven hadden. Men
 „ zou geene Munt slaan, noch 't geld op- of
 „ afzetten, dan by raade en goeddunken van
 „ 's Lands Staaten, zullende de Hollandsche
 „ Munt, als van ouds, te Dordrecht blyven.
 „ Het Land van Stryen zou altoos een Lid
 „ van Holland zyn. Geene Steden zouden
 „ gehouden zyn te draagen tot Beden, in
 „ welken zy niet bewilligd hadden. De Heer
 „ ZOU

(k) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 1213.

(3) Zie den byzonderen Brief van den zeventen-
 den van Lentemaand, waarby zulks geschiedde, in de
Analecta Belgica van C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT
 Tom. II. P. I. ad calcem p. 43.

MARIA.
1477.

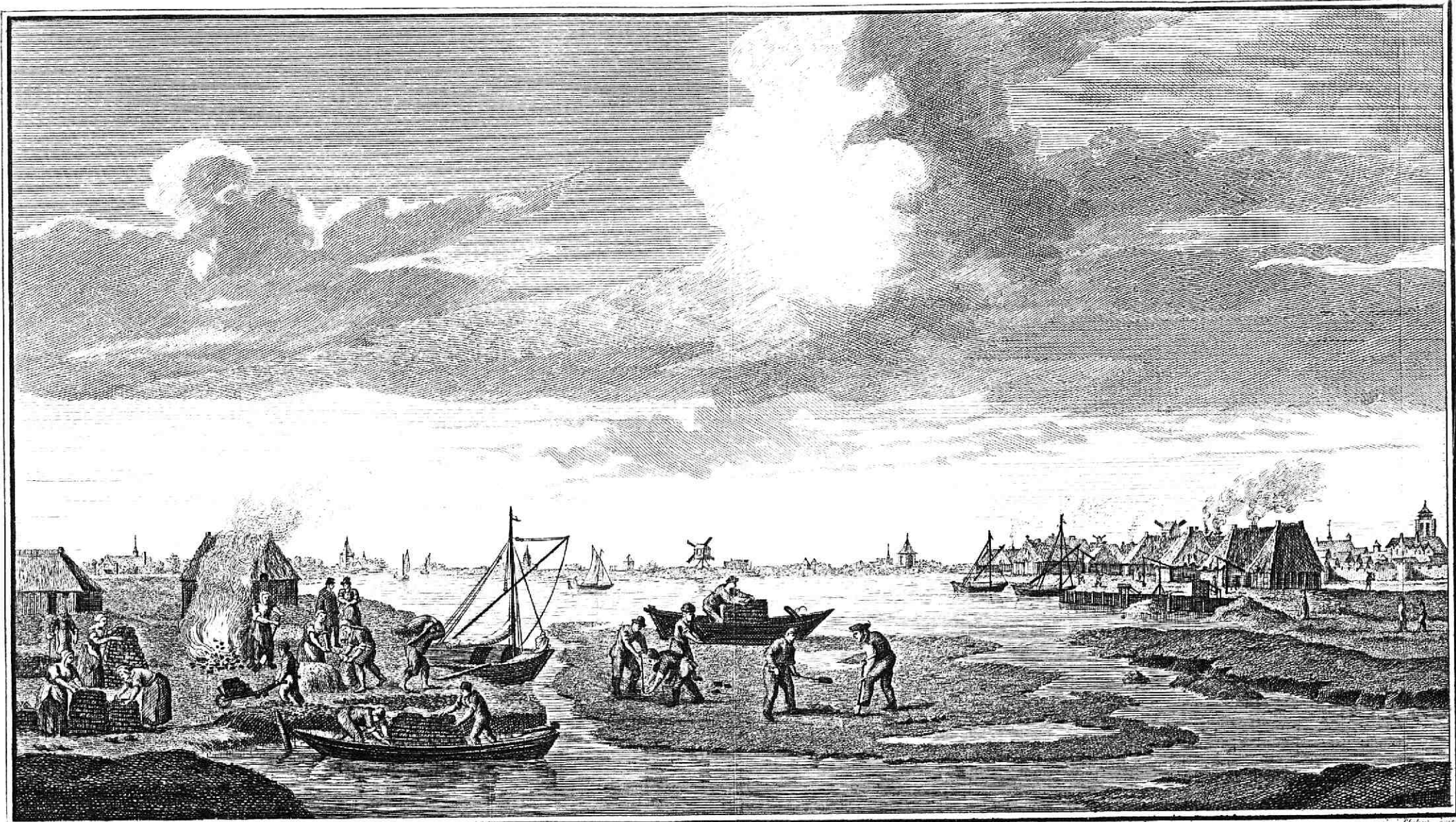
„ zou, voortaan, in persoon, zyne Bede moe-
 „ ten komen doen. Niemants leen zou tot
 „ 's Graaven Tafel gelegd mogen worden,
 „ dan na dat hy geregtelyk verwonnen ware.
 „ De Hertogin beloofde, voortaan, geene
 „ Brieven te zullen verleenen, om moer te
 „ delven, tot het branden van Zout, uit er-
 „ ven, die, binnen de bedykte Landen van
 „ Holland, Zeeland en Friesland, gelegen
 „ waren (4). Alle de gemelde punten, en
 „ verscheiden' anderen van minder belang,
 „ belooft de Hertogin, by haare inhuldiging,
 „ te zullen bezweeren, en door haaren Kan-
 „ selier en Raaden, als mede door den Stad-
 „ houder en Raaden van Holland, by 't aan-
 „ vaarden hunner Ampten, te zullen doen
 „ bezweeren." Het Groot-Privilegie werdt,
 behalve door Vrouwe Maria, ook bezegeld
 door Jan, Hertog van Kleeve, door Lodewyk
 van Bourbon, Bischoep van Luik, en door
 Adolf van Kleeve, Heere van Ravestein, die
 thans de waardigheid van algemeenen Stad-
 houder der Nederlanden bekleedde (1).

VI.
 Wolferd
 van Bor-
 felen
 wordt
 Stadhou-
 der.

Vrouw Maria hadt, al in Sprokkelmaand,
 een Bevel in Holland laaten afkondigen, in-
 houdende, dat alle Amptenaars, door Herto-
 ge Karel aangesteld, hunne Ampten zouden
 blyven behouden, tot dat, hierop, by haar
 en haaren Raade, nader voorzien zou zyn.
 De Stadhouder Gruithuizen in 't byzonder
 was,

(1) Zie Groot-Plakaatb. II. Deel, kel. 658.

(4) Zie, wegens de wyze van het Zoutbranden,
 oudtyds, hier te Lande, in gebruik, BOXHORN &
 REIGERSB. I. Deel, bl. 113.

C. Drenk. del. naar het Original. 1795

De ZEL-NEERING of het DARINK-DELVEN, zoo als het eudtyds, in Zeeland, geoeffend verdt.

Deeze Verbeelding vamaakt naar eene Oude Schildery in't Gasthuys te Zierikzee, verftoont, in een Gezicht van het Eiland Schouwen en de Stad Zierikzee, de waze, op welke de Darink uit den grond draght, op hoopjes te steeven, aldaer in verveloens tot aasche verboundt verdt, welke dan naar de Zeevloten verrent, en met Zee water vermenod, tot wit Zout verdt oesteeckt.

J. P. P. P.

was, door de Hertogin, op zyn verzoek, in zyn Ampt bevestigd geworden (m). Doch weinige dagen na het geeven van het Groot-Privilegie (5), stelde Vrouw Maria, in gevolge van het zelve, WOLFERD VAN BORSELEN, Heer van Veere, eenen Inboorling, tot Stadhouder van Holland en Zeeland aan. Tot gewoonlyke Raaden, verkoor zy Jan van Egmond en Jakob van Borselen, Ridder, benevens Gerard van Asfendelft, Meester Jakob Ruisch, Meester Kornelis de Jonge, Tieleman Oom van Wyngaarden, Hugo van Zwieten en Klaas Janszoon van Wisfekerke: die allen, aan handen van den Stadhouder, op den twaalfden van Grasmaand, den eed deden. Tot buitengewoone Raaden, stelde Vrouw Maria, geene twee Inboorlingen, als by het Groot-Privilegie beloofd was, maar drie Perfoonen, Meester Joeskeun, Licentiaat in de Regten, Kornelis van Dorpe, en Gerard van Abbenbroek (n): welken niet allen inboorlingen schynen geweest te zyn.

Aan de andere Nederlanden werden, ten zelfden tyde, diergelyke Handvesten verleend, als het Groot-Privilegie inhieldt, met naame aan Vlaanderen, allermeeft gesteld op het behouden en vermeerderen der oude Voorregten. De Hertogin of haare Raaden hadden nu reeds goedgevonden, een Gezantschap aan Lodewyk den XI. te zenden: waartoe de Kanselier Willem Hugonet, Guy van Brimeu, Heere

MARIA.
1477.

(m) Groot- Chron. Divis. XXXI. Cap. 4.

(n) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 614.

(5) Op den zes-entwintigsten van Lentemaand.

MARIA.
1477.

re van Imbercourt, Wolfert van Borselen, Heere van Veere, en Lodewyk van Gruithuizen, toen nog Stadhouder van Holland, benoemd werden. Zy vonden den Koning te Peronne: die, eer hy hun toeliet, hunnen last te openen, elk hunner, in 't byzonder, door vleiende beloften, zocht te winnen. Hy wendde voor, dat hy de Hertogin, voor zynen Zoon, Karel, een Kind van zeven jaaren, ten Huwelyk begeerde. Borselen en Gruithuizen gaven hem hiertoe geene hoop altoos. Doch Hugonet en Imbercourt beloofden, dat zy hem zyne begeerte zouden helpen verkrygen. Toen hy hen zo ver gebragt hadt, was het hem weinig moeite, hen verder in te wikkelē. Na dat de Gezanten hunnen last, strekkende tot het sluiten van een Verbond van Vrede, welke de Koning, op geene andere dan onredelyke voorwaarden, maaken wilde, geopend hadden, bewoog hy deezen twee, om hem het gedeelte van Atrecht, *La Cité* genoemd, in handen te doen stellen (o). Doch dit bedryf en hun verdere handel in Frankryk kostte hun, naderhand, den hals. De Gentenaars, zig van de Persoon der Hertoginne, en daardoor van den klem der Regeeringe, meester gemaakt (p), en sedert, in Frankryk, vernomen hebbende, wat 'er geflooten was, deden, op hunne terugkomst, Hugonet en Imbercourt vatten, en openlyk onthoofden (q). Men heeft nog een' Brief van Hugonet, aan zyne Gemaal, Louise, op den dag zyns doods geschreeven, in welken hy be-

(o) COMMINES *Livr. V. Ch. 15.*

(p) COMMINES *Livr. V. Ch. 16.*

(q) COMMINES *Livr. V. Ch. 17.*

beruigt, dat hy onschuldig leedt, en alleen, gelyk men zeide, om het volk te voldoen (*) . Ook beweeren sommigen, dat hy en Imbercourt zig zo diep niet met Koning Lodewyk ingewikkeld hadden, als de Gentenaars, die thans meester waren, voorgaven (s) . Zy hadden zig, inzonderheid, by de Gentenaars, gehaat gemaakt, doordien zy een' Brief van de Hertoginne aan Koning Lodewyk gebragt hadden, waarby deeze verzogt „ dat de „ Koning, 't gene hy haar wilde laten weeten, alleen aan vier Perfoonen geliefde te vertrouwen, te weeten, aan de Hertoginne Weduwe, aan Adolf, Heere van Ravensstein, en aan Imbercourt en Hugonet, met welken vier, zy verklaarde haare zaken alleen te willen beffieren.” Lodewyk hadt deezen Brief den Gendfchen Afgevaardigden, die, kort hierna, met hem waren komen handelen, op een Berigtschrift, waarby Vrouw Maria verklaarde, niets te willen sluiten dan by raade der Staaten, vertoonend en medegegeven. En 't gezigt van deezen Brief, dien men Vrouwe Maria zelve onder de oogen bragt, verbitterde de Gentenaars dermate, dat zy Imbercourt en Hugonet aan hunne haat opofferden, zonder dat de jonge Hertogin, die, eerst op 't Stadhuis, en toen op de openbaare Markt, in slegt rouwgewaad, met de traanen in de oogen, omf het leeven haarer ongelukkige Staatsdienaaren gebeden hadt, in staat geweest was, omze van de

MARTA.
1477.

(*) Voyez DUCLOS Tom. III. p. 367.

(s) FONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. I. p. 65.

MARIA. jongste straffe te bevryden (t). Uit welk
 1477. zonderling voorval, men, aan de eene zyde, ziet, hoe zeer Maria thans onder 't bedwang der Gentenaaren geweest zy, en aan de andere, met welk een flinks inzicht, zy den Nederlanden zulke wydluftige Privilegien hadt toegestaan, en hoe weinig zy gezind ware dezelve te houden. Midlerwyl, hadt Lodewyk Doornik, het ander gedeelte van Atrécht, en eenige andere Plaatsen bemagtigd (u).

VIII. In Holland was, terstond na het houden van de Dagvaart te Gend, het vuur van oneenigheid, tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen, of van beide deeze partyen tegen de Overheid, wederom op 't hevigst ontsteken (v). De zwaare lasten, die men nog draagen moest, hadden de Gemeente, in verscheiden' Steden, aan 't morren geholpen. Te Gouda, begonden de Ingezetenen, meest Hoekschgezind, op te staan tegen Heere *Jan van Kats*, die der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan was, en onlangs de Slotvoogdy van Vrouwe Maria verworven hadt. De Hoeksche Gemeente, niet gediend met deezen Slotvoogd, klagde, dat hy haar zocht te verdrukken. Ook eischte zy van de Overheid rekening van de inkomsten der Stad, en stondt hier zo sterk op, dat de Vroedschap, meest Kabbeljaauwsch, allengskens ter Stad uit week. De Hoekschen namen toen de verlaaten' Plaatsen in, en verwierven, eerlang, door middel van *Jan van Montfoort*, eenen der Hoeksche hoofden, dat Vrouw Maria de Slotvoogdy aan *Engelbert*

van

(t) COMMINES *Libr. V. Ch. 15, 16, 17.*

(u) COMMINES *Libr. V. Ch. 14, 15.*

(v) VELIUS HOORN, *bl. 101.*

van Nassau, Heere van Breda, opdroeg, de Hoeksche Overheid te gelyk in haare dienften bevestigende (w). Te Schoonhooven, weeken de Kabbeljaauwsche Regenten, ook geene kans ziende, om de gevorderde Rekening te doen, een weinig laater, insgelyks, ter Stad uit: waardoor de Hoekschen hier mede op 't kusfen raakten (x). Te Dordrecht, begon de beroerte, zo dra de Gemagtigden van de Gendsche Dagvaart te rug gekeerd waren. Hoekschen en Kabbeljaauwschen beide riepen, dat zy van alle lasten en schattingen, onder Hertoge Karel op de Landen gelegd, terstond, ontheeven wilden zyn, en Rekening hebben van der Stede middelen (y). De Overheid beloofde 't een en 't ander. Doch de Dekens der Gilden begeerden, haar in hegtenis te houden, tot de Rekening gedaan zou zyn. Hierover ontstondt een geweldige oploop. Wel veertig van de voornaamste Burgeren, Hoekschen en Kabbeljaauwschen, werden vastgezet en genoodzaakt Rekening te doen. Men bevondt toen, dat de Kabbeljaauwschen eene goede somme gelds onder zig geslaagen hadden, welken zy, binnen twee of drie jaaren, beloofden te vergoeden. Sedert op vrye voeten gesteld zynde, weeken zy, d'een voor, d'ander na, ter Stad uit. De Hoekschen kwamen toen in 't vol bewind der Regeeringe (z). De Schout Jakob Pot Pieterszoon toog naar Antwerpen, en *Adriaan Westfaaling Jans-*

MARIA I
1477-te
Schoon-
hooven,te Dor-
recht,

2000

(w) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 6.

(x) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 7.

(y) Klepb. by BALEN, bl. 788.

(z) BEVERW. Dordr. bl. 317.

MARIA. ^{1477.} *zoon* werdt, in zyne plaats, gesteld (a). *Dirk*
 Fanszoon *Banjaart* verwekte, te Hoorn, om-
 trent deezen tyd, ook merkelyke opschudding.
 en te Hoorn. Hy hieldt geduurig Byeenkomsten met de
 misnoegdften uit de Burgerye, nu ten zynen
 huize, dan in eene Herberge. Hier viel hy
 aan 't klaagen over de Regeeringe, werpende
 waar en onwaar uit, om dezelve verdagt te
 maaken. Toen hy zynen aanhang groot ge-
 noeg oordeelde, verkoos men heimelyk agt
 Hoofdmanen der misnoegden. Men zocht,
 federt, de Huisluiden der Dorpen, onder
 Hoorn gelegen, insgelyks, op te stookten te-
 gen de Regeeringe; hun diets maakende, dat
 de Schout, *Maarten Veelaar*, het Schout Ampt
 gekogt hadt, voor Penningen, die hun waren
 afgeperst. Zo ver bragt men 't eerlang, dat
 de Dorpelingen naar 't Stadhuis trokken, en
 de Heeren deeze onbehoorlykheid, in 't
 aangezicht, verwyten durfden. Men hieldt
 hun voor, dat zy misleid waren; hen voorts
 met goede woorden stillende; doch besloot
 terstond, om de Burgers in ontzag te houden,
 het getal van des Schouts Dienaars, tot veer-
 tien toe, te vermeerderen. Met deezen stoet,
 gedost in nieuwe Livreye, verscheen hy,
 voor 't eerst in 't openbaar, op den tweeden
 van Sprokkelmaand. De misnoegde Burgers,
 zig hier door gehoond rekenende, namen hem,
 des anderendaags, waar, als hy naar 't Stadhuis
 gaan zou, en zeiden hem, met ronde woorden,
 aan, dat zy niet gedoogen wilden, dat hy met
 zo veele dienaars ging. Terstond hierop, ont-
 stondt

(a) Lyst der Schout. by *BALEN*, W. 236.

stondt 'er een geroep, *dat de Excynzen af moesten, al zouden 'er alle de Heeren om 'sterven.* MARIA 1477.

Men moest, zyns ondanks, der Gemeente te wille zyn. De Brieven, by welken Hertog Karel de Excynzen hadt bevolen te heffen, werden voor den dag gehaald, en, spotswyze, op een' stok, naar de Markt gebragt, alwaar 'er Banjaart de zegels affscheurde. De Gemeente, toen stouter geworden, eischte zitting, in alle de Vergaderingen der Wethouderen: welke egter geweigerd werdt. Doch op den vyftienden van Grasmaand, den gewoonen tyd van de vernieuwing der Regeeringe, werdt de Wet veranderd naar den zin der Gemeente: en toen namien de zaaken eenen geheel anderen keer. Verscheiden' afgegaane Regenten werden in hegtenis genomen. Het Huis van den Schout, die, midlerwyl naar de Dagvaart te Gend gereisd zynde, de bevestiging in zyn Ampt, van Vrouwe Maria, hadt weeten te verkrygen; werdt geplonderd. Men noodzaakte hem, afstand te doen van het Schoutschap: welk aan Banjaart werdt opgedraagen. De gevangen' Regenten werden toen geslaakt, mids zy, by eede, beloofden, nimmer naar de Regeeringe te zullen staan. Een derzelve, *Cysbrecht Pieterszoon*, in den aanvang der bebroerte, gezeid hebbende, *dat 'er, heden of morgen, nog eens hoofden vallen zouden*, moest, tot straffe, een nagemaakt manshoofd, in elke hand, om de groote Kerk, draagen, en, eenigen tyd, met dezelve, voor 't Kruis, te pronk staan: waarna de zaaken te Hoorn,

MARIA. voor eene wyle tyds, in rust raakten (b).
 1477. In andere Steden, vielen diergelyke veranderingen voor: doch sommigen, gelyk Haarlem, Delft en Amsterdam, alwaar de Kabbeljaauwschen verre de magtigsten waren, bleeven, ten deezen tyde, van oproer vry.

IX. Terwyl Lodewyk de XI. zyne overwinnin-
 De Hol- gen in Vlaanderen en in Henegouwen uit-
 landers breidde, de eene Plaats na de andere bemag-
 beschadi- tigende, hadden de Hollanders een goed getal
 gen de van Oorlogschepen uitgerust, met welken zy
 Fran- den Franfchen ter Zee veel schade toebagten.
 fchen ter Zee. Zy namen, in korten tyd, omtrent twintig
 schepen, beveiligden de Zeevaart eenemaal,
 en fleepen, tegen 't najaar, veel buit bin-
 nen de havenen deezer Landen (c).

Adolf De Gentenaars, de Hertoginne Weduwe
 van Gel- en Adolf van Ravestein hebbende doen ver-
 der trekken, om met de Regeeringe en Vrouwe
 wordt Maria, naar hun welgevallen, om te springen,
 geflaakt. zagen egter haast, dat zy een aanzienlyk
 Legerhoofd noodig hadden, om den Fran-
 fchen 't hoofd te bieden. Zy wierpen derhal-
 ve 't oog op Adolf van Gelder, die, tot om-
 trent deezen tyd toe (6), te Vilvoorden, of
 volgens anderen, te Kortryk, in hegtenis ge-
 zeten hadt. Terftond, stelden zy hem op
 vrye voeten, en hem, die nu, al verscheiden
 jaaren, Weduenaar geweest was, met de
 hoop

(b) Grootte Chron. Divif. XXXI. Cap. 8. VELIUS Hoorn,
 bl. 101 111.

(c) VELIUS Hoorn, bl. III, 112.

(6) Volgens JOANNES A LEYDIS (van de Heeren van
 Brederode Cap. LXX. bl. 724), zou hy, al kort na de
 dood van Hertoge Karel, geflaakt zyn.

hoop vlejende van het Huwelyk der Hertogin-
 ginne, droegen zy hem 't bevel op over een
 Leger, uit Gend, Brugge en Yperen byeen
 gebragt. Adolf trok terftond naar Doornik,
 roen in de magt der Franschen, en flak den
 brand in de Voorfteden. De bezetting, hierop
 uitvallende, dreef de Vlaamingen, met zwaar
 verlies, op de vlugt: Adolf zelf sneuvelde
 hier (d), op den twee entwintigften van Hooi-
 maand: fchynende dus de vryheid alleenlyk
 herwonnen te hebben, om het leeven des te
 eer te verliezen.

1477.

Hy sneu-
 velt, by
 Doornik.

Zyn dood was oorzaak, dat men een spoe-
 diger besluit nam, omtrent het Huwelyk der
 Hertoginne. En fchoon 'er thans nog ver-
 fcheiden Grooten naar dit Huwelyk ftonden
 (e), waren egter de Daufyn Karel, en Maxi-
 miliaan, Hertog van Oostenryk, Zoon van
 Keizer Fredrik den III, de eenigfte partyen,
 die in aanmerking kwamen. Hertog Karel
 hadt Maria, reeds by zyn leeven, aan den Dau-
 fyn beloofd (f): en Lodewyk de XI. fcheen,
 in 't eerst, ernftig naar dit Huwelyk te ftaan.
 Doch sommigen verzekeren, dat hy, oordee-
 lende, de Staaten van Hertoge Karel te kon-
 nen magtig worden, zonder dat hy den Dau-
 fyn aan Maria behoefde te verbinden, federt,
 van andere gedagten geworden is (g). An-
 deren beweerden, daarentegen, dat de Koning,
 de hoop, om zynen Zoon, door het Huwe-
 lyk

X.
 Huwelyk
 van Maxi-
 miliaan,
 Hertog
 van Oos-
 tenryk,
 met
 Vrouwe
 Maria.

(d) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 207. Livr. V. Ch. 17. p. 346.*
 (e) DE LA MARCHE *Livr. II. Ch. IX. p. 612.*
 (f) *Voyez DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. I. p. 495.*
 (g) COMMINES *Livr. V. Ch. XII. p. 319.*

MARIA.
1477.

lyk met Maria, in 't bezit der Bourgondische Staaten te stellen, niet opgegeven heeft, voor dat hy zag, dat hiertoe geen kans was (*h*). Maximiliaan stondt in de gunst der Gentenaaren, die chans 't bewind in handen hadden. Zy hielden staande, dat de Hertogin aan niemant dan aan hem behoorde uitgehuwd te worden: alzo Hertog Karel haar hem, reeds voor lang, toegezeid hadt. Doch zy namen niet in aanmerking, dat dit ook omtrent verscheiden anderen geschied was. De Hertogin gaf eindelyk haare stem tot dit Huwelyk. De Hertog werdt herwaards ontbouden. Men wil, dat de Vlaamingen een gedeelte der reiskosten betalen moesten; alzo Maximiliaan weinige inkomsten hadt, en de Keizer voor den gierigsten Vorst van zynen tyd gehouden werdt (*i*).

Het Huwelyk werdt, te Gend, op den agttienden van Oogstmaand, voltrokken (*k*). Volgens de Huwelyksvoorwaarden „ moes-
„ ten de Kinderen, die uit dit Huwelyk zou-
„ den gebooren worden, den eerststervenden
„ in alle Staaten en bezittingen opvolgen.
„ Of indien 'er geene Kinderen nableeven,
„ vervielen dezelve aan de wettige Erfgenaa-
„ men, zonder dat 'er de langstleevende ee-
„ nige aanspraak op behieldt (*l*).” Eene maand
laater, werdt 'er, te Lens in Artois, een Be-
stand met Frankryk getroffen (*m*). Niet lang
hier

(*h*) DUCLOS Tom. II. p. 222-226, 234.

(*i*) COMMINES Livr. VI. Ch. III. p. 328.

(*k*) PONT. HEUTER. Rer. Austr. Libr. I. p. 81.

(*l*) Du MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 9.

(*m*) Du MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 80.

hier na, werdt Maria, in Holland en Zeeland, MARIA. 1477.
als Graavinne, ingehuldigd. Te Dordrecht, Zy wor-
alwaar de andere Hollandſche Steden ter Dag- den in
vaart verſcheenen waren, geſchiedde zulks, Holland
omtrent het einde van Wynmaand (n). en Zee-

MAXIMILIAAN deedt, eerst in de Lente land ge-
des jaars 1478 (o), als *Kerkelyke Voogd en* huldigd.
Momboir van Vrouwe Maria, den eed aan de 1478.
byzondere Steden en Landen: wordende hem,
in die zelfde hoedanigheid, door de Staaten,
den eed van getrouwheid gedaan (p). Sedert
las men, in 't hoofd der opene Brieven, de
naamen van Maximiliaan en Maria beide (q):
wordende de titels van Vrouwe Maria ook
aan den Herroge van Oostenryk gegeven (r).
Keizer Fredrik verklaarde ook, by brieven,
den negentienden van Grasmaand, gedagte-
kend, dat Maximiliaan Gelderland en Zutfen,
Holland, Zeeland en Friesland, benevens de
andere Nederlanden, die geagt werden onder
't Keizerryk te behooren, uit den naam van
Vrouwe Maria, van hem, behooryk verhee-
ven hadt (s).

Maximiliaan en Maria slooten, te Rysfel,
op den twaalfden van Hooimaand, een
nieuw Verbond van vryen Koophandel en
Visſchery met Eduard den IV, Koning
van Engeland (t). Eenige maanden vroe-
ger

(n) Kleph. by BALEN, bl. 789. Oorloghen van Maximil. f. 28.

(o) BALEN, bl. 790. REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 295.

(p) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 7.

(q) Zie Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 675.

(r) Handv. by BALEN bl. 531, 533.

(s) Charr. de Brab. te Vilvoorde, zevende Boven Kasſe,
Laye Rest. des Livres de Gueldre.

(t) Act. Publ. Angl. Tam. V. P. III. p. 85, 86, 89.

MAXIMILIANUS de I. *by der*
gratien Gods ROOMS KEYSER
altyd vermeerderaar des Ryks &c.

GESTORVEN IN DE OUDERDOM

VAN 60 JAREN

DEN 12 JANUARY M D XVIII.

Maria Marger (7) hadden de Friezen van Oostergo- en
 1478 Westergo insgelyks de oude verbonden van
 Vrede en Vriendschap met de Engelschen
 vernieuwd (u). En t moet niemant vreemd
 schynen, dat Eduard de IV. zig met deeze
 byzondere Landstreek verbondt. Men vindt,
 dat hy, vier jaaren laater, een Verbond van
 Vriendschap en onderlingen Koophandel, met
 Folkert Reiner, die zig Heer van het Eiland
 ter Schelling noemde, geslooten heeft (v).
 In Zomermaand des jaars 1478, was het Be-
 stand met Frankryk ook wederom, voor een
 jaar, verlengd. In gevolge van het Verdrag,
 by deeze gelegenheid gemaakt, werden Door-
 nik, Bouchain, Quesnoi, en veele ande-
 re Plaatsen den Hertoge wederom inge-
 ruimd (w).

XI. Maximiliaan hadt reden om den oorlog met
 Oorlog met Gel- Frankryk te myden, aizo hy thans zyne magt
 derland. tegen de Gelderschen noodig hadt. Deezen
 hadden, terstond na de dood van Hertoge
 Karel, eenen Landdag te Nieuwmegen gehou-
 den, en aldaar beslooten, niemant dan Adolf
 van Egmond, die toen nog in hegtenis zat,
 voor Hertoge te erkennen (x). Zyn ontydige
 dood baarde groote verflaagenheid in Gelder-
 land. Doch 's Lands Staaten vonden geraa-
 den, de Voogdye over zyne onmondige Kin-
 deren, Karel en Filippa, die nog te Gend
 waren, aan zyne Zuster Katharina op te draa-
 gen.

(u) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 79.

(v) Acta Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 120.

(w) DUCLOS Tom. II. p. 259.

(x) PONTANUS Libr. IX. p. 556.

(7) Op den vyfden van Lentemaand.

gen. Terftond hierna, zondt zy een Ge-^{MARIA.}zantschap aan Lodewyk den XI, die beloof-^{1478.}de, haar en de kinderen van Adolf, haaren Broeder, tegen Maximiliaan en den gantschen Bourgondischen aanhang, te zullen onderfteunen (y). Doch terwyl zy zig, door deeze en andere verbindtenissen, poogde te sterken, hielt zy by Maximiliaan en Maria ernstelyk aan, dat haar de kinderen haars Broeders mogten te rug gezonden worden. De Hertog hadt hier egter geene ooren naar (z): 't welk de Gelderschen meer en meer van hem vervreemde. De Staaten des Graaffschaps Zutphen verpandden het zelve in Oogstmaand des jaars 1478, voor zestiehduizend Rynsche guldens, aan *Henrik van Zwartsenburg, Bisschop van Munster*: onder beding, dat hy het den regten Erfgenaamen, na 't betaalen der pandpenningen, wederom inruimen zou (a). De Gelderschen verkooren hem, sedert, ook voor Beschermer van 't Hertogdom; terwyl de jonge Karel, op veele Plaatsen in Gelderland, voor Hertog erkend werdt. Men deedt regt, en wierf volk op zynen naam, en stelde zig in staat, om den Bourgondischen, wier Amptenaars, zo veel mooglyk ware, buiten bewind gesteld werden, het hoofd te bieden. Doch terwyl zig de Geldersche manschap elders met stroopen ophieldt, gelukte het den Brabanderen, Graave te bemagtigen (b). Ook

(y) PONTANUS *Libr. X. p. 561. Conf. DUCLOS Tom. II. p. 312.*

(z) PONTANUS *Libr. X. p. 563.*

(a) SLIGTENHORST *X. Boek, bl. 279.*

(b) PONTANUS *Libr. X. p. 565, 566, 567.*

MARIA.
1478.

deeden de Amsterdammers en Enkhuizers en die van Harderwyk en Elburg, op de Zuiderzee, malkanderen merkelyke schade (c). Doch op den veertienden van Wynmaand des jaars 1479, werdt 'er, op 't behaagen der Heeren van wederzyde, te Naarden, een Bestand te water, tot den vyf-entwintigsten van Slagmaand toe, getroffen, tusfchen Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, Edam, Monnikendam, Beverwyk, Naarden, Weesp en Muiden ter eener, en Harderwyk, Hattum en Elburg ter ander zyde (d); waardoor de vyandelykheden op de Zuiderzee ophielden. Te vooren, hadden de Gelderschen Leerdam ingenomen, Asperen, welk thans twee Heeren hadt, *Gysbert Piek*, eenen Gelderschman, en *Wesfel van Boetselaar*, eenen Hollander, viel daarentegen den Bourgondischen, in 't volgende jaar, geheel in handen (e). Maximiliaan, die toen in Holland was, zondt een Leger naar Gelderland, onder bevel der jonge Heeren van Kleeve en van Egmond; die verscheiden Plaatsen bemagtigden (f), en den schrik zo ver onder de Gelderschen bragten, dat deezzen voorsloegen, het geschil over het Regt tot het Hertogdom Gelder en het Graafschap Zutfen aan den Paus te willen verblyven. Doch hiervan kwam niets. In Louwmaand des jaars 1481, werdt 'er egter, te Nunspeet op de Yeluwe, een Bestand geslooten (g): welk de

(c) BRANDT Enk. bl. 34.

(d) Zie dit Bestand by SCHRASSERT Besch. van Harderw. II. Deel, bl. 46.

(e) PONTANUS Libr. X. p. 570, 471.

(f) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 187, 197.

(g) PONTANUS Libr. X. p. 572.

de vyandelykheden voor eenigen tyd fremde. Sedert werden Maximiliaan en Maria, in de Steden van Gelder, en te Zutfen, plegtiglyk ingehuldigd (h).

MARIA.
1478.

Maximiliaan en Maria in Gelderland gehuldigd.

Doch eer 't in Gelderland zo ver kwam, waren 'er, in verscheiden' Hollandsche Steden, wederom nieuwe beroerten ontstaan: het stillen van welken den Hertoge geene mindere zorg gekost hadt, dan het bemagtigen van Gelderland. Maarten Velaar, gewezen Schout van Hoorn, eenige vergeeffsche pogingen gedaan hebbende, om 't Schout-Ampt wederom magtig te worden, hadt zyn regt op hetzelfde, in 't jaar 1478, aan den jongen Heere Jan van Egmond verkogt: die, van dien tyd af, in de Stad zocht te komen. De Regeering, welke men nu, voor 't eerst hier ter Stede, den naam van *Hoeksch* gaf, kennis hiervan gekreegen hebbende, hieldt een waakend oog over Velaars goedgunners, die nog, in merkelyken getale, in Hoorn waren; en maakte t' hun eindelyk zo bang, dat zy, de een' na den ander, vertrokken. In Sprokelmaand des jaars 1479, poogde Egmond, tot tweemaal toe, eens te water en eens te lande, de Stad te verrassen: doch beide deeze aanslagen mislukten. Sedert werdt de verbittering zo groot, tegen den overigen ahang van Velaar, dat verscheiden, in hunne huizen, aangetast, en met geweld ter Stad uit geleid werden (i). Te Leiden, waren de

XII.
Nieuwe opschudding te Hoorn.

1479.

Leiden door de

(h) PONT. HEUTER. *Ret. Austr. Libr. I. p. 100.* Oorloghen van Maximil. f. 56 *vers.*

(i) Groote Chron. *Divis. XXXI. Cap. 18.* VELIUS Hoorn, bl. 113 — 121.

MARIA
1479.

Kabbel-
jaauw-
fchen be-
magtigd.

de Ampten, sedert de dood van Hertoge Ka-
rel, door Hoekschen en Kabbeljaauwschen
beide, ingevolgt van een besluit der Vroed-
schap, bekleed geweest; doch in 't jaar 1479,
beslooten de Kabbeljaauwsche Edelen en Ste-
den, heimelyk veritand hebbende in de Stad,
zig van dezelve meester te maaken, en de
Hoekschen te verjaagen. Om dit met eenigen
schyn van regt te doen, lieten zy een gerugt
loopen, dat de Hoekschen te Leiden voorhad-
den, den Kabbeljaauwschen verraaderlyk den
hals af te steeken; en daartoe reeds moord-
tuig hadden doen maaken. Voorts wist men
te bewerken, dat de twee Hoeksche Burge-
meesters, *Gerrit van Poelgeest* en *Willem van
Zyl*, te gelyk ter Stad uit geschikt werden. En
terwyl zy van huis waren, kwamen Jan van
Egmond, *Jan van Wasenaar*, *Willem van
Schagen*, *Jan van Rietveld*, *Jakob van Kats*
en veele andere Kabbeljaauwsche Edelen; be-
nevens een groot getal Poorteren uit Haar-
lem, Delft en den Haage, op den derden
van Hooimaand, ter Stad in ryden. De Kab-
beljaauwsche Regenten, *Adriaan van Zwieten*,
die thans Schout was *Gysbrecht van Raaphorst*,
Hugo van Zwieten, *Floris van Alkemade*, *Wil-
lem* en *Jakob van Boschhuizen*, en veele ande-
ren koozen terstond hunne zyde. Men viel
gewapend in de Huizen der Hoekschen, nood-
zaakende dezelve, ten getale van omtrent
honderd, de Stad te verlaten (k).

Eenige
Hoek-
sche Ede-

De Steden, die de Kabbeljaauwsche zyde
geheellyk hielden, waren, ten deezen tyde,
niet

(k) Grootte Chron. Dlyf. XXXI. Cap. 22.

niet t' eenemaal van opschuddingen vry. In de Lente des jaars 1479, hadden zig Jonkheer *Henrik, Bastard van Brederode*, *Jonkheer Adriaan van Keuvingen*, en eenige andere jonge Edelen van de Hoeksche zyde naar Haarlem begeven, om zig tel verlustigen. Deezen werden, door een deel jonge onverlaaten, des nagts, op hun bedde, overvallen, en zouden vermoord geworden zyn, zo zy, door hunne Waarden en Waardinnen, niet beschermd en ter Stad uit geholpen geweest waren. 't Gerregt deedt geen onderzoek op deezen moedwyl. Zelfs werden zy, die op dit onderzoek hadden aangestaan, toen naderhand de jonge Heer van Egmond, met groot gevolg van Kabbeljaauwschen, in de Stad gekomen was, hierom, en om dat zy met de jonge Edelen vrolyk geweest waren, ter Stad uit gebannen (1). Dus wordt het, ten minsten, in onze Kronyken, verhaald. Doch veelligt is men te Haarlem, t' zy met of zonder grond, voor eenigen slinkschen aanslag der jonge Hoekschen, bedugt geweest: welken men, op zulk eene geweldige wyze, heeft willen voorkomen.

Wolfert van Borfelen, Heer van Veere en Stadhouder van Holland, hadt, om den loop deezer ongeregeldheden te stuiten, in de Vasten des jaars 1479, eene algemeene Dagvaart der Edelen en Steden te Rotterdam doen beschryven. Hy zelf kwam 'er binnen, met luttel gevolg. Doch de Baljuw der Stede, *Jan van Reimerswaale*, verneemende, dat 'er meer

MARIA.
1479.
len, te
Haarlem,
overval-
len.

De Stad-
houder
Borfelen
wordt
genood-
zaakt
Rotter-
dam te
ruimen.

(1) Groot. Chron. Divis. XXXI. Cap. 11.

MARIA.
1479.

1479
1479
1479
1479

Zyn Hof
in den
Haage
wordt ge-
plonderd.

1479
1479
1479
1479
1479
1479
1479

meer volks verwacht werdt, kreeg vermoeden, dat de Hoekschen, onder schyn van de Dagvaart, de Stad zouden zoeken te bemagtigen. Hy vergaderde derhalve de Schutterij, en hieldt de Afgevaardigden van Dordrecht, Gouda, en andere Hoeksche Steden buiten. Zelfs deedt hy den Stadhouder, toen over de maaltijd zittende, van tafel opstaan, en de Stad ruimen. Van dien tyd af, werdt de verbittering grooter tuschen den Stadhouder, die de Hoekschen gunstig was, en de Kabbeljaauwschen; die, vergeefs, by hem aanhielden, dat hy de verdreevenen van hunnen aanhang uit Dordrecht, Gouda, Schoonhoven en Oudewater; welke laatste Stad ook onlangs omgekeerd was, wederom in 't bezit hunner ampten en goederen herstellen zou. Omrent midzomer deezes zelfden jaars, zag men de uitwerksels deezer verbittering, in den Haage. De Dienaars des Stadhouders, en die van eenige Kabbeljaauwsche Edelen, in eene Herberg, hebbende zitten drinken, waren, van verwyten en schelden, tot slaan en snyten gekomen. Dit een en andermaal gebeurde zynde, en de Valkeniers van Heere Wolferd, t'eenigen tyde, uit het Hof, met haakbusfen en kloveren, op de Kabbeljaauwschen geschooten hebbende, ontbooden deezen een goed deel Poorters, uit de Steden Haarlem, Delft, Leiden en Amsterdam, belegerden en beschooten het Hof, en overmeesterden het eerlang, by verdrag; waarna des Stadhouders hengsten van stal gehaald, en zyne goederen geplonderd en bedorven werden. Jan van Egmond, Jan en Filips van Wasse-
naar.

naar waren de voornaamste hoofden van de-
 zen aanflag. De Stadhouder, die toen te MARIA. 1479
 Veere in Zeeland was (*m*), verzamelde, se-
 dert, in 't Stigt van Utrecht, uit de Hoek-
 sche Steden, Dordrecht, Gouda en Schoon-
 hoven, en van elders, wel zeventuizend man,
 rekkende, met dit Leger, door Delft, naar
 den Haage, alwaar hy 't Hof wederom in-
 nam, en de Huizen der Kabbeljaauwschen
 deedt plonderen. In 't begin van Oogstmaand,
 keerde hy naar Rotterdam, te vooren reeds
 door hem bemagtigd. Doch zo dra hadt hy
 den Haage niet verlaaten, of de Kabbeljaauw-
 schen vielen, uit weêrwraak, aan 't plonde-
 ren van de Huizen der Hoekschen. Heer
 Wolfert poogde, ten deezzen tyde, het Ge-
 regtshof, uit den Haage, naar Rotterdam o-
 ver te brengen. Ook kwamen hier eenige
 Hoeksche Raadsheeren, aan 't hoofd van
 welken, hy, eenen tyd lang, in 't S. Agnie-
 ren-Klooster, te regt zat, over zaaken, die
 uit de Hoeksche Steden, voor hem werden
 gebragt. Doch hy bespeurdé haast, dat de par-
 tyschap in 't Land te groot was, om door hem
 hygelegd te kunnen worden. Des beval hy
 de bewaaring der Stad aan Jonkheer *Foris*,
Bastaard van Brederode, en begaf zig naar
 Veere in Zeeland (*n*).

De oorlog met Frankryk was wederom be-
 gonnen, voor 't uitgaan van 't Bestand. De XIII.
 Fransche Oorlogschepen, onder bevel van den
 Onder-Admiraal Coulon (*o*), overvielen onze
 Ha-
 ring-
 vloot.

(*m*) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 298.

(*n*) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 27, 23.

(*o*) DUCLOS Tom. II. p. 504.

MARIA. Haringvloot by Cherbourg, eene Haven in
1479. Normandy, en bemagtigden dezelve geheel-
 lyk, zendende de Visfchers, naakt en berooid,
 te lande naar huis (p). Ook vielen hun een
 goed getal van Vlaamsche en andere Schepen,
 die, met Graanen, uit de Oostzee, herwaards
 keerden, ongelukkiglyk in handen. Men ge-
 tuigt, dat deeze Landen, in honderd jaaren
 herwaards, zulk eene groote schade ter Zee
 niet geleeden hadden, als in dit jaar 1479 (q).
 Doch de slag by *Guinegate* in Artois, die,
 op den zevenden van Oogstmaand dezes
 jaars, ten voordeele der Nederlanderen, voor-
 viel, verzagte de smarte van 't voorig verlies.

Slag by
 Guine-
 gate.

De kryg werdt, sedert, van wederzyde, met
 weinig drift, voortgezet. Den een-entwintig-
 sten van Oogstmaand des jaars 1480, werdt
 'er wederom een Bestand geslooten voor zeven
 maanden; welk sedert verlengd werdt (r).

XIV. De gelukkige slag by *Guinegate*, door wel-
 lian ken der Franschen overmoed niet weinig ge-
 doet eene fnuikt was, liet Hertoge Maximiliaan de han-
 Bede, den ruim, om, in Sprokkelmaand des jaars 1480,
 die, door herwaards te komen, en aan 't herstelen der
 de Kab- ruste in Holland te arbeiden. Ook hadt hy voor,
 beljaauw- in persoon, eene Bede te doen, tot voort-
 schen, zetting van den Kryg tegen Frankryk en in
 roege- Gelderland. De Kabbeljaauwsche Edelen,
 staan Jan van Egmond, Jan en Philips van Wasfe-
 wordt. naar, Jan van Kats, *Arend van Duijenvoor-*
 1480. *de, Jan van Nortich, Jan van Poelgeest* en
 eeni-

(p) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 297. AEGID. DE ROYA
ad annum 1479.

(q) Chronique Scandal: p. 260.

(r) DUCLOS Tom. II. p. 329.

eenige anderen, zyne gunst zoekende, waren de eersten en veelligt de eenigsten, die hem tagtigduizend Philips Schilden van dertig grooten Vlaams, jaarlyks, voor den tyd van agt jaaren, en honderd en zestigduizend Schilden eens, in gereed geld, uit den naam der Landen van Holland, Zeeland en Friesland, toestonden. Zy bedongen; daarentegen, eenige vryheden voor 't Land in 't gemeen. En om de Steden Haarlem, Leiden en Amsterdam in 't byzonder te eer tot inwilligen deezè Bede te be-weegen, verkreegen zy verlof voor dezelve om eene Vaart, door Holland, daar zy 't goe-vonden, tot voortzetting der Binnenlandsche Neeringe, te mogen doen graaven van al 't welke Brieven verleend werden, den twaalfden van Bloei maand, in den Haage, gedagtekend (s). De Kabbeljaauwschen, zo veel hebbende toegestaan, verwierven ligtelyk, dat de Stadhouder Wolfert van Borfelen van zyn Ampt verlaaten werdt. Doch zy droegen zo weinig zorg voor het bewaaren der onlangs verkreegen voorregten, dat zy gedoogden, dat Joost van Lalaing, een Henegouwer, in zyne plaats, werdt aangesteld (t). De Hoekschen hadden ondertuschen reden, om deezèn vreemdeling, liever dan eenen anderen, tot hunnen Stadhouder, te hebben: zyde hy, door zyne Nigte Jolande van Lalaing, met den Huize van Brederode vermaagschapt (8). De Raadsheeren van 't Hof in

MARIA
1480.Joost van
Lalaing
wordt
Stadhou-
der.

(s) Groot Plekkaatb. II. Deel, kol. 675.

(t) Groot. Chron. Dixif. XXXI. Cap. 24, 25.

(8) Joost was een Zoon van Simon van Lalaing; Jolande eene Dogter van Simons Broeder, Willem,

MARIA. den Haagē, insgelyks, veranderd zynde, ver-
 1480. trok Maximiliaan wederom uit Holland; den
 Stadhouder de zorg bevolen laatende, om de
 rust in de Steden te herstellen. 't Gelukte hem
 egter nergens, dan te Hoorn en te Gouda, al-
 waar hy te wege bragt, dat de meeste Kappel-
 jaauwschen wederom ingenomen warden, mids
 op hunne knieën, voor al 't volk, ten Heili-
 gen zweerende, dat zy nimmer eenigē onrust
 aanregten, noch ooit kuipen zouden, om op
 't kusfen te raaken (u).

Hande- Terwyl dit in Holland voorviel, handelde
 ling met Maximiliaan in Engeland, om Eduard den
 Eduard IV. nader aan zyne belangen te verbinden,
 den IV. en eenen merkelyken onderstand tegen Frank-
 ryk van hem te verwerven (v). Lodewyk de
 XI. wendde alle pöogingen aan, om deeze
 onderhandeling te dwarsboömen. Hy hadt
 Eduard, al in 't jaar 1477, een gedeelte der
 Nederlanden doen aanbieden, indien deeze
 hem dezelve wilde helpen winnen (w). Na-
 derhand, hadt hy Eduards Dogter, *Elizabet*,
 voor den Daufyn, ten Huwelyk verzogt, zon-
 der egter hierover immer tot een volkomen
 besluit te willen komen. Eduard bespeurde
 eindelyk zo klaar, dat hy door Lodewyk om
 den tuin geleid werdt, dat hy niēt langer wil-
 de uitsfellen, zig naauwer dan voorheen met
 Maximiliaan te verbinden.

Vrouw

(u) VELIUS Hoorn, bl. 121, 122.

(v) *Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 98, 107, 108, 114, 117, 119, 128, 131, 132, 133, 136, 139.*

(w) *COMMINES Livr. VI. Ch. II. p. 377, 378.*

en gehuwd geweest met Heere Reinoud van Brederode;
 Zie JOANN. A LEYDIS *van de Heeren van Brederode*
 Cap. XLIX. bl. 644.

Vrouwe Maria hadt, op den twee-entwintigsten van Zomermaand des jaars 1478, eenen Zoon ter weerd gebragt, die *Filips* genoemd werdt (*x*). Toen deeze naauwlyks een jaar bereikt hadt, was 'er reeds over een Huwelyk van hem en *Anna*, derde Dogter van Eduard den IV, gehandelt (*y*). Dit Huwelyk werdt nu, in Oogstmaand des jaars 1480, geslooten (*z*). Het Verbond, eertyds tusfchen Hertog Karel en Eduard den IV. gemaakt, werdt, ten zelfden tyde, vernieuwd. Eduard beloofde Maximiliaan, met zesduizend man, te zullen ondersteunen. Maximiliaan verbondt zig, daarentegen, Eduard den IV. het jaargeld van vyftig duizend Kroonen, welk hy van Frankryk trok, te zullen betaalen, indien Lodewyk de XI. goedvinden mogt, het zelve in te houden (*a*). Doch by een volgend Verdrag, werdt dit jaargeld vereffend gerekend, tegen de Bruidfchat der Prinfesse, die op honderdduizend Kroonen bepaald was (*b*). Wyders verbondt zig Eduard, om een Bestand tusfchen Lodewyk en Maximiliaan te bemiddelen, of Lodewyk den oorlog te verklaaren, indien zyne bemiddeling van de hand geweezen werdt (*c*). Met deeze verbindtenifen gefterkt, zou Maximiliaan magtig geweest zyn, den Koning van Frankryk het hoofd te bieden; doch Lodewyk, in de Lente des jaars 1481,

(*x*) PONT. HEUTER. *Rec. Austr. Libr. I. p. 88.*

(*y*) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 102.*

(*z*) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 109, 110, 111,*

111, 113.

(*a*) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 107, 108, 109, 109.*

(*b*) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 112.*

(*c*) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 111.*

MARIA. 1481, van eene beroerte overvallen zynde, welke hem geen lang leeven voorspelde, verloor allengskens den lust, om den kryg voort te zetten. Ook riep de verwarde toestand der zaaken in Holland Maximiliaan, ten zelfden tyde, derwaards.

XV. De Hoekschen, die in 't jaar 1479, uit Leiden verdreeven waren, tot hiertoe vergeefs getragt hebbende, in 't bezit van hunne goederen en Burgerregt hersteld te worden, onaangezien zy reeds vonnis in hun voordeel ten Hove verworven hadden, ondernamen, in Louwmaand des jaars 1481, ten getale van niet meer dan honderd vyf endertig man, meest Utrechtschen (*d*), geleid door *Reyer van Broekhuizen*, eenen Gelderschman, des morgens ten zes uuren, den muur der Stad in stilte te beklimmen. Gelukkiglyk raakten zy allen binnen. Toen aan 't roepen: *Breëro! Breëro! Montfoort! Montfoort!* en onder dit getier, naar 't Stadhuis, 't welk haast bemagtigd werdt. De voornaamste Kabbeljaauwschen, dus onverhoeds overvallen, werden gevat, en in byzondere Huizen gevangen gezet: alzo 't Stadhuis, juist ten deezen tyde, door het vuurvatten van 't Buskruid, welk onder in 't zelve bewaard werdt, gedeekelyk, gesprongen was: waarby omtrent veertig menschen, van beiderlei aanhang, het leeven verlooren hadden. De Hoekschen, de Stad t'eenemaal in hun geweld gekreegen hebbende, stelden orde op de Regeeringe, en tellden de werbaare manschap, welke zy omtrent

ZES-

(*d*) AMELGARDI Gella Ludoyici XI. *Libr.* VI *Cap.* 29.

zesduizend man sterk bevonden. 't Leedt eg-
 ter niet lang, of de Kabbeljaauwsche Steden,
 Haarlem, Delft en Amsterdam, klaagden ten
 Hove zo sterk, over het gebeurde te Leiden,
 dat de Hertog den Stadhouder Lalaing bevel
 zondt, om de Stad te belegeren. Ook maak-
 te zyn volk zig eerlang van eenige Sloten om
 Leiden meester: waardoor de Stad zeer be-
 naauwd werdt: wordende alle de Ingezetenen,
 welken men buiten dezelve aantrof, in hegte-
 nis genomen (e). Dordrecht, alwaar de Hoek-
 schen thans meester waren, werdt, op den
 vyfden van Grasmaand, door de Kabbel-
 jaauwschen, onder bevel van Heere Jan van
 Egmond, verrast. Hy hadt eenig gewapend
 volk verfteken in het Schip van Jan Mat-
 thyszoon en nog een ander: welken, boven
 met Rys gelaaden, by klaren dag, de oude
 Haven invoeren (f). 't Volk, spoedig ont-
 scheept zynde, overviel de Hoekschen on-
 verhoeds. De Burgemeester *Gilles Adriaans-
 zoon*, die een' koperen pot, in plaats van een-
 nen stormhoed, op 't hoofd gezet hadt, en
 de Onder-Schout werden vegtenderhand
 doodgeslaagen. Veele anderen, en onder
 deezen, de Schout Westfaling en de Bur-
 gemeester *Dirk van Beaumont*, werden ge-
 vangen naar den Haage gevoerd (g). De
 verdreeven' Dordsche Kabbeljaauwschen, zo
 wel als de Leidsche Hoekschen, vonnis
 ten Hove in hun voordeel bekomen heb-
 ben-

MARIA.
 1481.

Dor-
 drecht,
 Gouda,
 Schoon-
 hoven en
 Oudewa-
 ter wor-
 den door
 de Kab-
 bel-
 jaauw-
 schen be-
 magtigd.

(e) Grooté Chron. *Divis. XXXI. Cap. 28.*
 (f) Oorloghen van Maximil. *f. 65 vers. 66.*
 (g) Grooté Chronyk *Divis. XXXI. Cap. 30.*

MARIA. bende (*h*), kwamen wederom binnen, en maak-
 1481. ten zig meester van 't bewind der Stede.
 Gouda, Schoonhoven en Oudewater vielen
 ook wederom in de magt der Kabbeljaauw-
 schen. Tot het inneemen van Oudewater,
 hadt *Gerrit van Uitenbroek*, Schout der Stede,
 veel toegebracht. Hy werdt 'er, federt, met
 ballingschap en verbeurdverklaring zyner
 goederen over gestraft (*i*). De Hofpoort in
 den Haage zat vol van Hoeksche gevangenen
 uit verscheiden' Steden.

Maximi- De Hertog Maximiliaan hadt zig, reeds in
 liaan stelt de Vasten, naar Breda begeven, om op eeni-
 de Kab- ge bewegingen in Gelderland een waakend
 bel- oog te houden. Doch hier het bemagtigen
 jaarw- van Dordrecht verstaan hebbende, begaf hy
 schen in zig, omtrent den agtsten van Grasmaand, naar
 de Re- Rotterdam. De Dordsche Gemagtigden ver-
 geering- toonden hem hier „ dat de Stad, laastfelyk,
 „ alleenlyk ingenomen was, om 's Hertogen
 „ vonnis ter uitvoeringe te stellen; dat men
 „ dezelve verder ten zynen dienste bewaaren
 „ wilde, en dat men hem slegts zyne toestem-
 „ ming tot de gemaakte verandering ver-
 „ zocht.” Voorts booden zy den Hertoge de
 sleutels der Stad aan, en stelden hem hunne
 gevangenen in handen. De Hertog, geheel
 op de Kabbeljaauwsche zyde, stondt hun 't
 verzogte toe. Omtrent drie weeken laater,
 kwam hy te Dordrecht, *vernieuwende* aldaar,
 dus luidt de oude aantekening, *wt synre Prince-*
li-

(*h*) Lettre de Maximil. dans les Preuves sur COMMUN. Tom.
 V. p. 190.

(*i*) Crimin. Sentent. boek. *gequot.* A. f. 115 *versf.*

liker mogentheit, by Provisie en sonder Prejudicie van de Privilegien en Rechten der Stad, dat Gerecht en die Wet (k). Van Rotterdam, trok hy naar Gouda en Schoonhoven, alwaar hy, insgelyks, de verandering, door de Kabbeljaauwschen gemaakt, bekrachtigde. Leiden, welk nog belegerd gehouden werdt, lei eerlang het hoofd in den schoot. De Overste Broekhuizen, bedugt voor de magt van Maximiliaan, ruimde de Stad met zyn volk. De Hertog vertrok, op den zeventienden van Grasmaand, te schepe, van Gouda naar Leiden. Te Leiderdorp aan land gestapt, werdt hy ontmoet, door de voornaamste Leidsche Burgers, in rouwgewaad, die hem de sleutels der Stad aanboden, en op de knieën om genade smeekten. Zy verwierven dezelve, op agttien mannen na, met welken de Hertog zynen wil wilde doen. Ook werden 'er, kortdaaraan, zes te Leiden geregt: en onder deezen, *Dirk Potter van der Loo*, die Hopman geweest was, onder de Gelderschen (l). Maximiliaan begaf zig van hier naar den Haage, om het vonnis der Hoeksche gevangenen uit verscheiden Steden te doen opmaaken. De goederen van Jan, Burggraaf van Montfoort, van Reyer van Broekhuizen, en van verscheiden' andere geweekenen werden verbeurd verklaard, en zy voor altoos gebannen. De Heerlykheid van Purmerende, by koop aanden Huize van Montfoort gekomen zynde, was ook onder deeze verbeurd verklaarde goede-

MARIA.
1481.

Leiden
onder-
werpt
zig.

De Heer-
lykheid
van Pur-
merende
verandert
van Heer.

(k) Regeer. Lyst by BALEN, bl. 297.
(l) Crimin. Sentent. boek *gequot.* A. f. 106 vers. 108 vers. 109 vers. 110, 111.

MARIA. 1481. deren. Maximiliaan schonk dezelve, ten deezent tyde, aan zynen Neeve, *Balthazar, Heere van Volkestein*, die ze, in 't jaar 1484, aan Jan, Heere van Egmond, verkogt. Den meesten Hoekfchen gevangenen werdt, sedert, op voorbede der Hertoginne Weduwe, Margareet van Jork, het leeven geschonken: doch zy werden ten Lande uit gebannen (m).

XVI.
Adriaan
Westfa-
ling en
Dirk van
Beau-
mont
onthalsd.
Vonnis
van Beau-
mont.

Adriaan Janszoon Westfaling, Schout, en Dirk van Beaumont, Burgemeester van Dordrecht, waren de eenigsten, die, in den aanvang van Oogstmaand, in den Haage, onthalsd werden. Uit het Vonnis van Beaumont, welk nog voorhanden is (n), kan men afneemen, wat hun te last gelegd werdt. Beaumont hadt, volgens dit Vonnis, beleeden: „ 1. Dat hy, „ in Louwmaand des jaars 1478, Burgemees- „ ter zynde, de Gemagtigden van onzen ge- „ nadigen Heere en Vrouwe van Oostenryk, die toen waren Adolf van Ravestein, Lode- wyk van Gruithuizen en *Meester Jan Karondolet* (o) „ gedrongen hadt, buiten tyds, de „ Regeering van Dordrecht te veranderen. „ 2. Dat hy, in Sprokkelmaand daaraan vol- „ gende, mede bewilligd hadt in een besluit, „ om Gemagtigden naar den Haage te zen- „ den, en aldaar te bewerken, dat het Hof „ geene *Mandamenten* meer naar Dordrecht „ zondt, om de uitgeweekenen wederom te „ doen inneemen; maar dat men de Stad, „ met haare zaaken, liete begaan: en dat hy, „ ten zelfden einde, ook hadt gestemd, in „ het afvaardigen van den Burgemeester Gil- „ lis

(m) Groote Chron. *Dijl.* XXXI. *Cap.* 31.

(n) By BEVERWYK. Dordr. *bl.* 320.

(o) Regeert. Lyst by BALEN, *bl.* 296.

„ lis Adriaanszoon aan den Stadhouder La- MARIAN
 „ laing, wien men belet hadt, met de uit- 1481
 „ geweekenen, wederom na de Stad te ko-
 „ men. 3. Dat hy, buiten kennis van den
 „ Hertoge, een Verbond tusfchen eenige
 „ Hollandfche en andere Steden bewerkte; en
 „ met de oproerige Gelderfche Steden, vrien-
 „ delyke briefwifeling helpen houden hadt.
 „ 4. Dat hy, Schepen zynde, twee mannen
 „ hadt helpen veroordeelen, en een' vry-
 „ fpreeken: welke beide vonnifen het Hof
 „ hielt onregtvaardig te zyn. 5. Dat hy,
 „ nevens anderen, den Stadhouder hulp hadt
 „ geweigerd, om de Stad Leiden, door Broek-
 „ huizen ingenomen, wederom te bemagti-
 „ gen: ja dat hy, daarentegen, insgelyks ne-
 „ vens anderen, den Leidenaaren verlof ge-
 „ geven hadt, om Lyftogt te Dordrecht te
 „ komen koopen: daar zulks, door 't Hof,
 „ verboden was. 6. Dat hy, eindelyk, hadt
 „ geoordeeld, dat men de vreemde Knegten
 „ des Hertogs, met welken men Leiden be-
 „ dwingen wilde, met geweld, ten Lande uit
 „ moest zoeken te jaagen, *onder dexel van*
 „ *Privilegien*: ten welken einde, hy mede
 „ geftemd hadt, tot het befchryven eener al-
 „ gemeene Dagvaart der Hollandfche Steden,
 „ te Dordrecht.” Om alle welke misdaden,
 „ gelyk men ze noemde, Beaumont, door Stad-
 „ houder en Raaden, geoordeeld werdt, de dood
 „ verdiend te hebben.

Onpartydigen zien ondertusfchen, dat de meeste punten, die zo hoog genomen werden, bestonden, in het verdedigen en beherigen der oude gewoonten en voorregten, grooten

Aanmer-
 kingen
 over het
 zelve.

MARIA. 1481. tendeels onlangs, door 't Groot-Privilegie van Vrouwe Maria; bevestigd. Hiertoe behoort de, gewisfelyk, het weeren van Mandamenten van 't Hof, die met der Steden Voorregten streeden; het houden van Dagvaarten en het sluiten van Verbonden, zonder den Hertog te kennen: hoewel sommigen, naderhand, geoordeeld hebben, dat de vryheid, om Dagvaarten te houden, bepaald was, by eene Handvest van Hertoge Jan van Beijeren (p), vorderende, datze niet tegen den Graave of deszelfs Heerlykheid moesten draagen; gelyk de Dagvaart, die Beaumont dreef, seheen te zullen doen (q). Het vonnisen tegen Regt, indien hiervan al duidelyk blyk ware, behoorde eenen Regter, die anders gewoon was naar zyn geweeten te oordeelen, nimmer tot eene misdaad gerekend te worden. Ook moest het ondersteunen der Leidenaaren, in zulke verwarde tyden, in welken nu de eene dan de andere party boven dreef, zo zwaar niet gewoogen worden. De vriendelyke briefwisseling met de Gelderschen kon misdaadig zyn; doch men weet niet regt, waarin ze bestaan, of hoe veel schuld 'er Beaumont toe gehad hebbe. Wy besluiten dan, dat 'er weinig of geene reden is, om hem en den Schout Westfaling anders dan als Martelaars van Staat aan te merken. De Hertog en het Hof hadden nu beslooten, de Kabbeljaauwschen, die zwaare Beden inwilligden, alleen in 't bewind te stellen: waarom de Hoekschen in 't onderpiz

(p) Zie III. Deel, bl. 426.

(q) Vide C. v. BYNKERSHOEK Quæst. Juris Publ. Libr. II. Cap. 4. p. 191.

gebragt, gebannen, of van 't leeven beroofd moesten worden. De toeleg gelukte. De voornaamste Hoekschen raakten het Land uit: de anderen durfden zig reppen noch roeren. De Hertog deedt alomme een bevel afkondigen, waarby de twistende gemeente tot eendragt en rust vermaand werdt (r).

De Stad Utrecht was thans de eenigste toevlugt der Hoeksche ballingen. Het gezag van Bisfchop David was hier, na de dood van zynen Broeder, Hertog Karel, merkelyk afgenomen. De aanhangers van den overleeden Domproost Gysbrecht hadden 't hoofd wederom begonnen op te steeken, en den Bisfchop de Stad te bang gemaakt; zo dat hy zig gemeenlyk te Wyk te Duurstede onthieldt. Zy hadden den Burggraaf van Montfoort, sedert, ontbooden, die de Regeering der Stad, terstond, veranderde, en met gehuurde Knegten; ten dien tyde, evenveel of zy te voet of te paard dienden, *Ruiters*, en ook *Stalbroeders* genoemd; den aanhang des Bisfchops onder bedwang hieldt (s), terwyl hy de verdreeven Hoekschen te Utrecht woonen liet. De Utrechtschen, die, onder Reyer van Broekhuizen, Leiden hadden helpen bemagtigen, waren, niet zonder buit, van daar, naar Utrecht gekeerd. Dit; doch vooral het aanhouden der Hoekschen, hadt Maximiliaan doen besluiten, tot het aanslaan der Utrechtsche goederen, die onder zyn gebied bevonden werden: en met naame ook, tot het verbeurd

MARIA,
1481.

XVII.
Oor-
sprong
van den
oorlog
met U-
trecht.

(r) Oorloghen van Maximiliaan f. 70.

(s) AMELGARDI Gesta Ludovici XI. Libr. VI. Cap. 22.

MARIA. beurd verklaaren der Heerlykheid van Purme-
 1481. rende, den Burggraave van Montfoort toe-
 behorende. Zelfs werden de Utrechtschen,
 alomme, in Holland en elders, bekommerd
 en vastgehouden. En Maximiliaan wilde hen
 niet ontslaan, ten ware men den Burggraaf
 van Montfoort en de Hoeksche ballingen uit
 Utrecht vertrekken deedt: waartoe de U-
 trechtschen thans noch magt noch wil had-
 den (i). Uit deze tweedragt rees, in dit
 jaar 1481, de Kryg tuschen de Hollandets en
 Utrechtschen, die drie jaaren duurde. Men
 gaf, in Holland, voor, dat deeze Kryg ge-
 voerd werdt, om Bisshop David, tegen de
 wederspannige Utrechtschen, te verdedigen;
 doch de waare oorzaak was het verblyf der
 Hoeksche ballingen in de Stad (u).

De Raad der Stad Utrecht, bedugt voor de
 magt des Hertogs van Oostenryk, hadt, op
 den zevenden van Grasmaand, eindelyk, by
 meerderheid van stemmen, beslooten, hem
 ten minsten in zo verre genoeg te geeven,
 dat men de gehuurde Knegten of Stalbroeders
 de Stad deedt ruimen. Doch de Burggraaf
 van Montfoort kante zig hier met geweld
 tegen, noodzaakende de meesten, die voor
 't uitzetten der Stalbroederen gestemd hadden,
 de Stad te verlaten (v). Deezen, de meeste
 Geestelykheid en Ridderfchap, en de Steden
 Wyk en Reenen verklaarden zig voor den Bis-
 schop. Jan van Montfoort bleef te Utrecht
 mees-

(i) AMELGARDI *Gesta Ludovici XI. Libr. VI. Cap. 21.*

(u) VRLIUS HOORN, *bl. 125.*

(v) Chronyk van Ao. 1481—1483 in MATTH. Anal. Tom. I,
 p. 397, 399, 405.

meester. Amersfoort hieldt zyne zyde; zo wel als Montfoort, alwaar hy Burggraaf was. Bei- MARIA.
1481.
derlei aanhang hadt Ruiters in dienst; die 't Stigt afliepen en plat brandden (w).

De Stad Utrecht handelde, ondertusfchen; in Herfst- en Wynmaand, aan 't Hof te Antwerpen en te Brusfel, over een verdrag. Doch also Maximiliaan vorderde, dat men den Bifchop volkōmen' onderdaanigheid bewyzen zou, en de vreemde Knegten uit de Stad doen vertrekken, liep deeze onderhandeling vrugtelooſ af (x).

Terwyl zy duurde, verrasten de Utrechtsche Ruiters, zig gedeeltelyk in vrouwen-gewaad verkleed hebbende, en melk en eijeren te koop draagende, de Stad Naarden; alwaar zy eene jammerlyke verwoesting aanregteden: doch de Amsterdammers dreeven hen haast van daar naar Utrecht te rug (y). De Stadhouder Lalaing, strengere wraak van deezen moedwil neemen willende, ſtak den brand in Jutfaas, en floeg het beleg voor het Blokhuis op de Vaart. Doch de Utrechtsche Ruiters overvielen hem, eer hy zig behoorlyk verſchanst hadt, en floegen hem op de vlugt. De Hollanders lieten hier omtrent honderd man, van welken 'er zestig gevangen en veertig gedood werden. Doch anderen melden, dat 'er wel tweehonderd en twintig gevangen werden genomen. De Hollanders lieten hun meeste

De Hof-
landers
by de
Vaart ge-
ſlaagen.

(w) Chronyk van Ao. 1481—1483. p. 400, 401, 402, 403, 407, 408, 409.

(x) Chronyk van Ao. 1481—1483. p. 410—415.

(y) AMELGARD. *Libr.* IV. *Cap.* 25. Chron. van Ao. 1481—1483. p. 425, 426.

MARIA.
1481.
meeste Kryggereedschap in den loop: onder anderen, zeven-endertig groote en kleine Busfen, behalve de haak- en knipbusfen, en zeer veele *Schermen* of Busdekfels. Ook werden 'er agt of negen veroverde Wimpels, te Utrecht, in de Kerke, te pronk gehangen (z).

Zy overwinnen de Utrechtschen in Westbroek.
De Stadhouder verzamelde hierop, in Wintermaand, onder anderen, by lotinge, uit de Steden van het Zuider-Kwartier (a), vier of vyfduizend man te Naarden, bemagtigde Emmenes, en lei het aan koolen. Baarn en Zoest werden ook plat gebrand. Op den zes-entwintigsten, viel 'er een bloedig gevegt voor, tusfchen zyn Leger en de Utrechtschen, in Westbroek, in welk hy eene volkomene overwinning behaalde. Verscheiden Leden der Regeeringe van Utrecht sneuvelden in dit gevegt (b).

De Stad hadt ondertusfchen *Engelbert*, Broeder van Jan, Hertog van Kleeve, eenen jongeling van agttien jaaren, tot Voogd en Beschermheer verkooren (c). Hy kwam, tegen het einde van 't jaar, binnen Utrecht (d); doch bragt weinig toe, tot redding der vervallen zaaken. Bifchop David hadt bewerkt, dat de toevoer naar de Stad, in Holland en Gelderland, verbooden was. Ook gedoogde hy niet, dat zy, uit de andere Stigtische Steden, welken in zyne magt waren, voorzien werdt. Daarenboven hielden de Water-

(z) Chron. van Ao. 1481—1483. p. 416—421.

(a) VELIUS Hoorn, bl. 126.

(b) Chron. van Ao. 1481—1483. p. 427—433.

(c) Act. Ultraj. in MATTH. Anal. Tom. 1. p. 542 & seqq.

(d) AMELGARD. Libr. VI. Cap. 26.

terfteden van 't Noorder-Kwartier Schepen op de Zuiderzee en voor den mond der Eem, die den toevoer te water affneeden (e). Dit veroorzaakte groote duurte in de Stad. Ook kwamen 'er de geldmiddelen bekrompen om. Men hadt reeds eene leening van de ryke Weduwen gedaan. Ook hadden agt- of negenhonderd van de voornaamfte Burgers ieder een pond groot opgebracht, onder beïofte, dat zy van Krygsdienst verſchoond zouden blyven, zo dit geld, in zes weeken, niet wederom gegeven werdt. Doch deeze belofte werdt niet, en 't geld egter in-gehouden. Naderhand zondt men iemand naar Keulen, om lyfrenten ten laſte der Stad te verkoopen. Doch hy vondt geene koopers: alzo de Keulenaars wisten, dat de meeste Rykdom uit Utrecht geweeken, of gedood was. Men verkogt de geringſte Ampten voor twee lyven, of zo lang men koopers vinden kon (f): ten blyke, dat men geene middelen onbeproefd laaten wilde, om geld te bekomen. In Sprokkelmaand des volgenden jaars, werdt 'er eene Dagvaart te Schoonhoven gehouden, tuſſchen den Stadhouder Laſaing met de Hollandſche Steden, en de Stad Utrecht, om van Vrede te handelen; doch men ſcheidde vrugteloos (g). De wederzydſche vyandelykheden gingen even hevig haaren gang. Viane, alwaar zig eenige voornaame Stigtſche ballingen onthielden, werdt, op den zeventienden van Lentemaand, door die van U-

MARIA
1481

Dagvaart
te
Schoon-
hoven.
1482.

Viane,
door de
Utrecht-
ſchen,
gewon-

(e) VELIUS HOORN, bl. 126. BRANDT ENKH. bl. 34.

(f) Chronyk van Ao. 1481—1483. p. 404, 405, 439.

(g) Chronyk van Ao. 1481—1483. p. 444.

MARIA.
1482.

nen, en
wederom
verlooo-
ren.

Utrecht bemagtigd (*h*). De Stad was, in 't jaar 1477, overmeesterd, door Reyer van Broekhuizen, Zusiers Zoon van Reinoud van Brederode (*i*); die met Reinouds Bastaard-Zoonen samengespannen was, om Jolande van Lalaing, Weduwe van Heere Reinoud, de Voogdyschap over Jonkheer Walraven, haaren Zoon, te ontwealdigen (*k*). Ook behieldt hy 't bewind der Heerlykheid, tot in 't jaar 1480, wanneer Walraven, meerderjarig geworden, tot Heere van Viane werdt ingehuldigd (*l*). De Hollanders, en sommige Utrechtschen, die naderhand verdreeven werden, hadden hiertoe veel geholpen (*m*): waarom Walraven hun, toen zy gebannen waren, het verblyf, in Viane, niet weigeren kon (*n*). Doch dit was reden genoeg voor de Utrechtschen, anders thans goed Hoeksch, om de Stad van het Hoofd der Hoekschen aan te tasten, en in te neemen (*o*). Jonkheer Walraven raakte eger, in Hooimaand, wederom in 't bewind van Viane, mids betaalende vierduizend vierhonderd Rynsche guldens aan *Vincent van Zwaanenburg*, die de Stad toen voor de Utrechtschen bewaarde (*p*).

XVIII.
Doodvan

In de Lente deezes jaars, was de Hertogin

(*h*) Chronyk als boven p. 449—455.

(*i*) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* XLV. *bl.* 642.

(*k*) *Id. Cap.* LXX. LXXI. *bl.* 724—730.

(*l*) *Id. Cap.* LXXIII. *bl.* 734.

(*m*) *Id. Cap.* LXXI. LXXII. *bl.* 726—732.

(*n*) *Id. Cap.* LXXIV. *bl.* 735.

(*o*) *Id. Cap.* LXXIV. *bl.* 735.

(*p*) *Id. Cap.* LXXV. *bl.* 737. Chronyk van Ao. 1481—1583.
p. 475.

gin Maria haaren Egtgenoot en den Landen, FILIPS II. 1482.
 in den opgaanden bloei haarer jaaren, door
 eenen onverwagten dood, ontrukkt. Drie Kin-
 deren hadt zy reeds ter weerd gebragt; Filips Vrouwe Maria.
 en *Margareet*, die nog leefden, en *François*,
 die, kort na de geboorte, gestorven was. Nu
 was zy wederom zwanger (q); doch hadt zig,
 door eenen val van 't paard, terwyl zy buiten
 Brugge uit speelemeiden reedt, dermaate be-
 zeerd, dat zy, na verloop van drie weken (r),
 anderen schryven, binnen vier dagen (s), op
 den zeven entwintigsten van Lentemaand, o-
 verleedt. Haare voorzigtigheid en Godsvrugt
 wordt van haare tydgenooten zeer gepreezen
 (t). Van bekwaamheid tot de Regeeringe
 heeft zy naauwlyks eenig blyk konnen gee-
 ven, zynde zy, na de dood van Hertoge Ka-
 rel, niet van onder de Voogdyschap der Gen-
 tenaaren ontslaagen, dan om onder die van
 haaren Egtgenoot over te gaan. Ook hadt
 zy 't ongeluk van haare Landen, zo lang zy
 regeerde, door binnenlandsche beroerten en
 uitheemsche oorlogen, jammerlyk te zien ver-
 woesten en van een scheuren: rampen, die
 genoegzaam altoos aan de Vrouwelyke Re-
 geeringe over deeze Landen verknogt waren
 geweest.

FILIPS DE TWEEDE van dien naam XIX.
 onder de Hollandsche Graaven, haar eenige Filips,
 Zoon, een kind van vier jaaren, was, ook haar
 volgens de Huwelyks-Voorwaarden, tusfchen Zoon,
 Maxi op, en volgthaar

(q) Chronyk van 1481—1483. p. 462.

(r) DUCLOS Tom. II. p. 306.

(s) ADR. DE VETER. BUSE. Rer. Leodienf. Libr. c. 1375.

(t) AMELGARDI Gesta Ludov. XI. Libr. VI. Cap. 19.

FILIPS II. Maximiliaan en haar gemaakt (*u*), haar wet-
 1482. tige Opvolger. Met hem ging de Regeering
 —————
 brengt de Landen, uit het Huis van Bourgondie,
 Landen tot het laatste Graaflyk Huis, het Huis van
 aan 't OOSTENRYK, over. By zyne geboorte,
 Huis van hadden sommige kwaadmeenenden een gerugt
 Oosten- laten loopen, dat Vrouwe Maria slegts eene
 ryk. Dogter ter weereld hadt gebragt: om 't welk
 te logenstraffen, Vrouwe Margareet van Jork,
 Weduwe van Hertoge Karel, den jongen Fi-
 lips, na dat hy gedoopt was, geheel naakt,
 aan 't volk vertoond hadt (*v*).

Maximi- In Holland, bespeurde men veel rouw over
 liaan in het affterven van Vrouwe Maria. Ook werdt
 Holland 'er haare Uitvaart, met plegtige Kerkdiensten,
 en Zee- gehouden (*w*). Maximiliaan maakte terstond
 land voor zyn werk van de Staaten der Nederlanden te be-
 Voogd weegen, om hem, als Voogd over zyne twee
 erkend. Kinderen en als Ruwaard der Landen, te
 erkennen. Ook geschiedde dit, door den
 tyd, alomme, behalven in Vlaanderen (*x*).
 In Bloei maand, ontving hy, in Zeeland (*y*),
 en kort daarna, in den Haage in Holland,
 den eed der Landzaaten. De Kappeljaauw-
 fchen, die thans hier byna alomme in 't be-
 wind waren, bewerkten ligtelyk, dat de Her-
 tog voor Voogd erkend werdt. Terstond na
 de inhuldiging, vertrok hy wederom naar
 Vlaanderen (*z*).

Te

(*u*) Zie hier voor, bl. 180.

(*v*) Oorloghen van Maximil. f. 23.

(*w*) Klepb. van Dordr. by BALEN, bl. 797.

(*x*) PONT. HEUT. Rerum. Austr. Libr. II. p. 101, 102.

(*y*) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 303.

(*z*) Chron. van 1481—1483. bl. 461, 462. VELIUS Leorn.
 N. 127.

PHILIPPUS de I Koning van HISPANIEN,
Aarts Hertog van Oostenryk,
Hertog van Bourgogne, Brabant, &c.
Grave van Vlaanderen, &c.
GESTORVEN IN DE OUDERDOM
VAN 28 JAREN
DEN 25 SEPTEMBER MDVI.

Te Hoorn, ontstondt, omtrent deezen tyd, wederom eene hevige beroerte. Wy hebben te vooren (a) aangetekend, dat het den Stadhouder Lalaing gelukt was, de verdreeven' Kabbeljaauwschen wederom in de Stad te brengen; doch dat deezen hadden moeten zweeren, dat zy nimmer eenige onrust aanregten, noch om Ampten kuipen zouden. Na 't vertrek des Stadhouders, waren 'er nog eenige anderen ingekomen, die deezen eed insgelyks, openlyk, op het Marktveld, de *Roode Steen* genoemd, hadden moeten doen. Deeze byzonderheid stiet elk, die der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan was. Doch de Overheid bekreunde 't zig weinig, bedienende zig zelfs van veelerlei strengheden; om allen, die haar eenigzins in 't oog liepen, geheel onder de knie te krygen (b). Op den twintigsten van Grasmaand des voorleeden jaars 1481, was 'er een zwaare brand, in de Stad, ontstaan, die selder voortloeg, om dat de Overheid, vermoedende, dat hy door de Kabbeljaauwschen ontsieeken was, om de Stad, in deeze verwarring, te bemagtigen; geene behoorlyke orde op het blusschen gesteld hadt. De Kabbeljaauwschen weeten 't naderhand den Hoekschen Regenten, dat de brand zo veele schade gedaan hadt (c). Het wantrouwen en de tweedragt wies dagelyks aan. In 't voorjaar, niet lang voor den gewoonlyken tyd van de verkiezinge der nieuwe Regenten, die hier op goeden Vrydag geschiedt, hadt de Stadhouder

PHILIPS II
1482.

De Kabbeljaauwschen raaken, te Hoorn, wederom op 't kussen.

(a) Bl. 192.

(b) VELIUS Hoorn, bl. 121, 123 met de oude Aant.

(c) VELIUS bl. 123—125.

FILIPS II. der Lalaing die van Hoorn verboden, voort-
 1482. tegaan met de verkiezinge. 't Scheen dat hy
 van zins was, zelf in de Stad te komen, en
 eenige Kabbeljaauwschen op 't kussen te hel-
 pen: waarna hy, reeds te vooren, door zoe-
 te middelen, vergeefs getragt hadt. Men paste
 egter geheel niet op dit verbod, en ging voort
 met de verkiezinge, beweerende, dat het uit-
 stellen derzelve met der Stede-Privilegien stry-
 dig was. Lalaing, die zig ongaarne te leuf
 gesteld zag, sloeg eenen anderen weg in, om
 zyn oogmerk te bereiken. Hy ontboodt de
 voornaamste Hoornsche Regenten, by zig,
 in den Haage, onder voorwendfel, dat hy
 zaaken van gewigt met hen te overleggen
 hadt. Zy toogen derwaards, zonder iet argz
 te vermoeden; doch werden vast gehouden.
 Terwyl zy zaten, trok Lalaing, zo 't schynt,
 in persoon, naar Hoorn, veranderde de gant-
 sche Regeering, naar zynen zin, en herstelde
 den Schour, Maarten Velaar, wederom in
 zyn Ampt. Dit gebeurde in of omtrent Hooi-
 maand des jaars 1481. Toen de hekken zo
 verre verhangen waren, zag men de voor-
 naamste Hoekschen, onder voorwendfel, dat
 zy de geëischte schatting weigerden te beta-
 len, ter Stad uit bannen. Hoorn werdt, ten
 deezen tyde, boven vermogen bezwaard: waar-
 toe de Kabbeljaauwsche Regenten, niets ont-
 ziende om ten Hove wel te staan, veel gehol-
 pen hadden. Men moest hier thans tien stu-
 vers van ieder Pond Schots, en nog vier stu-
 vers van 't Pond voor Ruitergeld opbrengen.
 daar men te vooren, in alles, niet meer dan
 drie of vier stuivers hadt behoeven te geeven.

En nog reikte deeze schatting niet toe, om het aandeel der Stad in de buitengewoone lasten uit te maaken. De rykste Burgers moesten geld op rente schieten. Van maand tot maand, reisden de Burgemeesters naar Haarlem, Amsterdam en elders, om los- en lyfrenten te verkoopen. Dit bragt de Stad in merkelyke ongelegenheid. Doch de ineeneming, die kort hierop volgde, hielp haar r'eenemaal onder de voet.

De Hoornsche Ballingen, onder welken ook de jongst afgezette Schout *Willem Klaaszoorn* was, onthielden zig, gedeeltelyk, te Sneek in Friesland, gedeeltelyk, te Urecht en te Amersfoort, geduuriglyk toeleg maakende, om de Stad wederom te bemagtigen. Eindelyk namen zy eenige Knegten aan, onder bevel van *Adriaan van Naaldwyk*, Ridder, *Jan van Middagten*, eenen Gelderschman, en twee Friezen van den Schieringer aanhang, *Wybe Jarigs* en *Homme Lieuwes*. Scheep gegaan zynde, beklommen zy, op den derden van Hooimaand des jaars 1482, 's morgens ten vier uren, de Stad, zynde in alles niet meer dan zestig man sterk. Zy raakten, schier zonder tegenstand, binnen, bemagtigden de Markt, en vingen de Regenten, behalve den Schout Velaar, die zig, op het eerste gerugt van onraad, t'zoek gemaakt hadt. Terstond hierna, werden de Hoekschen wederom in 't bewind gesteld. De gevangen' Regenten werden wel scherp bedreigd; doch men vindt niet, dat iemant van hun ter dood gebragt is. De Stadhouder, die toen voor 't Slotter Haar,

FILES II.
1482.

De Hoekschen
verrasfen
de Stad.

FILIPS II. in 't Stigt, lag (*d*), kennis van het verrassen
 1482. van Hoorn gekreegen hebbende, zondt Jan
 van Egmond, terstond, met een deel Krygs-
 volk en Poorters uit Haarlem, Delft en Am-
 sterdam, derwaards, beloovende, hem, met
 het gantsche Leger, op de hielen te zullen
 volgen. Velaar, die zig by Egmonds bende
 gevoegd hadt, werdt, met eenige manschap,
 vooruit gezonden, om te beproeven, of de
 Stad schieelyk kon overrompeld worden. Ook
 bestormde hy dezelve, een en andermaal, om-
 trent de Noorderpoort; doch hy werdt dap-
 perlyk afgeslaagen, en in den derden aanval
 gedood. Een groot deel van zyn volk werdt,
 ten zelfden tyde, op de vlugt gejaagd en ver-
 slaagen. Doch toen de Stadhouder zelf, be-
 nevens den Heer van Egmond en andere E-
 delen, zig, op den twintigsten van Hooi-
 maand, aan 't hoofd van een Leger van zes-
 duizend man, voor de Stad vertoonde, keer-
 de de kans. De Stad werdt heviglyk be-
 stormd, en stormende veroverd. Naaldwyk
 en Middagten sneuvelden, op de wallen. De
 twee Friezen werden gevangen. 't Krygsvolk,
 ter Stede ingerukt, stelde zyner woede geenen
 paal. Al wie men aantrof werdt omgebracht.
 Jong en oud, geestelyk en weereldlyk, stont
 der woeste haatdaadigheid ten doel. Twee Pries-
 ters werden boven van 't Klokhuis geworpen.
 De een bestierf het terstond: de andere, schoon
 na den val nog doorreegen, behieldt egter 't
 leeven. Een der voornaamste Regenten werdt
 zo gehavend, dat men zyn lighaam, by stuk-
 ken

De Stad-
 houder
 Lalaing
 verovert
 Hoorn
 stormen-
 derhand.

(*d*) Chron. van 1481—1483. bl. 473.

ken, opzigt, en met manden t'huis bragt. ^{FILIPS II.}
 Toen de moordlust verzadigd was, viel men aan ^{1482.}
 't plonderen. Burger-Huizen niet slegts, maar
 Kloosters en Kerken werden van alles, tot
 boeken, en beelden, en offerkelken toe, be-
 roofd. 't Cecilien-Klooster, alwaar Egmond
 t'huis lag, werdt alleen verschoond. De buit
 werdt, door 't gantsche Land, vervoerd, en
 half om niet verkogt. Zo onbezuisd was 't
 rooven toegegaan, dat men, naderhand, te
 Delft en elders, verscheiden' jonge kinderen
 dood tusschen de bedden vondt, die, met de-
 zelve, opgenomen en weggestommeld ge-
 weest waren (e). De Schout, Willem Klaas-
 zoon, die zig verstekten hadt, werdt eindelyk
 gevonden, en nevens eenige anderen, open-
 lyk, op de markt, onthalsd. Anderen wer-
 den, door Jan van Egmond, naar Bakkum
 gevoerd, en aldaar op raden gelegd. Eenigen,
 en onder anderen de twee Friezen, kogten zig
 om groot losgeld vry. De Regeering werdt,
 sedert, naar den zin des Stadhouders, hersteld.
 Ook werdt 'er, op kosten van 't Gemeene
 Land, een Kasteel te Hoorn gestigt, op welk
 veertig of vyftig Knegten, onder bevel van
Filips van Wasfenaar, Heere van Voorburg,
 gelegd werden. Men gaf voor, dat de Stad,
 om haare wederspannigheid tegen den Hertog-
 ge, deezen breidel, zo wel als de voorgaan-
 de rampen, dubbel verdiend hadt. Doch de
 onderlinge tweedragt der Regenten, onder
 welken, Velaars aanhangers de gunst des
 Hofs te sterk zogten, wordt voor de waare-
 oor-

(e) Chron. van 1481—1483. bl. 474.

FILIPS II. oorzaak van haar ongeluk gehouden (*f*). Ondertusfchen, zag gantsch Holland zig, na deeze omkeering, wederom Kabbeljaauwsch.

XX. De Kryg, tusfchen het Kabbeljaauwsch geworden Holland en de Hoekschgezinde Utrechtschen en Amersfoorters, duurde nog, niet zonder zwaare kosten en fchade van wederzyde. In Holland, klaagde men zeer, over de drukkende lasten van deezen Kryg, die, hier en daar, zo hoog liepen, dat men bed en bulfter verkoopen moest, om zyn aandeel in de fchattingen te voldoen (*g*). De Hollanders hadden, by 't inhuldigen van Maximiliaan, bedongen, dat hy een spoedig einde van deezen nadeeligen oorlog maaken zou (*h*). Doch dit gelukte zo ras niet, als zy wenschten; waarom de lasten langs hoe ondraaglyker werden. In de Stad Utrecht, was 't niet beter gesteld. Hier hadt men, in Grasmaand, in twee reizen, zo veele lyfrenten verkogt, dat 'er, jaarlyks, tusfchen de negen en tienduizend guldens voor uitgekeerd moesten worden. Nog hielp het niet, om de kosten van den oorlog goed te maaken. Weinige maanden laater, werden duizend Burgers gefchat, tot het opbrengen van negen guldens ieder, van welken men hun jaarlyks twee guldens lyfrente geeven zou: 't welk op meer dan twee-entwintig ten honderd uitkwam. En deeze penningen werden gefchikt, om de Ruiters te betaalen (*i*). Het gemeen in Utrecht morde

(*f*) VELIUS, *bl.* 128—139.

(*g*) VELIUS Hoorn, *bl.* 125, 127.

(*h*) Chron. van 1481—1483. *bl.* 460.

(*i*) Chron. van 1481—1483. *bl.* 455, 470.

derhalve ook zeer over de zwaare lasten. **FILIPS II.**
 Men wilde rekening hebben van de Ontvan- 1482.
 gers. Sommigen spraken van den Bisfchop we-
 derom in te roepen. Doch Engelbert van Kleef
 stelde de misnoegden met eenige va'en biers
 te vrede (*k*). Ook kwam 'er, in Bloei maand,
 eene goede party Rogge in de Stad, waardoor
 de prys van dit Graan, van drie enragtig op
 vier enzestig stuivers de mudde daalde, en de
 morrende menigte een weinig aan 't bedaaren
 raakte (*l*). Sedert hadden de Gemagtigden
 des Hertogs verscheiden' Byeenkomsten met
 die van Utrecht, nu te Woerden, dan in den
 Haage, te 's Hertogenbosch (*m*), en elders;
 doch alzo de Utrechtschen hunnen Bisfchop
 niet wilden erkennen, werdt 'er niets gefloot-
 ten (*n*).

Eer dit noch gebeurde, hadt de Burggraaf
 van Montfoort, omtrent het einde van Gras-
 maand, met duizend man, zo Ruiters als U-
 trechtsche Burgers, eenen aanslag onderno-
 men op Dordrecht, binnen welke Stad, hy
 heimelyk verstand hielt. De toeleg was
 een half uur beneden Schoonhoven fcheep te
 gaan, en de Lek af te zakken. Montfoort hadt
 den Knegten en den Burgeren ieder vier,
 en den Hoofdliiden zes Rynfche guldens toe-
 gezeid, mids zy zig van plonderen onthiel-
 den. Doch toen men, ter bestemder plaatse,
 beneden Schoonhoven, gekomen was, waren
 'er

Jan van
 Mont-
 foort
 poogt te
 vergeefs
 Dor-
 drecht te
 verrasfen.

(*k*) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. *Libr.* VII. *Cap.* 3.

(*l*) Chron. van 1481—1483. *bl.* 456, 458, 462.

(*m*) Chron. als *bov.* *bl.* 469, 481, 486. AMELGARD. *Libr.*
 VII. *Cap.* 4

(*n*) AMELGARDI. *Libr.* VI. *Cap.* 27.

FILIPS II.
1482.

'er niet meer dan vier Schepen gereed, waarom de Burggraaf met den meesten hoop te rug toog. *Willem van Wagtendonk* begaf zig egter, met tweehonderd en tagtig Ruiters, in drie Vaartuigen, sloop, en bragt 'er één te Dordrecht aan den Steiger. De twee anderen konden, vermids het water niet hoog genoeg was, niet opkomen. Ook werdt de toeleg, door de wakkerheid des Poortiers, ontdekt. *Wagtendonk* stak wederom van den wal, ontscheept zyn volk by Rotterdam, en kwam, met gering verlies, te Utrecht te rug. De Schouten van eenige Zuidhollandsche Dorpen hadden zig de handen laten vullen, en de Ruiters voortgeholpen, den Landlieden diets maakende, dat het Hollandschen waren, die eenen aanslag op Utrecht voorhadden. Doch deeze Schouten en eenige Dordrechtsche Poorters, die van den aanslag geweeten hadden en betrapt werden, moesten hunne verradery, federt, met den hals boeten (o).

Lalaing
bemaagt
zigt de
Sloten
Harmelen
en ter
Haar.

Niet lang hierna, deedt de Stadhouder *Lalaing* Heirvaart beschryven, den vierden man uit Holland opontbiedende. Met deeze magt, gevoegd by de vreemde Knegten, welken hy in dienst hadt, sloeg hy 't beleg voor 't Slot *Harmelen*, en bemagtigde het terstond. Van daar, toog hy voor 't Slot *ter Haar*. Deeze Slooten behoorden *Gysbrecht* en *Dirk van Zuiden*, groote partyen des Bisshops, toe. Ter Haar werdt stormenderhand veroverd, op den zestienden van Hooimaand. Weinige dagen te vooren, hadt de Stadhouder tyding gekree-

(o) Chron. van 1481—1483. bl. 433—461.

kreegen van het inneemen van Hoorn, door FILIPS II. 1482. de Hoeksche ballingen. Dit deedt hem befluiten, met zyn Leger, naar Holland te keeren (p), gelyk wy reeds hebben aangetekend.

Kort na dat ter Haar overgegaan was, werd de Tooren en Kerk te Barneveld, door de Amersfoorters, bemagtyd: 't welk verdient gemeld te worden, om de onvertsaagdheid, die Onvertsaagdheid van Jan van Schaffelaar. Jan van Schaffelaar, by deeze gelegenheid, betoonde. Hy en agttien of negentien Bischofpelyke Ruiters hadden deeze Kerk en Tooren ingenomen. Doch die van Amersfoort en Nieuwkerk bragten 'er eenige busfen voor, en schooten 'er heviglyk op. Men sprak, van zig by verdrag te willen opgeeven. Doch de belegeraars begeerden van geen verdrag te hooren, dan na dat men Schaffelaar, op wien zy zeer gebeeten waren, door de Kykgaten des Toorens, naar beneden zou geworpen hebben. Dit weigerden de belegerden. Maar Schaffelaar, ziende hoe zeer 't op hem gemunt ware, klom op den ommegang, en, zeide hy, *Spitsbroeders, ik moet toch eens sterven: ik wil u in geenen last brengen.* Toen de handen in de zyde zertende, sprong hy stoutelyk naar beneden. Hy viel niet dood; doch werd terstond afgemaakt (q): waarna de Tooren opgegeven werd.

Bischof David, de geestelyke wapenen by Utrecht de tydelyken willende voegen, hadt Paus en Amersfoort in den ban gedaan. Sixtus den IV. bewoogen (r), om Engelbert van Kleeve, en de Steden Utrecht en Amersfoort

(p) Chron. van 1481—1483. bl. 462, 472, 473.

(q) Chron. als bov. bl. 475.

(r) Chron. als bov. bl. 479.

FILIPUS II.
1482.

soort in den ban te doen. De Bulle, die nog voor handen (*s*), en in zeer strenge bewoordingen opgesteld is, werdt, op den eersten van Oogstmaand, in eene Vergadering van het Utrechtsch Kapittel, te Wyk te Duurstede, afgekondigd. Aanmerkelyk is 't, dat de Paus, in dezelve, op de kragtigste wyze, be-ruigt, dat „ hy deeze Bulle, uit eigen' be-„ weeging, en zonder daartoe, door Bisshop „ David, of iemand anders, aangezet te zyn, „ gegeven heeft: ” daar verscheiden' Schryvers, die deezen tyd beleefd hebben en geene vrienden der Utrechtschen geweest zyn, verzekeren, dat Bisshop David deeze Bulle heeft verworven. Doch de Utrechtschen kreunden 'er zig weinig aan, noodzaakende de Geestelykheid der Stad, tot het doen der gewoonlyke diensten, zonder op den Pauselyken ban te passen (*t*).

XXI.
De Utrechtschen belegeren Ysselstein.

Voor 't einde van Oogstmaand, sloegen Engelbert van Kleeve en de Utrechtschen 't beleg voor Ysselstein. De bezetting deezer Stad deedt den Utrechtschen veel over'ast. Ook was 't een oud zeggen, te Utrecht, *dat de Heeren van Ysselstein, voor hunne geboorte, al vyanden waren van de Utrechtschen.* De Stad lag genoegzaam open, en zou ligtelyk te winnen geweest zyn (*u*): doch zy werdt zeer flauw aangetast, om dat de Kleeffsche Ruiters voorgaven gehuurd te zyn, om 't platte Land van Holland af te loopen, niet om Steden

(*s*) *Apud HEDAM p. 297.*

(*t*) *Chron. van 1481—1483. bl. 479. AMELGARD. Libr. VI. Cap. 32.*

(*u*) *AMELGARD. Libr. VI. Cap. 28.*

den te bestormen. *Fredrik van Egmond, Heer van Ysselstein*, verzamelde ondertusfchen volk te Schoonhoven, tot ontzet der Stad. De Utrechtschen, hiervan kennis krygende, braken 't beleg op, den zestienden van Herfstmaand. Zy waren met zesduizend man voor de Stad geweest, en hadden 'er meer dan honderd en vyftig dooden gelaaten (v). Gedurende 't beleg, namen de Amsterdammers, omtrent de Eem, twee Utrechtsche Schepen, die van Overysfel kwamen. Het een was met Koorn: het ander met Salpeter, Buskruid, steenen busklooten, pylen en ander Krygsgeereedschap, ter waarde van omtrent tweeduizend Rynsche guldens, belaadend (w).

Het Leger, te Schoonhoven en daaromtrent uit de Hollandsche Steden en Dorpen, byeen gebragt, beliep omtrent agtduizend man. Hier waren omtrent vierduizend gehuurde Voetknegten en driehonderd Ruiters te paarde bygevoegd. Al dit volk stondt onder bevel van den Stadhouder Lalaing, Jan en Fredrik van Egmond, den *Graave van Solre*, eenen Overlander, en *Petit Salezar*, een' beroemd' Biskaaisch Overste. Men hadt dit Leger nu niet noodig, om Ysselstein te ontzetten: doch het werdt naar Jutfaas geleid, en gebruikt, tot beleg van het Slot *Vroonestein*, welk zig haast opgaf. De Hollanders sloegen toen 't beleg voor 't Blokhuis op de Vaart. Men beschoot het sterk met Kartouwen. Ook zondt de Bischop van Utrecht den

't Blokhuis op de Vaart gewonnen.

(v) Chron. van 1481—1483. bl. 484.

(w) Chron. van 1481—1483. bl. 485.

FILIPS II. 1482. beleggeren twee groote Busfen toe, *Mortieren* genoemd, met welken men Bomben in 't Blokhuis wierp; doch onkunde van de regte behandeling, want deeze is de eerste reize, dat ik van Bomben, in onze Lands Geschiedenissen, gewaagd vind (9); was, naar 't schynt, oorzaak, dat zy weinig schade deden. Te Gorinchem, werdt, ten deezen tyde, eene groote Bus bewaard, die zeventien voeten lang was, en klooten schoot, weinig kleiner, dan een Utrechtsch halffchepeel bevatten kon. Hertog Karel hadtze van Zutfen derwaards doen brengen. Nu liet menze, van Gorinchem, naar 't Leger voeren, en na dat men 'er vier reizen mede geschooten hadt, werdt het Blokhuis opgegeven, op den agtewintigsten van Herfstmaand. Van de Hollandfche zyde, waren niet meer dan zeven man, in dit beleg, gesneuveld. Het Blokhuis werdt, kort hierna, ten gronde toe, afgebroken en geslegt. Het regenagtig Jaargetyde was oorzaak, dat het Leger, terstond, scheiden moest (x). 't Gemeen, te Utrecht begon, ten deezen tyde, zo sterk om Vrede te roepen, dat men met den Bischop in onderhandeling tradt, zonder egter iets te sluiten (y). Doch eer 't jaar ten einde liep, werdt 'er eene Vrede met Frankryk getroffen; waardoor de Hertog de handen ruim kreeg, om, in den Herfst des volgenden jaars, een einde van

(x) Chron. van 1481—1483. bl. 488—491.

(y) Chron. van 1481—1483. bl. 492, 494.

(9) Omtrent deezen tyd, vindt men ook de eerste melding van 't gebruik der Bomben, in Frankryk. Voyez MONSTRELET Vol. III. f. 199.

van den Utrechtschen oorlog te maaken.

FILIPS II.

1482.

De Vlaamingen, zeer gebeten op Maximiliaan, hadden hem, zyns ondanks, tot het sluiten van de Vrede met Frankryk genoodzaakt (z). Wy hebben reeds aangetekend (a), dat zy den Hertog niet voor Voogd over den jongen Filips hadden willen erkennen. Sedert hadden de Gentenaars in 't byzonder zig van Filips verzekerd, en, nevens de andere Vlaamingen, vier Voogden aangesteld. Lodewyk van Bourbon, Bisshop van Luik, Wolfert van Borfelen, Heere van Veere, *Filips van Bourgondie*, Heere van Beveren, en *Filips van Kleeve*, Zoon van Adolf, Heere van Ravestein (b). Ook zonden zy een Gezantschap naar Frankryk, en traden met Lodewyk den XI. in onderhandeling over eene eeuwigdurende Vrede, zig sterk maakende, dat zy Maximiliaan in de Voorwaarden zouden doen bewilligen, of anders dezelve, zonder hem, behoorlyk doen bevestigen (c). De Vlaamingen hadden de voorwaarden reeds, geheel naar den zin van Lodewyk den XI, ontworpen. De Koning vorderde Margareet, Dogter van Maximiliaan, voor den Daufyn, ten Huwelyk, en de Graaffschappen Artois en Bourgondie en eenige andere Heerlykheden daarby tot eene Bruidschat. Maximiliaan zou zyne stem ligtelyk tot het Huwelyk gegeven hebben; doch de Bruidschat scheen hem veel

XXII.
Vrede
met
Frankryk

(z) PONT. HEUTER. *Recum Austr. Libr. I. p. 103.*

(a) *Bl. 208.*

(b) REIGERSB. II. *Deel, bl. 303.*

(c) *Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 335, 341. DUCLOS Tom. II. p. 387. & suiv.*

FILIPS II.
1482.

te groot. De Vlaamingen dreeven 't stuk
egter voort. De Vredehandeling werdt te A-
trecht aangevangen: en terwyl zy duurde,
werden de Staaten der Nederlanden te Aalst
beschreeven (e). Holland en Zeeland hadden
hier ook hunne Afgevaardigden, die, nevens
de anderen, den Gemagtigden tot de Vrede-
handeling volmagt verleenden, den agtsten
van Wintermaand gedagtekend, om de Vre-
de, volgens het ontwerp der Vlaamingen, te
sluiten (f). Maximiliaan zag zig genoodzaakt,
hierin mede te stemmen (g), en de Vrede
werdt, op den drie-entwintigsten van Win-
termaand, te Atrecht getekend. „ Marga-
reet van Oostenryk, die nu omtrent drie
jaaren oud was, werdt aan den Daufyn Ka-
rel, die twaalf jaaren bereikte, ten Huwe-
lyk beloofd. Artois, het Graaffchap van
Bourgondie, Masconnois, Auxerrois, Sa-
lins, Bar-sur-Seine en Noyers werden haar
ten Bruidfchat afgestaan. Zy zou aan 't
Franfche Hof opgevoed, en 't Huwelyk,
zo dra zy haare jaaren hadt, voltrokken
worden. Van wege den Daufyn, werdt
haar een lyftogt van vyftigduizend ponden
tournois jaarlyks toegelegd. Zo Filips, haar
Broeder, zonder erfgenaamen overleedt,
zouden de Nederlanden en andere zyne
Heerlykheden op haar of haare nakomelin-
gen verfterven: doch deezen zouden moeten
belooven, de Landen, met naame Holland
en Zeeland, by hunne Vryheden, te zul-
len

(e) Chron. van 1481—1483. bl. 462.

(f) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 315.

(g) Preuves ubi supra p. 336—338.

„ len bewaaren. Voorts bedong men, dat PLATES II.
 „ *Willem van der Mark, Heer van Aren- 1482.*
 „ berg en de Luikenars van zynen aan-
 „ hang, met welken de Hertog thans in
 „ oorlog was, niet door den Koning zou-
 „ den mogen ondersteund worden. Ook zou
 „ hy den Utrechtschen geene hulp bewy-
 „ zen mogen: en zorg draagen, dat de In-
 „ gezetenen van Holland en Zeeland, onder
 „ anderen, in hunne Viscchery en Zeevaart,
 „ nergens bekommerd werden” (h). Het
 Vrede Verbond bevatte nog veele andere pun-
 ten, die wy, als niet tot ons oogmerk behoo-
 rende, voorbylaan. Het werdt, naderhand,
 niet slegts door Lodewyk en Maximiliaan;
 maar ook, door veele Edelen en Steden van
 wederzyde, plegtiglyk bekrachtigd. Onder de
 Edelen van Maximiliaans zyde, bevonden zig
 de Heeren van Veere en van Bréderode (i).
 De Atrechtse Vrede werdt, in Louwmaand
 des volgenden jaars, in Holland afgekondigd
 (k), en de jonge Bruid, kort hierna, naar
 Frankryk gezonden (l).

Maximiliaan was, in den Luikschen Kryg, XXIII.
 van welken, in 't Verbond van Atrecht, ge- Luiksche
 waagd werdt, ingewikkeld geworden, by ge- Oorlog.
 legenheid van het ombrengen van den Bis-
 schop van Luik, door Willem van der Mark,
 welk, op den dertigsten van Oogstmaand
 deezes jaars, geschied was. De Bischop
 Lodewyk van Bourbon, was een Oom van
 Moe-

(h) Voyez ce Traité d'Arras, dans les Preuves sur COMMINGE
 Tom. V. p. 272—324.

(i) Preuves sur COMMINGE Tom. V. p. 330.

(k) BALEN Dordr. bl. 798.

(l) AMELGARD. Libr. VII. Cap. 1.

FILIPS II. Moeders zyde van Vrouwe Maria geweest, 1482. De Hertog hadt hierop beslooten, den ontydigen dood zyns Ooms te wreken op Willem van der Mark, die zynen Zoon terstond tot Bischoep hadt doen verkiezen (*m*). Om trent en in Wynmaand, hadt hy Huy, Tongeren en Luik zelfs reeds bemagtigd, en den Zoon des Graaven van Hoorne met de Bischoepelyke waardigheid doen bekleeden. Doch na zyn vertrek, haalden de Luikenaars van der Mark wederom in, en de oorlog bleef duuren (*n*), tot in den aanvang des jaars 1484, wanneer, van der Mark, in eenen Veldslag, overwonnen, en, sedert, te Utrecht, onthald zynde, de Luikenaars genoodzaakt werden, Maximiliaan voor Voogd en Beschermer der Stad en des Lands van Luik te erkennen, en hem drieduizend guldens jaarlyks te betalen (*o*).

Nieuwe
beroerte
te U-
trecht.

Die van Utrecht hadden zig verbeeld, eenige hulp tegen de Hollanders van van der Mark, en de Luikenaars, te zullen erlangen: doch deezen kreegen t' huis de handen vol werks, en vergaten de Utrechtschen (*p*). Daarby hadden zy op onderstand uir Frankryk vasten staat gemaakt, waartoe hun nu, na 't sluiten der Vrede van Atrecht, ook alle hoop afgesneeden was (*q*). De oorlog begon derhalve elk in Utrecht te verveelen. De duurte der leevensmiddelen, die, door 't vernielen der Veld.

(*m*) AMELGARD. *Libr.* VI. *Cap.* 29, 30.

(*n*) CHRON. VAN 1481—1483 *bl.* 486.

(*o*) HARARI *Annal. Brab. Tom.* I. *p.* 460, 462. DUCLOS *Tom.* II. *p.* 378, 379.

(*p*) AMELGARD. *Libr.* VI. *Cap.* 29, 31.

(*q*) AMELGARD. *Libr.* VI. *Cap.* 31.

Veldgewassen, van tyd tot tyd, toenam, ver- FILIPPS II.
 oorzaakte ook veel gemors in de Stad (r). De 1482.
 Burggraaf van Montfoort zag zig dan genood-
 zaakt, met ernst, aan de Vrede te arbeiden.
 In Grasmaand des jaars 1483, eene vergade- 1483.
 ring belegd hebbende, op eenen tyd, dat En-
 gelbert van Kleef naar zyn Land gekeerd, en
 de meeste Ruiters om hout ter Stad uit ge-
 toogen waren, werdt hy en de zynen, door
 eenen hoop van twintig of vyf-entwintig Bur-
 gers, die met veel getier om vrede riepen,
 in 't Kapittel-Huis, alwaar de vergadering be-
 legd was, geflooten. De Burgers, wier getal
 vast aanwies, raakten met eenig Paardenvolk,
 toen *reizige Ruiters* genoemd, handgemeen, en
 behielden de overhand. 't Kapittel-huis werdt
 egter opgeslaagen: doch Montfoort en de ande-
 ren kwamen zo dra niet op straat, of zy werden
 gevangen genomen. Toen waren de Burgers
 meester. Men zondt terstond bode op bode
 naar den Bisfchop, op dat hy spoedig in de Stad
 kwame. Ook kwam hy terstond, verzeld van
 de ballingen, tot omtrent twintig of dertig in
 getal. Zyn gansche floet bestondt in omtrent
 driehonderd man te voet en vyf-endertig te
 paarde. Men liet hem egter niet binnen, voor
 dat de ballingen, welken hy by zig hadt, *Oer-*
vede gedaan, dat is, plegtiglyk gezworeen
 hadden, dat zy niemant om hun uitzyn mis-
 doen zouden. De Bisfchop begaf zig terstond
 naar 't Hof (s); en tradt eerlang met den gevan-
 gen Burggraave van Montfoort in onderhan-
 de-

(r) AMELGARD. *Libr.* VII. *Cap.* 5.
 (s) CHRON. VAN 1411—1483. *bl.* 496—500.

FILIPS II.
1483.

deling, die, om zyne vryheid te bekomen, be-
looven moest, dat hy den Bisfchop zyne Stad
Montfoort in handen zou doen ftellen. Dit
volgde egter niet, alzo de Hollanders, die
Montfoort ondertusfchen belegerd hielden,
de plaats voor zig zelve begeerden, van zins
dezelve ten gronde toe te flegten (t). De
Burggraaf bleef dan nog in Utrecht gevangen.
Ondertusfchen werdt de Stad, op den agtften
van Bloei maand, verrast, door Engelbert van
Kleeve en *Hendrik van Nyveld* (u), Zusters
Zoon des Burggraafs. Deeze en de andere
gevangenen werden toen terftond in vryheid
gefteld, en de Bisfchop zelf in verzekering
genomen. Men vindt, tot lof van de Kleef-
fchen, aangetekend, dat zy zig, in deeze
overrompeling, van moord en plondering ont-
hielden: waarvan de Schryver, dien wy hier
volgen, by ondervinding kon oordeelen, alzo
hy zig, ten deezen tyde, in perfoon, te U-
trecht bevondt (v). Doch deeze omkeering
bragt de duurte der Ieevensmiddelen wederom
in de Stad, die, gedurende den korten tyd,
welken de Bisfchop in dezelve meester geweest
was, door toevoer van buiten, begon te ver-
minderen. 't Beleg van Montfoort werdt,
kort hierna, opgebroken (w).

Maximi-
liaan be-
legert
Utrecht.

Maximiliaan, wien, omtrent deezen tyd,
door Keizer Fredrik den III, zynen Vader,
den titel van *Aartshertog*, in ftede van *Her-*
tog

(t) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 5.*

(u) Act. Ultraj. ap. MATTHÆUM ad *Res. Amorf. Scipit.*
p. 322.

(v) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 6.*

(w) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 6.*

-tog van Oostenryk, opgedraagen was, verneemende hoe 't in Utrecht geschapen stondt, besloot eindelyk de belofte, den Hollanderen, by zyne inhuldiging gedaan, te voltrekken, ten van den Utrechtschen Kryg, door het bevoegden der Stad, een einde te maaken. Zelf in Holland gekomen, stelde hy zig aan 't hoofd van een Leger van twaalfduizend Knechten en tweeduizend Ruiters, en sloeg het Beleg voor Utrecht. Hy bestormde de Stad heviglyk, omtrent de Witte Vrouwen Poort, alwaar hy een groote bres in den muur schoot. Engelbert van Kleef en Jan van Montfoort, bedugt voor de verovering der Stad, verwierven vrygeleide van Maximiliaan, en traden met hem in onderhandeling over een Verdrag. Men kwam haast overeen. Alleenlyk maakte Montfoort zwaarigheid om eenige Voorwaarden toe te staan, die tot bezwaarnis der Burgerye dienden, en begeerde hiervan, voor 't sluiten, verslag te doen. Doch hy was nauwlyks te rug gekeerd, of Maximiliaans Krygsvolk trok, door de bresse by de Witte Vrouwen Poort, ter Stad in. De Aarts-hertog, hiertoe geenen last gegeven hebbende, beval hun te rug te keeren. Men zegt zelf, dat hy een' of twee van de stoutsten, met eigen' hand doorfak, en twee anderen deedt ophangen. Ondertuschen fremde dit toeval de Vredehandeling. Montfoort keerde niet wederom naar 't Leger, alwaar, Engelbert van Kleef en de Burgemeester Gerard van Zoudenbach, gebleeven zynde, door den Aartshertog, vastgehouden werden. De belegerden stopten de bres in den muur, en

FILIPS II.
 1483.

FILIPS II. stelden zig in staat, om de aanvallen der Hol-
 1483. landeren moediglyk af te keeren Joost van
 De Stad- Lalaing, Stadhouder van Holland, bezig om
 houder de Voorstad buiten de Amsterdamsche Poort
 Lalaing te bemagtigen, werdt, in eenen uitval der
 sneuvelt. belegerden, doodgeschooten. De Voorstad
 werdt egter overweldigd en geslegt. Toen
 deedt de Aartshertog de Poort en Wallen zo
 hevig beschieten, dat de Ruiters en Burgers
 beide, geheellyk t' einde raad, den Burggraaf
 van Montfoort dwongen, andemaal, met
 Maximiliaan, in onderhandeling te treden
 (x). De Aartsbischop van Gran en de Hertog
 van Gulik en Berg, Keizerlyke Gezanten aan
 Maximiliaan, bevonden zig, ten deezen tyde,
 in 't Leger. De Utrechtschen bewoogen hen,
 door geschenken, om een Verdrag voor hun
 te bemiddelen. De Stad werdt, na een be-
 leg van ruim twee maanden, overgegeven op

XXIV. den zevenden van Herfstmaand (y). Het Ver-
 Utrecht drag was reeds op den derden geslooten. De
 gaat o- voorwaarden, van welken egter naauwlyks
 ver by iets naargekomen werdt, liepen op deezen zin:
 verdrag. „ De Stad moest Maximiliaan *eerlyke* en *voor-*
 „ *deelige* betering doen: de *eerlyke* zou hierin
 „ bestaan, dat de Regeering, de gezwooren'
 „ Oudermans, en tagtig van de voornaamste
 „ Burgers den Aartshertoge, in 't Leger,
 „ blootshoofds en op de knieën, vergiffenis
 „ van 't misdreevene verzoeken, en, op ver-
 „ beurte van hunne goederen, in Holland,
 „ Zeeland en Friesland gelegen, belooven

„ zou-

(x) AMELGARDI *Libr. VII. Cap. 7.*

(y) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 8.*

„ zouden, nimmer iets tegen dit Verdrag te FILIPS II
 „ onderneemen. Voorts zou de Geestelykheid 1483.
 „ Maximiliaan, volgens gewoonte, inhaalen;
 „ na dat al 't vreemd Krygsvolk ter Stad uit
 „ getrokken zou zyn. En ter gedagtenisse
 „ zyner intrede, zou de Wet, voortaan, jaar-
 „ lyks, op den zevenden van Herfstmaand, ver-
 „ anderd worden. Voor de *voordeelige* bete-
 „ ring, zou de Stad Utrecht en 't Land van
 „ Montfoort, hem twintigduizend Rynsche
 „ guldens, in twee reizen, opbrengen. De
 „ muur, die in 't beleg weggestormd was,
 „ zou niet wederom mogen hermaakt wor-
 „ den, zonder verlof der Hollandse Graa-
 „ ven in der tyd: en men zou daarenboven
 „ nog tien *Glavien* van den muur, ter plaats
 „ daar 't de Aartshertog goedvondt, af bree-
 „ ken. Alle schulden, door de Stad, in Hol-
 „ land, gemaakt, zouden betaald moeten
 „ worden. Het Verdrag, in 't jaar 1439,
 „ tusfchen Hertoge Filips en Bifchop Ru-
 „ dolf, geflooten, zou in kragt blyven. Maxi-
 „ miliaan zou, voortaan, als *Weereldlyke Voogd*
 „ *der Stad Utrecht*, erkend worden, behoudens
 „ de Voorregten der Stad. Alle ballingen
 „ zouden vryelyk wederom inkomen, uit-
 „ genomen den Burgemeester Zoudenbach.
 „ Voorts zou alle vyandschap volkomenlyk
 „ verzoend, en de Burggraaf van Mont-
 „ foort ook in deezen Zoen begreepen zyn,
 „ en in 't bezit zyner goederen hersteld wor-
 „ den (z).”

Maxi-

(z) Zie deezen Zoen agter Lois Chiron. bl. 330. en by MAT-
THEUS ad Res. Amorf. Script. p. 329.

FILIPS II.
1483.

Maximiliaan deedt zyne intrede te Utrecht met veel staatsie. Hy bleef 'er eenigen tyd met zyn Krygsvolk, uit Franschen, Spanjaards, Duitschers en Nederlanders bestaande; doch deeze verschillende Volken waren zo niet in rugt te houden, of daar viel, van tyd tot tyd, eenige wanorde onder hen voor: waarom de Aartshertog de vræemde Knegten afbetaalde, en vertrekken liet (a). De Bisshop van Utrecht, die gevangkelyk naar Amersfoort was gevoerd, werdt, na 't bemagtigen dier Stad, in zynen zetel, hersteld (b). Maximiliaan stelde, als Weereldlyke Voogd, Fredrik van Egmond, Heere van Ysfelstein, tot Stadhouder van Utrecht: waarna hy, naar Brabant, te rug keerde (c). De ballingen keerden allengskens in Utrecht weder; doch te Amersfoort werden 'er nog verscheiden' buiten gehouden, die, eenige Utrechtsche Knegten, geleid door Jan van Wasenaar, te hulp genomen hebbende, op den twee-entwintigsten van Louwmaand des jaars 1484, terwyl de grachten vast toegevrooren lagen, den muur beklommen, binnen, en wederom in 't verlooren bewind raakten. By deeze gelegenheid, werdt *Gerard van Voorne*, die, onder Reyer van Broekhuizen, Leiden hadt helpen beklommen, gevat, naar den Haage gevoerd, en aldaar eerlang onthoofd (d). De Burgemeester Zoudenbach stierf, kort hierna, op 't Slot te Schoonhoven, alwaar hy gevangen ge-

(a) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 8.*

(b) *Preuves sur COMMINES, Tom. V. p. 355, 356.*

(c) HEDA *p. 297.*

(d) *Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 56.*

gehouden werdt. Engelbert van Kleeve, die naar Gouda gevoerd was, werdt, eerlang geflaakt, en keerde naar zyn Vaderland terug (e). FILIPUS II.
1483.

Kort voor het overgaan van Utrecht, overleedt Lodewyk de XI, Koning van Frankryk, op den dertigften van Oogstmaand. De Daufyn volgde hem op, onder den naam van *Karel den VIII*. Margareet van Oostenryk hadt, op den tweeden van Zomermaand, haare intrede te Parys gedaan. Op den drie entwintigften, was de ondertrouw met den tegenwoordigen Koning, plegtiglyk gefchied (f). De Vlaamingen, die dit Huwelyk meest voortgezet hadden, vleiden zig reeds met de hoop van hunne Prinſes op den Troon van Frankryk te zien. Doch de uitkomst heeft hunne verwagting bedroogen. Maximiliaan zelf deedt, terftondt na de dood van Lodewyk den XI, zyn best, om de Atrechtſche Vrede, ten minften in zo verre, te doen vernietigen, dat hy niet gehouden werdt, zyne Dogter zulk eene aanzienlyke Bruidſchat af te ſtaan (g). Ook veranderden de inzigten van het Franſche Hof door den tyd: waarom men, na verloop van eenige jaaren, beſloot, Margareet haaren Vader wederom t' huis te zenden. Wy zullen hier na gelegenheid hebben, om hiervan nog iets aan te tekenen.

De Aartshertog werdt nu, alomme in de XXV. Nederlanden, als wettige Voogd zyns Zoons, gehoorzaamd, uitgenomen in Vlaandſche Oorlog in de Vlaanderen.

(e) Groote Chron. *Diyſ*. XXXI. Cap. 54.

(f) DUCLOS *Tom.* II. p. 493.

(g) *Preuves ſur COMMINES Tom.* V. p. 333, 358, 361, 365.

FILIPS II. deren (*h*). De jonge Filips bleef in bewaarin-
 1483. ge der Gentenaaren, en 't Graaffschap werdt
 geregeerd, door eenige voornaame Neder-
 landfche Edelen (*i*). De tweedragt, die, hier
 uit, tusfchen Maximiliaan en de Vlaamingen,
 ontftondt, werdt, door het Fransche Hof,
 gevoed. *Meyrouw van Beaujeu*, Regente van
 Frankryk, gedurende de minderjaarigheid
 van Karel den VIII, haaren Broeder, floot
 een heimelyk Verbond met de Vlaamingen,
 by welk hun en hunnen Graave Filips alle on-
 derftand beloofd werdt. Zy bediende zig van
 den Heer *d' Esguerdes*, om den twist in Vlaan-
 deren leevendig te houden. Men wil zelfs,
 dat d'Esguerdes eens te Gend was geweest,
 met voorneemen, om den jongen Graaf te
 ligten, en naar Frankryk te voeren (*k*): 't
 welk egter van geen gevolg geweest was.

Maximiliaan was dan zo dra niet van den U-
 trechtschen Kryg ontslaagen, of hy maakte
 zig gereed om de Vlaamingen, met geweld,
 te doen buigen, en de Gentenaars, in 't by-
 zonder, te noodzaaken, om hem zynen Zoon,
 Filips, wederom in handen te stellen. Te
 Mechelen, een Leger verzameld hebbende,
 maakte hy zig, in 't jaar 1484, eerst van
 Dendermonde en wat laater van Oudenaarden
 meester. Ook liet hy 't Land van Waas, door
 zyn Krygsvolk, afloopen (*l*). In 't Land van
 Kadzand, deedt hy ook veele schade. Die van
 Sluis flaken, daarentegen, omtrent deezen
 tyd

1484.

Die van
 Sluis val-
 len in
 Zeeland.

(*h*) *Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 356.*

(*i*) *DE LA MARCHÉ Livr. II. Ch. XI. p. 624.*

(*k*) *DANIEL Tom. VI. p. 597.*

(*l*) *DE LA MARCHÉ Livr. II. Ch. XI. p. 624, 627, 628.*

tyd, met kleine vaartuigen, geduuriglyk naar FILIPS II. Zeeland over, vielen in fommige Eilanden, 1484. en plonderden dezelve (*m*).

Gedurende deeze onlusten, werdt JAN Jan van VAN EGMOND, op 't sterk aanhouden der Egmond Kabbeljaauwschen, in de plaats van Joost van wordt Lalaing, met het Stadhouderschap van Hol- Stadhou- land, begiftigd (*n*). Hy hadt zig, door het De Heer- bemagtigen van Dordrecht en Hoorn, en door lykheid andere diensten, zeer bemind gemaakt by den van Eg- Aartshertog: die, toen hy, hierna, in 't jaar mond 1486, tot Roomsch Koning verheeven was. tot een de Heerlykheid van Egmond, met den titel Graaf- van *Graaffschap*, vereerde; de Heerlykheid schapver- van Purmerende met haar toebehooren, voor heeven. altoos, met het Graaffschap van Egmond ver- eenigende (*o*).

Op den vyf-entwintigsten van Herfstmaand XXVI. deezes jaars 1484, werdt, te Antwerpen, het Verbond Verbond van Koophandel vernieuwd, tusfchen van de Nederlanden, die Maximiliaan voor Voogd Koop- erkenden, en Engeland, alwaar onlangs ge- handel wigrige veranderingen voorgevallen waren. E- met En- duard de IV, op den negenden van Gras- geland. maand des jaars 1483, overleeden zynde, liet de Kroon zynen jongen Zoon *Eduard den V.* na. Richard, Hertog van Glochester, Broeder van Eduard den IV, hadt zig, terstond, van den Perfoon des jongen Konings weeten te verze- keren, en was, in eene aanzienlyke Verga- de.

(*m*) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 303, 304.

(*n*) VELIUS Hoorn, bl. 141.

(*o*) Diplom. Maximiliani apud BOCKENBERG. Dynast. Egmond. p. 147. & apud MARÆUM DONAT. Belg. Libr. I. Cap. CLIII, p. 463. Tom. I. Oper. Diplom.

FILIPS II. 1484. dering van Ryks Grooten, tot *Beschermer van den Koning en het Koningryk* verklaard. Doch 't leedt niet lang, of hy werdt, onder den naam van *Richard den III*, voor Koning uitgeroepen. Eduard de V. en *Richard Hertog van York*, zyn Broeder, werden heimelyk van kant geholpen, en Richard de III. bediende zig van allerlei wegen, om 't verkreegen bewind te behouden, en de Kroon, in 't Huis van York, erfelyk te maaken. Met hem werdt het Verbond van Koophandel vernieuwd, van welk wy gesproken hebben, en 't welk, terstond, te Dordrecht, te Middelburg, en in andere Nederlandsche Havens afgekondigd werdt. De Vlaamingen slooten, ten zelfden tyde, ook een Verbond van Koophandel met Richard den III, op den naam van Filips, Hertoge van Bourgondie en Graave van Vlaanderen (p). Doch Richard maakte zig eerlang zo gehaat, dat eenige Grooten, *Henrik, Graaf van Richemont*, den eenigsten, die uit het Huis van Lankaster, welk, voor het Huis van York, den Engelschen Troon bekleed hadt, nog overgebleeven was, uit Bretagne ontbooden. Henrik, in 't Land van Walles aangekomen zynde, kreeg haast zo veel aanhang, dat hy Richard den twee-entwintigsten van Oogstmaand des jaars 1485, slag leverde en overwon. Men vondt Richards lyk, sedert, geheel bebloed en met slyk bedekt, onder de dooden. Terstond hier na, werdt de Graaf van Richemont, onder den naam van *Henrik den VII*, voor Koning uit-

(p) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 148, 155, 155.

uitgeroepen, en twee maanden laater ge- Philip II.
kroond (q). 1484.

De vyandelykheden tusfchen den Aartshertog en de Vlaamingen duurden nog. Die van Sluis overrompelden, op den zestienden van Bloei maand des jaars 1485, de Stad Vlisfingen, met eenige Roeibarken. De Schout Die van Sluis ver- rasfen Vlisfin- gen. 1485.
Wouter van Domburg werdt, by deeze gelegenheid, in de *Sacristie*, doodgeslaagen, en de Stad leëg geplonderd. De vyanden sleepten eenen geweldigen buit naar Sluis te rug. Na deezen, werdt Vlisfingen, welk tot dien tyd onbewald geweest was, om voor diergelyke overvallen beveiligd te zyn, met muuren en poorten gesterkt (r). Sluis viel, kort hierna, den Aartshertoge in handen. Brugge verzoende zig eerlang met hem. Zelfs Gend, op den agtften van Hooimaand. De jonge Graaf werdt zynen Vader overgeleverd, en naar Brussel geleid (s). 't Schynt dat de Gentenaars, geen en genoegzaamen onderstand uit Frankryk krygende, en in hunnen handel veel te lyden hebbende, eindelyk den oorlog moede geworden waren.

Maximiliaan, verneemende, dat de Ryksvorsten, te Frankfort, byeen stonden te komen, om eenen Roomsche-Koning te verkiezen, begaf zig, in den aanvang des volgen- den jaars, derwaards, en werdt, den zestienden van Sprokkelmaand, met eenpaarige stem- XXVII. Maximiliaan wordt Roomsche Koning. 1486.
men,

(q) RAPIN Tom. IV. p. 309, 313, 321, 324, 341, 345, 366, 368, 371, 373, 381, 387.

(r) REIGERSB. II. Deel, bl. 311.

(s) DE LA MARCHE Livr. II. Ch. XI. p. 629. Ch. XII. p. 630-635.

FILIPS II.
1486.

men, verheeven tot deeze waardigheid (t): aan welke, ten deezen tyde, het algemeen Stedehouderschap des Ryks, in afwezenheid des Keizers, verknogt was. Ook volgde de Roomsche-Koning den Keizer altoos op; zonder dat de Keurvorsten, tot eene nieuwe verkiezing, behoeften te komen. Eenige Hollandfche en Geldersche Edelen hadden de plegtigheid deezer verkiezinge bygewoond. Onder welken waren Walraven van Brederode, *Willem van Egmond*, Fredrik van Egmond, *Floris van Ysfelstein* en *Gysbrecht van Bronkhorst*. Ook hadt Maximiliaan den jongen Karel van Gelder derwaards gebragt (u), die, nevens Brederode, Bronkhorst en Willem van Egmond, na dat de Roomsche-Koning, op den negenden van Grasmaand, te Aken, gekroond was, van hem Ridder geslaagen werdt (v). Van Aken, trok hy, over Holland, naar Brabant te rug, wordende alomme, met naame te Dordrecht, alwaar hy ook nog eenige Hollandfche Edelen Ridder sloeg (w), met veele tekenen van vreugde, ingehaald.

Oorlog
met
Frankryk

Voor 't einde van dit jaar, ontstondt 'er op nieuws een Oorlog, tusfchen de Nederlanden en Frankryk. Maximiliaan, gestoord op het Fransche Hof, om het heimelyk Verdrag met de Vlaamingen, en den onderstand, aan dezelve beweezen, hadt zig, in 't jaar 1485, in een Verbond begeven met Lodewyk, Hertog

(t) Elect. Maxim. Reg. in FREHERI Rerum Germ. Script. Tom. III. p. 17.

(u) Elect. *ubi supra*, p. 18, 19.

(v) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Capit. LXXVI. bl. 739, 740.*

(w) BALEN Dordt. *bl. 799.*

ge van Orleans, die, t' onvrede, dat men hem geen deel aan de Regeeringe gaf, het Hof verlaaten hadt, en den Koning, in Bretagne iets euvels brouwde. De Hertog van Bretagne was mede in dit Verbond getreden: van welk men niet dan eenen burgerlyken en uitheemschen oorlog te gelyk wagten kon. Maximiliaan begon de vyandelykheden in Artois. Petit Salezar, Bevelhebber van Douai, bemagtigde Terouanne. Mortagne werdt ook ingenomen. Het Leger des Roomsche Konings, tien of twaalfduizend man sterk, liep de grenzen van Pikardye af. Doch alzo Maximiliaan gebrek aan geld hadt, om het Krygsvolk te betaalen, scheidde zyn Leger, zonder iets van belang meer uitgeregt te hebben. Het Fransche Hof nam ook zulke maatregels, dat de verbindtenis der Hertogen van Bretagne en Orleans weinig nadeel deedt. Terouanne werdt, in 't volgende jaar, wederom herwonnen. Ook sloegen de Franschen het Nederlandsche Leger by Bethune. Karel van Egmond, Zoon van Adolf, Hertog van Gelder, werdt, in deezen slag, door de Franschen, gevangen genomen. Men tradt toen over eene Vrede in eene onderhandeling, die eenen geruimen tyd duurde (x).

FILIPS II.
1486.

Karel van Gelder, door de Franschen, gevangen.

De oorlog ter Zee was, tot hiertoe, in Holland, in Zeeland, en in eenige andere Nederlanden, op geenen vasten voet, gevoerd geweest. Byzondere Steden en byzondere Perfoonen zelfs rustren Schepen ter Kaap uit, en dedden den vyand niet alleen, maar, of uit

XXVIII.
Nieuwe orde op de Admiraliteit, hier te Lande.

on-

(x) DANIEL Tom. V. p. 608, 613, 614, 622, 626.

FILIPS II. tyd, op den ouden voet, beftierd geworden
1487. zyn.

XXIX. Het volgende jaar 1488 bragt merkwaardige
Onlusten veranderingen voort, in de Nederlanden, met
in Vlaan- naame in Vlaanderen en in Holland. Ma-
deren. ximiliaan hadt *Adriaan de Vilain, Heer van*
Rasfinghem, een' der voornaamfte hoofden
van de jongfte Gendfche beroerte, uit Kort-
ryk doen ligten, en te Vilvoorden in hegte-
tenis doen zetten. Doch Rasfinghem, eer-
lang ontfnapt zynde, was te Gend weder ge-
keerd, en blies daar 't volk de ooren zo vol
van de gebreken der tegenwoordige Regee-
ringe, dat 'er een volkomen opftand uit rees (b).
Brugge, alwaar de Roomsche Koning zig thans
bevondt, was 't genoegzaam eens met de Gen-
tenaars. Men wilde het Land van vreemd
Krygsvolk gezuiverd en de Ampten aan In-
boorlingen gegeven hebben. Ook ftondt het
der Gemeente geweldig tegen, dat men, in
Vlaanderen, onlangs, eene ongewoone ver-
1488. andering in de munt gemaakt hadt. Deeze en
andere bezwaarniffen werden den Roomsche
Koning, in Louwmaand, te Brugge, voorge-
houden, zonder dat 'er eenige verbetering op
volgde. Maximiliaan poogde zig zelfs door
zyne Ruiters van Brugge te verzekeren: 't welk
die van Brugge dermaate verbitterde, dat zy
hem en eenigen zyner Raaden, in Sprokkel-
maand, in hegtenis namen (c). Hierop volg-
de 't verzetten van de Wet der Stad. Te Gend,
te Brugge en in de Vlaamsche Steden, die 't
met

(b) PONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. II. p. 135, 136.

(c) PONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. III. p. 139, 140.

met deezen hielden , werden de gemeene zaaken des Graaffschaps alleen op den naam van den jongen Filips bestierd. Het Fransche Hof stookte 't vuur der oneenigheid , zendende den Gentenaaren eenige manschap te hulpe. *Pieter Langhals* , Schout te Brugge , werdt , nevens andere gevangenen , openlyk onthalsd. De Hollanders en Zeeuwen hadden zyn vonnis helpen doorzetten : alzo men hier hielt , dat hy Maximiliaan bewoogen hadt , om te verklaaren , dat voortaan , de Leenen , in Holland en Zeeland , niet op de vrouwen versterven konden ; maar , by gebrek van manlyk oir , aan 's Vorsten Tafel vervallen moesten (d). Midlerwyl waren de Staaten der meeste Nederlanden , met naame die van Holland en Zeeland , te Gend vergaderd , om de vryheid des Roomsche-Konings , onder goede voorwaarden , te verwerven. Zeeland , als meest van de Vlaamingen te lyden hebbende , haakte sterkst naar de vrede. Eindelyk , flooten de Staaten , op den eersten van Bloemaand , een nieuw Verbond van Vereeniging , welk duuren zou , tot op de meerderjaargheid van den jongen Filips. Men stelde , by dit Verbond , vast „ dat Vlaanderen , door „ Filips , onder de voogdyschap der Heeren „ van zynen bloede en van den Raade , ge- „ regeerd zou worden : en dat Maximiliaan „ het bewind der andere Nederlanden heb- „ ben zou.” Voorts beloofde men „ de A- „ trechtsche Vrede van den jaare 1482 te „ zullen onderhouden : en op het voortzetten

FILIPS II.
1488.

(d) DESPARES Chron. van Vhanderen M. 5.

„ VAN

FILIPS II. „ van den gemeenen Koophandel, door het
 1488. „ maatigen der tollén en de eenpaarigheid in
 „ de Munte, agt te geeven.” Eindelyk stel-
 de men vast „ voortaan, jaarlyks, in Wyn-
 „ maand, eene algemeene Vergadering der
 „ Staaten van de Nederlanden te zullen hou-
 „ den, in eene der Steden van Brabant,
 „ Vlaanderen of Henegouwen, om, op de-
 „ zelve, voor den gemeenen welstand zorg
 „ te draagen.” Het Verbond werdt, door
 Filips naaste en aanzienlykste maagen van moe-
 ders zyde, en onder deezen, door Bisfchop
 David van Utrecht, bezegeld (e). Maximiliaan bevestigde de voornaamste punten van
 dit Verbond, by plegtigen eede, op den
 zestienden van Bloeiimaand. In 't byzonder,
 deedt hy afstand van 't bewind over Vlaan-
 deren, geduurende de minderjaargheid zyns
 Zoons. Ook beloofde hy „ de vreemde Kneg-
 „ ten, binnen vier dagen, uit Vlaanderen,
 „ en binnen agt, uit alle de Nederlanden, te
 „ zullen doen vertrekken.” Men stelde hem,
 hierop, terstond, in vryheid; mids dat Baltha-
 zar van Volkestein en de Graaf van Hanau, te
 Brugge, en Filips van Kleef, te Gend, als
 borgen voor het onderhouden des Verdrags
 van zyne zyde, in gyzeling bleeven. Maximiliaan beloofde, dit Verdrag, door alle de Ne-
 derlanden, te zullen doen bezegelen. Ook
 vindt men, dat zulks, door Gemagtigden
 van Brabant, Vlaanderen, Henegouwen,
 Zeeland en Namen, geschied is (f).

Dus

(e) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 201.

(f) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 203.

Dus scheen Vlaanderen in rust te zullen geraaken. Doch de hoop hiertoe verdween haast. Keizer Fredrik de III, kennis van de gevangenis zyns Zoons gekreegen hebbende, hadt terstond een aanzienlyk Leger op de been gebragt, om hem te verlossen. *Albrecht, Hertog van Saxen*, een streng en dapper Veldoverste, trok, met de voorhoede vooruit, naar Vlaanderen. En Maximiliaan kreeg zo dra geene kennis van de nadering des Keizerlyken Legers, of hy waande langer niet, aan het pas geslooten Verdrag, verbonden te zyn (g). Gend, door de Keizerschen, met een beleg gedreigd, zocht zig van Sluis, vanwaar de Stad haaren toevoer kreeg, te verzekeren. Doch de Regeering, schoon anders de zyde der Vlaamingen tegen Maximiliaan gehouden hebbende, verklaarde nu onzydig te willen blyven, en hieldt de Gendfche bezetting buiten: verdryvende egter, ten zelfden tyde, allen, die den jongen Filips geene trouwe zweeren wilden. De wederzydsche vyandelykheden begonden op nieuws. Gend werdt, door Keizer Fredrik, belegerd, die zig egter genoodzaakt zag, de Stad, in Hooimaand, te verlaaten. De Gentenaars hadden dit geluk te danken aan 't beleid van Maximiliaans Gyzelaar, Filips van Kleef, die, zig, voor de onderhouding des jongsten Verdrags, welk hy oordeelde door Maximiliaan gefchonden te zyn, tot borg gesteld hebbende, en nu, door de Stad, tot Beschermer ver-

(g) Zie zynen Brief by BOXHORN op REIGERS. I. Deel n. 318.

FILIPS II. verkooren zynde, al zyn vermogen in 't werk
 1488. stelde, om de zaak der Vlaamingen voor te
 staan (*h*). Ook werdt hy, hierom, sedert,
 door den Keizer, in den Ryksban gedaan. Doch
 dit verbitterde hem te meer. Hy overviel en
 bemagtigde, na dien tyd, verscheiden' Plaat-
 sen in Brabant en Vlaanderen. Zelfs viel hem
 Brussel in handen (*i*). Ook bediende hy zig,
 onder anderen, van de bezetting van Sluis,
 welk zig allengskens openlyker tegen Maxi-
 miliaan begon te verklaaren, om 't platte
 Land af te loopen (*k*). De Keizer, bespeuren-
 de, dat zyne tegenwoordigheid zynen Zoon
 weinig dienst deedt, liet den Hertog van Sa-
 xen, met een Leger Duitschers, in de Neder-
 landen, en keerde, in Wynmaand, naar
 Duitschland te rug.

Sluis ver-
 klaart zig
 openlyk
 tegen
 Maximi-
 liaan.

XXX. De Vlaamsche tweespalt bragt de Holland-
 DeHoek- sche Hoekschen tot omzien: en deedt hen over-
 scken leggen, of 'er niet eenig voordeel voor hun
 zoeken uit te haalen ware. Na dat zy, in 't jaar 1483,
 hun Utrecht hadden moeten ruimen, hadden zy,
 voordeel hier en daar, omgezworven, zonder zig er-
 te doen, gens te kunnen vestigen. Kans, om eenige Stad
 met de in Holland in te neemen, was 'er niet, zolang
 beroer- zy geene gelegenheid hadden, om, digt aan
 ten in de grenzen, volk te verzamelen, en te water
 Vlaande- of te lande in Holland te vallen. Deeze gele-
 ren. genheid ontbrak hun, sedert het bemagtigen
 van Utrecht. Doch kort na 't uitbersten der
 Vlaamsche beroerte, hadden zy 't oog op
 Sluis in Vlaanderen geworpen; vanwaar zy
 hun-

(*h*) DESPARES Chron. van Vlaanderen M. S.

(*i*) HARÆUS Annal. Brab. Tom. I. p. 477.

(*k*) DESPARES Chron. van Vlaand. M. S.

hunnen partyen, te water, afbreuk doen, en lichtelyk volk byeen brengen konden, tot het onderneemen van eenigen aanslag in Holland. Philips II. 1488.
 Filips van Kleef, die, sedert, te Sluis 't hoog bevel voerde, was hun gunstig, en niet minder dan zy op Maximiliaan en de tegenwoordige Regeeringe gebeeten. Met deezen maaken zy dan een verding, volgens welk hun te Sluis vry verblyf en gelegenheid gegund werdt, om Volk en Vaartuigen byeen te brengen (l).

Jonkheer *Frans van Brederode*, Broeder van Frans van Walraven, een jongeling van twee-entwintig Brederode wordt jaaren (1), was, in 't jaar 1478, door zyne tot Hoofd Moeder, Jolande, op de Leuvensche Hooge der Schoule besteld (m): en hadt 'er nu omtrent Hoek- tien jaaren gesleeten, toen hem, in Grasmaand schen deezes jaars, door eenige voornaame Hoek- verkooren, fchen, het opperbevel over de voorgenomen Krygstogten opgedraagen werdt (n). 't Was niet vreemd, dat de Hoekschen eenen Heer uit den Huize van Brederode tot hun Hoofd verkooren; doch 't mag met reden vreemd schynen, dat zy zynen ouder' Broeder, Walraven, voorby gingen. Men zou mogen agten, dat deeze de gunst des Roomsch-Konings, die

(l) Jonker Franses Oorlog, bl. 72.

(m) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXXIII. bl. 733.

(n) Jonker Franses Oorlog, bl. 74.

(1) In *Jonker Franses Oorlog*, bl. 73. lees ik, dat hy, op den een-entwintigsten van Lentemaand des jaars 1466, gebooren was. Doch JOANN. A LEYDIS (*van de Heeren van Brederode*, Cap. XLIX. bl. 644. en Cap. LXVIII. bl. 721.) stelt zyne geboorte, op den vierden van Sprokkelmaand.

FILIPS II. die hem onlangs Ridder gellaagen hadt, thans
 1488. te zeer zogt. Ook blykt, van elders, dat Wal-
 raven zig, omtrent deezen tyd, nu en dan,
 ten Hove ophielddt (o). Doch de voornaam-
 ste reden, waarom hy niet verkooren werdt,
 was, buiten twyfel, dat hy, wegens het in-
 neemen van Viane door de Utrechtschen (p),
 nog niet met den Burggraave van Montfoort
 verzoend was: 't welk eerst, in Herfstmaand
 deezes jaars, gelukte (q). Jonkheer Frans,
 voorwendende, de wapenen, alleenlyk, te
 voeren, ten dienste van den jongen Filips,
 dien men, in 't gemeen, *Philippe Monsieur* noem-
 de (r), begaf zig, terstond, naar Sluis, thans
 de algemeene verblyfsplaats der Hoekschen, en
 der Vlaamsche ballingen. Van daar schuimde
 hy, langs de Vlaamsche en Zeeuwsche stroomen,
 op de Hollandsche Koopvaardyschepen, en
 bemagtigde, gedurende deezen Zomer, ver-
 scheiden Vaartuigen der Leidenaaren, met
 Wolle en Schaapenvellen geladen. Doch in
 den Herfst bragt hy eene Vloot van agt en-
 veertig Schepen in gereedheid, bemande dezelve
 met omtrent tweeduizend Hollanders en Vlaam-
 mingen, en zeilde, den agttienden van Slagt-
 maand, door een onbevaaren Diep, sedert,
 naar hem, *Jonker Fransens Gat* genoemd, naar
 den mond der Maaze. De toeleg was, Rot-
 terdam te bemagtigen. Doch alzo men, met
 de Vloot, niet verder dan voor Delftshaven
 komen kon, doordien de Maas hier toege-
 vroomt.

Zeilt,
 door een
 nieuw
 Diep,
*Jonker
 Fransens
 Gat* ge-
 noemd,

(o) *Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 330.*

(p) Zie hier voor, bl. 205.

(q) *Jonker Fransens Oorl. Bylagen, bl. 314.*

(r) *Crimineel Sermentieboek, gequot. C. 7. 21.*

vrooren lag, stapte Brederode, met agthon-^{FILIPS II.}
 derd-envyftig man, aan land, trekkende ^{1788.}
 langs den Schiedamschen dyk, regt op Rot-
 terdam aan. De Schiedamsche Poort werd
 door eenigen, die over de bevrooren' graft ^{en be-}
 den muur beklommen, wel haast overweldigd. ^{magtigt}
 Brederode, met de overige manschap, binnen ^{Rotter-}
 gelaaten zynde, maakte zig, des nagts na ^{dam.}
 den negentienden van Slagmaand, in een
 oogeblik, van de gantsche Stad meester,
 zonder dat men van iemand gewaagd vindt,
 die, by deeze overrompeling, het leeven ver-
 loor. De Hoekschen en Vlaamingen, die
 fcheep gebleeven waren, kwamen, des mor-
 gens, ook allen in Rotterdam: alwaar Brede-
 rode terftond orde op de Regeering ftelde,
 zynde den Baljuw, *Willem van Reimerswaale*,
 heimelyk ter Stad uit geweeken. Ook deed
 hy, zonder uitftel, arbeiden aan 't verfterken
 der Stad: 't welk, met zo veel fpoed, voort-
 ging, dat men, in den aanvang des volgen-
 den jaars, 't gefchut op de nieuwe werken
 planten kon (s). De Hoekschen vloeyden,
 midlerwyl, van alle kanten, naar Rotterdam,
 dat opgepropt werd van volk. Brederode liet
 zyne manschap op 't platte Land, alomme, en tot
 voor de poorten der Steden, ftroopen. In Win-
 termaand, kwam *Fredrik van Zevender*, Bal-
 juw van Schoonhoven, door de Kabbeljaauw-
 fchen van zyn Ampt ontzet, te Rotterdam,
 en bewoog Brederode, tot het onderneemen
 van eenen aanflag, op Schoonhoven. Men
 bemande terftond tien Rynfchepen, negen-
 tien

Aanflag
 op
 Schoon-
 hoven.

(s) Jonck Fraufen Oorlog, bl. 78—87, 111.

FILIPS II. tien Kromstevens, zeventien Roeijagten en
 1488. zes Buizen, met omtrent duizend man, die,
 onder bevel van Joris, Bastaard van Bredero-
 de (t), den Lekstroom zynde opgezeild, in
 den donkeren avond, voor Schoonhoven, aan
 land kwamen; doch van de Burgery zo wel ont-
 vangen werden, dat zy, met verlies van meer
 dan tweehonderd man, te rug deinzen moesten,
 en met agterlating van het meeste stormge-
 reedschap en eenige Vaartuigen, naar Rot-
 terdam keerden (u). De Rotterdammer Hoek-
 schen staken, daarentegen, nog voor 't einde
 des jaars, den brand in Delfshaven en Schoo-
 nerlo. Ook bemagtigde Jan, Burggraaf van
 Montfoort, het Slot te Woerden. *Arend van*
Tselsstein bewaarde dit Slot, doch liet het,
 uit gierigheid, slegts door éenen Wagter,
 bewaaken: waarom 't verrasfen van hetzelfde
 den Burggraave weinig werks gekost hadt.
 Men hielt het, ten deezen tyde, voor den
 sleutel van Holland. Montfoort deedt den
 Hollanderen veel schade uit dit Slot, stroo-
 pende ten platten lande, of vorderende brand-
 schatting van de naaste Dorpen en Heeren-
 huizen. Brederode zelf maakte hier insgelyks
 zyn werk van (v). De schamele Landman
 smaakte alomme de bitterste vrugten van den
 binnenlandschen oorlog.

XXXI. De Winter liet, ondertuschen, niet veel ge-
 Maximi- legenheid over, om den Kryg in Vlaanderen
 liaan voort te zetten. Des Maximiliaan, vernomen
 komt in hebbende, hoe 't in Holland geschapen stondt,
 Holland, be-

(t) Crimin. Sententieboek *gequot.* C. f. 21 *vers.*

(u) Jonker Franfen Oorlog, *bl.* 88—97.

(v) Jonker Franfen Oorlog, *bl.* 98—109.

besloot een keer derwaards te doen, en alle de Kabbeljaauwsche Steden, tegen Rotterdam, in de wapenen te brengen. Op den agttienden van Louwmaand des jaars 1489, deed hy zyne intrede in Leiden, alwaar de Steden ter Dagvaart beschreeven, en vergaderd waren. Maximiliaan vermaande hier alle de Leden, met zo veel welsprekendheid en ernst, tot het beleg van Rotterdam, en het onderbrengen der Hoekschen, die hy *eenen ongebonden hoop plonderaars* noemde, dat men eenpaariglyk besloot, eene algemeene Heirvaart te beschryven, en Rotterdam, te water en te lande, te belegeren (w).

Omrent den aanvang van Sprokkelmaand, was 'er reeds een aanzienlyk Leger, te Delft, byeen gebragt. De Roomsche Koning verscheen hier ook, om orde te stellen. Aan Dordrecht, Gouda, Briele en Vlaanderen werdt het bewaaren der stroomen toevertrouwd. De Poorters van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en eenige anderen werden binnen Schiedam gelegd. Hier ter Stede, schonk Maximiliaan, op den elfden van Sprokkelmaand, den Amsterdammers het voorregt, om zyne Roomsche Koninglyke Kroon, boven hun Wapen, te mogen voeren (x): eene gunst, die de Amsterdammers, door het bestryden hunner Landsluiden, duur genoeg koopen moesten. De Maas werdt alomme met Schepen bezet, en de Stad, van de landzyde, ook ten nauwsten ingeslooten; zo dat 'er, niet dan met groot

ge-

(w) Jonker Franses Oorlog, bl. 109—120.

(x) Handv. van Amsterd. bl. 42.

FILIPS II. tien Kromstevens, zeventien Roeijagten en
 1488. zes Buizen, met omtrent duizend man, die,
 onder bevel van Joris, Bastaard van Bredero-
 de (t), den Lekstroom zynde opgezeild, in
 den donkeren avond, voor Schoonhoven, aan
 land kwamen; doch van de Burgery zo wel ont-
 vangen werden, dat zy, met verlies van meer
 dan tweehonderd man, te rug deinzen moesten,
 en met agterlaating van het meeste stormge-
 reedfchap en eenige Vaartuigen, naar Rot-
 terdam keerden (u). De Rotterdammer Hoek-
 fchen staken, daarentegen, nog voor 't einde
 des jaars, den brand in Delfshaven en Schoo-
 nerlo. Ook bemagtigde Jan, Burggraaf van
 Montfoort, het Slot te Woerden. *Arend van
 T'selstein* bewaarde dit Slot, doch liet het,
 uit gierigheid, slegts door éenen Wagter,
 bewaaken: waarom 't verrasfen van hetzelfde
 den Burggraave weinig werks gekost hadt.
 Men hielt het, ten deezen tyde, voor den
 sleutel van Holland. Montfoort deedt den
 Hollanderen veel schade uit dit Slot, stroo-
 pende ten platten lande, of vorderende brand-
 fchatting van de naaste Dorpen en Heeren-
 huizen. Brederode zelf maakte hier insgelyks
 zyn werk van (v). De schamele Landman
 smaakte alomme de bitterste vrugten van den
 binnenlandschen oorlog.

XXXI.
 Maximiliaan
 komt in
 Holland,

De Winter liet, ondertusfchen, niet veel ge-
 legenheid over, om den Kryg in Vlaanderen
 voort te zetten. Des Maximiliaan, vernomen
 hebbende, hoe 't in Holland gefchapen stondt,
 be-

(t) Crimin. Sententieboek *gequot.* C. f. 21 *versf.*

(u) Jonker Franfen Oorlog, *bl.* 88—97.

(v) Jonker Franfen Oorlog, *bl.* 98—109.

besloot een keer derwaards te doen, en alle de Kabbeljaauwsche Steden, tegen Rotterdam, in de wapenen te brengen. Op den agttienden van Louwmaand des jaars 1489, deed hy zyne intrede in Leiden, alwaar de Steden ter Dagvaart beschreeven, en vergaderd waren. Maximiliaan vermaande hier alle de Leden, met zo veel welspreekendheid en ernst, tot het beleg van Rotterdam, en het onderbrengen der Hoekschen, die hy *eenen ongebonden hoop plonderaars* noemde, dat men eenpaariglyk besloot, eene algemeene Heirvaart te beschryven, en Rotterdam, te water en te lande, te belegeren (w).

Omrent den aanvang van Sprokkelmaand, was 'er reeds een aanzienlyk Leger, te Delft, byeen gebragt. De Roomsche Koning verscheen hier ook, om orde te stellen. Aan Dordrecht, Gouda, Briele en Vlaanderen werdt het bewaaren der stroomen toevertrouwd. De Poorters van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en eenige anderen werden binnen Schiedam gelegd. Hier ter Stede, schonk Maximiliaan, op den elfden van Sprokkelmaand, den Amsterdammers het voorregt, om zyne Roomsche Koninglyke Kroon, boven hun Wapen, te mogen voeren (x): eene gunst, die de Amsterdammers, door het bestryden hunner Landsluiden, duur genoeg koopen moesten. De Maas werdt alomme met Schepen bezet, en de Stad, van de landzyde, ook ten naauwsten ingeslooten; zo dat 'er, niet dan met groot

ge-

(w) Jonker Franses Oorlog, bl. 109—120.

(x) Handv. van Amsterd. bl. 42.

Filips II. gevaar, eenige voorraad in te brengen was.
 1489. *Maarten van Polhain* en de Stadhouder Egmond hadden 't voornaam bevel over de belegeringe. Maximiliaan zelf onthieldt zig te Dordrecht (y).

Mislukte
aanslag
van Jonk-
heer
Frans op
Schie-
dam.

Brederode, dit beleg voorziende, hadt de Stad, uit de omgelegen Dorpen, van mondbehoefsten verzorgd, en vondt zig in staat, om eene langduurige belegering door te staan. Zelfs deedt hy, van tyd tot tyd, uitvallen, om de belegeraars te beschadigen, die, gelyk de kans des krygs loopt, nu tot zyn voordeel, dan tot zyn nadeel, uitvielen. Op den veertienden van Sprokkelmaand, ondernam hy Schiedam te verrassen: doch deeze aanslag mislukte. In deeze Stad, lagen, behalve veele Hollandsche Poorters, ook een goed deel vreemde Knegten in bezetting, onder welken, Brederode heimelyk verstand hieldt. De Poorters en Knegten lagen geduuriglyk samen overhoop, en Brederode stookte den twist. Eenigen deezer Knegten beloofden hem Schiedam te leveren, indien hy zig, op zekeren bestemden tyd, derwaards begaf. De afspraak bleef geheim genoeg: doch de vreemde Knegten, door zeker geschreeuw, welk zy voor het beraamde teken hielden, misleid, begonden den aanval in de Stad, een uur te vroeg, en kort na dat Brederode uit Rotterdam getrokken was. Zy vielen eerst aan op het Huis, alwaar de Haarlemmers geherbergd waren; doch werden hier, en naderhand ook door de andere Poorters, geleid door *Willem*

van

(y) Jonker Francken Oorlog, bl. 134—139.

van Boschhuizen, zo wel ontvangen, dat zy, FILIPUS II. 1489.
 geenen onderstand van Brederode krygende, haast overmeesterd werden. Brederode toen, Schiedam genaderd zynde, vernam haast, dat de aanflag verbrod was, en keerde, onverrichter zaake, naar Rotterdam te rug (z). Wat laater, tradt hy ook in heimelyke onderhandeling met eenige Burgers van Gouda, die hem de Stad beloofden te leveren. Doch de Stadhouder Egmond, kreeg hier de lugt van: deedt, onder anderen, vyf Burgers van 't Kerkhof, alwaar zy hoopten veilig te zullen zyn, ligten, en openlyk onthalzen (a): waarmede deze onderneeming insgelyks te loor liep. Men hadt, al in 't voorleeden jaar, eenen aanflag gesmeed, om zig, te water, meester van Gouda te maaken, en de Wethouders en anderen van 't leeven te berooven. Doch deeze, insgelyks ontdekt geweest zynde, hadt, ook toen, twee Ingezetenen den hals gekost (b). Op den zesden van Lente maand, gelukte het Brederode egter, Overfchie te bemagtigen, alwaar de belegeraars zig sterk verschanst hadden en eene talryke bezetting hielden (c). Des anderendaags, stelde hy 's Graavenhaage en Haag-ambagt op eene brandschatting van tweehonderd Rynsche guldens ter maand. Diergelyk lot trof ook Delfland (d). Zelfs verkogt hy, tot in Rynland toe, Brieven van Vrywaaringe: van wel-

Voordeelen der Hoekschen.

- (z) Jonker Francken Oorlog, bl. 128—133, 139—157.
 (a) Jonker Francken Oorlog, bl. 185—187.
 (b) Crimin. Sententieb. van den Hove *gequor.* C f. 17, 18.
 (c) Jonker Francken Oorlog, bl. 167.
 (d) Jonker Francken Oorlog, bl. 176, 177, 182.

FILIPS II.
1489.

Geertrui-
denberg
verrast.

Aanflag
der
Hoek-

welken 'er nog een, ten behoeve der Abtdye van Rynsburg verleend, voorhanden is (e). Voor 't einde van Lentemaand, werdt, 'er tusfchen den Graave van Egmond en de Hoekfchen, in het Dorp Kapelle, over een Verdrag, gehandeld; doch niets geflooten (f). Jan van Naaldwyk, Jan van Kroonenburg, en Fredrik van Zevender, met aghonderd man van Rotterdam afgezonden, verrastten, kort hierna, Geertruidenberg; doch ruimden eerlang de Stad wederom, om tweeduizend Schilden, die hun, voor hun vertrek, voldaan werden (g). In Bloeimaand, poogden de Rotterdammers andermaal Schiedam te verrassen: doch de Schiedammers, by tyds kennis van den toelig gekreegen hebbende, trokken hun, met zo veel kloekheid, tegen, dat zy genoodzaakt werden, te wyken. Op den hertogt, liepen zy het Land van Voorne en Putten af, en voorzagen Rotterdam van Koorn, waaraan men in de Stad gebrek begon te krygen. Kort hierna, op den elfden van Bloeimaand, werdt 'er te Bodegraven een Bestand voor drie maanden geflooten (h). Egmond hielt egter dit Bestand niet; maar zocht de Stad, op den tweeden van Zomermaand, te overrompelen: doch hy vondt de Rotterdammers op hunne hoede, en werdt, met merkelyk verlies, afgewezen (i). Weinig laatter, ondernamen de Hoekfchen eenen aanflag op

(e) Jonker Franfen Oorlog, *Bylagen*, bl. 306.
(f) Jonker Franfen Oorlog, bl. 189.
(g) Jonker Franfen Oorlog, bl. 192—198.
(h) Jonker Franfen Oorlog, bl. 198—203.
(i) Jonker Franfen Oorlog, bl. 203—207.

op Leiden. Jan van Montfoort en Jan van Naaldwyk, omtrent duizend man verzameld hebbende, kwamen op den dertienden van Zomermaand, ter middernagt, voor de Stad. Men hadt voor, met behulp der bezettinge van 't Huis te Poelgeest, de Stad, aan den kant der Zylpoorte, te bemagtigen. 't Branden van 't Huis te Wadding zou het teken van den aanval zyn (k). De Stadhouder, Jan van Egmond, bevondt zig, omtrent deezen tyd, te Leiden, en was, uit Brieven, die hem, door eenige Burgers, getoond waren, reeds van den toeleg verwittigd; doch hy hadt 'er geen agt op geslaagen. Naderhand werdt egter een deezer Burgeren, *Willem Jakob Evertszoon*, een man van zeventig jaaren, om het ontvangen deezer Brieven, onaangezien hy ze vertoond hadt, in den Haage, onthoofd. Montfoort en de zynen beklommen den wal, omtrent de Zylpoort, onder 't geroep van *Brederode! Montfoort! Broekhuizen!* doch werden zo wel ontvangen, met busfen en klove-niers, dat zy te rug deinzen, en de onderneem-
 Zy be-
 magtigen
 Poel-
 geest;
 doch ver-
 liezen het
 weder.

ming staaken moesten. In 't aftrekken werdt hun het Slot Poelgeest, welk *Gerrit van Poelgeest*, voor de Leidenaars, bewaarde, opgegeven: uit welk zy 't platte Land om Leiden alomme afstiepen. De Stadhouder en die van Leiden sloegen sedert het beleg voor dit Slot, en beschooten 't zo hevig, dat men 't eerlang opgeeven moest: waarna het ten gronde toe geslegt werdt (l).

Ter-

(k) Crimin. Sententieb. *requit. C. f. 28 vers.*(l) Groot. Chronyk *Divis. XXXI. Cap. 66.* Jonker Francken-
 Dorslog, *ta 218.*

FILIPUS II. 1489. Terwyl 't in 't Zuidergedeelte van Holland
 dus hol toeging, was, ook in 't Noorderge-
 deelte, te Hoorn, eenige onrust bespeurd.
 XXXII. De Hoekschen, die zig hier nog in merkely-
 Onrust te Hoorn. ken getale onthielden, hoop scheppende, uit
 het gene te Rotterdam en elders gebeurde was,
 op de herstelling hunner vervallen' zaaken,
 lieten zig, nu en dan, ontslippen, *dat de*
Graauwhoeden wel haast aan een' kant raa-
ken, en dat de jonge Prins zelf in de Stad komen
en de Wet verzetten zou. De Regeering kreeg,
 uit dit gemompel, vermoeden, dat 'er veelligt
 een toeleg broeide, om de Stad te overrom-
 pelen. Des liet zy scherpe wagt houden, en
 zondt naar Amsterdam, naar Friesland en el-
 ders, om nadere kondschap. Zelfs ontboodt
 zy den Stadhouder Egmond heimelyk, die,
 op den zeventienden van Grasmaand, met
 weinig gevolg, in de Stad kwam. Zyne komst
 deedt eenigen, die wat stout gesproken had-
 den, in stilte, de Stad ruimen. Doch zy kwa-
 men, kort daarna, ontbooden zynde, weder-
 om binnen. Egmond moeide niemant. Al-
 leenlyk werdt de bezetting met eenige Kneg-
 ten versterkt. Doch men verkreeg, door ge-
 schenken, dat 'er geene anderen dan inboor-
 lingen en zelfs Burgers der Stad toe konden
 verkooren worden. Ook mogt de Stad de
 soldy deezer bezetting korten op 't Ruitergeld,
 waarin haar, daarenboven, nog eenige ver-
 ligtig toegeftaan werdt. Ten deezen tyde,
 ontfloeg Egmond die van Hoorn ook van de
 Heirvaart tot het beleg van Rotterdam; waar-
 toe de Enkhuizers nog agt-entwintig mannen
 van

van wapenen hadden moeten leveren ^(m): FILIPS II.
 also men hem vertoonde, dat men de Poor- 1489.
 ters, tot bescherming hunner eigene Stad, van
 noode hadt ⁽ⁿ⁾.

De belegering van Rotterdam duurde nog: Scheeps-
 en de leeftogt begon 'er, onder de Burgerye, fryd op
 langs hoe schaarser om te komen. Jonkheer de Lek.
 Frans besloot derhalve eenen Scheepstogt
 langs de Lek te doen, om mondbehoefsten te
 haalen. Agt-entwintig groote Kromstevens en
 Rynschepen, twaalf Roeijagten en Buizen,
 bemand met veertienhonderd man, staken af
 van Rotterdam, op den derden van Zomer-
 maand. Jan van Naaldwyk, Fredrik van
 Zevender, Jan van Kroonenburg en verschei-
 den' anderen hadden 'er bevel over. De Oos-
 tenryksche Schepen, die, hieromtrent, de
 stroomen bewaarden, te weinig in getal zyn-
 de om deeze Vloot aan te tasten, zonden
 naar beneden om hulpe, en haalden, met zes
 groote Oorlogschepen en verscheiden' ande-
 ren, de Rotterdammers, die by Streefkerk
 ten anker gekomen waren, den volgenden
 nacht, in. Hier ontstondt, des morgens, een Neder-
 hevige Scheepsfryd, in welken, de Rotter- laag der
 dammers, overmand door het grof geschut, Hoek-
 van welke de Oostenryksche Schepen voorzien schen.
 waren, de nederlaag kreegen. Naaldwyk raak-
 te, met driehonderd envyftig man, niet zon-
 der gevaar, aan Land, en nam de wyk naar
 de Stad Montfoort. Een groot deel der ande-
 re manschap sneuvelde, of werdt gevangelyk
 naar

(m) BRANDT Enkh. bl. 36.

(n) VELIUS HOORN, bl. 144, 145.

Philips II. naar Dordrecht gevoerd; alwaar men zig de grootste eer der overwinninge toeschreef. De meeste Rotterdamfche Schepen raakten insgelyks verftrooid, of vielen in vyandelyke handen (o). Deeze ramp werpt van anderen gevolgd. De Rotterdammers, eenige Vaartuigen met Graanen, van Woerden, door de Veenen; naar huis voeren willende, werden, weinige dagen laater, by Moordrecht, door vier-entwintighonderd Oostenrykfchen, aangestast, en t'eenemaal verflaagen. Jan van Naaldwyk en Fredrik van Zevender werden, by deeze gelegenheid, gevangen genomen. Van twaalfhonderd man, die uit Rotterdam getrokken waren, kwamen 'er niet meer dan driehonderd te rug: waarom Brederode befloot de bezetting uit Overfchie naar Rotterdam te laaten komen (p).

Naaldwyk en Zevender zaten niet lang te Dordrecht in hegtenis. Zevender brak uit, door het heimelyk gemak, en raakte, door een eng watertje, aan, en voorts over de wallen. Naaldwyk werdt om een gering losgeld ontslaagen: mids hy beloofde, zyn best te zullen doen, om Rotterdam, by eerlyk Verdrag, in 's Konings handen te doen overleveren (q).

Rotterdam gaat over. Terwyl hy hiertoe by Brederode arbeide, hielden de Gemagtigden der Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Schiedam en Briele, die den zwaarften last van deezen binnenlandschen Kryg te draagen

(o) Jonker Franfen Oorlog, bl. 207—214.

(p) Jonker Franfen Oorlog, bl. 221—229.

(q) Jonker Franfen Oorlog, bl. 230, 231.

gen hadden, den Heere van Polhain, te Gouda, voor „ dat het langduurig beleg van Rotterdam, en andere rampen van den tegenwoordigen tyd de welvaart en neering, van onder 's Lands Ingezetenen, verbannen hadden. Zy vertoonden hem, dat de Handwerken stil stonden, doordien veele Poorters, te Schiedam en te Gouda, in bezetting moesten blyven leggen. Dat het platte Land, waaruit de Steden een groot deel haarer welvaart trokken, woest lag, en geen voordeel gaf. Dat de landhuuren onbetaald bleeven. Dat de Steden ook geene Renten meer voldoen konden, en alomme buiten 's Lands bekommerd werden. Dat de Vlaamsche Kaapers, met naame die van Sluis, de Scheepvaart onveilig maakten, en dat de levensmiddelen, ondertusfchen, hand over hand, duurder werden.” 't Slot deezer klagte was een ernstig verzoek, dat 'er toch een spoedig einde van den bangen binnenlandschen Kryg gemaakt mogt worden: op dat, de rust in Holland hersteld zynde, 's Lands welvaart eens wederom bloeijen mogt, als te vooren. Polhain, den Steden niets dan goede woorden weetende te geeven, verzekerde haar egter, dat de Rotterdammers, t' einde adem gevogten, haast tot de overgaave genoodzaakt zouden worden (r). Terstond hierna, deedt hy allen Rotterdammeren, die zig onder de gehoorzaamheid des Roomsch-Konings begeeven wilden, schriftelyk vergiffenis

FILIPS II.
1489.

(r) Jonker Francken Oorlog, bl. 232—238.

FILIPS II.
1489. aanbieden: 't welk zo veel te wege bragt, dat de Burgery Jonkheere Frans op 't ernstigst aan boord was, om de Stad, by verdrag, op te geeven. Hy besloot 'er eindelyk toe. 't Verdrag werdt te Kapelle getekend. Volgens het zelve „ moest Brederode met al de zynen de „ Stad, binnen zes dagen, ruimen, dezelve „ met alle haare geregtigheden den Prinse of „ zynen Veldheer overleverende, en alle oor- „ logsbehoefsten agterlaatende.” De Stadhouder Egmond kwam, op den vyf-entwintigsten van Zomermaand, met zeshonderd man, van Overschie in Rotterdam: en des anderendaags verliet Brederode de Stad, met duizend-envyftig man, scheep gaande naar Sluis, alwaar hy, op den vierden dag, behouden aankwam.

Dus eindigde de merkwaardige Belegering van Rotterdam, die omtrent zes maanden geduurd hadt. De Stadhouder verfelde 'er terftond de Regeering. Ook werden eenige Hoeksche gevangenen, te Delft en elders, openlyk onthald (*s*). Onder deezen, waren *Andries Lepeltak*, die de Stad voor Jonkheer Frans hadt helpen bemagtigen, en hem, aldaar, sedert, als Prokureur Generaal gediend; *Joris Baardaard van Brederode*, die Baljuw der Stede geweest was, en *Warmbout Warmboutszoon*, die, Jonkheer Frans eerst verwelkomd en der Stede sleutels voor hem bewaard hebbende, door hem, tot Burgeemeester was aangefeld (*t*).

(*s*) Jonker Francken Oorlog, bl. 239—249.

(*t*) Crimin. Sententieb. *gequot.* C. f. 21. 21. *verf.* 23 *verf.*

In Vlaanderen, was de Kryg, met den aan- FILIPS II. 1489.
 vang der Lente, wederom hevig voortgezet. Maximiliaan, eenen keer naar Duitschland te XXXIII.
 doen hebbende, hadt Hertog Albrecht van Albrecht
 Saxon, tot algemeenen Stadhouder over de van Sa-
 Nederlanden, aangesteld: en deeze deedt den xen, tot
 Vlaamingen veel afbreuks. Doch na dat 'er, algemeene-
 op den twee-entwintigsten van Hooimaand, nen Stad-
 te Frankfort, eene Vrede geslooten was, tus- houder,
 schen Maximiliaan en Filips ter eener, en Ka- aange-
 rel den VIII. en Margareet, zyne *Gemaalin* steld.
 (2), ter andere zyde (u), was de weg ook
 gebaad tot de Vrede in Vlaanderen, die, door
 den Koning van Frankryk, bemiddeld, en, op
 den eersten van Wynmaand, geslooten werdt.
 Maximiliaan bedong de volkomen' Voogdy-
 schap over zynen Zoon en het Graaffschap van
 Vlaanderen. Ook moesten de Regenten van
 Gend, Brugge en Yperen, hem of zynen Ge-
 magtigden, in 't zwart, ongegord, bloots
 hoofds en knielende, om vergiffenis verzoeken,
 en driemaalhonderdduizend gouden Schil-
 den van zes-enderdig Parysche stuivers ieder
 betaalen: waartegen de Roomsch-Koning zig
 verbondt, het vreemd Krygsvolk Vlaanderen
 te doen ruimen (v).

Filips van Kleef, schoon begreepen in de Die van
 Vrede van Frankfort, was in de Vrede met Sluis
 de andere Vlaamsche Steden, niet begreepen kaapen
 op Hol-
 land en
 Zeeland.

(u) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 237.

(v) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 242.

(2) *Sa Femme & Epouse* heet zy, in 't oorspron-
 kelyk Verdrag.

FILIPS II.
1489.

geweest. Des spoedde hy zig, om Sluis te versterken, wel bevroedende, dat hy, binnen kort, een beleg te wagten had. Hier werden nog al, van tyd tot tyd, Schepen uitgerust, om de Hollanders en Zeeuwen te beschadigen. Omtrent deezen tyd, deden die van Sluis eene landing te Wyk op Zee, welk zy in den brand staken, neemende, te gelyk, eenige Oostersche Schepen, die zy te Sluis opbragten (w). De Enkhuizers hadden, daarentegen, in Oogstmaand, te Workum in Friesland, een' Sluifchen Kaaper genomen, en op denzelfen, *Frans van Poelgeest* uit de Beverwyk en zeven anderen gevangen gekreegen (x). De Hoeksche bezetting van Montfoort en Woerden bleef het platte Land ook nog affloopen, onderneemende zelfs Naarden en naderhand Oudewater te verrassen: doch beide deeze aanslagen mislukten (y).

Schade
des Lands
door het
schielyk
en grof
afzetten
der
Munte.

Terwyl Holland dus nog belemmerd bleef met den binnenlandschen Oorlog, trof de Landzaaten, voor het einde deezes jaars, een slag, die hen meer dan alle de voorige rampen drukte. Ik zie op het grof verlaagen der Munte, eene ongehoorde zaak hier te Lande, en, voor Maximiliaan, door geen en der Nederlandersche Vorsten, in 't werk gesteld.

Men hadt, in Holland, by verscheiden Handvesten, bedongen, dat de Graaf, niet dan met kennis van de Steden, munten mogt, en ge-

(w) REICERSB. II. Deel, bl. 325.

(x) BRANDT Enkh. bl. 26.

(y) Jonker Franten Oorlog, bl. 250.

gevolgelyk ook niet, dan met gelyke kennis, de waarde des gelds bepaalen. De zwaare geldfommen, die de Landen, en Holland in 't byzonder, ten behoeve van vreemd Krygsvolk, hadden moeten opbrengen, hadden 't geld schaars, hier te Lande, gemaakt, en beide de gouden en zilveren munt, tot eenen zeer hoogen prys, doen steigeren. Een Goudgulden deedt drie-enzestig stuivers, een Henriksnobel negen Rynsche guldens, een Leeuw vyf Rynsche guldens, en andere gouden munt naar evenredigheid. Van de zilveren munt deedt een Reaal veertien stuivers, een Vuuryzer vyf stuivers, een Filips stuiver drie stuivers en een halve. De eetwaaren waren duur, naar evenredigheid. Men moest agt-entwintig Rynsche guldens voor een vat Boters besteeden. Hoog noodig was 't, derhalve, dat de Munt hersteld werdt. Ook begreep de Roomsche Koning dit zo wel, dat hy eerlang weigerde, het Ruitergeld, in penningen, die zo hoog boven de wezenlyke waarde gereezen waren, te ontvangen. Toen begon men, onder 't gemeen, ook zwaarigheid te maaken, om 't geld zo hoog aan te neemen, 't welk geene kleine fremming in den handel veroorzaakte. De meesten verstonen wel, dat de munt behoorde afgezet te worden; doch men was genoegzaam eenpaarig van oordeel, dat zulks allengskens geschieden moest. Maximiliaan egter, verleid door den raad van den Abt van S. Bertin, oordeelde anders. De Ontvangers van 't Ruitergeld begeerden, op zynen last, geene penningen meer aan te neemen, dat

FILIPS II. tot de allerlaagſte waarde; op welke zy, in
 1489. ééne reis, gezet werden. Een Henriks-nobel
 werd't hooger niet dan tot vyftig ſtuyvers aan-
 genomen; een Leeuw tot dertig ſtuyvers; een
 Goudgulden tot zeventien ſtuyvers; een Reaal
 tot vier ſtuyvers en een halven, en het ander
 goud- en zilvergeld naar evenredigheid. Dit
 ſchielyk afzetten der Munte bragt den Landen
 meer nadeels toe, dan de voorige langduurige
 Oorlogen. 't Gereede geld raakte, meer en
 meer, ten Lande uit, en werd't gebragt, daar
 het hooger aangenomen werd't, inzonderheid
 naar Gend en Brugge: welke Steden, nog niet
 bevredigd met Maximiliaan, 't geld zo hoog
 hielden, als zy zelve goedvonden. Ook nam-
 men de Duitschers, Franschen en Engelschen
 gereed geld voor de waaren, welken zy hier
 te koop bragten; 't welk hun voordeelijker
 uitkwam, dan, gelyk zy plagten, andere
 waaren in de plaats te koopen; doch te gelyk
 diende, om het Land van geld te ontbloo-
 ten (z). De Graaflyke Rentmeesters zогten
 ook hun beurs te maaken met dit afzetten der
 Munte. Die van Texel waren, kort voor dat
 de afzetting ingevoerd werd't, agttienhonderd
 Rynsche guldens, wegens Beden en andere
 lasten, ten agteren geraakt. *Klaas Korf*, Rent-
 meester van Westfriesland, gaf hun kwytſchel-
 ding van deeze penningen, tegen eene ſchuld-
 bekentenis, ten zynen behoefte, van dezelfde
 ſomme, welke men belooven moest op te
 bren-

Schraap-
 zugt van
 den Ont-
 vanger
 Klaas
 Korf.

(z) Groote Chron. *Divif.* XXXI. *Cap.* 69. 72. *VELIUS*
HOORN, bl. 146, 147.

brengeu, in de munt, die gangbaar zyn zou, op zulk een' tyd, als hy wel wist, dat de tegenwoordige afgezet zou zyn: en toen de betaaltijd verscheenen was, en die van Texel, naar den afgezetten prys des gelds, minder nog dan te vooren, betaalen konden, vorderde hy hun eenen Rentebrief, ten laste des Eilands, van honderd Rynsche guldens jaarlyks af, welken zyne Erfgenaamen, nog eenige jaaren, getrokken hebben, tot dat die van Texel, in 't jaar 1506, by bevel van 't Hof, verlot kreeg, om deeze drukkende Rente, met agttienhonderd Rynsche guldens ligt geld, te mogen aflossen (a). Men ziet, uit zulke staaltjes, hoe veel de Landzaaten, door de vermindering van den prys des gelds, geleeden hebben. Egter werdt dezelve ingevoerd. Ook deed Maximiliaan, met toestemming der Vlaamsche Steden, eene nieuwe orde op de Munt instellen (b): welke ook, in de andere Nederlanden, aangenomen werdt.

Montfoort en Woerden waren nu, be-XXXIV.
halve Sluis, de eenigste toevlugt der ver-
dreeven' Hoekschen: waarom Hertog Al-
brecht van Saxon, in Grasmaand des vol-
genden jaars, in Holland gekomen zynde,
op het sterk aanhouden der meeste Edelen
en Steden, eerlang het beleg sloeg voor de
eerstgemelde Stad (c).

De Hoekschen te Sluis zaten ondertusschen Jonkheer
niet Frans

(a) Privil. van Texel, bl. 38.

(b) Groot Plakaatb. I. Deel, kol. 2578.

(c) Jonker Franzen Oorlog, bl. 253.

FILIPS II. niet ftil. Jonkheer Frans rustte eene Vloot uit
 1490. van agt-enderig Schepen, bemand met twaalf-
 rust te honderd koppen. Hy zelf, die nu, of al vroeger
 Sluis (d), den naam van algemeenen Stadhouder van
 eene Holland, Zeeland en Friesland, ten dienste
 Vloot uit. van den jongen Graave Filips, aangenomen
 hadt, voerde het Opperbevel over deeze Vloote,
 en zeilde uit de Haven van Sluis op den
 tweeden van Hooimaand. Eerst deedt hy eene
 Landing in de Eilanden van Overflakké en Dui-
 veland, daarna in 't Land van Stryen, al-
 waar, eenige dagen, met plonderen en blaaken,
 gesleeten werden. Toen wendde hy
 't naar Goereede, welke Stad, nevens de
 ganfche Heerlykheid van Voorne, aan welke
 Margareet van Jork, Weduwe van Hertoge Karel,
 thans verlyftogt was, te vooren, Brieven van
 Vrywaaringe van hem bekomen hadt. Doch alzo
 hy begreep, dat hy, 't Land van Voorne met
 de Steden Briel en Goereede in zyne magt
 hebbende, de vaart der Hollanderen en Zeeuwen
 merkelyk belemmeren kon, deedt hy eerst
 Goereede, ten behoeve van den jongen Graave
 Filips, opeifchen. Die van binnen gaven tot
 antwoord, dat zy zelven in staat en gezind
 waren, om de Stad, voor den Graave, te
 bewaaren. Toen deedt Jonkheer Frans terftond
 't gefchut en 't Stormgereedschap voor de
 Stede brengen, befchietende dezelve, zeven
 uren agter een. De Stedelingen weerden
 zig egter zo dapper, dat de Hoekfchen
 afhouden moesten.

Oud-

(d) Zie Jonker Franfen Ooſt. Bylagen, bl. 306.

Ouddorp werdt toen door hen geplonderd: ook staken ze, in de Zwyndrechtsche Waard en digt aan Dordrecht, verscheiden' Huizen aan brand. Daarna vertrokken ze naar Schouwen (e).

De Stadhouder Egmond, in 't Leger voor Montfoort, tyding gekreegen hebbende van de vyandelykheden der Hoekschen, deedt te Dordrecht eene aanzienlyke Vloot Hollandsche en Zeeuwsche Schepen byeen brengen: met welke hy, den een entwintigsten van Hooimaand, naar Schouwen aftak. In 't Gat van Brouwershaven, raakten de Vlooten, op den drie-entwintigsten, aan elkan- deren. De Hoeksche Vloot was verre de minste, in getal van schepen en manschap. Egter werdt 'er sel van weerskanten gevog- ten: tot dat 'er, met het vallen van 't water, zestien Hoeksche Schepen aan den grond raakten, en onbekwaam werden, om dienst te doen. Brederode gaf den moed egter niet op; maar sprong, met een goed deel volks, omtrent Serooskerke, aan Land: alwaar de sryd, mids de Kabbeljaauwschen hem ge- volgd waren, met gelyke woede, hervat werdt. Brederode werdt, eindelyk, op twee plaat- sen gewond. Twee zyner Neeven en *Dirk van Hodenpyl* trof dit zelfde lot. De overigen, toen aan 't vlugten slaande, werden al- len afgemaakt, of gevangen genomen. Jan van Naaldwyk, die den scheepsstryd nog eenigen tyd aan den gang hielt, ontweek

PHILIPS III.
1490.
Scheeps-
stryd by
Brou-
wersha-
ven.

(e) Jonker Frausen Oorlog, bl. 255—260.

Filips II.
1490. eindelyk, met negen Schepen en omtrent vierhonderd man, naar Sluis, alwaar hy, na vyf dagen sukkelens, aankwam. Hy nam zynen weg over Zierikzee, werwaards hy, door den Stadhouder Egmond, vervolgd werdt. Doch die van Zierikzee, Naaldwyk doorge-
laaten hebbende, slooten Egmond de Poort voor 't hoofd. Zy betoonden zig, omtrent deezen tyd, in meer dan één geval, den Hoekfchen en Vlaamingen gunstig, 't welk hun naderhand zeer kwalyk bekomen is (f).
Jonkheer Brederode, gevangen genomen zynde, werdt naar Dordrecht gevoerd, en op Puttoks To-
ren gezet, alwaar hy, op den elfden van Oogstmaand, aan zyne wonden, overleedt (g).
Verscheiden' andere gevangenen werden, te Dordrecht, te Leiden en elders, als Landver-
raaders, onthalsd (h).

Mont-
foort gaat
over, by
Verdrag. Vier maanden hadt het Beleg van Mont-
foort geduurd, toen de Stad, by verdrag, aan den Hertoge van Saxen opgegeven werdt. By dit zelfde verdrag, werdt ook de overgaa-
ve van Woerden bedongen. Jan van Mont-
foort, vergiffenis van den Roomsch-Koning en den Aartshertoge Filips verzogt hebben-
de, werdt wederom in 't bezit der Stede Montfoort gesteld: mids hy beloofde aldaar geene Hollandsche ballingen te zullen laten verblyven (i). Na 't overgaan van Woer-
den,

(f) Zoen van 10 July 1492, by BOXHORN op REIGERSB. II, Deel, bl. 333.

(g) Jonker Franfen Oorlog, bl. 262—268.

(h) Jonker Franfen Oorlog, bl. 275, 276.

(i) Jonker Franfen Oorl. Bylagen, bl. 316.

den, hadden de Hoekschen geen verblyf FILIPS II.
meer in Holland; maar zwierven by de zee, 1490.
of hielden zig te Sluis in Vlaanderen op.

De Verbonden van Koophandel, wel eer Verbon-
met de Engelsche Koningen uit den Huize den met
van Jork gemaakt, waren, reeds in 't jaar Engel-
1487, met Henrik den VII. vernieuwd (*k*), land.
en in 't jaar 1489, was 'er, een Verbond
van Vrede, Vriendschap en onderlinge be-
scherminge, tusfchen Henrik den VII. en
Maximiliaan en Filips, geslooten (*l*). Doch in
't volgende jaar, vondt de Roomsche-Koning
geraadten, een verdedigend Verbond tegen
Frankryk, met Henrik den VII. aan te gaan.
Karel de VIII. hadt die van Brugge, wel-
ke, over 't afzetten der Munte, nieuwe
opfchuddingen verwekten, wederom onder
de hand ondersteund. Hy oordeelde reden
te hebben, om op Maximiliaan gestoord te
zyn, alzo deeze, in 't jaar 1489, zig, by
Volmagt, heimelyk in de egt verbonden hadt
met *Anna*, eenige nagelaaten' Dogter van
François den II. Hertog van Bretagne: welk
Hertogdom de Koning van Frankryk aan de
Kroon zocht te hegten. Maximiliaan, die
zelf op 't bewind van dit Hertogdom vlam-
de, sloot, in Herfstmaand des jaars 1490,
het Verbond met Henrik den VII. van
welk wy spreekten: waarin zy beloofden, el-
kanders Landen, en het Hertogdom Bre-
tagne in 't byzonder, tegen de onderneemin-
gen

(*k*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 182, 183.

(*l*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 198.

PHILIPS II. gen van Frankryk, te zullen verdedigen (*m*),
 1490. Voor 't einde deezes jaars, verzoenden die
 — van Brugge zig ook nog met Maximiliaan
 (*n*): waardoor de rust in Vlaanderen weder-
 om hersteld werdt.

(*m*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 12—17.

(*n*) Du MONT Corps Diplom. Tom. III. P. III. p. 262.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. Oorlog van Kaas en Brood, of Kaas en Broods-
spel, in Holland. II. Jan van Naaldwyk be-
magtigt Texel en Wieringen. Keert naar
Sluis. 't Kaas en Broods Volk te Hoorn ente
Alkmaar. III. Jan van Egmond poogt het te
verdryven. Haarlem ingenomen. Aanslag op
Leiden. Hertog Albrecht in Holland. IV.
Zoen der Kennemerer en Westfriezen. V. Blok-
huizen te Haarlem en te Hoorn. Einde van den
Hoekschen en Kabbeljaauwschen Tweespalt.
VI. Zierikzee met Hertog Albrecht verzoend.
Sluis in Vlaanderen gewonnen. VII. Onlusten
met Frankryk. Vrede van Senlis. VIII. Ma-
ximiliaan wordt Keizer. Filips wordt inge-
huldigd. Hy verleent bepaalde voorregten. IX.
Verbonden van Koophandel met Engeland. X.
Filips trouwt eene Dogter van Spanje. Nieu-
we excynzen ingevoerd. XI. Oorsprong des
Gelderschen Oorlogs. Wederzyfche vyand-
lykheden. Bestand. XII. De Friezen vervallen
onder de Saxische Regeering. De Groningers
doen den Bisshop van Utrecht hulde. XIII. De
Geldersche Oorlog wordt hervat. Bestand.
XIV.

XIV. Karel van Oostenryk gebooren. Franiker belegerd. Dood van Albrecht van Saxon. Henrik, zyn Zoon, volgt hem, in Friesland, op. XV. Filips reist naar Spanje. Keert te rug. XVI. Voortzetting van den Gelderschen Oorlog. Scheepsstryd voor Monnikendam. XVII. De Groningers schenden het Bestand. Groningen, door Graave Edzard, bemagtigd. XVIII. Dood der Koninginne van Kastilie. Leening tot Filips reize naar Spanje. Geldersche Steden ingenomen. Bestand te Roozendaal. XIX. Filips vertrekt naar Spanje. Zyn bedryf in Engeland. Hy sterft te Burgos. XX. KAREL DE TWEDE volgt hem op, onder de Voogdye van Keizer Maximiliaan. XXI. Karel van Gelder overmeestert eenige Geldersche Steden. Slegte staat der Nederlandsche Geldmiddelen. XXII. Frankryk zendt Karel van Gelder manschap. XXIII. Margareet van Oostenryk wordt Landvoogdes. Zy staat slegts bepaalde voorregten toe. XXIV. Staat der Oostenryksche en Geldersche Krygsmagt. Inval der Gelderschen in Brabant en Holland. XXV. Amsterdamsch Blokhuis te Ypestoot. Verbond met Engeland. Weesp belegerd. XXVI. Kameryksche Vrede. Karel van Gelder breekt dezelve. XXVII. Oorlog met de Hanze-Steden. XXVIII. Karel van Gelder valt in Overysfel. Harderwyk verrast, door de Gelderschen. Ook Boimel. XXIX. Twist tuschen Utrecht en Floris van Yselstein. Beleg van Venlo, Zeegevegen. XXX. Vrugtelooze Vredehandeling. Inval der Engelschen in Frankryk. XXXI. De Gelderschen steeken de Schepen, voor Amsterdam

dam leggende, in brand. Vierjaartig Bestand. XXXII. Verbond met Engeland tegen Frankryk. Klagten van Henrik den VIII. over inbreuken op het zelve. Vrede met Frankryk. XXXIII. Onrust in Groningerland, tusfchen Hertog Joris en Graave Edzard. Karel van Gelder steekt 'er zig in. XXXIV. Karel van Oostenryk aanvaart zelf de Regeering. De Saxifche Knechten uit Holland verdreeven. Karel van Oostenryk bekomt het bewind over Friesland.

Henrik VIII
Oorlog

Het deerlyk overschot der Hoekschen FILIPS II. hieldt zig nog te Sluis op, of schuim- I. de, onder beleid van Jan van Naaldwyk, Oorlog langs de Hollandfche en Zeeuwfche kusten, van Kaas en Brood fleepende, nu en dan, eenigen buit te Sluis of Kaas- binnen; tot dat de opftand onder de Kenne- en mers en Westfriezen, in de Lentè des jaars Broods- 1491, hun eenigen blik van hoope gaf, om fpel. 1490. zig wederom in Holland te vestigen. Deeze opftand is, in onze Kronyken, by den naam van 't Kaas- en Broodfpiel bekend. In egte Stukken van deezen tyd, wordt dezelve genoemd *Oirloge van Cafembroot* (a); als meest gevoerd zynde, door het geringfte flag van luiden, gewoon zig doorgaans flegts met *Kaas en Brood* te geneeren. Het fcherp invorderen van 't Ruitergeld heeft 'er gelegenheid toe gegeven.

Het afzetten der Munte, de overmaatige Gelegen- Regen van den Herfst des jaars 1490, het heid tot deezen nee- Opftand.

(a) Privil. van Texel, III. 45.

FILIPS II. 1490. neemen van verscheiden' Oostersche Schepen door die van Sluis, en andere rampen van deezen kommerlyken tyd hadden zulk eene groote duurte en gebrek van levensmiddelen, hier te Lande, veroorzaakt, dat de schamele Gemeente langer niet van het eene brood aan het andere wist te komen. Een elf ponds brood, van twee deelen Garst en een deel Haver, gelyk toen veel in gebruik was, gebakken, moest, te Hoorn, drie Karels stuivers gelden: 't welk, voor veelen, niet te betaalen was. Men at, derhalve, op verscheiden' Plaatsen, reeds draf, raapzaadskoeken, en ander beestenvoedsel. De armoede nam alomme de overhand. Te Leiden, werden, ten deezen tyde, tienduizend behoeftigen opgeschreeven, aan welken, weekelyks, brood uitgedeeld werdt. Te Amsterdam, waren 'er nog meer. Te Hoorn, tweeduizend. En onaangezien de Landzaaten, in 't algemeen, zeer verarmd waren, werdt het *Ruitergeld* of *Maandgeld*, alle maanden, alomme, ten scherpsten ingevorderd. 't Verdroot, eindelyk, 't Gemeen, met naame de geringsten onder de Kennemers, Westfriezen en Waterlanders, zig dus langer, tot op het gebeente, te laten uitmergelen. Ook hadden veelen zo lang gegeven, dat hun niets meer overschoot, en zy genoodzaakt werden, betaaling te weigeren. De Stadhouder, Jan van Egmond, dit hun onvermogen voor onwilligheid neemende, gaf zig, op den tienden van Grasmaand des jaars 1491, aan 't hoofd van eenige Knegten, op weg, om de Kennemers en de anderen, tot het opbrengen van 't *Ruitergeld*,

geld, te dwingen. Maar naauwlyks hadt hy twee der weigerenden doen doodflaan, en eenen gevangen neemen, of de morrende menigte raakte, in de meeste Dorpen van Kenemerland en Westfriesland, op de been greep de wapenen op, en rukte, aan hoopen, hier naar Alkmaar, daar naar Hoorn om aanhang te werven. Overal riepen ze, dat zy niet meer geeven konden, en zig liever dood vegten wilden, dan van honger sterven. Te Hoorn, bleef het by woorden (b). Te Alkmaar, vielen die van Schagen, in de eerste plaats (c), en voorts de andere Kennemers aan op het Huis van den Rentmeester Klaas Korf, die, door zyne schraapzugt, van welke wy reeds een merkwaardig staalje vertoond hebben (d), boven anderen, in den gemeenten haat, geraakt was. In de eerste woede, werdt zyn Dienaar doodgeslagen. Korf zelf was juist, tot zyn geluk, van huis. Voorts werdt, in zyne wooning, alles, wat men aantrof, geplonderd en vernield. De oproerigen, by welken zig ook veele Ingezerenen van Alkmaar voegden, groeiden dagelyks aan in getal: des Egmond zig genoodzaakt zag, het heffen van 't Ruitergeld, voor eenen tyd, te staaken. De Stad Haarlem zondt, midlerwyl, eenige Gemagtigden naar Alkmaar, om de oproerigen, met goede woorden, tot bedaaren, te brengen. Men hielt hun voor, dat zy, met „reden, over de drukkende lasten klaagden, „en verligting begeerden; doch dat deeze, „niet

FILIP II.
1491.
Kaas en
Broods-
Volk
rukt in
Hoorn en
Alkmaar.

De Haare
Temmers
brengen
de oproe-
rigen tot
bedaaeren

De Haare
Temmers
brengen
de oproe-
rigen tot
bedaaeren

(b) VELIJS HOORN, bl. 150, 151.
(c) J. D. WYNKOPER by BOONKAMP Alkmaar, bl. 34.
(d) XIV. Boek, bl. 262.

Filips II. „ niet door geweld, maar by vreedzaam ver-
 1491. „ zoek, moest gevorderd worden. Dat men,
 „ ten dien einde, eene algemeene Dagvaart,
 „ in den Haage, beschreeven hadt, op wel-
 „ ke hunne klagten gehoord, en hunne be-
 „ zwaarnissen, naar billykheid, afgedaan kon-
 „ den worden. Dat zy zig, ondertusfchen,
 „ van alle geweldenaaryen onthouden moes-
 „ ten, zo zy zig niet nog grooter schade,
 „ dan zy tot hier toe geleeden hadden, op den
 „ hals haalen wilden.” Dit Vertoog vondt
 ingang. Men beloofde, zig stil te houden, in-
 dien de Stadhouders den gevangen Huisman in
 vryheid stelde, gelyk terstond geschiedde (e).
 Het Kaas- en Broods-Volk bleef egter te Alk-
 maar leggen, ten laste der Burgerye. Het
 Kaas- en Broods-Volks klagten werden, op de Dagvaart
 in den Haage, ingebragt en overwoogen.
 Doch 't was 'er zo vef van af, dat 'er middel
 tot verligting zou beraamd geworden zyn,
 dat de Stadhouders, in tegendeel, sterk by de
 Steden aanhieldt, om in eene nieuwe belasting
 van twee gouden Andries guldens op ieder
 Huis te bewilligen. De Dagvaart werdt on-
 dertusfchen eenen geruimen tyd sleepende, en
 daardoor het Kaas- en Broods-Volk in tamen-
 lyke rust gehouden (f).
 Jan van Naaldwyk, kennis van de opschud-
 dingeh in 't Noorder gedeelte van Holland ge-
 kreegen hebbende, vondt geraaden, zig der-
 waards te begeeven, en 'er, ware 't mogelyk,
 eenig voordeel, tot ondersteuning zyner ver-
 zwak-

Dagvaart
 in den
 Haage.

Jan van
 Naald-
 wyk
 doet eene
 Landing

(e) VELIUS Hoorn, bl. 151.

(f) Grootte Chronyk, Divis. XXXI. Cap. 74.

zwakte partye, uit te trekken. Hy vertrok FILIPS II. 1491.
 dan, met zyné Vloote, in Hooimaand, van Sluis, in 't voorneemen, om te Zantvoort te landen. Doch de Dorpelingen, gewaar te Wyk op Zee,
 schuwde, stelden zig te weer, en hielden de Hoekschen van land. Naaldwyk zeilde toen voort naar Wyk op Zee, alwaar hy de Dorpelingen te bedde overviel; veelen, die de wapenen aangreepen, van 't leeven beroofde, en eenige huizen in brand stak, en plonderde. 't Schynt, dat de Hoekschen tot deeze geweldenaaryen vervoerd werden, om dat de Dorpelingen zig te weer stelden: 't welk nogthans deezen, die van hun oogmerk onkundig waren, niet kwalyk te neemen was. Van Wyk op Zee, begaf zig Naaldwyk naar 't Marsdiep, en bemagtigde de Eilanden Texel bemagtigt Texel en Wieringen.
 en Wieringen, doende de Eilanders begrypen, dat hy gekomen was, om hen van de zwaare schattingen te ontheffen, en de rust in 't Land te herstellen: waardoor hy veel aanhangs kreeg. Den meesten Zomer sleet hy, op en omtrent deeze Eilanden, houdende de Zuiderzee en zeegeten, met zyne Vloote, onveilig (g). Eens egter, begaf hy zig naar Sneek, van zins, om met hulp der Schieringers, die ééne lyn met de Hoekschen in Holland trokken, eene onderneeming op Hoorn of Enkhuizen te doen. 't Was blykbaar genoeg, dat die van Hoorn den Hoekschen en 't Kaas- en Broods-Volk niet ongunstig waren. Doch zy schynen de magt van Naaldwyk te gering geoordeeld te hebben, om hem hunne Stad toe

(g) Grote Chron. Dlyf. XXXI. Cap. 74ⁿ

FILIPS II. te vertrouwen, en zig daardoor eene belegering op den hals te haalen. Enkhuizen hieldt zig t'eenemaal buiten de beroerte deezer tyden. Daar bleef dan voor Naaldwyk niets overig, dan de eene of de andere Stad, by verrasping, in te neemen. Hier toe werden hem, vergeefs, door de Schieringers, te Sneek, driehonderd Hoorn of man bygezet. En met dit volk, begaf hy zig Enkhuizen te naar Staveren, van waar hy, een en ander verrasfen, maal, de Steden Hoorn en Enkhuizen bespieden liet. Doch alzo de verspieters niet te rug keerden, en de Enkhuizers en eenige Westfriezen ook verscheiden' poogingen deden, om Naaldwyk de landing te beletten (*h*), besloot hy, dat 'er geene hoop voor hem was, om zig, in ééne deezer Steden, te vestigen: waarom hy de Friesche manschap naar Sneek te rug zondt (*i*). Ook verliet hy zelf eerlang de Westfriesche Kusten, keerende naar Sluis in Vlaanderen weder. Men hielt, onder weg, scherpe wagt om hem te vatten. Doch hy geraakte, in 't kleed van eenen lyfknecht van zekeren Heer der Duitsche orde, behendiglyk, binnen Sluis (*k*).

Te De Dagvaart, in den Haage, ondertusfchen Hoorn, geëindigd zynde, zonder dat 'er eenig middel besluit beraamd was, om 's volks lasten te vermindern, begon het Kaas- en Broods-Volk, op men geen Ruitergeld meer te geeven. nieuws, de ooren op te steeken. De Westfriesche en Kennemer Steden en Dorpen werden allen, binnen Hoorn, beschreeven. Ook verscheenen ze 'er allen, uitgenomen Enkhuizen.

(*h*) Handv. van Enkh. bl. 43.

(*i*) BRANDT Enkh. bl. 37. UBN. EMM. Libr. XXIX. p. 451.

(*k*) Grootte Chron. Divis. XXXI. Cap. 75.

huizen, en die van Dregterland (1). Hier werdt FILIPS II. 1491. eenpaariglyk beslooten, geen Ruitergeld meer te geeven, al zou men 'er den laaften man by opzetten. Men verbondt zig, door zegel en brieven, aan elkanderen. Een deel van 't Kaas- en Broods-Volk werdt aangenomen, om Hoorn te bewaaren. Een ander gedeelte lag te Alkmaar. Hoorn wist, omtrent deezen tyd, van den Raad van Holland verlof te verkrygen, om het Blokhuis, welk men, met reden, hielt der vryheid van de Stad zeer hinderlyk te zyn, wederom te mogen slegten. Het hadt naauwlyks negen jaaren gestaan, en werdt nu, in korten tyd, ten gronde toe, afgebroken. Om eenige orde op het beleid van den opstand te stellen, werden de aangenomen' Kennemers en Westfriezen, in Vendelen en Rotten, verdeeld. Zy voerden Kaas en Brood in hunne banieren. Veelen droegen ook een stuk Kaas en Brood op de borst, zeggende, *dat zy, om dit te bekomen of te behouden, de wapenen hadden opgevat.* De Burgery te Hoorn hadt ondertuschen veel overlast van deeze gasten, die alomme in de Huizen liepen, en zig, naar genoeg, deden opschaffen: den overigen tyd besteedende, met de Stad op en neder te wandelen, en veelerlei moedwil te pleegen. Binnen weinige maanden, maakten zy 't hier zo grof, dat de Regeering, met goede woorden, en, vermoedelyk, ook met giften aan sommigen, te wege bragt, dat de gantsche hoop de Stad ruimde, en zig naar Alkmaar begaf, alwaar zy grooter ahang

Beleid
van den
opstand.

(1) Handv. van Enkh. bl. 46. Handv. van Drechterl. bl. 63.

FILIPS II. en meer gunst onder 't volk hadden. Onder weg,
 1491. bemagtigden zy de Sloten Nieuwburg en Mid-
 delburg, die ten gronde toe vernield wer-
 den (*m*).

III. De Stadhouder Egmond maakte zig, in den
 Aanflag van den Stadhou-
 der, om 't Kaas-
 en Broods-
 Volk uit
 Alkmaar
 te ver-
 dryven.
 1492.
 De Stadhouder Egmond maakte zig, in den
 aanvang des jaars 1492, gereed, om het Kaas-
 en Broods-Volk, van Alkmaar, te doen ver-
 huizen. Doch alzo men, in deeze Stad, ken-
 nis van zynen toeleg gekreegen hadt, werdt
 'er eenig volk in hinderlaagen gelegd, langs
 den weg, dien hy door moest. En hy zou
 verrast geweest zyn, zo hy niet, by tyds ge-
 waarschuwd zynde, eer hy aan de laage kwam,
 te rug gekeerd was. De Kennemers en West-
 friezen begreepen, ondertusfchen, uit deezen
 toeleg, dat men hun geene voldoening dagt
 te geeven, maar met geweld onder de knie
 zocht te krygen. De aftogt des Stadhouders
 egrer deedt hun den moed ryzen: en zy besloo-
 ten, iets van gewigt te onderneemen, eer hy
 in staat zyn kon, om hen met grooter magt te
 keer te gaan. Binnen Haarlem, eene der naaste
 en aanzienlykste Steden van deezen oord, had-
 den zy eenigen aanhang onder de Burgerye.
 Men vondt derhalve geraaden, zig ook van
 deeze Stad te verzekeren. Op den derden van
 Bloeimaand, trok het Kaas- en Broods-Volk,
 in grooten getale, uit Alkmaar, en kwam, des
 avonds omtrent agt uren, voor Haarlem,
 begeerende binnen gelaaten te worden. De
 Vroedschap, byeen geroepen zynde, besloot
 eenpaariglyk, hun verzoek af te slaan. Doch
 eenigen uit de Burgery sloegen de Kruispoort
 open,

Haarlem
 door het
 Kaas- en
 Broods-
 Volk, in-
 genomen.

open, en lieten de Kennemers en Westfriezen binnen. De woeste menigte, vermeerderd door een groot getal Haarlemmers, nam terstond gang naar 't Stadhuis, welk haast overweldigd werdt. De Schout en Rentmeester *Klaas van Ruiven*, een Schepen *Pieter Thomaszoon*, en zyn Broeder *Andries* werden, by deeze gelegenheid, doodgeslaagen (n). Men verhaalt, dat het lyk van den Schout, in stukken gekapt zynde, zyner Huisvrouw, in eene mande, met een wreed en schimpend byschrift (1), t' huis gezonden werdt. Zo bitter waren thans de gemoeden, en zo zeer was men vooral gebeeten op de Graaflyke Rentmeesters. 't Zy dat het graauw den Dienaar, ten onregte, de schuld zyns Meesters deedt boeten: 't zy dat de Rentmeesters inderdaad hunnen last te buiten gegaan waren, en der Gemeente meer afgeperst hadden, dan hun bevolen was. *Walich Dirkszoon*, zig noemende *van Brederode*, die den opstand in Alkmaar hadt verwekt, hadt ook hier den Schout helpen doodslaan: 't welk hy, eerlang, met den hals boeten moest (o). De volgende nagt werdt, met plonderen en vernielen van Huizen en Huisraad, doorgebragt. Zelfs ontzag men zig niet, der luiden Brieven te scheuren, en 'er de zegels af te rukken. Op 't Stadhuis ook, werden de Wees- en Thefauriers-Kamers en Kisten opgeslaagen, en veele Brieven gescheurd,

FILIPS II.
1492.

Moed.
wyl, al-
daar
gepleegd.

(n) Handy. van Kennemerl. bl. 85.

(o) Crimin. Sententieb. gequot. D. 1. f. 62.

(1) Dus luidde het:

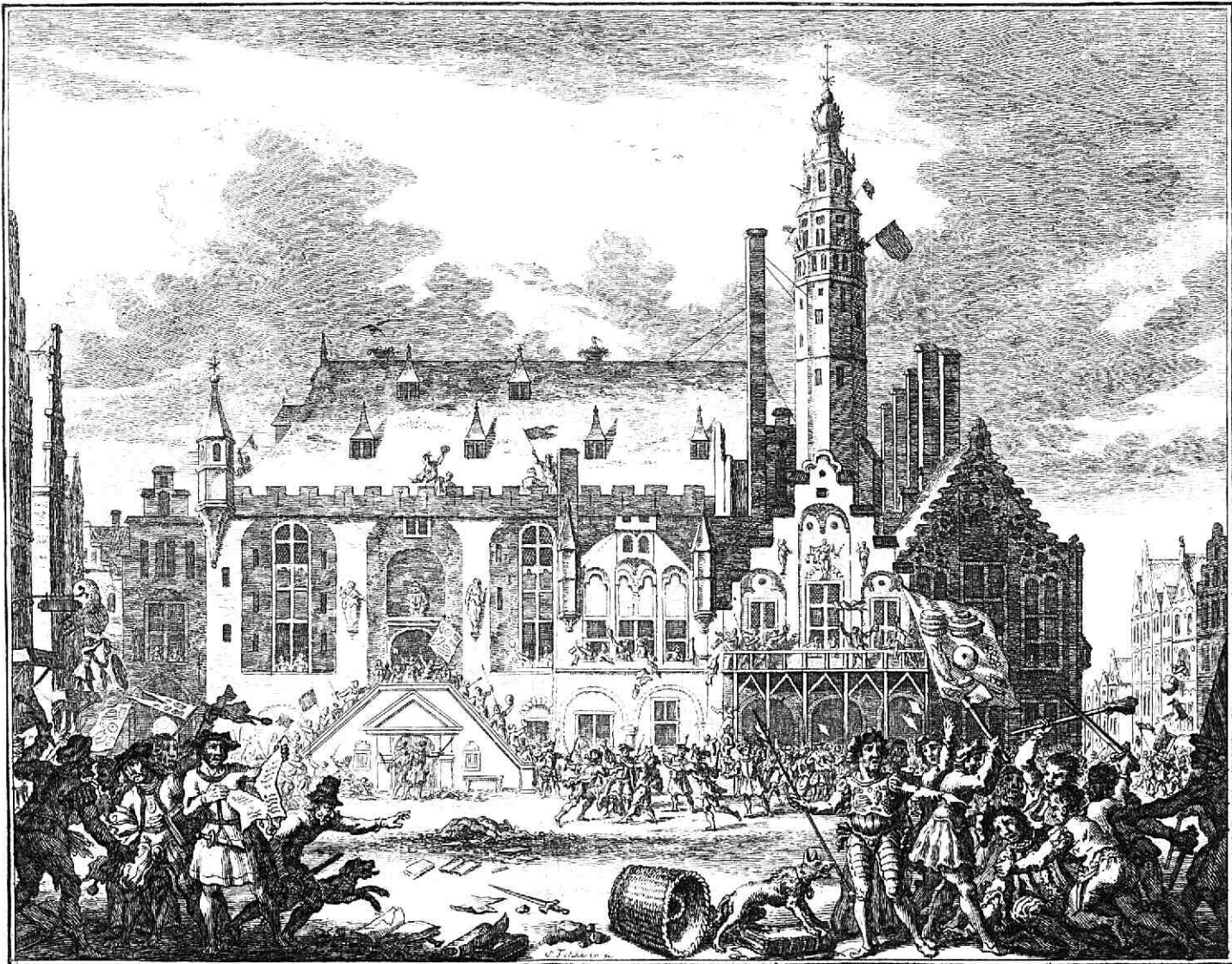
De Brouwen van Ruiven/
Zien deze broukens zuld' kluppen:

FILIPS II.
1492.

Aanflag
op Leiden.

scheurd. Doch des anderendaags, werdt dit plonderen gestuit, en orde op 't bewind der Stad gesteld. Uit het Noorden van Holland, vloeide, van dag tot dag, meer volks naar Haarlem. Men besloot, derhalve, zig ook van Leiden meester te maaken. De Stadhouder, vermoeden of kennis hiervan gekreegen hebbende, was, met eenige Edelen en Knegten, in Leiden gekomen, en hadt een Blokhuis, buiten de Rynsburger-Poort, alwaar de aanval zou moeten geschieden, opgeworpen, en daarenboven de wallen en toorens, van busfen en ander krygsgereedschap, behoorlyk voorzien. De Kennemers en Westfriezen trokken, onder de banieren van Haarlem en Alkmaar, ten getale van drieduizend, op den agtsten van Bloemaand, des avonds, uit Haarlem, verzeld van eenige aanzienlyke Burgers, en veelen uit het graauw. Te Noordwyk, vernagt hebbende, kwamen zy, des anderendaags, voor Leiden. 't Gelukte hun, in den eersten aanval, het Blokhuis buiten de Rynsburger-Poort te veroveren, en de naaste Huizen in te neemen. Doch dus na gekomen, werden zy zo vinnig van de vesten beschooten, dat zy te rug weeken, en eerlang, hals over hoofd, aan 't vlugten sloegen, zig, wyd en zyd, zonder orde, van een verspreidende. De Stadhouder joeg hen wel na, en bekwam eenige gevangenen; doch zo veelen niet, als hem in handen zouden hebben moeten vallen, wanneer de aftogt in orde geschied was. De vlugtenden kwamen grootendeels wederom binnen Haarlem, alwaar zy, sedert, leggen bleeven.

De

Woede van 't. Kaas- en Broeds-Volk, te Haarlem, in 't jaar 1492.

De Stadhouder, bevroedende, dat het Kaas-^{FILIPS II.} en Broods-Volk ligtelyk te beteugelen zou ^{1492.} zyn, door eenige geregelde benden Knegten, ^{De Hertog van Saxen} aan welken het hem thans ontbrak, hieldt, zo 't ^{zendt,} fchynt, terstond hierna, om eenig Krygsvolk <sup>Krygs-
volk naar</sup> aan, by den Hertoge van Saxen, die, in alleryl, ^{Holland.} eenige benden herwaards afzondt, van meening, om zelf, binnen kort, te volgen. Het Duitsch Krygsvolk, in Holland gekomen, trok regelregt naar Noord-Holland, bedryvende, onder weg, veel moedwils. Noordwyk, alwaar de Kennemers en Westfriezen, op den togt naar Leiden, vernagt hadden, leedt den eersten aansloot. Te Zandvoort, werdt de Kerk en 't Dorp beroofd. Van hier, trokken ze naar Beverwyk, welke Plaats, na eenigen tegenstand, bemagtigd werdt. Hier verschanten zig de Duitsche Knegten, terwyl het omleggende Land, dagelyks, door hen afgelooopen werdt.

De Haarlemmers, wetende dat het op hen ^{en volgt} gemunt was, hadden, tot bescherming der ^{zelf, in} Stad, ook eenige vreemde Knegten aangenomen. Doch toen, kort hierna, Hertog Albrecht van Saxen in den Haage gekomen was, zonden zy hem Gemagtigden toe, om zig met hem te verdraagen. Gedurende deeze onderhandeling, vielen 'er, van tyd tot tyd, hevige Schutgevaarten voor, tusschen de Duitse Knegten, die te Beverwyk lagen, en de Kennemers: een, onder anderen, te Heemskerk, alwaar wel zeshonderd man van wederzyde sneuvelde. De Kennemers en die van Alkmaar verlooren 'er egter de meesten. De Duitsche Knegten, sedert, Velzen geplonderd

PHILIPS II. derd hebbende, stroomten tot voor de Poorten
1492: van Haarlem.

IV. De Haarlemmers, die nog, met den Hertog van Saxen, over hunnen zoen, in onderhandeling waren, hadden, om hem te eer te vermurwen, de Kennemers en andere gehuurde Knegten de Stad doen ruimen: ook eenige Geldersche en Kleefsche manschap, die zig ten hunnen dienste aangeboden hadt, buiten gehouden. Hertog Albrecht, ten volle verzekerd van de volkomen' onderwerping der Stad, begaf zig, in 't midden van Bloei maand, derwaards. Men ontving hem met veel eerbewys, hem de sleutels der Stad aanbiedende. Terstondt na zyne aankomst, deedt hy eene galg op het Zand of Marktveld opregten: meest om schrik te baaren, hoewel 'er ook naderhand eenigen, die het Kaas- en Broods- Volk allereerst ingelaaten hadden, ter dood gebracht werden. En terwyl de Hertog van Saxen zig te Haarlem onthieldt, kwamen de Gemagtigden der Kennemereren, Westfriezen en Waterlandereren, van alle kanten, by hem, om vergiffenis van den opstand te verzoeken (p). Hy liet zig niet dan met veel moeite verbidden: en, op den een-entwintigsten en vyf-entwintigsten van Bloei maand, werdt 'er een algemeene Zoen beraamd, op den volgenden voet:

Voorwaarden der verzoening van Haarlem,

„ Haarlem moest de Banier der Stad, die voor Leiden geweest was, en alle zyne Privilegien den Hertoge van Saxen, in handen stellen. Ook moest de Stad in 's Hertogen

(p) Grootte Chron. Delf. XXXI. Cap. 76, 77, 78.

„ gen Bede bewilligen, en belooven, de derde FILIPS II.
 „ te zullen zyn, wanneer twee der groote 1492.
 „ Steden, in 't vervolg, haare stem tot eenige
 „ Graaflyke Beden gegeven zouden hebben.
 „ De Hertog vorderde wyders eene Poort der
 „ Stad, om dezelve te bevestigen, en ten
 „ dienste der Landsheeren te bewaaren. De
 „ Brieven, by welken erkend werdt, dat de
 „ Stad, of eenige byzondere Poorters derzel-
 „ ve, eenige Graaflyke Domeinen beleend
 „ hadden, moesten den Hertoge ter hand
 „ worden gesteld, om verscheurd en vernie-
 „ tigd te worden." Dit zelfde bedong Hertog
 „ Albrecht ook van alle de anderen, met welken
 „ hy zig, ten deezen tyde, verzoende: 't welk,
 „ ongetwyfeld, tot merkelyk voordeel voor de
 „ Graaflykheid, strekken moest. „ Het Klerk-
 „ ambagt, dat is, het Geheimschryverschap
 „ van Haarlem, zou voortaan altoos staan ter
 „ begeevinge des Graaven. De Hertog hieldt
 „ het regt aan zig, om zulken, die, aan het
 „ opslaan der Poorten, plondering, of dood-
 „ slag, schuldig geweest waren, te doen straf-
 „ fen. Byzonderlyk bedong hy, dat den Bloed-
 „ verwanten van den Schout van Ruiven en
 „ van andere vermoorden eerlyke en voor-
 „ deelige betering gedaan moest worden (q).
 „ Eindelyk moest de Stad, voor twee maan-
 „ den foldye der vreemde Knegten, zonder
 „ uitstel, vier-endertigduizend gouden Andries-
 „ guldens betaalen.
 „ Uit de Opgezetenen van Kennemerland van Kennemer-
 „ moesten honderd Persoonen, blootshoofds, land,
 „ bar-land.

(q) Zie SCREVELIUS Haarl. bl. 62.

FILIPS II.
1492.
,, barvoets, zonder geweer, en met een
,, wit stokje in de hand, den Hertoge van
,, Saxon, in den naame des Roomsche-Konings
,, en des Aartshertogs, knielende, om ver-
,, giftenis smeeken, stellende lyf en goed ten
,, zynen bevel, en beloovende, zig voortaan
,, als getrouwe Onderzaaten te zullen gedraa-
,, gen. Hertog Albrecht sloot vyftig Perfoo-
,, nen uit den Zoen, om 'er zynen wil mede
,, te doen. Alle Handvesten moesten hem
,, worden ter hand gesteld, om vernietigd te
,, worden. Eindelyk moesten zy eene boe-
,, te van *vyfduizend Andries guldens* opbren-
,, gen (r).

van Alk-
maar,
,, Uit de ingezeten van *Alkmaar*, moesten
,, vyf-entwintig Perfoonen, in 't hemd of lin-
,, nenkleedinge, met ontdekten hoofde en
,, bloote beenen, en een wit stokje in de hand,
,, insgelyks, knielende, om vergiftenis ver-
,, zoeken. De Poorten, Muuren, Toorens
,, en andere vastigheden der Stad moesten
,, ten gronde toe geslegt worden: waartoe die
,, van Schager- en Nieuwdorper-Kogge en
,, Nieuwland der Stad de hand moesten bie-
,, den. De Handvesten der Stad moesten
,, worden vernietigd. Met vyf-entwintig In-
,, gezetenen, begeerde de Hertog zynen wil
,, te doen. De doodslag aan Klaas van Ruiven
,, en anderen gepleegd, en de plondering van
,, het Huis van Klaas Korf moest met geld
,, geboet worden. Al het Krygsgereedschap en
,, Busfen, grooter dan *Koluvrynen*, moesten
,, den Hertoge worden overgeleverd: ook

,, de

(r) Handv. van Kennemerl. bl. 85.

„ de bezegelde Brieven, by welken men zig, FILIPS II. 1492.
 „ tot het onderneemen van deezen opftand,
 „ onderling verbonden hadt. Alkmaar moest
 „ eindelyk eene boete van zes-entwintighon-
 „ derd *Andries guldens* opbrengen, en daar-
 „ enboven drie *stuivers* van ieder Huis, jaar-
 „ lyks, ten eeuwigen dage, aan de Graaflyk-
 „ heid betaalen.
 „ Uit *Westfriesland*, met Schager- en van West-
 „ Nieuwdorper-Kogge en Nieuwland; doch friesland
 „ zonder Alkmaar, Hoorn, Medenblik,
 „ Texel en Wieringen, die een' afzonder-
 „ lyken Zoen slooten; ook zonder Enkhuizen,
 „ welk geen deel aan den opftand gehad hadt;
 „ moesten honderd-envyftig Perfoonen, in
 „ dezelfde gefalte als de Kennemers, vergif-
 „ fenis verzoeken. Hunne Handvesten werden
 „ ook vernietigd verklaard. Met honderd Per-
 „ foonen uit hen, begeerde de Hertog zynen
 „ wil te doen. Den moedwil, omtrent Klaas
 „ van Ruiven, Klaas Korf en anderen gepleegd,
 „ moesten zy ook helpen beteren. Het Schiet-
 „ geweer, grooter dan *Koluvrynen*, en al 't
 „ Buskruid, ook de Brieven, waarby zy zig
 „ met de anderen verbonden hadden, moesten
 „ terftond worden overgeleverd. Wyders
 „ werden zy gehouden, op bevel des Her-
 „ togs, te arbeiden aan de Sterkten, die, te
 „ Haarlem, te Alkmaar, of te Hoorn zouden
 „ worden opgeregt. Voor boete moesten zy
 „ zesduizend *Andries guldens* eens, en twee
 „ *stuivers* van ieder Huis, jaarlyks, ten eeu-
 „ wigen dage, betaalen. Doch de Westfriefche
 „ Dorpen, die geen deel aan den opftand
 „ gehad hadden, zouden tot deeze fchatting
 „ niets

FILIPS II. „ niets behoeven op te brengen. Hem en
 1492. „ Venhuizen, Wydenes, Leek, Schellinkhout,
 „ Grootebroek, Bovenkarfpel, Lutkebroek,
 „ Hoogkarfpel, Oosterblokker, Westerblok-
 „ ker en Binnenwyzend, die min misdaan
 „ hadden dan de andere Westfriesche Dorpen,
 „ werden”, op de voorspraak van twee Enk-
 huizer Burgemeesters (2), die, op de knieën,
 voor hun baden (3), „ voor een derde, in de
 „ gemelde schätting verligt; mids dat deeze
 „ verligting ten laste van de overigen kwame.”
 Men moet hier, in 't voorbygaan, aanmerken,
 dat dit Vonnis den Westfriezen te harder heeft
 moeten vallen, om dat zy, by Brieven van het
 Hof van Holland, gedagtekend den negenden
 van Hoogimaand des jaars 1491, reeds vergif-
 fenis verworven hadden van den moedwil, aan
 't Huis van Klaas Korf, en van de andere ge-
 weldenaaryen, voor dien tyd, gepleegd (1).
 van Me- „ Tien Persoonen uit *Medenblik* moesten,
 denblik, „ blootshoofds, ongegord, en met een wit
 „ stokje in de hand, vergiffenis komen ver-
 „ zoeken. Ook moest de Stad haare Handves-
 „ ten, en alle Inwooners, die deel aan den
 „ opstand gehad hadden, den Hertoge in
 „ handen stellen, om 'er zynen wil mede te
 „ doen. Voor boete moest zy *driehonderd*
 „ *Andries guldens* betaalen.
 van „ *Hoorn, Edam en Monnikendam* moesten,
 Hoorn, „ nu en ten allen tyde, de Poorten voor den
 Edam, „ Hertoge openen. Ook moesten zy, en her
 Monni- „ Eiland

(3) BRANDT Enkh. bl. 38, 41, 42.

(1) Handv. van Enkh. bl. 43.

(2) *Nanning Tapper en Simon Pieterszoon*.

„ Eiland *Wieringen* alle oproerigen overleve- FILIP II.
 „ ren. Hoorn, in 't byzonder, moest den 1492.
 „ Hertoge eene Poort of plaats in de Stad af- kendam,
 „ staan, om aldaar eene sterkte te bouwen, Wierin-
 „ op kosten der Stad. Aan boete moest Hoorn gen,
 „ *duizend*, Edam *agthonderd*, Monnikendam
 „ *vierhonderd*, en *Wieringen tweehonderd An-*
 „ *dries guldens* betaalen. en Tekel
 „ Vyf-entwintig Perfoonen van *Texel* moes- en Tekel
 „ ten, in 't zwart, blootshoofds, ongegord
 „ en knielende, vergiffenis komen verzoeken.
 „ De Handvesten des Eilands moesten den Jyftig
 „ Hertoge in handen gesteld worden. De
 „ Hertog behieldt de straffe der Eilanderen,
 „ die tot den vyand overgelopen waren, aan
 „ zig. Zy moesten zyn Huis sterk maaken,
 „ naar inhoud der Brieven, hun, door den
 „ Raad van Holland, toegezonden. Voorts
 „ moesten zy *duizend Andries guldens* aan boe-
 „ te, en twee maanden lang vyf-entwintig
 „ Knegten betaalen, die onder den Schout
 „ van *Texel* staan, en dienen zouden, om 't
 „ Eiland in rust te houden.” (u).

Op zodanigen voet, werdt deeze opstand der V.
 Kennemeren, Westfriezen en Waterlander Onder-
 verzoend. Sommigen twyfelcn, of alle de Voor- zoek hoe
 waarden van deezen Zoen wel naargekomen verre de
 zyn. Onze Kronyken melden, dat die var Haar- Voor-
 lem ten minsten, binnen korten tyd, zeven-en- waarden
 twintigduizend *Andries guldens* hebben opge- van dee-
 bragt: om welke somme te vinden, de Poorters zen Zoen
 hunne zilveren Schaalen, Koppen, Lepels, naarge-
 en andere kleinoodien op 't Stadhuis brengen komen
 moes-

(u) Zie de Zoenbrieven by ORLERS Leiden, bl. 431—442.

1492. moesten. De andere groote Steden waren ge-
 beeten op Haarlem, om dat deeze Stad, se-
 dert eenige jaaren, niets tot de gemeene Oor-
 logslasten hadt willen draagen: 't welk oorzaak
 was, dat zy, ten deezen tyde, niet alleen niet
 voor Haarlem spraken; maar de Stad zelfs
 nog drongen, om haar tienduizend guldens,
 wegens agterfallen, te voldoen. De Hertog
 deedt wyders, nog voor 't einde van Bloei-
 maand, een zwaar Blokhuis te Haarlem op-
 werpen (y). Ook werdt, te Hoorn, eerlang,
 eene sterkte gestigt, de Zeeburg genoemd (w).
 Uit al het welke, men ziet, dat de Hertog de
 voorwaarden van den Zoen, ten minsten ge-
 deeltelyk, heeft willen naargekomen hebben.
 Niet min klaar blykt het, van den anderen
 kant, dat Alkmaar, niet lang hierna, hersteld
 geworden is in de Voorregten, die, by het
 vonnis des Hertogs van Saxon, verbeurd ver-
 klaard waren (x). Ook vindt men, dat die
 van Kennemerland, op den zevenden van Zo-
 mermaand deezes zelfden jaars, in de verbeur-
 de Handvesten hersteld zyn, mids zekere som-
 me beloovende op te brengen. Ten zelfden
 tyde, stondt de Hertog ook af van het regt,
 welk hy zig voorbehouden hadt, om met
 vyftig Kennemers zynen wil te doen (y). De
 Dregterlanders, die bevonden werden weinig
 deel in den opstand gehad te hebben, ver-
 kreegen, een weinig laater, ook herstelling

(y) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 78.

(w) VELIUS Hoorn, *bl.* 160

(x) Brief van den 6 July 1492, *genoid by* BOOMKAMP, *Alle-
maar*, *bl.* 39.

(y) *Handv.* van Kennemerl. *bl.* 83.

in hunne Voorregten (z). De Stad Haarlem FILIPS II. 1492.
 bekwam allerlaatst, en eerst onder de Regeering van Graave, naderhand Keizer, Karel, hêt volkomen gebruik der voorige Privilegien weder. Het Slot, hier gestigt, werdt, eerlang, nevens de Sloten te Woerden en te Medenblik, aan Hertoge Albrecht verpand, voor driemaalhonderdduizend Rynsche guldens, welken hy, wegens agterstallige soldye van zyn Krygsvolk, te vorderen hadt (a). Maar sommigen hebben aangemerkt, dat hy wel diende; doch zig ook wel betaalen liet (b).

Dus eindigde het Kaas- en Broods-spel, of Einde
 liever de Kaas- en Broods-Kryg. Ook mag men van den
 hier het einde der Hoeksche en Kabbeljaauw- Hoek-
 sche tweedragt plaatsē, die nu byna anderhal- schen en
 ve eeuw geduurd hadt. De magt der Graaven, Kabbel-
 door het vreemd Krygsvolk gestyfd, nam al- jauw-
 lengskens zo zeer toe; en de Landzaaten wer- schen
 den, door de vermeerdering van boeten en Twee-
 schattingen, dermaate uitgeput en verarmd, spalk.
 dat hun noch moed noch middel overschoot,
 om de voorige oneenigheden wederom op te
 haalen. Eenige Steden, immers Hoorn was
 zo zeer ten agteren geraakt, dat de Poorters,
 te Amsterdam, in Zeeland, in Brabant en
 in Vlaanderen, om de schulden der Stad, be-
 kommerd werden; en naauwlyks ergens, dan
 op de vrye jaarmarkten, verschynen durfden:
 t welk tot merkelyk agterdeel der gemeene
 Neeringē strekte (c), en onder anderen oor-
 zaak

(z) Handv. van Drechterl. bl. 63—65. BRANDT Ekkh. bl. 99.

(a) SICKO BENINGHA Chronickel, bl. 105.

(b) DE LA MARCHE Libr. II. Ch. XVI. p. 653.

(c) VELIUS Hoorn, bl. 161.

FILIPS II.
1492.

VI.
Zierik-
zee ver-
zoent zig
met den
Hertoge
van
Saxen.

zaak was, dat niemant iets tot voorstand der verdruchte vryheid onderneemen durfde: waar toe het onkomen of de vlugt der aanzienlykste Hoekfchen ook een voornaame hinderpaal was.

Hertog Albrecht van Saxen, in 't laatst van Zomermaand, met zyn Krygsvolk, uit Holland, naar Zeeland, overgestoken zynde, maakte zig, by verrassing, meester van de Stad Zierikzee. De Ingezetenen deezer Stad, alwaar Adolf, Vader van Philips van Kleeve, zyne woning hieldt, hadden die van Sluis, gedurende den Vlaamschen Kryg, zeer begunstigd, en Jan van Naaldwyk, na den Scheepsfryd by Brouwershaven, vryen doortogt vergund; waardoor zy, in de ongenade des Hertogs van Saxen, vervallen waren. Nu, zig overmeesterd ziende, verzoenden zy zig met hem, op gelyke Voorwaarden als de Hollanders. Die van de Wet en nog zestig Ingezetenen moesten hem blootshoofds en knielende om vergiffenis smeeken. Honderd ponden jaarlyks, welken zy uit 's Graaven Domeinen trokken, werden verbeurd verklaard. Ook moesten zy vier-entwintigduizend gouden *Andries guldens* eens, en twee stuivers van ieder Haardstede, jaarlyks, opbrengen. De Brieven, hier van verleend, zyn, op den tienden van Hooimaand, te Zierikzee, gedagtekend (d).

Beleg en Overgaa-
ve van
Holland en Zeeland dus in rust en tot onderwerping gebragt hebbende, keerde de Her-

(d) Groote Chron. *Divis. XXXI. Cap. 79.* REIGERSH. II. Deel, W. 333 en BOXHORN *aldaar.*

Hertog van Saxen naar Vlaanderen, om Sluis, Filips II 1492.
 de eenigste Stad, in welke zig nog eenige
 voornaame Hoekfchen onthielden, door be- Sluis in Vlaander-
 ren.
 legering, te bedwingen. De Stad ftondt een
 Beleg, te water en te lande, van meer dan
 twee maanden door. De Hertog van Saxen
 gebodt het Leger te lande. De Vloot, die
 de Stad, te water, benaauwde, was in Zee-
 land verzameld, en bestondt uit drie-enveer-
 rig Oorlogfchepen, dertig *Heuden* of Platbo-
 dems en dertien Hulken. *Filips van Bourgon-
 die, Heer van Beveren* en Admiraal der Neder-
 landen, hadt 'er 't bevel over (e). Henrik
 de VII, Koning van Engeland, hadt hier
 nog twaalf fchepen, onder beleid van *Eduard
 Poining*, bygevoegd (f). De Stad werdt,
 eenen ryd lang, fterk beschooten. Doch Filips
 van Kleef verdedigde zig dapperlyk. Zyn Va-
 der, Adolf, begaf zig, van Zierikzee, onder
 vrygeleide zyns Zoons, naar Sluis, om hem,
 tot het overgeeven der Stad, te vermaanen.
 Filips hadt hier egter geene ooren naar (g).
 Verscheiden' gelukkige uitvallen deeden hem
 den moed dermaate zwellen, dat hy tot geen
 overgeeven verftaan wilde. Eindelyk floeg,
 in Herftmaand, of by ongeluk, of door be-
 ftel des vyands, de brand in 't Buskruid te
 Sluis: waardoor zo geweldig eene fchade
 veroorzaakt werdt, dat Filips van Kleef tot
 de overgaave beflout. Hy bedong den vryen
 uittogt voor zig en de zynen, en dertigduizend
 gul-

(e) REIGERSB. II. Deel, M. 327; 328.

(f) F. BACON. Hist. HEER. VII. p. 173. Edit. Lugd. Batav.
 1647.

(g) DE LA MARCHE Livr. II. Ch. XIV. p. 643.

FILIPS II. 1492. guldens voor 't gene hem Maximiliaan en Filips schuldig waren. 't Verdrag werdt, op den dertienden van Wynmaand, getekend (*h*). DeHoekfchenwyken naar Frankryk. Filips van Kleef, die, te vooren reeds, aan 't Fransche Hof bekend geweest was, begaf zig, na 't overgaan van Sluis, derwaards, en heeft 'er, sedert, verscheiden' hooge Krygsampten bekleed (*i*). Jan van Naaldwyk trok ook naar Frankryk, alwaar hy overleeden is (*k*). Waarschynlyk hebben ook andere voornaame Hoekfchen, ten deezen tyde, derwaards de wyk genomen.

VII. Onlusten met Frankryk. De Roomsche-Koning, Maximiliaan, hadt het stillen der opschuddingen hier te Lande geheellyk toevertrouwd aan de zorge van Hertoge Albrecht van Saxon, also hy, omtrent deezen tyd, met andere zaaken, de handen vol werks hadt. Wy hebben reeds, in 't voorbygaan, aangetekend (*l*), dat hy, in 't jaar 1489, by volmagt, in Huwelyk getreden was, met Anna, Erfdogter van Bretagne. Dit Huwelyk, rugtbaar geworden, mishaagde den Koning van Frankryk ten hoogsten: die, terstond na de dood van François den II., Hertoge van Bretagne, toeleg gemaakt hebbende, om dit Hertogdom aan de Kroon te hegten, nu bespeurde, dat hiertoe geen kans zou zyn, zo 't Huwelyk van Maximiliaan en Anna voortgang hadt. Karel besloot, derhalve, het geslooten Huwelyk, 't kostte

war

(*h*) PONT. HEUT. Rec. Austr. Libr. IV. p. 207—211.

(*i*) DANIEL Tom. VII. p. 133, 303. MEYEREN I. Boek, §. 2. versf.

(*k*) GOUDHOEVEN bl. 194.

(*l*) XIV. Boek, bl. 267.

wat het wilde, te verbreeken. Onaangezien **FILIPS II.**
 hy voor lang reeds met Margareet van Oos- **1492.**
 tenryk in de Egt verbonden was, en zy, zelfs
 in openbaare schriften, den naam van *zyne*
Gemaalinne droeg, vondt hy goed, deeze ver-
 bindtenis te schenden, en Anna van Bretagne,
 voor zig zelve, ten Huwelyk te verzoeken. Te
 gelyk voerde hy een Leger naar de grenzen van
 Bretagne, en bragt het, eerlang, zo ver, dat
 de Hertogin en de Grooten des Hertogdoms,
 in zyn verzoek, bewilligden. Het Huwelyk
 tusfchen haar en Karel den VIII. werdt, in
 Wintermaand des jaars 1491, voltrokken, en
 de Krooning der Koninginne gefchiedde, in
 den aanvang des volgenden jaars (*m*). Dit
 Huwelyk was een dubbele slag voor Maximiliaan.
 Hy zag zig niet alleen zyne Bruid ont-
 roofd, maar daarbenevens zyne Dogter, Mar-
 gareet, van het Huwelyk met den Koning
 van Frankryk verfteken. Des verzuimde hy
 niet, al zyn vermogen in 't werk te stellen, om
 den geleeden hoon te wreeken. Henrik de
 VII., Koning van Engeland, liet zig, op zyn
 aanhouden, beweegen; om, met een Leger
 over te fteeken naar Calais; doch hy was
 naauwlyks geland, of Karel de VIII. wist hem,
 door het aanbieden eener goede fomme, tot
 het fluiten van eene Vrede, te beweegen (*n*).
 Maximiliaan hadt, midlerwyl, de vyandelyk-
 heden tegen Frankryk in Artois begonnen, en
 zig, in Oogstmaand des jaars 1492, van A-
 trecht meester gemaakt. Ook poogde hy, fe-
 dert,

(*m*) DANIEL *Tom. VI. p. 653, 655, 659, 661—665.*

(*n*) RAPIN *Tom. IV. p. 453—459.*

FILIPS II. dert, de Ryksvorsten en de Zwitsers te be-
 weegen, om hem by te staan. Doch de Win-
 ter en 't volgende voorjaar verliep, zonder dat
 'er iets van belang ondernomen werdt. En
 Karel de VIII, die 't hoofd vol hadt van het
 ontwerp om 't Koningryk Napels te bemagti-
 gen, toonde zig zo genegen, om de Vrede
 met den Roomsch-Koning en den Aartsherto-
 ge Filips te sluiten, dat dezelve, eindelyk, op
 den drie-entwintigsten van Bloemaand des
 jaars 1493, te Senlis getroffen werdt. De
 Graaffchappen van Bourgondie en Artois wer-
 den den Roomsch-Koning, als Voogd van
 Filips van Oostenryk, zynen Zoon, afgestaan.
 Ook beloofde Karel de VIII. Margareet van
 Oostenryk, zyne ondertrouwde Gemaal, den
 Gezanten des Roomsch-Konings terstond te
 zullen overleveren (o). Dit geschiedde se-
 dert, en Margareet ontfloeg Karel den VIII.
 schriftelyk, van de Huwelyksverbindtenis, te
 vooren, met haar aangegaan (p).

Vrede
 van Sen-
 lis.

In Oogstmaand, hieraan volgende, over-
 leedt Keizer Fredrik de III. wordende, door
 zynen Zoon, den Roomsch-Koning, Maxi-
 miliaan, in de Keizerlyke waardigheid, op-
 gevolgd.

Maximi-
 liaan
 wordt
 Keizer.

De nieuwe Keizer, genoodzaakt zig dikwils
 in Duitschland op te houden, vondt, in 't
 volgende jaar, geraaden, zig van de Regeerin-
 ge der Nederlanden te ontslaan, en dezelve
 zynen Zoon Filips, die nu in zyn zeventiende
 jaar getreden was, geheellyk op te draagen.

De Aarts-
 hertog
 Filips
 aanvaardt
 de Re-
 geering
 der Ne-
 derlan-
 den.

1494.

(o) COMMINES *Livr. VII. Ch. 3. Preuves sur COMMINES*
Tom. V. p. 426.

(p) DU MONT *Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 311.*

Filips werdt dan, in Herfstmaand, tot Hertog-
ge van Brabant ingehuldigd. FILIPS II.
1494.

Sedert begaf hy zig naar Geertruidenberg: alwaar de Staaten van Holland, in merkelyken getale, byeen gekomen waren. De hulddiging geschiedde hier, in een benedenvertrek van de Herberg den *Wildeman*, op den twaalfden van Wintermaand. Vooraf, deedt Filips den Staaten, door den President van den Raad des Roomsch-Konings, *Thomas de Plaine*, Heere van Maigni, aanzeggen „ dat hy daar gekomen was, om gehuld en ontvangen te worden, als *erfagig en natuuryk Prins en Heer, Graave van Holland en Heere van Friesland*: dat hy gezind was, de Privilegien, door Filips en Karel van Bourgondie en derzelver voorzaaten, den Landen verleend, te bezweeren; doch dat hy zulke Privilegien, als zy, na de dood van Hertoge Karel, mogten verkreegen hebben, van onwaarde hieldt, en te niet deedt: om zonderlinge redenen egter, den Steden Delft, Leiden, Gouda, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam vergunnende, haare Vroedschappen te kiezen, op gelyken voet, als zy, sedert de dood van Hertoge Karel, gedaan hadden: egter niet langer, dan tot dat hy vyf-entwintig jaaren bereikt zou hebben.” Hier voegde hy by „ dat hy den Landen kwytschelding verleenen wilde van 't gene zy Hertoge Karel schuldig gebleeven waren; hen te gelyk ontslaande van den eed, dien zy den Roomsch-Koning, Maximiliaan, als zynen Vader en *Mombair*, te vooren gedaan hadden.” Eindelyk deedt hy

1494. FILIPS II. hy zeggen „ dat hy niet ongenegen was ,
 „ den Landen , na dat de inhuldiging , op
 „ den gemelden voet , geschied zou zyn ,
 „ eenige nieuwe Voorregten toe te staan ,
 „ mids dat dezelve niet met zyne Hoogheid
 „ streden.” De Staaten, hierop, eenpaariglyk beslooten hebbende, den jongen Philips, onder de gemelde voorwaarden, voor Graave aan te neemen; deedt hy eerst, en daar na de Staaten den gewoonlyken eed (q). In Zeeland, geschiedde de inhuldiging, kort hier na, te Reimerswaale (r). De Landzaaten, die, gedeeltelyk ten minsten, tot hiertoe, hunnen Graave, niet ongenoegen, onder de voogdschap zyns Vaders, gezien hadden, verheugden zig nu, dat hy zelf de Regeering aanvaardde. De binnenlandsche twisten hielden allengskens op, en de handel en neeringen begonden wederom te bloeijen, als te vooren (s). Omtrent een jaar laater (3), verleende Philips, volgens zyne belofte, by de inhuldiging gedaan, den Lande van Holland eenige Voorregten; doch zulke uitgebreiden niet, als de Staaten hem verzogt hadden. Men zou gaarne gezien hebben, dat elke Stad haare Vroedschap hadt mogen hebben, en een dubbel getal noemen, uit welk, de Stadhouder en Raaden de Wethouders, jaarlyks, kiezen zouden konnen. Doch dit voorregt werdt, ook overeenkomstig met de belofte by de inhuld.

en verleent
 slegts bepaalde
 Voorregten.

1495.

(q) Groot-Plakaat. IV. Deel, bl. 8.
 (r) REIGERSB. II. Deel, bl. 337.
 (s) VELIUS. HOORN, bl. 161.

(3) Den veertienden van Wintermaand des jaars 1495.

huldiging, alleenlyk vergund aan de zes Ste- FILIPS II. 1495.
den, Delft, Leiden, Gouda, Amfferdam,
Rotterdam en Schiedam, en niet langer dan
tot de Graaf vyf-entwintig jaaren bereikt zou
hebben. Tot zo lang alleen, beloofde hy ook,
geene Ampten aan vreemdelingen te zullen
geeven. Insgelyks, wilde hy zig niet langer
verbinden, om geene Brieven van * Schâver- * Repres-
saillc.
haaling, binnep Holland, ter uitvoeringe te
doen leggen, dan by raade van den Stadhou-
der en Raaden. De Staaten hadden begeerd,
dat zy 'er zelve op gehoord mogten worden.
Op hun verzoek, stont hy egter ten volle
toe, niet te zullen munten, noch de Munt te
zullen op- of afzetten, ook geene nieuwe
Tollen te zullen opstellen, dan met toestem-
minge van 's Lands Staaten. Wyders werdt
den Staaten *Oktroi* beloofd, om ommeslagen
te mogen doen, tot aflossing hunner schulden.
Eenige agterstallen werden hun kwytgeshol-
den: 't welk de Graaf ook, by zyne inhuldi-
ging, beloofd hadt te zullen doen. De Staaten
hadden nog eenige andere punten begeerd;
doch de Graaf wilde 'er niet, of niet dan met
bepaalinge, in bewilligen (t).

Wy moeten niet vreemd vinden, dat Dor-
drecht en Haarlem niet genoegend zyn, onder
de Steden, die Vroedschappen hebben, en
een dubbel getal, tot het kiezen der Wethou-
derschap, noemen mogten. Dordrecht was,
reeds te vooren, kort na de inhuldiging van
Graave Filips, voor den tyd van vyf-en-
twintig jaaren, in dit voorregt, bevestigd
ge-

(t) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 3.

FILIPS II. geworden (*u*), en werdt, zo't s'chynyt, nu niet genoemd, om dat deeze Stad nog niet, gelyk de andere Steden, bewilligd hadt in de Bede, by 's Graaven blyde inkomst, gedaan (*v*). Haarlem hadt zyne Voorregten, in 't jaar 1492, verbeurd, en nog niet wederom gekreegen. Eene der voornaamste redenen, wyders, waarom Filips de Handvesten van Vrouwe Maria, en met naame het Groot-Privilegie niet heeft willen bevestigen, s'chynyt geweest te zyn, dat den Staaten, daarby, vryheid vergund was, om, naar welgevallen, vergaderingen te houden, welke vryheid Filips hieldt te sryden met zyne hoogheid.

IX. De Koop-
handel
tuschen
Engeland
en de
Neder-
landen
wordt
verboo-
den.

De Aartshertog Filips was naauwlyks in 't bewind der Nederlanden bevestigd, of hy sloot een Verbond van Koophandel met Henrik den VII, Koning van Engeland, welk, sedert, in de Nederlanden, onder den naam van het *Groot-Commercie-Traktaat* vermaard geweest is (*w*). De Koophandel tuschen Engeland en de Nederlanden was, sedert eenigen tyd, gestremd geweest; waartoe het gedrag van Margareet van Jork, Weduwe van Hertoge Karel van Bourgondie, gelegenheid gegeven hadt. Zy zag, met veel verdriet, het Huis van Lankaster, op den Engelschen Troon, en haar eigen, het Huis van Jork, genoegzaam uitgerooid. Zy liet, derhalve, geene gelegenheid voorby slippen, om onrust in 't Ryk te verwekken, of te voeden. *Lambert Simmel*, een Bakkers Zoon van omtrent vyftien

(*u*) Handv. by BALEN bl. 535.

(*v*) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 6.

(*w*) BACON. Hist. Henr. VII. p. 266.

tien jaaren, werdt, in 't jaar 1486, uitgege- Philip II.
1495.
 ven voor den Graave van Warwick, Broe-
 ders Zoon van Eduard den IV (x), en thans
 gevangen in den Tour. Jan, Graaf van
Lincoln, en andere aanhangers van den Huize
 van Jork hadden de hand in dit bedrog. De
 Hertogin Weduwe van Bourgondie zelve zondt
 tweeduizend Duitschers, onder bevel van *Maar-*
ten Zwart, naar Ierland, alwaar, Simnel, on-
 der den naam van Eduard den VI, tot Koning
 van Engeland, verklaard was (y). Simnel,
 in den aanvang des volgenden jaars, te Dublin
 gekroond zynde, staken *Lincoln*, *Zwart* en
 anderen, met hem, naar Engeland over,
 Henrik de VII. ontmoette hun by *Nottingham*,
 en versloeg hen t'eenemaal. *Lincoln* en *Zwart*
 sneuvelten in den sryd. Simnel, gevangen
 genomen, behieldt het leeven. Henrik, o-
 vertuigd, dat anderen zig slegts van hem be-
 diend hadden, om eenigen schyn aan hunnen
 opstand te geeven, maakte den gewaanden
 Koning eerst zynen Keukenjongen, en vor-
 derde hem naderhand tot *Valkenier* (z). Na
 't mislukken deezer onderneeminge, rustte
 de Hertogin Weduwe van Bourgondie nog
 niet. Zy hieldt, van ryd tot tyd, het ge-
 rugt leevendig, dat *Richard*, Hertog van
 Jork, tweede Zoon van Eduard den IV, nog
 in wezen was: en *Peerken Waarbeek* (3*), Zoon
 van

(x) F. BACON. p. 40 & seqq.

(y) F. BACON. p. 54, 56, 58.

(z) F. BACON. p. 68. RAPIN Tom. IV. p. 404, 405, 406,
408, 409, 413, 414, 415.

(3*) Zo werdt hy gemeentlyk genoemd. Zyn eigen-
 lyke naam was *Pieter Oostbeek*. Vide FRANC. BACON.
Hist. Regni Henr. VII. p. 192, 193.

FILIPS II.
1495. van eenen bekeerden Jood van Doornik, be- hoorlyk onderweezen hebbende, deedt zy deezem, looslyk, eerst in Portugal, daarna in Ierland, te voorschyn komen, onder den naam van Hertog van Jork. Peerken begaf zig, uit Ierland, naar Parys, alwaar Karel de VIII. hem voor Hertoge van Jork erkende (a). Omtrent den aanvang des jaars 1493, vertoonde hy zig eerst wederom voor de Hertoginne in Vlaanderen: die zig, in 't eerst, geliet, hem voor eenen Bedrieger te houden; doch allengskens overtuigd schein, dat hy haar Neef was (b). In Engeland zelf, sloegen sommigen hier geloof aan (c): ook naar 't schein, zulken, die Peerken in Vlaanderen gezien hadden. Verscheiden' misnoegde Engelschen staken herwaards over, om hun Hof te maaken by den gewaanden Hertoge van Jork (d). Doch Henrik de VII. ontdek- te haast, uit den Ridder *Robert Clifford*, wien de Hertogin 't geheim vertrouwd hadt, wat 'er van deezem handel ware (e). Hy deedt den Aartshertoge Filips terstond verzoeken, dat de Bedrieger, Peerken Waarbeek, hem mogt overgeleverd worden. Doch als Filips dit weigerde, onder voorwendfel, dat de Hertogin een volstrekt oppergezag oefenen mogt, in de Landen, aan welken zy verlyf- togt was; en dat hem niet vrystondt, ie- mant, uit haar gebied, te doen ligten (f); deedt

(a) F. BACON. p. 188, 190, 191, 192, 197.

(b) F. BACON. p. 201.

(c) F. BACON. p. 225.

(d) F. BACON. p. 236.

(e) F. BACON. p. 205, 209, 212.

(f) F. BACON. p. 213, 217.

deedt Henrik terftond allen handel met de ^{Filips II.} Nederlanden verbieden, en alle Nederlan- ^{1495.} ders uit zyn Koningryk vertrekken. Filips bleef hem niet fchuldig; maar gaf diergelyk bevel, omtrent alle Engelschen, die zig, in de Nederlanden, ophielden (g). Hy en zyn Vader gingen nog verder. Zy lieten zig, door Peerken Waarbeek, onder den naam van *Richard, Koning van Engeland*, al het regt, welk hy op de Engelsche Kroon hadt, afstaan, indien hy zonder manlyke nakomelingen overleedt. Hier van werden Brieven bezegeld, te Mechelen, den vier-entwintigften van Louwmaand des jaars 1495, gedagtekend (h). Maximiliaan en Filips beoogden, buiten twyfel, zig, t'eenigen tyde, van deeze Brieven te bedienen, om onrust in Engeland te verwekken. Doch zy hebben ze zo geheim weeten te houden, dat 'er de Engelsche Historiefchryvers en de onzen geheel geene kennis van gekreegen hebben. De verdere gevallen van Peerken Waarbeek, die, zig, in 't jaar 1495, eenige maanden te Haarlem opgehouden hebbende, uit Texel naar Ierland zeilde (i), en, sedert, Henrik den VII. op den Troon hebbende doen beeven, eerst in 't jaar 1499, zyn leeven aan eene galg eindigde (k), behooren niet tot ons bestek: alzo klaar genoeg blykt, dat Filips en de Nederlanders, na 't jaar 1495, geen deel in zyne on-

(g) F. BACON. p. 218, 264.

(h) Chart. van Brabant te Vilvoorde zeyende *Benedenkasfe, Laye Engleterre.*

(i) Grootte Chron. Divif. XXXII. Cap. 5. F. BACON. p. 247.

(k) F. BACON p. 322. RAPIN Tom. IV. p. 459, 460, 461, 462, 463, 465, 467, 469.

FILIPS II. onderneeming gehad hebben. Henrik de VII, hier van overtuigd, maakte, derhalve, geene zwaarigheid, om het Verbond van Koophandel met de Nederlanden te vernieuwen, en voordéeliger te maaken. Het werd, te Londen, op den twaalfden van Sprockelmaand des jaars 1496, gesloten. Het begreep te gelyk een Verbond van altoosduurende Vrede en Vriendschap (1). De Aartshertog beloofde „geene Engelsche Mutilingen in de Nederlanden, zelfs niet in de Landen, welke der Hertoginne Weduwe van Bourgondie waren afgegaan, te zullen toelaaten: en zy zou 't niet vermogen te doen, dan onder verbeurte van 't gene zy in de Nederlanden bezat. De Nederlanders, met naame ook de Hollanders en Zeeuwen, zouden te Calais, en in alle de Havens van Engeland, vryelyk mogen handelen. Ook werd hun de *vrye en veilige Vischery*, op de Engelsche kusten, uitdrukkelyk vergund. In geval van schipbreuk of stranding, werd bestemd, dat de goederen den eigenaaren zouden terug gegeven worden, *al werdt 'er geen mensch, hond, kat of haan leevende in 't Schip gevonden.*” Het verbond behelsde nog veele andere punten, in welke wy niets merkwaardigs ontdekt hebben. De Koning en de Aartshertog beloofden het, wederzyds, door de voornaamste Koopsteden, te zullen doen bevestigen. Van wege Holland en Zeeland, moest deeze bevestiging geschieden, door Dordrecht, Delft, Leiden, Amsterdam, Mid-

Groot
Verbond
van
Koop-
handel
met En-
geland,
1496.

(1) Zie ook *HOORT Nederl. Hist.* I. Boek, bl. 82.

delburg, Zierikzee, Veere en Brielle (m). De bevestiging van Dordrecht, gedagtekend den agtsten van Grasmaand, is nog voorhanden (n). In een ander Verdrag van Koophandel, eenigen tyd hierna (4), tusschen Engeland en de Nederlanden geslooten, stondt Filips af van het Regt, om een' Gulden te vorderen van ieder stuk Engelsch Laken, welk in de Nederlanden ingevoerd werdt (o).

In Louwmaand des jaars 1496, was 'er, met toestemminge van 's Lands Staaten, te Mechelen vergaderd, een Huwelyk geslooten, tusschen den Aartshertoge Filips en *Joanna*, tweede Dogter van *Ferdinand*, Koning van Arragon, en van *Izabelle*, Koninginne van Kastilie. Ook was *Margareet*, Zuster van Filips, in Slagtmaand des jaars 1495, in de Egt verbonden met *Jan*, Zoon van *Ferdinand* en *Izabelle*: door welke dubbele egtverbindingen, de Huizen van Oostenryk en Spanje ten naauwsten aan elkanderen verknogt werden. De Bruid des Aartshertogs landde, in Herfstmaand des jaars 1496, te Arnemuïden in Zee-land (p). Van hier, begaf zy zig naar Antwerpen, alwaar het Huwelyk, op den een enzwintigsten van Wynmaand, voltrokken werdt. *Margareet* vertrok, in Sprokkelmaand des jaars 1497, met eene Vloot, van Vliisfingen, naar Spanje (q). Haar Huwelyk werdt, te

FILIPS II.
1496.

X.
Huwelyk
des Aarts-
hertogs
met
Joanna,
Dogter
van
Spanje.

(m) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 82. Zie ook *Boxhorn op REIGERSB. II. Deel, bl. 341.*

(n) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 92.

(o) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 113.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 346.

(q) REIGERSB. II. Deel, bl. 386.

(4) Den zevenden van Hooimaand des jaars 1497.

PHILIP II.
1496.

Burgos, in Grasmaand, voltrokken. Doch op den vierden van Wynmaand, daaraan volgende, verloor zy haaren Eggenoot, aan eene heete koofts, en beviel, kort hierna, van eene onvoldraagen' vrugt. Zy bleef in Spanje tot in 't volgende jaar, en keerde toen naar de Nederlanden te rug. In Frankryk, was men zeer misnoegd op Ferdinand, ter oorzaak van deeze Huwelyken: vooral ter oorzaak van het eerste (r). En niet zonder reden, alzo de Koning van Arragon, in 't jaar 1493, plegtiglyk beloofd hadt, zyne Kinderen noch aan den Roomsche Koning, noch aan den Koning van Engeland, noch aan derzelver Kinderen te zullen uithuwelyken, dan met toestemming van den Koning van Frankryk (s): welke niet eens verzogt, veel min gegeven was. Doch 't was voor Ferdinand niets zeldzaams, de uitdrukkelykste verbindtenissen te schenden.

Invoe-
ring van
nieuwe
Excyn-
zen, in
Holland.

De zes
grooten
Steden
uitge-
wonnen.

Terwyl deeze veranderingen in 't Huis van Oostenryk voorvielen, was men, in Holland, bezig, met nieuwe Excynzen op te stellen en te heffen, tot voldoening der Graaflyke Beden, en om de Steden van schulden te ontlasten. Het invoeren deezer Excynzen geschiedde nu wel gemakkelyker dan te vooren, immers op sommige plaatsen (t); doch het opbrengen der Graaflyke Beden schynt zo gereed niet geschied te zyn, als de Graaf gewenscht en verwacht hadt, alzo men vindt, dat de zes grooten Steden, omtrent Slagmaand

(r) DANIEL Tom. VI. p. 803. Tom. VII. p. 53.

(s) DU MONT Corps Dipl. Tom. III. P. II. p. 297.

(t) VELIUS HOORN, bl. 162.

des jaars 1496, door de Graaflyke Ampte naars, zyn uitgewonnen geworden (u). Welk niet te verwonderen is, als men aanmerkt, dat de Steden, door in- en uitheemsche oorlogen, uitgeput, nu naauwlyks op haar verhaal begonden te komen, en terstond merkelyke sommen, ter gelegenheid van het Huwelyk des Aartshertogs, opbrengen moesten. Keizer Maximiliaan ook, van zins den Oorlog in Italie te voeren, vergde den Hollandfchen en Zeeuwfchen Steden manschap en geld daartoe af (v). Doch 't is niet te denken, dat men, in zyn verzoek, bewilligd zal hebben.

FILIPS II.
1496.

Filips, waarschyntlyk om de Hollandfche Steden, te eer, tot het opbrengen van ingewilligde of nog niet ingewilligde Beden, te beweegen, besloot, in Zomermaand des jaars 1497, eene reis te doen naar Holland, en zig in ieder der voornaamste Steden, volgens de aloude gewoonte, te doen inhuldigen: 't welk tot nog toe niet geschied was. Op den dertienden van Zomermaand, geschiedde deeze inhuldiging, te Dordrecht, van alle Mansperfoonen van vyftien jaaren en daarboven (w). Daarna, te Rotterdam, te Delft, in den Haage, te Haarlem, te Amsterdam, te Leiden, en te Gouda (x). Te Amsterdam, waren de Gemagtigden der Westfriesche en Waterlandsche Steden verscheenen, om den

Filips doet zig, op nieuws, in de byzondere Hollandfche Steden, inhuldigen.
1497.

Graa-

- (u) Groor Plakaatb. III. Deel, bl. 19.
- (v) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 361, 362.
- (w) BALEN Dordrecht, bl. 804
- (x) Groote Chron. Divis XXXII. Cap. 11.

FILIPS II. Graave, op nieuws, hulde te doen (y). Alom-
 1497. me werdt hy, met veele staatsie, naar 't gebruik
 dier tyden, ingehaald, en met vertooningen
 van stomme Persoonadjen, lichten en vreug-
 devuuren vereerd. Doch of hem thans op
 nieuws eenige Penningen werden toegestaan,
 vind ik nergens aangetekend.

XI. Gelderland was het eenigste Landfchap on-
 Oor- der de Nederlanden, alwaar men Filips nog
 sprong geene hulde hadt willen doen. De verande-
 van den ringen, in dit Hertogdom, sedert eenige
 Gelder- jaaren, voorgevallen, hadden 'er aanleiding
 schen toe gegeven. Wy hebben het verhaal derzel-
 Oorlog. ven tot hertoe willen uitstellen, om den draad
 der andere geschiedenis niet te breeken.
 Nu moeten wy de Geldersche zaaken van wat
 hooger ophaalen.

Men hadt, in dit Hertogdom, na het
 inhuldigen van Maximiliaan en Maria in
 den jaare 1481, tamelyke rust gehad. Doch
 eenigen tyd na de dood van Maria, begon-
 den veelen ook hier te dryven, dat de
 Voogdyschap over den jongen Filips, Maxi-
 miliaan niet, maar den Staaten der Landen
 toekwam. Allengskens neigde men zelfs,
 om Karel, Zoon van Adolf van Gelder, die
 toen nog te Gend was, op nieuws tot Hertog-
 ge in te huldigen. Maximiliaan verloor Karel
 niet uit het oog, schoon hy hem, in 't jaar
 1485, wanneer hy omtrent zestien jaaren
 bereikte, meer in 't openbaar verschynen liet,
 en gelegenheid gaf, om de Krygskonst in
 Vlaanderen te leeren (z). In Hooimaand des
 jaars

(y) VELIUS HOORN, *Bl.* 144, 162.

(z) PONTANUS *Libr.* X, p. 57^s.

jaars 1487, woonde hy den Veldslag tegen FILIPS II.
 de Franfchen, omtrent Bethune, by, alwaar 1497.
 hy gevangen genomen werdt (a), gelyk wy,
 reeds, in 't voorbygaan, hebben aangetekend
 (b). De Gelderfchen, gebeeten op de Oos-
 tenrykfche Regeeringe, door welke zy, zo
 wel als de andere Nederlanders, ten deezen
 tyde, zwaar gefchat werden, wendden al
 hun vermogen aan, om Karel te verlossen. 't
 Haperde voornaamlyk aan zekerheid voor zyn
 losgeld, welke eindelyk, op het einde des
 jaars 1491, gegeven zynde (c), verfcheen Karel van
 Karel, in Lentemaand des volgenden jaars, Egmond
 op 't onverwagtst, te Roermonde, en federt komt
 in de andere voornaame Gelderfche Steden, wederom
 wordende alomme beleefdelyk ontvangen. Hy in Gel-
 hadt zyne verlossing meest te danken aan *Vin-*
cent, Graave van Meurs, die zig, hier door,
 de ongunst van Maximiliaan op den hals haal-
 de (d). *Adolf van Nafau, Stadhouder van*
Gelderland voor den Roomsch-Koning, zocht
 de Gelderfche Steden te vergeefs aan zyne
 zyde te houden. Karel verzekerde zig van
 Wageningen, welke Stad *Floris van Ysfelstein*,
 voor Maximiliaan, bewaarde (e). Ook ver-
 dedigde hy zyn regt op Gelder en Zutfen, federt,
 in eenen Brief aan Keizer Fredrik (f). Doch
 alzo hy hier, gelyk men denken kan, weinig
 ingang vondt, voer hy voort, zig van de wa-
 penen te bedienen, om den Oostenrykfchen af-

(a) PONTANUS Libr. X. p. 581.
 (b) XIV. Boek, bl. 237.
 (c) PONTANUS Libr. X. p. 590, 591.
 (d) PONTANUS Libr. XI p. 595.
 (e) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 301.
 (f) Apud PONTANUM Libr. XI. p. 596.

FILIPS II. 1497. afbreuk te doen, en zig in 't bewind van 't Hertogdom te vestigen. Hy zondt het Kaas- en Broods-Volk, in Holland, eenige Knegten te hulpe, en maakte zig, in 't jaar 1493, meester van de Stad Buuren, behoorende tot de Heerlykheden des Heeren van Ysselstein. Ook overweldigde hy het Slot te Beest, welk toen bezetting des Hertogs van Saxen inhadt. Deze, de beroerten in Holland gestild hebbende, viel, daarentegen, met zyn Volk, in Gelderland, bemagtigende Nieuwstad, in de Voogdye van Roermonde (g). Karel, geen volks genoeg op de been hebbende, om Hertoge Albrecht het hoofd te bieden, was, ondertusfchen, geweeken naar Lotharingen, en onthieldt zig hier, eenigen tyd, by Hertog René, den vinnigsten vyand van het Huis van Bourgondie, en, voor eenige jaaren, aan Karels Zuster, Filippa van Gelder, gehuwd. Voor 't einde des jaars 1493, hieldt hy egter, een Bestand met de Hollanders geslooten hebbende, te Graave, een mondgefprek met Maximiliaan, die, onlangs tot de Keizerlyke waardigheid verheeven, en met *Blanka Maria*, Dogter van *Galeas Maria Sfortia*, Hertog van Milaan, in Huwelyk getreden-zynde, zig, min dan voorheen, met de Geldersche zaaken, scheen te zullen kunnen ophouden. Ook kwam men hier overeen, dat het geschil, over het Regt op het Hertogdom Gelder, aan de uitspraak der Keurvorsten verbleeven zou worden. Doch deezen verklaarden, in 't volgende jaar, dat Karel, noch zelfs zyne Voor-

De Keurvorsten verklaaren, dat hy geen regt op het Her-

Voorouders, geen Regt altoos konden hebben op Gelder en Zutfen, alzo deeze Landen, ^{FILIPS II. 1497.} al na de dood van Hertoge Reinoud den IV, ^{togden heeft.} aan 't Ryk vervallen geweest waren (*h*). Karel zag zig derhalve genoodzaakt, zyne toevlugt wederom tot de wapenen te neemen. De meeste Steden, zyne zyde houdende, dreeven de Oostenryksche bezetting ter Poorten uit, en versterkten haare Vestingwerken. De Keizer, hierop, met een tamelyk Leger, in Gelderland, getrokken, bemagtigde Roermonde, en sloeg toen 't beleg voor Nieuwmege, welk hy egter haast wederom opbrak. Nieuwkerk op de Veluwe, door den Hertoge van Saxen, zeer sterk gemaakt, werdt, voor 't einde des jaars 1494, stormenderhand, door Karel van Gelder, veroverd. Doch in den aanvang des volgenden jaars, werdt 'er, tuschen hem en den Aartshertoge Filips, een Bestand voor eenige maanden getroffen (*i*). Kort na het eindigen van dit Bestand, of veellicht eer het nog geëindigd ware, bemagtigde Karel, dien wy voortaan den naam van *Hertog* geeven zullen, het Slot Baar. De Hollanders en Gelderschen stroopten, van tyd tot tyd, op elkanders Landen, zonder dat een der partyen in staat was, om zynen vyand tot eenen beslissenden Veldslag uit te daagen. In den Herfst des jaars 1497, kort na dat de Aartshertog Filips, in de byzondere Hollandische Steden, ingehuldigd was, bemagtigden de Gelderschen Leerdam; doch werden, eerlang

(*h*) PONTANUS *Libr.* XI p. 601, 602.

(*i*) PONTANUS *Libr.* XI. p. 603, 604, 605,

FILIPS II. lang, genoodzaakt de Stad den Hertoge van Saxen wederom in te ruimen (*k*), die, sedert, ook het Slot Batenburg overmeesterde. Doch op den een-entwintigsten van Wintermaand, werdt 'er wederom een Bestand geslooten, zonder bepaaling van tyd. Alleenlyk stont het partyen vry, hetzelfde te breeken, wanneer zy wilden, mids zes weeken te vooren kennis geevende (*l*).

XII.
De Friezen vervallen onder de Saxische overheersching.

Terwyl Gelderland dus geschokt werdt, leedt Friesland ook geen en kleinen last. De Friezen, de Vrede en Vryheid tevens niet wetende te bewaaren, hadden elkanderen, reeds anderhalve eeuw, door geduurig twisten, afgemat en uitgeput, en zagen zig, eindelijk, omtrent deezen tyd, berooven van de vryheid, die zy, eeuwen lang, tegen uitheemsche overheersching, hadden weeten te beschermen. De Hollandsche Graaven hadden altoos voorgewend, een gegrond Regt te hebben op Friesland. Doch de Friezen kreunden zig hier weinig aan, zo lang zy niet door de wapenen gedrongen werden, dit Regt te erkennen. Wy hebben te vooren gezien (*m*), dat Hertog Karel, de Friezen, door onderhandeling, tot onderwerping hebbende willen brengen, kwalyk in zynen toeleg geslaagd was. Sedert hadt men, in Holland, weinig om de Friezen gedagt. Alleenlyk vindt men, dat Jan van Egmond, van eenige Vetkooipers verzeld, in Hooimaand des jaars 1488, eene landing in Friesland, omtrent Workum

(*k*) Groote Chron. Divis. XXXII. Cap. 11.

(*l*) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 309.

(*m*) XII. Boek, bl. 107.

en Hinloopen, ondernomen heeft. Doch hy **FILIPS II.**
 werdt van de Schieringers zo wel ontvangen, 1497.
 dat hy, ylings de vlugt neemende, ter naau-
 wer nood sloop raakte, en wederom in Hol-
 land kwam (n). In Herfstmaand des jaars
 1491, hervatte hy den togt nog eens, met
 drieduizend man. Floris van Ysselstein verzel-
 de hem. Doch de Schieringers hadden zig,
 in zo groot een getal, naar Staveren bege-
 ven, dat de Hollanders de landing niet on-
 derneemen durfden (o). Beter gelukte, wat
 laater, de togt des Hertogs van Saxon. Maxi-
 miliaan, wel bevroedende dat het niet doen-
 lyk zyn zou, Friesland aan Holland te onder-
 werpen, en hiertoe ook, veelligt, federt het
 bekomen der Roomsch-Koningklyke waardig-
 heid, minder genegenheid hebbende, hadt
 Hertog Albrecht van Saxon met het Erfstad-
 houderschap van Friesland beleend. De Aarts-
 hertog Filips hadt hier zyne toestemming toe
 gegeven, onder voorwaarde, dat Hertog Al-
 brecht de Sloten te Haarlem, te Medenblik
 en te Woerden, die aan hem, voor driemaal-
 honderdduizend Rynsche guldens, verpand
 waren, wederom ruimen zou (p), gelyk ge-
 geschiedde. Hertog Albrecht vorderde, ter-
 stond hierna, den Friezen, eerst uit zynen
 eigen, en toen uit 's Keizers naam, schatting
 af. Dit geschiedde, in Zomermaand des jaars
 1492, terwyl Hertog Albrecht zig te Hoorn
 bevondt. De Friezen antwoordden „ dat zy
 „ hem

(n) E. BENINGHA II. Boek, Cap. CXLV. bl. 352.

(o) E. BENINGHA II. Boek, Cap. CLVIII. bl. 360.

(p) S. BENINGHA Chronickel, bl. 105. Voyez aussi DE LA
 MARCHE Livr. II. Ch. XVI. p. 655.

FILIPS II., hem noch den Keizer eenige schatting schuldig waren. Doch begreep men 't anders, „zy wilden naar redenen hooren, en 'er de „hunnen tegen zeggen.” Hier by bleef het, voor dien tyd (q). Wat laater, riedt de Keizer den Friezen, die geduurig onderling overhoop lagen, eenen *Potestaat* of Overste te kiezen; tot welke waardigheid hy, onder anderen, den Hertog van Saxon voorfloeg. De Friezen volgden 's Keizers raad, in 't kiezen van eenen *Potestaat*; doch zy vereerden *Jewe Dekama*, eenen uit den Frieschen adel, met deeze waardigheid (r). By deeze gelegenheid, werdt, door de vergaderde Friezen, den Keizer en den Roomschen Ryke, getrouwheid gezworen (s). De Hertog van Saxon, zeer t'onvrede, dat het hem gemist was, tot *Potestaat* van Friesland verkooren te worden, voedde, sedert, den Frieschen tweespalt onder de hand; styvende de Schieringer partye, door eenig Krygsvolk, welk hy, in Holland afgedankt hebbende, door zyne Friesche vrienden, aanneemen liet. *Nittert Fox* en *Goslik Juwinga* liepen 't platte Land van Friesland af, met dit volk, en hielden hunne Landsluiden in geduurige bekommering. Dit duurde tot in 't jaar 1497, wanneer Albrecht eenigen naar Friesland afvaardigde, om te beproeven, of men thans meer genegenheid betonen zou, om hem voor Overste aan te neemen dan voorheen. Doch de Friezen, te Franiker by een

ge-

(q) E. BENINGHA II. *Beck*, Cap. CLIX. bl. 361.(r) E. BENINGHA II. *Beck*, Cap. CLXVII. bl. 368.(s) Zie den eed, in 't oud Friesch, by Ubb. Emm. *Liber* XXXII. p. 499.

gekomen, hadden geene ooren naar 's Hertogs voorflag. Des zondt hy, heimelyk, meer Knegten naar Friesland, die, zig gelaatende geenen dienst te hebben, onder begunstiging eeniger Schieringers, van den roof der Landluiden leefden (†). Den Friezen van Westergo, schoon meest Schieringers, verdroot egter eerlang de baldadigheid van dit Krygsvolk. Des vaardigden zy, in Lentemaand des jaars 1498, eenigen af naar Medenblik, alwaar de Hertog van Saxen zig toen bevondt. De Friesche Gemagtigden hadden last, om, wegens de overdragt der Regeeringe van Friesland, met hem, overeen te komen (u). Tot zo ver, hadt hy beoogd de Friezen te brengen, dat zy zelven hem aanzogten, om de Regeering huns Lands te aanvaarden. Des hielt hy zig, zo dra de Friesche gemagtigden hunnen last geopend hadden, als of hy weinig trek tot het bewind van Friesland hadt, op dat hy te beter Voorwaarden bedingen zou kunnen. Men kwam, eindelyk, op den dertigsten van Grasmaand, overeen, om den Hertog van Saxen, tot eenen erflyken Beschermheer en Keizerlyken Stadhouders van de Landstreeke Westergo aan te neemen. „ Men beloofde „ alle Steden en Sloten, ten allen tyde, voor „ hem *open te zullen houden* (5). Men gaf „ hem

FILIPS II.
1497.

1498.

(†) E. BENINGHA III. Boek, Cap. XXVI. bl. 396.
(u) S. BENINGHA Chronickel, bl. 24.

(5) Wy hebben, in 't voorgaande gedeelte dezer Historie, meermaalen gezien, dat, by 't afftaan van zekere Stad of Slot, bedongen werdt, dat hetzelfde altoos, voor hem, die 't afftondt, *open* gehouden zou worden. Zie III. Deel, bl. 36, 41. Dit geschied-

FILIPS II. „ hem regt, om nieuwe Sloten en vastighe-
 1498. „ den te stigten. Men stondt hem verschei-
 „ den' Excynzen toe, tot beter onderhoud
 „ van zynen Vorstelyken Staat. Hy bedong
 „ de magt om Regt te doen, de Geregten
 „ alomme te zetten, en geld te munten, naar
 „ zyn welgevallen: ook dat alle Leenen voor
 „ hem moesten verheergewaad worden (y).”
 Albrecht stelde, niet lang hierna, *Willebrord*
van Schomberg, tot zynen Stedehouder, aan,
 en deeze bragt het overig gedeelte van Fries-
 land ook haast tot onderwerping (w). Keizer
 Maximiliaan beval den Friezen en Groningers
 in 't algemeen, den Hertoge van Saxen,
 voor

(y) *Zie den Brief, hier van gemaakt, by E. BENINGHA III. Boek, Cap. XXX. bl. 303, en S. BENINGHA bl. 34.*
 * (w) E. BENINGHA III. Boek, Cap. XXXI. XXXIII. XXXIV. XXXV. bl. 408, 414, 417, 418, 419.

schiedde ook, somtyds, by andere gelegenheden: byzonderlyk maakte de Leenheer, dikwils, diergelyk beding, wanneer hy eene vaste Plaats ter leen uitgaf. De Huizen te Linschooten, te Asperen, te Bolgerstein, te Teilingen, en anderen hier te Lande zyn, onder dit beding, ter Leen uitgegeven. Ook hadt Heer Henrik van Kroonenburg, in Sprokkelmaand des jaars 1453, het Slot Kroonenburg, aan Melis van Mynden, afgestaan, mids *dat voorsz. Slot altyt zyn open buus zou wesen, om zig dair up in ende wt tegens eenen yegelycken te behelpen, tot alre tyt als hy 's te doen zou hebben, ende des begeren zou: volgens den Verlybrief, ter Leenkamer geregistreerd, Libr. Princip. 1447-1459. Cap. Aemstelrelant fol. 6 vers.* Men ziet hieruit, welk het oogmerk van zulk een beding was. De Leenheeren wilden zig, des noods, van de ter leen gegeven' Sterkten bedienen. Ook wilden ze, buiten twyfel, verhinderen, dat de Edelen het naaste Land niet beschadigden uit hunne Sloten, of ze den Vyand, ligtelyk, by mangel van magt of trouwe, inruimden.

voor hunnen *Gouverneur en Potestaat*, te erkennen (x). Leeuwaarden, van Groningen geholpen, wederstreefde 't Keizerlyk bevel, eenigen tyd. Leeuwaarden werdt egter eerlang tot onderwerping gebragt (y). Doch Groningen bleef weigerig. Zig nogtans, niet in staat vindende, om de Saxifche magt, met geweld, te keer te gaan, vonden de Groningers geraaden, zig op nieuws te werpen, in de armen van den Bisfchop van Utrecht, hunnen ouden Heer. Te meer reden was hier toe, alzo Maximiliaan en de Hollanders thans zo veel gezags niet meer hadden in 't Stigt, als zy, kort na de Vrede des jaars 1483, gehad hadden. De Hollandfche bezetting, welke op ééne der Poorten van Utrecht lag, was, in 't jaar 1489, door de Stedelingen, die zig ongaarne dus gebreideld zagen, verdreeven: en Fredrik en Floris van Ysfelstein hadden, federt, te vergeefs, gepoogd, deeze Poort wederom in hun geweld te krygen (z). Bisfchop David van Bourgondie, Oudoom van den Aartshertoge Filips, was ook, op den zestienden van Grasmaand des jaars 1496, in hoogen ouderdom, overleeden, en het Kappittel hadt, op den dertienden van Bloei maand daar aan volgende, *Fredrik van Baden*, tot Bisfchop verkooren (a). Hy was vermaagfchapt met het Huis van Oostenryk, zynde gebooren uit eene Zuster van Keizer Fredrik; doch

De Groningers, den Hertog van Saxon niet voor Stadhouder aanneemen willende, doen den Bisfchop van Utrecht hulde.

(x) Brief by E. BENINGHA III. Boek, bl. 419.

(y) Dezelfde Cap. XL. bl. 424.

(z) Groote Chron. Divif. XXXI. Cap. 74. HEDA p. 304, 305.

(a) Conelave Ulraj. in MATTHÆI Analect. Tom. II. p. 725

FILIPS II.
1498.
doch deeze maagschap verhinderde hem niet, de hulde der Groningers, die van ouds Onderzaaten van 't Stigt geweest waren, te ontvangen (*b*). Ook was hy gestoord op den Hertoge van Saxon, wiens stroopend Leger, onlangs, in Overysfel gevallen; doch, door de Gelderschen en Stigtschen, onder beleid van Hertoge Karel, wederom verdreeven was (*c*).

XIII. In Gelderland, waren nu de vyandelykeden wederom begonnen. Maximiliaan, beslooten hebbende, dit Hertogdom tot onderwerping te brengen, hadt de Hertogen van Kleef en van Gulik bewoogen, hiertoe de hand te leenen (*d*). In Wynmaand des jaars 1498, was hy wederom in Gelderland getrokken, en hadt Egt, Nieuwstad en Erkelens bemagtigd. De Gelderschen, een' bloedigen oorlog te gemoet ziende, begonden reeds te neigen tot een Verdrag met den Aartshertoge Philips: wanneer hun, voor 't einde des jaars, door *Lodewyk den XII*, onlangs, in de plaats van Karel den VIII, op den Franschen Troon verheeven, eenig Krygsvolk toegezonden werdt. Toen rees hun de moed weder; en zy maakten 't, sedert, den Bondgenooten des Keizers zo bang, dat 'er, op den vyftienden van Zomermaand des jaars 1499, door bemiddeling van Frankryk, te Aken, een afzonderlyk Bestand, tusschen deezen en Hertoge Karel, geslooten werdt (*e*). De Aarts-her-

Bestand.
1499.

(*b*) E. BENINGHA III. *Boek*, Cap. XLV. bl. 429.

(*c*) PONTANUS *Libr.* XI. p. 610.

(*d*) DU MONT *Corps Diplom.* Tom. III. P. II. p. 321.

(*e*) PONTANUS *Libr.* XI. p. 613, 614.

hertog Filips werdt hierdoor bewoogen, om insgelyks een Bestand met den Hertoge van Gelder te sluiten: 't welk, gelyk meermaalen bestemd geweest was, tot wederopzeggenstoe, duuren zou (*f*). De vier deelen van Gelderland verbonden zig, omtrent deezen tyd, tot het beschermen der onderlinge Vryheden: en wat laater, ontvingen zy, van Hertoge Karel, wien zy eenige penningen hadden toegestaan, verscheiden' Voorregten (*g*).

De rust, die het Bestand met Gelderland, hier te Lande, te wege bragt, veroorzaakte op verre na zulk eene algemeene vreugde niet, als de geboorte van den eersten Zoon des Aartshertogs, die, op den vyf entwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1500, te Gend, ter weereld kwam. Men gaf hem den naam van *Karel* (*h*). Filips floot, nog voor 't einde des jaars, een Huwelyk, voor dit Kind, met *Claude*, Dogter van Lodewyk den XII, omtrent deezen zelfden tyd, gebooren (*i*). Men bevestigde het Verdrag, by welk dit Huwelyk geslooten was, naderhand, meer dan eens (*k*); doch het is nimmer voltrokken.

Hertog Albrecht, in 't voorjaar, naar Duitschland vertrekkende, liet het bewind van Friesland zynen Zoon, *Henrik*, aanbevolen, die, in Lentemaand, den Friezen eene nieuwe en zwaare schatting afgevorderd hebbende, de gemoeden der Landzaaten dermate ontfak, dat

(*f*) Chartr. de Brabant by MIERIS I. Deel, bl. 317.

(*g*) Geld. Plakautb. II. Deel, I. App. c. 194, 196.

(*h*) PONT. HEUFER. Rer. Austr. Litr. V. p. 245.

(*i*) DANIEL Tom. VII. p. 41.

(*k*) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 15, 17, 27.

FILIPS II.
1499.

XIV.
Geboorte van
Karel van
Oostenryk.
1500.

De Friezen be-
legeren
Henrik
van Sa-
xen in
Frankef.

FILIPS II. dat zy, in grooten getale, samengetrokken, **1500.** hem, binnen Franiker, belegerden (1). Hertog Albrecht kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy bewoog *Erik, Hertog van Brunswyk, Edzard, Graaf van Oostfriesland*, en Fredrik van Egmond, Heer van Ysselstein (6), om zynen Zoon te ontzetten. Edzard hadt een goed getal van Knegten op de been. Ook wierf Hertog Erik, ten spoedigste, vierduizend man in 't Lunenburgsche. 't Vereenigd Leger trok in Friesland, versloeg eerst de Groningers, by Workummer-Zyl; en de Friezen, naderhand, in twee reizen, geheellyk. Franiker werdt niet alleen van 't beleg ontslaagen: maar de Friezen werden niet in genade aangenomen, dan onder voorwaarden, dat zy dezelve, knielende, blootshoofds, en barrevoets, verzoeken; al hun Geweer en Brieven overgeeven, en eene zekere somme, naar hun vermogen, opbrengen zouden. Doch hunnen Bevelhebberen, in deezen Zoen, die op den zestienden van Hooimaand geslooten werdt, niet begreepen geweest zynde, werdt sedert een scherpe paal door 't lighaam gejaagd: eene wreede straffe, voorwaar, van welke men, in onze Landsgheschiedenissen, behalve dit, naauwlyks eenig voorbeeld ontmoeten zal. Men noemde deeze wyze van ombrengen *spitsen* (m). Hertog Albrecht, zelf in Friesland gekomen,

Zwaare straf over de hoofden deezer onderneeming.

Dood van Albrecht.

(1) S. BENINGHA Chronickel, bl. 45.

(m) E. BENINGHA III. Boek, Cap. XLVIII-LII. bl. 432-436.

(6) 't Gemeen noemde deezen Heer van Ysselstein *Scheelen Gys*. In de Friesche Kronyken, heet hy *Gyze van Egmond*.

men, sloeg het beleg voor Groningen. Doch terwyl het duurde, overleedt hy, op den twaalfden van Herfstmaand, te Embden, waerwaards hy zig, te Appingadam krank geworden zynde, hadt laten voeren. Terstond hierna, bewoog Bisschop Fredrik de Zoonen van Hertog Albrecht, *Joris* en Henrik, om het beleg van Groningen op te breeken, en een Bestand voor vier jaaren, met de Groningers, te sluiten (*n*). Henrik van Saxen volgde zynen Vader op in 't bewind over Friesland. Doch de Friezen, ingenomen tegen de Saksische Regeeringe, zonden, in 't volgende jaar, Gemagtigden naar Brusfel, om den Aartshertoge Filips de Regeeringe op te draagen. Filips overwoog deezen voorslag rypelyk. Doch terwyl hy hier mede bezig was, gaven de Saksische Amptenaars, wier schraapzugt de Friezen genoodzaakt hadt, naar verandering te haaken, veelen zo veel genoeg, dat Filips, de gelegenheid nog niet ryp oordeelende, om zig in 't bewind van Friesland te vestigen, zyn werk alleen maakte, om Hertog Henrik met de Friezen te bevredigen. Ondertusfchen hielden veelen den Aartshertog en Henrik verdagt van eene heimelyke overeenkomst, volgens welke, Henrik verbonden was, de Regeering van Friesland den Aartshertoge, na verloop van eenigen tyd, af te staan (*o*).

FILIPS II.
1500.
van
Saxen.

Henrik,
zyn
Zoon,
volgthem
in Friesland op.
1501.

Filips ontsloeg zig te spoediger van deezen handel met de Friezen, alzo hy eene reis naar Spanje in den zin hadt. Ferdinand, zyn Schoonvader, reisde naar Spanje.

(*n*) E. BENINGHA *Boek III. Cap. LIII. LIV. bl. 437—441.*
S. BENINGHA, *bl. 55.*

(*o*) UBB. EMMIUS *Libr. XXXIX. p. 605, 606.*

FILIPS II. vader, hadt hem derwaards genoodigd, om
 1506. de hulde te komen ontvangen van zyne toe-
 komende Onderdaanen, zynde zyne Gemaa-
 lin, Joanna, onlangs, naaste Erfgenaame ge-
 worden van de Ryken van Kastilie en Arra-
 gon. De zaaken, in Spanje, waren, sedert
 eenigen tyd, zeer ten voordeele des Aarts-
 hertogs veranderd. Toen hy trouwde, was
 Jan, Erfprins van Spanje, nog in 't leeven.
 Ook nog eene ouder Zuster van Joanna, *Iza-
 belle* genoemd, die *Emanuel, Koning van
 Portugal*, met wien zy, in 't jaar 1497, ge-
 huwd was, eenen Zoon gebaarde hadt, *Michaël*
 geheeten. Deeze drie Vorstelyke Persoonaad-
 jen, Jan, Izabelle en Michaël, allen nader Erf-
 genaamen tot de Spaansche Kroonen dan Joa-
 na, waren, de een na den anderen, overlee-
 den. Joanna zelve hadt, by wylen, vlaagen
 van krankzinnigheid; zo dat het bewind van
 gantsch Spanje, na 't affterven van Ferdinand
 en Izabelle, op den Aartshertog scheen te
 wagen. Hy maakte zig derhalve gereed
 tot de reize derwaards, die hy, te lande,
 door Frankryk, verkoos te doen. Voor zyn
 vertrek, sloot hy het Huwelyk zyner Zuster,
 Margareet, Weduwe van den jongen Erfprins
 van Spanje, met *Filibert, Hertog van Savoye*(p):
 en ENGELBERT VAN NASSAU, HEER
 VAN BREDA, tot algemeenen Stadhouder
 der Nederlanden aangesteld, en de zorg voor de
 opvoeding van zynen Zoon, Karel, en nog
 eene ouder Dogter, aan Margareet van Jork,
 Weduwe van Hertoge Karel van Bourgondie,

aan-

(p) Du Mont Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 15.

aanbevolen hebbende, verliet hy, van zyne Gemaalin en eenen aanzienlyken Hoffstoet verzeld, de Nederlanden, in den Herfst des jaars 1501. Hy sleet eenigen tyd aan 't Franfche Hof (*q*), alwaar hy zeer beleefdelyk ontvingen werdt (*r*). In den aanvang des volgenden jaars, kwam hy eerst in Spanje. Hy en zyne Gemaalin ontvingen hier, als Prins en Prinses van Kastilie, Leon en Arragon, en naaste Erfgenaamen der Spaansche Kroonen, de hulde der Landzaaten (*s*).

FILIPS II.
1501.

1502.

Terwyl Filips in Spanje was, werden, door zyne en zyns Vaders Gezanten, de Verbonden van Koophandel, met de Engelschen gemaakt, op den negentienden van Zomermaand des jaars 1502, vernieuwd en bevestigd (*t*).

Verbond van Koophandel met Engeland.

Filips, byna 't geheele jaar in Spanje geleeten hebbende, keerde, in Wintermaand, gelyk hy gekomen was, door Frankryk, wederom naar de Nederlanden. Hy hieldt zig, onder weg, lang in Frankryk, en nog langer in Duitschland op: zo dat hy, in Slagtm aand des volgenden jaars, eerst te Mechelen aankwam.

Filips komt in de Nederlanden te rug.
1503.

De Hertogin Weduwe van Bourgondie, wien hy de zorg voor de opvoeding zynere Kinderen toevertrouwd hadt, overleedt, kort na zyne aankomst (*u*). Daarentegen hadt zyne Gemaalin, Joanna, welke hy hoog zwanger in Spanje gelaaten hadt, hem op den

Dood der Hertoginne Weduwe van Bourgondie.

- (*q*) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 9.
- (*r*) DANIEL Tom. VII. p. 53. 54.
- (*s*) MARIANA Hist. d'Esp. Tom. V. p. 337.
- (*t*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 174.
- (*u*) PONT. HEUTER. Rer. Austr. Libr. VI. p. 253.

FILIPS II. den tienden van Lentemaand des jaars 1503, wederom eenen Zoon gebaar, die *Ferdinand* genoemd werdt. Zy kwam, eerst in Bloemaand des jaars 1505, in de Nederlanden te rug (y). Filips besloot, omtrent deezen tyd, het hoog Geregthof der Nederlanden, welk, sedert de dood van Hertog Karel, geene vaste stede gehadt hadt, wederom, gelyk voorheen, te Mechelen te vestigen (w).

Hooge Raad te Mechelen.

XVI. Gedurende de uitlandigheid van Filips, waren de vyandelykheden in Gelderland wederom begonnen: waarom hy, aagespoord, zo men agt, door den Keizer (x), op zyne terugkomst, besloot, den Kryg tegen de Gelderschen, met meer nadruk dan tot nog toe geschied was, door te zetten. Gelderland trok thans veel voordeels van den handel op en over Holland, vanwaar deeze Landstreek van veerlerlei behoeften voorzien werdt. Deeze handel was, onaangezien de voorige oneenigheden, tot hier toe, ongeftremd gebleeven. Doch Filips besloot nu, om de Gelderschen bet te benaauwen, allen handel met hen, in Holland, te verbieden. Dit Verbod werdt, in den aanvang des volgenden jaars, onder anderen te Amsterdam, openlyk afgekondigd. Te gelyk deedt hy hier, te Hoorn, te Enkhuizen, en te Edam, eenige Oorlogschepen uitrusten, om, onder bevel van *Pieter van Leeuwaarden*, de Zuiderzee voor de Gelderschen onveilig te houden. Midlerwyl hadt hy ook Heirvaart doen beschryven, en te 's Her-

1504.

(y) REIGERSB. II. Deel, bl. 366.

(w) Vide MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1044.

(x) S. BENINGA Chronickel, bl. 103.

togenbosch een Leger verzameld, welk, drie-^{FILIPS II.}
 duizend man sterk, onder beleid van *Kornelis*,^{1504.}
Heer van Zevenbergen, Fredrik, Heere van
 Ysfelstein, en eenige anderen, eerst in den
 Herfst, over de Maaze trok, en in Gelder-
 land viel. Vooraf, hadt Filips Karel van
 Egmond, dus noemde men hier den Hertog
 van Gelder, door eenen Heraut, den oorlog
 verklaard, en Brieven naar Gelderland gezon-
 den, om de Landzaaten tot onderwerping te
 vermaanen. Zyn Leger bemagtigde alleenlyk
 eenige Sloten, en trok, nog voor den Win-
 ter, over de Maaze te rug. Vyftienhonderd
 man, onder beleid van *Rudolf van Anholt*, door
 den Keizer, herwaards gezonden, sloeg on-
 dertusschen 't beleg voor Bommel. *Robert*
van Aremborg liep, met de bezetting van
 Naarden, de Veluwe dagelyks af. De Gel-
 derschen zaten niet stil. 't Land van Heusden en
 de Dordsche Waard werdt, door hen, ge-
 plonderd, of gebrandschat (y). Woudrichem
 en 't Land van Altena, *Margareet van Croi*,
Graavinne van Hoorne, Nigte van Hertoge
 Karel, toebehoorende, verkreeg van hem Brie-
 ven van Vrywaaringe (z). Doch 't gene 'er te
 lande voorviel was van klein belang, in ver-
 gelyking van den Scheepsstryd op de Zuider-
 zee. De Gelderschen hadden eene Vloot te Scheeps-
 Harderwyk uitgerust; die, laat in 't najaar, stryd
 met zevenhonderd man van land stak: met voor
 voorneemen, om Edam of Monnikendam te Monni-
 verrasfen. De Hollanders, kennis van hun- kendam.
 7375b

(y) GULL. HERMANNI Bell. Gelic. in MATTHÆI Anal.
 Tom. I. p. 326.

(z) PONTANUS *Libr. XI. p. 625—628.*

FILIPS II.
1504.
nen toeleg gekreegen hebbende, waren op hunne hoede. De Gelderschen, met het aanbreeken van den dag, Monnikendam genaderd zynde, zagen zig, onverhoeds, omringd van eene ontelbaare menigte van Koggen, en eenige groote Oorlogschepen: terwyl de stranden met gewapende manschap bezet stonden. Scherp was 't gevegt van wederzyde. Doch de Gelderschen schooten te kort. Zy lieten 'er honderd en dertig gevangenen, en bedienden zig van eenen gunstigen wind, om naar Harderwyk te rug te keeren (a).

XVII.
De Groningers
schenden
het Bestand.

De Groningers, het Bestand, tuschen hen en de Hertogen van Saxen, geslooten, weinig agtende, hadden, al kort na dat het getroffen was, nieuwe vyandelykheden gepleegd, en eenige Heeren huizen om verre gehaald. Appingadam, welke Stad Oostfriesche bezetting inhadt, werdt, in den Zomer des jaars 1501, door hen belegerd. Edzard, Graaf van Oostfriesland, hiervan kennis bekomen hebbende, begaf zig, terstond, met een Leger, derwaards, en deedt de Groningers van voor de Stad verstuiven (b). Henrik van Saxen, federt, het bewind over Friesland aan zynen Broeder, Joris, verkogt hebbende, en deeze zig nog niet in Friesland hebbende konnen doen huldigen, werdt de Aartshertog Philips wederom gekoooren, om de geschillen, tuschen Hertoge Joris en Graave Edzard ter eener, en de Friezen en Groningers ter ander

(a) GUILL. HERMANNI Bell. Gelric. p. 323—326. Groote Chronyk Divis. XXXII. Cap. 29. PONTANUS Livr. XI. p. 627.
(b) E. BENINGHA III. Boek; Cap. LIX-LXIII. bl. 445 450.

derer zyde, te bemiddelen. Joris en Edzard, FILIPS II. 1504.
 en de Gemagtigden der Friezen en Groningers verscheenen, in den Zomer des jaars 1504, voor den Aartshertoge te Gend (c): die, geene kans ziende, om de Groningers naar zyne hand te zetten, zig vergenoegen moest, dat hy de Friezen bewoog, om Hertog Joris van Saxen hulde te doen: gelyk kort hierna Joris van Saxen, als Erfstadhouder van Friesland, gehuldigd.
 geschiedde (d).

Graaf Edzard, die lang het oog op Groningen gehad hadt, was, zo men wil, oorzaak, dat de Groningers, die Filips den Hertoge van Saxen onderwerpen wilde, zig niet gezeggen lieten. Hertog Joris ondernam, in 't volgende jaar, het beleg wel van Groningen: doch alzo Graaf Edzard, wiens hulp hy hiertoe ten hoogsten behoefde, hem niet meer volks toeschikte, dan vereischt werdt, om de Groningers in verlegenheid te brengen, zonder hen tot de overgaave te noodzaaken; werdt het beleg sfaauwlyk voortgezet (e). De Hertog van Saxen besloot, eindelyk, der Stadden toevoer af te snyden, en haar, door uit-hongering, te dwingen. Meer dan een jaar lag hy 'er voor. De Groningers zagen te vergeefs uit naar ontzet van den Bisshop van Utrecht, alzo deeze, in Herfstmaand, een scherp Keizerlyk bevel kreeg, dat hy zig, op verbeurte van zyn gantsche weereldlyk bewind in 't Stigt, niet met Groningen zou hebben te moei-

(c) SICKO BENINGA Chronickel, bl. 69.

(d) E. BENINGHA III. Boek, Cap. LXXII. bl. 455. S. BENINGA bl. 71.

(e) E. BENINGHA III. Boek, Cap. LXXIV. bl. 455.

FILIPS II. 1505. moeijen (*f*). Men handelde verscheiden' reizen over een Verdrag; doch scheidde geduurig vrugteloos (*g*). De leestogt en penningen begonden midlerwyl schaars om te komen, in de Stad. Men moest de Graanen en andere mond-behoeften, met gevaar zyns leevens, van 't platte Land naar binnen sleepen: en zig, om de Knegten, die de Stad op de been hieldt, te voldoen, bedienen van het Afsaatgeld, welk, om tot den oorlog tegen de Turken gebruikt te worden, voor eenige jaaren, byeen gebragt was, en in Groningen bewaard werdt (*h*). De Saxische Knegten pleegden, ondertuschen, allerlei moedwil aan de Inwooners, die hun in handen vielen, vrouwen zo wel als mannen (*i*). Doch hierdoor maakten zy de Groningers zo wars van de Saxische Regeering, dat deezen, in de Lente des jaars 1506, toen de Stad nu op het uiterste gebragt was, eenpaariglyk beslooten, afzonderlyk met Graave Edzard te handelen, en zig veel liever hem dan den Hertoge van Saxon te onderwerpen. Men zondt hem dan gemagtigden toe: die haast, wegens de voorwaarden, overeen kwamen. De Groningers verbonden zig, om eene bezetting van agthonderd of duizend man van hem in te neemen; en hy beloofde, de Stad, by haare oude Voorregten, te zullen handhaaven (*k*). In den aanvang van Bloeiamaand, nam hy, aan 't hoofd van vyf- of zesduizend Knegten, van welken egter niet veel meer dan

(*f*) Zie het, by **SICRO BENINGA**, bl. 113.

(*g*) **S. BENINGA**, bl. 116, 130, 134, 143, 149.

(*h*) **S. BENINGA**, bl. 158.

(*i*) Zie **S. BENINGA**, bl. 148.

(*k*) Zie het Verdrag, dans les *Supplem. aux Corps Diplom.* Tom. III. P. I. p. 11.

dan duizend naar binnen trokken, bezit van **FILIPS II.**
 de Stad, en werdt 'er, kort hierna, plegtiglyk 1505.
 ingehuldigd (1). De Hertog van Saxen zwol
 van spyt, toen hy zig deeze prooy, dooreenen,
 dien hy voor zynen vriend hieldt, onder de oog-
 gen, ondraagen zag. Doch alzo hy op verre
 na zo magtig niet was als Graaf Edzard, moest
 hy zyn leed eenigen tyd verkroppen, en zelfs
 't bewind over de Ommelanden van Gronin-
 gen aan Graave Edzard, als zynen Stadhou-
 der, opdraagen (m). Ruim een jaar gelee-
 den (7), hadt hy, als Erfstadhouders van Fries-
 land, een Verbond van Vriendschap en onder-
 linge bescherming geslooten, met Henrik den
 VII, Koning van Engeland (n); doch 't
 blykt niet dat hy 'er eenig voordeel van ge-
 trokken heeft.

De Geldersche Kryg was, in den Zomer **XVIII.**
 des jaars 1505, wederom met veel hevigheid Dood van
 begonnen, vooral van de zyde van Filips, Izabelle,
 die, omtrent den aanvang deezes jaars, Konin-
 ginne van
 tyding gekreegen hadt, welke hem besluiten Kaffilie.
 deedt, een spoedig einde van dien Kryg te
 maaken. Izabelle, zyne Schoonmoeder, was,
 op den zes entwintigsten van Slagmaand des
 jaars 1504, overleeden, en hadt, zo gezeid
 werdt, by Uitersten Wil, hem en zyne Ge-
 maalin, Joanna, tot Eetfgenaamen verklaard
 van het Koningryk Kaffilie, en van de Staaten,
 welken met het zelve vereenigd waren, mids
 dat

(1) E. BENINGHA III. *Boek, Cap. LXXVII-LXXXI, bl. 461, 467.* SICKO BENINGA *Chronickel, bl. 167, 171.*

(m) S. BENINGA *bl. 175, 176, [of 178].*

(n) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 219. coll. p. 216, 218.*

(7) Den dertigsten van Wintermaand des jaars 1504.

FILIPS II.
1505.

dat haar Egtgenoot, Koning Ferdinand, het bewind der Regeeringe behouden zou, tot op de meerderjaarigheid van haaren Kleinzoon, Karel, wien men, reeds voor eenigen tyd, den titel van *Hertog van Luxemburg* opgedraagen hadt. Izabelle hadt Kastilie geërft van haaren Broeder, Koning *Henrik den IV*: en schoon haar Egtgenoot, de Koning van Arragon, staande zyn Huwelyk, ook Kastilie geregeerd hadt; waren de twee Ryken egter, tot nog toe, niet met elkanderen vereenigd geweest. Filips, hier te Lande, kennis van de dood zyner Schoonmoeder gekreegen hebbende, liet zig en zyne Gemaalin, terstond, voor *Koning en Koningin van Kastilie* uitroepen, en droeg den jongen Hertoge van Luxemburg, den titel van *Prins van Kastilie* op. Ook maakte hy zig gereed tot de reize naar Spanje, also hy, met reden, vreesde, dat zyn Schoonvader, Ferdinand, steunende op den Uitersten Wil zyner Gemaalinne, zig het bewind van Kastilie, zyns ondanks, zou blyven aanmaatigen. Om de kosten der reize te vinden, bezwaarde Filips, onder anderen, zyne Domeinen in Holland. Aan sommige Steden, welken niet in staat waren, om de penningen, voor welken zy de Graaflyke Domeinen hadden moeten koopen, op te brengen, verleende hy Oktroi tot het heffen der sommen, welken zy te kort kwamen, by leeninge van de Ingezetenen tegen den penning zestien (s). Doch de Geldersche Kryg, waartoe ook veel gelds en manschap uit Holland byeen gebragt werdt, en de zwan-

Filips besluit wederom naar Spanje te reizen.

Leening tot deeze reize.

(s) Zie zulk een Oktroi, by BOONKAMP Alkm. N. 48.

gerheid zyner Gemaalinne (p) noodzaakten Filips II. 1505.
 Filips, de reis naar Spanje, nog eenige maanden, te verschuiven. Mer den aanvang des Filips be-
 jaars 1505, het leen van Gelderland en Zut- magtig
 fen, van zynen Vader, den Keizer, verheeven verschied-
 hebbende, trok hy, in den voorzomer, den in
 aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, uit Gelder-
 Brabant, over de Maaze, voor Bommel, de land.
 Stad ten nauwften besluitende. Van daar,
 begaf hy zig, met een deel des Legers, naar
 Arnhem, welke Stad, na een kort beleg, o-
 verging. De andere Veluwsche Steden, Wage-
 ningen, Harderwyk en Elburg, volgden het
 voorbeeld van Arnhem (q), zonder een beleg
 af te wagten. Hattum, welks Slot door *Reinier,*
Bastaard van Gelder, eenen tyd lang, tegen de
 bezetting der Stad, die tegen hem opstondt,
 dapperlyk verdedigd was, moest ook, eerlang,
 bukken. Toen volgden de Steden van het Graaf-
 schap Zutfen, Doesburg (r), Deutichem, Log-
 chem en Grol. De Hoofdstad Zutfen alleen wei-
 gerde zig op te geeven. Hertog Karel, die wei-
 nig volks op de been hadt, en, behalve eenige
 strooperyen onder Dordrecht en in Gooiland,
 dit jaar, niets van belang uitregtte, was raade-
 loos, in dit schielyk verloop zyner zaaken, ver-
 oorzaakt door de groote overmagt des Konings
 van Kastilie. Hy vaardigde bode op bode af
 naar Frankryk, om onverwylde hulpe. Doch
 de ziekte van Lodewyk den XII. of andere
 beletsels waren oorzaak, dat hy, voor eerst,

(p) Mem. de Phil. *parmi les Lettr.* de Louis XII. Tom. I. p. 40.

(q) R. SNOI *Libr.* XII. p. 183.

(r) HENRICAE AB ERP *Chron.* in MATT. Anal. Tom. I. p. 95.

FILIPS II. niets verwierf. Alleenlyk werdt 'er een altoos-
1505. duurend Verbond van onderlinge bescherming,
 tusfchen hem en den Koning van Frankryk,
 geflooten (s).

**Bestand
 tusfchen
 Filips en
 Karel van
 Gelder.**

In deezen staat der zaaken, zou Filips, met
 weinige moeite, gantsch Gelderland hebben
 kunnen bemagtigen, indien hy zyne overwin-
 ningen vervolgd hadt. Doch de Spaansche reis
 lag hem te zeer in 't hoofd, en deedt hem luis-
 teren naar voorfagen van een Bestand, welk,
 door den Bifchop van Utrecht en eenige ande-
 ren, bemiddeld werdt. Karel, beflooten heb-
 bende, zig op 't diepst te vernederen, om Fi-
 lips te eer, tot het maaken van een redelyk
 verdrag, te beweegen, begaf zig, op 's Konings
 vrygeleide, naar de Legerplaats, te Roozen-
 daal, alwaar hy, Filips te voet vallende, om
 eene billyke Vrede smeekte (t). Filips bejegen-
 de hem vriendelyk, en, zelf naar een Verdrag
 haakende, liet hy zig ligtelyk overhaalen, tot
 het tekenen van een Bestand voor twee jaaren:
 „ binnen welken tyd, het gefchil over het
 „ Regt op het Hertogdom Gelder en het
 „ Graaffchap Zutfen, door goede mannen, af-
 „ gedaan zou worden. Filips zou zyn Leger
 „ terftond uit Gelderland trekken; doch de
 „ Steden en Vastigheden, welken hy ingenom-
 „ men hadt, blyven behouden. Karel zou Fi-
 „ lips, tegen alle zyne vyanden, dienen: ook
 „ den Koning, op de reize naar Spanje, verzel-
 „ len, en daar voor drieduizend goudgulden
 „ ontvangen.” Bommel, dat tot hiertoe bele-
 gerd

(s) PONTANUS *Libr.* XI, p. 628—631.

(t) SICRO BENINGA *Chronickel*, bl. 109.

gerd geweest was, werdt, ook in gevolge van ^{FILIPS II.} dit verdrag, den Koning van Kastilie inge- ^{1505.} ruimd (u). Het was op den zeven-entwintig-
sten van Hooimaand gedagtekend (v).

Kort hierna, verliet Filips Gelderland, over
welk Hertogdom hy *Henrik van Nasau*,
Heer van Breda, wiens Vader, Engelbert,
onlangs, overleeden was, tot Stadhouder aan-
stelde. Hy keerde eerlang naar Brabant, ver-
zeld van Hertoge Karel, die, de beloofde
drieduizend goudguldens tot zyne Spaansche
reize, te Antwerpen, ontvangen hebbende,
desonaangezien, heimelyk en vermomd, de
Stad verliet, en spoorflags naar Gelderland te
rug rende (w). Filips bespeurde, te laat, dat
hy door Karel misleid was, en was, metreden,
bekommerd, dat hy, in zyn afzyn, nieuwe
beroerte in Gelderland verwekken zou. Doch
hy vondt niet geraaden, de Spaansche reislan-
ger te verschuiven, dan tot na de herstelling
zyner Gemaalinne, die, op den zeventienden
van Herfstmaand, van eene Dogter, *Maria* ge-
noemd, verlost was,

Het algemeen Stadhouderschap der Neder- ^{XIX.}
landen dan aan *Willem van Croi*, *Heere van* ^{Filips}
Chievres en *Aarschot*, opgedraagen hebbende, ^{vertrekt}
stak hy, op den tienden van Louwmaand des ^{naar}
jaars 1506, van zyne Gemaalin en veele Neder- ^{Spanje.}
landsche Heeren verzeld, met eene Vloot van ^{1506.}
drie enveertig Schepen, van Vlisfingen in Zee.
De Koning bevondt zig op het Schip de Ju-
liaan (x), gevoerd door *Jakob Korneliszoon*
de

(u) PONTANUS Libr. XI. p. 631.
(v) Chartres van Brabant te Vilvoorde agste Bovenkaste,
Laye Le Sr. de Sari. 2 D.
(w) PONTANUS Libr. XI. p. 631. 632.
(x) REIGERSB. II. Deel, bl. 369.

FILIPS II.
1506.

de Huybert (8). Doch het opperbevel der Vloote heeft, waarschynlyk, gehad Floris van Ysselstein, die, ten deezen tyde, het Ampt van Zee-Admiraal bekleedde: alzo men vindt, dat hy, dit jaar, in Spanje geweest is (y). Filips hadt, schoon vervaard voor de Zee, egter nu beslooten, de reis te water, en niet te lande, door Frankryk, te doen, alzo hy wist, dat 'er, tuschen Lodewyk den XII. en zynen Schoonvader, Ferdinand, verbindtenissen geslooten en onderhandelingen op het tapyt waren, van welken hy zig niets goeds belooven kon. Ook hadt Lodewyk de XII. hem het uitstellen zynner reize zo sterk aangeraaden (z), dat hy niet twyselen kon, of hy zou in Frankryk opgehouden geworden zyn, zo hy de reis, door dit Koningryk, hadt willen neemen.

Hy
wordt,
door
storm,
genood-

's Koningsreis was zeer ongelukkig. Naauwlyks hadt men de Zeeuwsche Kusten uit het gezigt verlooren, of de brand sloeg in 't Schip, welk den Koning voerde. En men was dit ge-

(y) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 233.

(z) Letur. de Louis XII. Tom. I. p. 35, 36.

(8) Zo heeft SMALLEGANGE (*Chron. van Zeel.* bl. 691) den naam van deezen Bevelhebber; beter dan REIGERSBERGEN, die *Hubert* schryft. In erkenenis van den dienst, dien *Jakob*, en zyne twee Broeders, *Jan* en *Herman de Huybert*, by deeze gelegenheid, Koning Filips gedaan hadden, verkreegen zy en hunne nakomelingen, naderhand, van Keizer Maximiliaan en deszelfs Kleinzoon Karel, het voorregt, om den degen te mogen voeren, en daarmede ieder drie dienaars te mogen wapenen. Ook hadt Filips zelf dit geslagt, ter oorzaak van den storm, die hem, op deeze reize, beliep, vereerd met de Spreuk, WAART HUYBERT, die de nakomelingen nog onder hun wapen voeren. Zie SMALLEGANGE ter aangehaalder plaatse, en BAYLE *Diction. Art. HUYBERT* (*Pierre de*) Rem. A.

gevaar maar pas te boven, toen de Vloot, Filips II. 1506.
 onder Engeland, van eenen geweldigen storm, 1506.
 belooopen werdt. Filips gaf terstond bevel, zaakr. in
 om te landen. Men bracht het, met veel moei Engeland
 te, binnen de Haven van Weimouth (a), in te
 Het Landvolk, zulk eene talryke Vloot ziende loopen.
 naderen, greep, bedugt voor eenen inval, de
 wapenen op. Doch de Ridder *Thomas Tren-*
chard, die zig, hieromtrent, met eenig Krygs-
 volk, ophieldt, stelde hen gerust, en deedt
 Filips en zyne Gemaalin, in zyn Huis, hun
 verblyf neemen. Toen de storm bedaard was,
 zou Filips gaarne wederom Zee gekoozen heb-
 ben; doch Trenchard hadt den Koning van
 Engeland reeds kennis van de landing des Ko-
 nings van Kastilie gegeven, en Henrik, hierop,
 zyne genegenheid betuigd, om Filips te ko-
 men begroeten. Filips spoedde zig, om tyd
 te winnen, naar Windsor, alwaar hem Henrik
 beleefdelyk ontving, en op 't vriendelykst
 drong, om nog eenigen tyd ten Hove te
 vertoeven.

Filips, niet onkundig van de naauwe Ver- Henrik
 bindtenissen, die zyn Schoonvader ook met de VII.
 Henrik den VII. hadt, zag, door alle deeze houdt
 beleefdheden heen, een oogmerk, om hem hem hier
 in Engeland op te houden. Ook bracht Ko- lang op.
 ning Henrik de eene zaak na de andere op het
 tapyt, welke hy wenschte afgedaan te zien,
 eer Filips naar Spanje vertrok. En Filips, ten
 volle overtuigd, dat hy hier niet doen en
 laten mogt, wat hem behaagde, stondt, meer
 of min schoorvoetend, egter alles toe, wat
 hem voorgelegd werdt. Het eerste en voor- Verande-
neam- ringen

(*) F. BACON. Hist. Henr. VII. p. 368.

FILIPS II. naamste waren eenige merkelyke veranderingen, ten voordeele der Engelschen, in het 1506. Groot-Commercië-Traktaat van den jaare 1496. De Engelsche Koopluiden werden thans vry verklaard van de Zeeuwsche tollèn, welken zy, te vooren, hadden moeten betaalen. Daarbenevens werden hun eenige andere vryheden vergund. Sommigen willen ook, dat de Vischery op de Engelsche Kusten, den Nederlanderen, sedert het sluiten van het Verdrag, by welk deeze veranderingen gemaakt werden, niet meer zo vrygelaaten geweest zyn zou, als te vooren, en dat dit Verdrag, hierom, in Nederland, den naam van het *kwaad Traktaat* gekreegen zou hebben (b). Doch schoon men toestaan moet, dat de vrye Vischery den Nederlanderen, by dit Verdrag, niet zo duidelyk als by het voorige, vergund wordt, naardemaal 'er, in het tweede, geheel geen gewag van de Vischery wordt gemaakt; egter worden, in het eerste punt van hetzelfde, alle voorige verdragen van Koophandel, zo ver ze met dit niet sreedden, uitdrukkelyk bevestigd, en in 't geheel en in derzelver byzondere deelen (c): onder welken, ook gewisfelyk de vrye Vischery behoorde. Toen dit Verdrag van Koophandel geslooten was, sloeg Henrik een Huwelyk voor, tuschen zig zelve en Margareet van Oostenryk, Zuster van Filips, die onlangs wederom haaren Egtgenoot Filibert, Hertog van Savoye, verlooren hadt. Filips gaf 'er terstond zyne stem toe, beloovende zelfs, met zyne Zuster, eene Bruid-

(b) F. BACON. p. 374. RAPIN Tom. IV. p. 515.

(c) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 223.

Bruidſchat van driemaalhonderdduizend goud-^{Filips II.} den Franſche Kroonen eens, en dertigduizend ^{1506.} agthonderd-envyftig Kroonen, jaarlyks, te zullen betaalen. Het Verdrag, deswege gemaakt, werdt, naderhand, door eenige voorname Nederlaandsche Heeren, onder anderen, door Willem van Croi, algemeenen Stadhouder, Jan van Egmond, Stadhouder van Holland, en Floris van Yſfelſtein, Zee-Admiraal, beëedigd (d).

Het afhandelen deezer zaaken hieldt Filips te Windſor op, tot in 't laatst van Lente- maand. Toen vergde hem Koning Henrik de overlevering af van *Edmond, Graave van Suffolk*, die, in 't jaar 1503, om eene famenzweering tegen den Koning, naar de Nederlanden geweecken zynde, Filips, onlangs, by 't overgaan van Hattum, in handen gevallen was, en zig nu te Namen onthieldt (e). Terwyl de Graaf van Suffolk nog in Gelderland was, hadt Henrik de VII. Hertog Karel van Gelder verzogt, dat hy hem wilde overleveren. Doch Karel hadt zulks plat uit geweigerd (f). Filips hadt hem nu in zyne beſcherming genomen, en kon daarom niet beſluiten, zyn woord te breeken. Henrik, die het Huis van Jork in den grond zogt uit te rooijen, drong zo ſterk op de overlevering van Suffolk, die een Zusters Zoon was van Eduard den IV (g), dat Filips 'er eindelyk zyne ſtem toe gaf, mids dat de Graaf in 't leven

(d) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 221, 222, 223, 229, 231, 233.

(e) PONTANUS Libr. XI p. 630.

(f) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 82.

(g) F. BACON. p. 335.

Filips II. ven gespaard werdt. Hendrik beloofde dit. De
 1506. ongelukkige Graaf werdt dan naar Engeland
 gebragt, en in den Tour gezet (h). Henrik
 de VIII, Opvolger van Henrik den VII,
 deedt hem egter, eenige jaaren hierna, ont-
 halzen (i).

Filips
 komt in
 Spanje
 en aan-
 vaardt de
 Regeer-
 ring van
 Kastilie.

't Liep dan tot den drie-entwintigsten van
 Grasmaand, eer Filips wederom in Zee stak.
 Hy landde te *Corunha del Condé*, in Gallicie;
 en trok te lande voort tot voorby *Astorga*,
 en trok te lande voort tot voorby *Astorga*,
 alwaar hy een mondgesprek hieldt, met zyn-
 en Schoonvader, Ferdinand (k), die wel
 haast bespeurde, dat Filips hem de Regeer-
 ring van Kastilie niet zou laten behouden.
 De Kastiliaanen toonden ook meergenege-
 heid voor Filips en Joanna dan voor Ferdinand,
 die, niet lang hierna, naar Arragon, zyn Ko-
 ningkryk, vertrok, en Filips 't bewind van
 Kastilie in handen liet (l).

Hy maakte zig egter, binnen korten tyd,
 gehaat by de Kastiliaanen, zo door het stellen
 van Nederlanders in de Regeeringe, als door
 het opsluiten zynes Gemaalinne, Joanna, die,
 tederlyk van de Kastiliaanen bemind, voor zo
 krankzinnig niet gehouden werdt, als Filips
 wilde doen gelooven. Doch zy hadden niet
 lang reden, om over zyne Regeeringe te on-
 Hyfterft. vrede te zyn. Eene heete koorts rukte hem,
 onverhoeds, te Burgos, uit het leeven, op
 den vyf-entwintigsten van Herfstmaand, in het
 negen-entwintigste jaar zyns Ouderdoms (m).
 Zy-

(h) BACON, p. 371, 373. RAPIN Tom. IV. p. 507, 516, 517.

(i) RAPIN Tom. V. p. 68.

(k) Lettr. de Phil. parmi les Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 55.

(l) MARIANA Hist. d'Espagne Tom. V. p. 524, 525.

(m) MARIANA Tom. V. p. 543.

Zyne fraaije uiterlyke gedaante heeft hem den **FILIPS II.** naam van *den Schoonen* verworven. Doch hy ^{1506.} was zo zeer overgegeven aan de wellusten, dat de spyt, over de menigte zyner byzitten, aan zyne ^{Zyne gedaante en} **Gemaalinne**, zo men wil, het verstand ge- ^{aart.} krenkt hadt. Hy was gewoon de zorg der Regeeringe op zyne Staatsdienaars te laten aankomen. En veelligt heeft men hem hierom den bynaam van *Croit Conseil* of *hoor naar raad* gegeven (n). De Nederlanders hebben geene gelegenheid gehad, om eenige Vorfelyke hoedanigheid in hem op te merken. Hy was ruim zo onbekwaam, tot het welbe- leiden en uitvoeren van gewigtige zaaken, als zyn Vader, van wien hy dit gebrek scheen geërfd te hebben. Het slegt bestieren van den Gelderfchen Kryg, dien hy, met zo groot eene overmagt, in verscheiden jaaren, nog niet ten einde hadt konnen brengen, is 'er een tastelyk bewys van.

Vyf Kinderen hadt **Filips**, by **Joanna** van **Kastilie**, verwekt: drie Dogters, van welken de laatste, omtrent vier maanden na zynen dood, ter weerd kwam, en twee Zoonen, **Karel** en **Ferdinand**.

KAREL, zyn oudste Zoon, die nog geene **XX.** zeven jaaren bereikte, moest hem, in 't be- ^{Karel,} **Regeeringe** der Nederlanden, zo wel als in de ^{zyn oud-} **Regeeringe** zyner andere Staaten, opvolgen. Doch ^{ste Zoon} zyne minderjaargheid was oorzaak, dat de ^{volgt} zorg voor zyne opvoeding en de Regeering ^{hem op.} der Landen eenen Voogd moest toevertrouwd worden.

(n) DE LA MARCHE Livr. II. Ch. XVI. p. 653.

KAREL II. 1506. Willem van Croi, Heer van Chievres, bekleedde thans het algemeen Stadhouderschap der Nederlanden. Aan deezen werdt, naar Onderzoek, of de zorg voor zyne Opvoeding Lodewyk den XII. aanbevolen geweest zy.

Wommiger verhaal, de zorg opgedraagen voor de opvoeding van den jongen Karel, dien men, gemeenlyk, *Prins van Kastilie* noemde. Men voegt 'er by, dat zulks geschiedde, door Lodewyk den XII., wien Filips, by Uitersten Wil, de opvoeding van zynen Zoon, Karel, zou aanbevolen hebben gehad (o). Doch, schoon men niet loochenen kan, dat de bestiering van den jongen Prins, omtrent drie jaaren na de dood van Filips, den Heere van Chievres toevertrouwd geweest is, zal egter niemant, die van den staat der zaaken, ten deezen tyde, behoorlyk onderrigt is, denken kunnen, dat zulks, door Lodewyk den XII, en ingevolge van eenen Uitersten Wil des Konings van Kastilie, geschied zou zyn. De vriendschap tuschen Lodewyk en Filips, die nooit groot was geweest, was, sedert het vertrek des laatsten naar Spanje, en zelfs sedert dat Lodewyk hem deeze reis, eer zy ondernomen werdt, ernstelyk ontraaden hadt (p), nog merkelyk verkoeld. De Koning van Frankryk ook, vergeetende de verbindtenis, in welke hy getreden was, om zyne Dogter Claude, aan Karel van Oostenryk, ten Huwelyk te geeven, hadt haar, in Bloei maand dezes jaars, plegtiglyk in den Egt doen treden met Francois, Graave van Angoulême, naasten Erfgenaam der Fransche Kroone (q): over welk

(o) RAPIN Tom. IV. p. 517.

(p) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 14, 35, 36.

(q) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 43.

welk Hūwelyk, Filips niet nalaaten kon onvergenoegd op hem te zyn (r). Hier kwam nog by, dat Filips, eenen geruimen tyd voor zynen dood, in 't zeker, berigt werdt, dat Lodewyk de Gelderschen, die de vyandelykheden wederom begonnen hadden, met geld en manschap, ondersteunen wilde, en mer der daad ondersteunde (s): waar over hy zyn ongenoe- gen, in eenen Brief aan den *Kardinaal d' Amboise*, eersten Staatsdienaar van Lodewyk den XII, in Hooimaand deezes jaars geschreeven (t), betuigd hadt. Dat Filips, in zulk eette gelegenheid, Koning Lodewyk de zorg voor zynen Zoon zou toevertrouwd hebben, moet elk ten hoogsten onwaarschynlyk voorkomen. Ook heeft men, te vergeefs, gezogt, naar een' Uitersten Wil van Filips, uit welken zulks blyken zou, en sommigen hebben verklaard, een egt Affchrift van Filips Uitersten Wil gezien te hebben, in welken geen woord van den Koning van Frankryk gerept werdt. Voorts brengen zy egte stukken by, uit welken blykt, dat Karel van Croi, Prins van Chimal, Neef van den Heere van Chievres, kort na de dood van Filips, en de Heer van Chievres zelf, eerst sedert den jaare 1509, zorg voor de opvoeding van Prins Karel gedraagen heeft (u). *Adriaan Floriszoon* van Utrecht, voorheen Priester te Goeree, en thans Hoogleeraar der Leuvensche Hoogeschoole, werdt tot Leermees-

KAREL II.
1506.

—
—
—
—
—
—
—
—
—

XXX
Karel van
Gelders
—
—
—
—
—
—
—
—

(r) Voyez Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 54.

(s) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 59, 69.

(t) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 56.

(u) Voyez DANIEL Tom. VII. p. 149—151.

KAREL II. meester van den jongen Prins aangesteld (y).
 1506. De Regeering der Landen werdt aan zynen
 Maximiliaan Grootvader Maximiliaan, als zynen wettigen
 Voogd, opgedraagen (w): wiens naam, hierom, voor dien van Karel, aan 't hoofd der Handvesten en andere openbaare Schriften, gelteld werdt (x). Hy droeg egter de algemeene Landvoogdy der Nederlanden, sedert, aan zyne Dogter, Margareet, Hertoginne Weduwe van Savoye, op.

XXI. Doch eer men, hier te Lande, deeze orde
 Karel van op de Regeering gesteld hadt, hadden de
 Gelder over Gelderschen het Verdrag, met Filips, voor
 meestert zyn vertrek, gemaakt, wederom verbroken.
 Grol, Karel van Gelder, in den Herfst des jaars
 Lochem 1505, van Antwerpen ontsnapt, en wederom
 en Wageningen in Gelderland gekomen zynde, begon, ter-
 stond na het vertrek van Filips, de vyandelyk-
 heden, die, sedert het Verdrag van Roozendaal, waren opgehouden. Karel was, na dit Verdrag, meester gebleeven van twee deelen van Gelderland, het Kwartier van Roermonde en het Kwartier van Nieuwmegen, Tiel en Bommel uitgenomen. Het derde gedeelte, het Kwartier van de Veluwe, en het Graafschap Zutphen was, op de Stad Zutphen na, in de magt der Oostenrykschen. Uit deeze twee Landstreeken, werden de Steden Grol, Lochem, Wageningen (y), de eene na de andere, door Karel, ingenomen. De Heer

van

(y) REIGERSB. II. Deel, bl. 367.

(w) R. SNOI Libr. XIII. p. 184. PONT. HEUTER. Ref. Aufst. Libr. VII. p. 188, 192.

(x) Handv. van Amsterd. bl. 47, 47, 49. Utr. Plakaatb. II. Deel, bl. 10.

(y) PONTANUS Libr. XI. p. 632. SLIGTENH. XI. Boek, bl. 223.

van Chievres drong terstond op het weder overleveren deezer Steden; doch vergeefs (z). Philips zelf schreef, uit Spanje, aan Karel van Gelder „ dat hy zig deeze nieuwe verbree- „ king van 't verdrag van Roozendaal deer- „ lyk beklaagen zou, en dat geen Bondge- „ noot, hoe magtig, hem hier voor zou kon- „ nen hoeden.” Doch Karel, wel verre van zig, door deeze bedreigingen, te laten verbaa- zen, zondt de Brieven den Koning van Frankryk toe; die, door sommige uitdrukkingen, welken op hem zagen, te meer aangezet werdt, om de Gelderschen, tegen Philips, te ondersteunen (a).

KAREL II.
1506.

De Heer van Chievres, midlerwyl, zyne magt byeen gerukt hebbende, deedt Philips van Bourgondie, natuurlyken Zoon van Hertoge Philips den Goeden en naderhand Bisshop van Utrecht, met dezelve, op den agttienden van Zomermaand des jaars 1506, het beleg slaan voor Wageningen (b). Terwyl het duurde, werdt 'er, te Diest, over een Bestand of Vrede met de Gelderschen gehandeld (c). Beide de partyen zогten, door deeze onderhandeling, tyd te winnen, om zig te beter in staat te stellen. Karel wagtte, dagelyks, onderstand uit Frankryk: en de Heer van Chievres was op middelen bedagt, om penningen te vinden, tot het voortzetten van den oorlog.

Wage-
ningen
wederom
belegerd.

's Lands

- (z) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 81.
(a) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 61, 62.
(b) G. NOVIOMAG. Phil. Burgund. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 151. SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 323.
(c) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 67.

KARELII.
1506.

Slegte
staat der
Geld-
midde-
len, in de
Neder-
landen.

's Lands kas was thans, door den aanhoudenden Kryg en 's Konings reize naar Spanje, t'eenemaal uitgeput. Men hadt het Krygsvolk, welk in de Steden en voor Wageningen lag, reeds eenigen tyd onbetaald moeten laten. Doch toen men beginsels van muite-rye onder hetzelfde bespeurde, werdt 'er beslooten, byna alles wat 'er van de ingewilligde Beden deezen Zomer verviel, en eenige penningen, door Philips, in Engeland, opgenomen, tot betaaling van 't Krygsvolk, te besteeden. Dit reikte nog niet toe: waarom men zig genoodzaakt zag, de wedden der Amp-tenaaren en huisbedienden van den Koning en van zynen Zoon, Karel, in te houden, en aan 't Krygsvolk te geeven: met al het welke, aan den Staat des Oorlogs, gerekend slegts tot aan het einde van Herfstmaand, nog wel twintigduizend Kroonen te kort kwamen (d). 't Getal der manschap, welke men in Gelderland op de been hadt, beliep nogthans niet meer dan driëduizend Knegten, en omtrent tweehonderd paarden: met welke geringe magt men niet in staat was, het veld te houden, na dat de Fransche onderstand zou aangekomen zyn. Ook hadt men, in den Raad, reeds beslooten, de helft deezer manschap, tegen het midden van Wynmaand, te leggen in de Geldersche Steden, die 't met de Oostenrykschen hielden; en de andere helft, langs de linkerzyde der Maaze, de Winterlegeringen te doen betrekken, om op de beweegingen der bezettingen van Roermonde, Venlo, Gelder

en

(d) Lettr. de Louis XII. *Tomy.* I. p. 70, 71, 72.

en andere Plaatsen over de Maaze te waaken. ^{KARELII,}
 't Gebrek aan geld was de eenige oorzaak, ^{1506.}
 waarom men, 't Beleg van Wageningen, in
 weerwil van den Veldoverste, Filips van Bour-
 gondie, hebbende doen opbreeken (e), naauw-
 lyks iets meer tegen de Gelderschen onder-
 neemen durfde. Chievres schreef zelfs, in
 Oogstmaand, om penningen naar Spanje,
 betuigende, dat hy weinig onderstand te ge-
 moet zag van de Nederlandsche Staaten, die
 niet slegts byna uitgeput van geld waren, maar
 aan welken Filips ook beloofd hadt, geene
 nieuwe Beden te zullen doen, zo lang de ou-
 de ingewilligde Jaarbeden nog liepen (f).
 Doch de dood des Konings, die kort op het
 ontvangen van dit schryven gevolgd was,
 heeft, ongetwyfeld, veroorzaakt, dat 'er,
 uit Spanje, geene penningen overgemaake
 zyn.

Henrik de VIII, Koning van Engeland, Men
 was thans de voornaamste hoop der Neder- ^{trekt}
 landen. Doch hy deedt dezen Landen den ^{weinig}
 dienst niet, welken men van hem verwacht ^{voordeel}
 hadt. Hy was, volgens het Verbond, in 't voor- ^{van 't}
 jaar, met Koning Filips, geschooten, verplicht ^{Verbond}
 hem by te staan. Ook zou het beraamde Huwe- ^{met Eng-}
 lyk met Margareet van Oostenryk hem nader ^{geland.}
 aan de belangen der Nederlanden verbonden
 hebben. Doch Margareet betoonde weinig
 genegenheid voor dit Huwelyk. „ Haar Va-
 „ der en Broeder hadden, zeide zy, reeds
 „ twee Huwelyken voor haar bewerkt, by
 „ wel-

(e) GER. NOVIOM. Philipp. Burgund. p. 251.
 (f) Lett. de Louis XII. Tom. I. p. 71, 72.

KAREL II. 1506 „, welken zy zig kwalyk bevonden hadt: zy „, wilde zig voor het derde wagten (g).” Ook is het nimmer voltrokken. Henrik, sedert eenigen tyd, zeer met de Jigt gekweld geweest zynde, verviel in eene Teering, die hem aan 't kwynen, en in Grasmaand des jaars 1509, in 't graf hielp (h). Zyne ziekte hadt hem het Huwelyk met Margareet geheellyk uit den zin doen stellen. Ondertusfchen was haare koelheid, onder anderen, oorzaak, dat men zig hier weinig van den Engelschen onderstand belooven durfde (i). Henrik deedt meer niet, dan dat hy Lodewyk den XII, op 't ernstigst, verzogt, den Hertog van Gelder, met geld noch manschap, te willen ondersteunen; 't welk zo veel te wege bragt, dat Lodewyk beloofde, dien Hertog, tot het sluiten van een Bestand, te zullen noodzaaken (k).

De Oostenrykschen zoeken Nieuwmeegen te verrassen
De onderhandelingen te Diest werden, in Oogstmaand, afgebroken. De Gelderschen vorderden Tiel van de Oostenrykschen, die hier geene ooren naar hadden, en hen beschuldigden, dat zy 't gemaakte Bestand niet hielden. Zy daarentegen verspreidden, dat de Oostenrykschen de vyandelykheden eerst begonnen hadden, zoekende Nieuwmeegen, door verraad, te bemagtigen. Dit zag op een voorval in deeze Stad. Twee Burgemeesters, gewonnen door den Heere van Chievres, hadden aangenomen, de Stad tot de Oostenryksche

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 64.

(h) F. BACON. p. 370, 383.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 68, 71.

(k) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 78, 85, 88, 89.

sche zyde te doen overgaan. Doch den aanslag ontdekt zynde, verloor een van hun, vluggende over den muur, door eenen geweldigen val, het leven: de ander werd gevat en onthalsd (1). Ondertusfchen was de wederzydsche afkeerigheid, gevoed door zulke beschuldigingen, oorzaak, dat de onderhandelingen, te Diest, vrugteloos afstiepen. De Gelderschen wilden de Dagvaart verschooven en naar Mechelen verlegd hebben; doch 't bleek klaar genoeg, dat zy slegts tyd zогten te winnen, tot dat de Fransche hulpbenden zouden aangekomen zyn (m). De Hertog van Gelder zelf, omtrent deezen tyd, op het aanhouden van Henrik den VII, door Lodewyk den XII, tot het sluiten van een Bestand, vermaand zynde, weigerde zulks rondelyk. Alleenlyk boodt hy aan, zyne belangen den Koningen van Frankryk en Engeland in handen te willen stellen (n).

KARELII.
1506.

repositum
Dey
Karel
v. Geld.
v. d. d. d.
1506

De Fransche hulpbenden, ten getale van tweeduizend Knechten en vierhonderd mannen van wapenen, werden vast, in Bourgondie, verzameld, met last om, den vyftienden van Oogstmaand, in Gelderland te rukken (o). Lodewyk de XII. maakte hier geen geheim van. Doch hy beweerde, dat zulks geenszins streedt met de vriendschap, welke hy met Philips, die toen nog leefde, wilde onderhouden; noch met de genegenheid, welke hy den jongen Karel betuigde toe te draagen.

XXII.
Karel van
Gelder
ontvangt
Fransche
hulpben-
den.

repositum
Dey
Karel
v. Geld.
v. d. d. d.
1506

„ Al-

(1) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 79, 88.

(m) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 67, 68.

(n) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 88.

(o) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 61, 66.

KARELII.
1506.

Inzigten
van
Frank-
ryk, hier
mede.

„ Alleenlyk kon hy, zeide hy, niet gedoo-
 „ gen, dat men den Hertog van Gelder, zy-
 „ nen Bloedverwant, onderdrukre, en van
 „ zyn Land beroofde, zonder hem eenige
 „ hulp te bewyzen (p).” Zo sprak Koning
 Lodewyk. Doch naar 't getuigenis van an-
 deren, was zyn voornaamste oogmerk Filips
 uit Spanje herwaards te trekken: terwyl de
 Koning van Arragon ook al zyn vermogen en
 list in 't werk stelde, om zynen Schoonzoon,
 dien hy 't bewind der Regeeriege misgunde,
 Kastilie te bang maaken (q). In de Neder-
 landen, meenden sommigen, dat Lodewyk
 de XII. Filips tot een nieuw verdrag zocht te
 dringen (r). Doch het ontydig affterven van
 Filips deedt deeze inzigten verdwynen, en
 was zelfs oorzaak, dat de oorlog, dit jaar,
 flauwlyk gevoerd werdt. Alleenlyk bemag-
 tigde Floris van Ysselstein het sterke Slot te
 Ravenswai, in de Betuwe (s). De Gelderschen
 zогten, daarentegen, met vier-entwintig Sche-
 pen, Enkhuizen te verrassen. Doch zy wer-
 den ontdekt, verjaagd, en tot by Schokland
 vervolgd (t). Anderen schynen dit geval eg-
 ter laater te plaatfen (u).

De Oos-
tenryk-
schen
zoeken
den Fran-
schen

De Fransche manschap was, midlerwyl,
 naar Gelderland geleid, onder 't opperbevel
 van Robert van der Mark. Doch deeze hadt,
 in Zomermaand, een heimelyk Verdrag in-
 ge-

(p) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 59, 77, 80, 92, 94, 95.

(q) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 62.

(r) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 69.

(s) Groote Chron. Dvif. XXII. Cap. 35.

(t) BRANDT Enkh. bl. 40.

(u) GUILL. HERMANNI Bell. Gell. in MATH. Aul. Tom.

gegaan, met den Heere van Chievres, by ^{KAREL II.} 1506. welk, hy zig verbonden hadt, den dienst van Frankryk, zo dra mogelyk, en uiterlyk met de dood des tegenwoordigen Konings, te zullen verlaaten, en in den dienst des Konings van Kastilie te zullen overgaan, mids dat deeze hem een jaargeld toelei van drieduizend ponden van veertig grooten Vlaams, welken met nog drieduizend ponden vermeerderd zouden worden, zo dra hy, in daadelyken dienst des Konings van Kastilie, zou getreden zyn (y). En dit Verdrag was oorzaak, dat hy den Oostenrykschen weinig nadeel toebragt 't Schynt zelfs, dat hy de hulpbenden, niet in perfoon, maar, door den Graave van Rethel, geboden heeft (w). Engelbert van Kleef, die, eenige jaaren geleeden, zo veel deel gehad hadt, in den Utrechtschen Kryg, is, by de Fransche Schryvers, meest onder den naam van *Graave van Rethel* bekend; alzo hem de Graaffschappen van Nevers en Rethel van zyne Moeder, eene Dogter van Nevers en Estampes, waren aanbestorven (x). Hy hadt zig, al sedert eenigen tyd, aan 't Fransche Hof opgehouden (y).

In deezen staat der zaaken, kreeg men hier de tyding van de dood des Konings van Kastilie. Lodewyk de XII. hadt 'er, op den tweeden van Wynmaand, reeds berigt van gehad: en, wel voorziende, dat deeze dood de gedaante der dingen zeer zou doen veranderen, gaf hy

(y) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 51.

(w) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96, 103.

(x) PONTANUS Libr. X. p. 573.

(y) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 5.

Bevel-
hebber
van party
te doen
verande-
ren.

IIIXK
-396M
n6v 1501
-20000
471
1100W
Jm61
101100V
011 105
-11106
1990
1001

KAREL II. 1506. hy Robert van der Mark en den Hertoge van Gelder zelven, in alleryl, bevel, om de vyan-delykheden te staaken (z). Karel lag, ten dee-zen tyde, te Welp, vier uren van Wagenin- gen: by welke Stad, de Oostenrykschen hun hoofdleger hadden (a). Het beleg deezer Stad, omtrent vier maanden, geduurd hebbende, werdt, op de tyding van het afsterven des Konings, den negenden van Wynmaand, op- gebroken (b). Sedert betrokken beide de Legers de Winterkwartieren.

XXIII. De Keizer Maximiliaan, door 's Lands Staa- ten, erkend voor Voogd over de Kinderen van zynen Zoon Philips, kon egter de Regee- ring des Lands thans niet in persoon komen waarneemen: waarom hy dezelve, in 't vol- gende jaar, opdroeg aan zyne Dogter, Mar- gareet, die, in den ouderdom van zeven en- twintig jaaren, reeds blyken van meer dan gemeene bekwaamheid gegeven hadt. Zy begaf zig, verzeld van de Keizerlyke Gemag- tigten, *Willem, Hertog van Gulik en Berg,* en *Sigismond Plouch,* Deken der Lieve Vrou- we te Antwerpen, in Zomermaand, naar Dor- drecht, alwaar de gemelde Gemagtigten, in den naam des Keizers, als Voogd van Prins Karel, den eed aan 's Lands Staaten deden. Daarentegen namen deezen Margareet van Oostenryk, by plegtigen eede, voor Land- voogdesse aan. Na de inhuldiging, die, op den zeventienden van Zomermaand, geschied

was

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 92.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 69, 71.

(b) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 323.

was (c), hielden 's Lands Staaten der Land- KAREL II.
 voogdesse eenige punten voor, welken zy gaarne 1597.
 ne, door haar, zouden bevestigd gezien heb-
 ben. Zy verzogten wederom, gelyk by de
 inhuldiging van Filips den II (d), dat de Ste-
 den haare Vroedschappen hebben mogten, om
 tot der Steden best te helpen raaden, en een
 dubbel getal, tot de verkiezing der jaarlyksche
 Wethouderschap, te benoemen. Doch de
 Landvoogdes antwoordde, dat zy geene magt
 hadt, om hieromtrent eenige verandering te
 maaken. Wyders begeerden de Staaten, dat
 de Ampten alleen aan Inboorlingen mogten
 gegeven worden; dat de Regterampten en
 het Grieffiersampt van Holland niet mogten ver-
 pagt worden; en dat niemant twee Ampten
 te gelyk mogt bekleeden. Doch de Hertogin
 verklaarde, dat zy verplicht was, dit alles te
 laaten blyven, gelyk het, ten tyde van Ko-
 ning Filips, geweest was. Men hielt haar
 voor, dat Filips drie Rekenmeesters en eenen
 Deurwaarder der Rekenkamer van Holland
 aangesteld hadt, die geen van allen inboor-
 lingen van Holland of Zeeland waren: 't welk
 met 's Lands voorregten streedt. Zy ant-
 woordde, dat zy deeze voorregten wel wilde
 laaten onderzoeken; doch ondertusfchen gee-
 ne Amptenaars afzetten kon, welken zy zelve
 niet hadt aangesteld. Nog verzogt men haar,
 dat Stadhouder en Raaden geen beroep mogten
 aanneemen, noch de uitvoering beletten, van
 Vonnissen der laage Regtbanken, tot honderd
 Kroo-

(c) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 9.

(d) Zie hier voor, bl. 296.

KAREL II. Kroonen of daar beneden: waarop zy beloofde, te zullen doen letten. Ook stondt zy, op verzoek der Staaten, toe, dat men geene Brieven van Schâverhaaling, ter uitvoering leggen zou dan by kennis, niet alleen, gelyk ten tyde van Filips, van Stadhouder en Raaden, maar ook van de Staaten van Holland. De Staaten hadden, eindelyk, ook verzogt, dat de Leenmannen niet verplicht mogten worden te dienen, dan tot op de grenzen des Lands, en ten redelyken koste der Graaflykheid. Doch de Landvoogdes antwoordde alleenlyk, dat men zig, hierin, aan de oude gewoonte houden zou (e).

De Staaten, die, om Margareet tot het verleenen van eenige gunstige voorregten te beweegen, terstond toegestaan hadden, dat de Beden, die, sedert eenige jaaren, waren opgebragt, voortaan nog jaarlyks zouden betaald worden (f), bespeurden haast, dat er van haar niet veel te verwagten zou zyn. Ook hadden de Keizerlyke Gemagtigden geene andere Voorregten willen bezweeren, dan die, door den Koning van Kastilie, door zynen Grootvader en Overgrootvader, en door derzelve Voorzaten, gegeven waren. Al het welk duidelyk deelt zien, dat men zig, van 's Graaven zyde, niet dagt te houden, aan het Groot Privilegie van Vrouwe Maria; en, buiten twyfel, even zo weinig, aan verscheiden' andere Privilegien, in vroeger' tyden verleend.

Mar.

(e) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 10.

(f) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 11.

Margareet, in Holland ingehuldigd zynde, **KAREL II.** werdt, omtrent deezen tyd, ook in Zeeland, ^{1507.} en in de andere Nederlanden, voor Landvoogdesse, erkend.

De Geldersche oorlog gaf haar terstond de handen vol werks. De Veldtocht deezes jaars werdt laat geopend, also beide de partyen tyd noodig hadden, om zig in staat te stellen. In Holland, hadt men, in Wintermaand des voorleeden jaars, reeds kennis gekreegen, dat de Gelderschen toeleg maakten om Dordrecht en Rotterdam te verrasfen; en 't Hof van Holland hadt aan deeze Steden, terstond hierop, verlof gegeven, om eenige Knegten, tot haars bescherming aan te neemen (g): welke voorzorg zo veel schynt te wege gebragt te hebben, dat de Gelderschen deeze onderneeming staakten. Midlerwyl bleef men, in Holland en in Brabant, voor de invallen der Gelderschen, in de uiterste bekommering (h).

De gantsche Oostenryksche Krygsmagt beliep thans zeven of agthonderd paarden en vyf duizend voetknegten, onder welken vyftienhonderd Duitschers waren: de overigen waren Landzaaten, voor welken de Gelderschen weinig vreeze toonden (i). Hun grof geschut bestondt slegts in twee kleine stukken, en twaalf of veertien * *Valkenetten*. Ook vindt men * *Faucons* niet, dat zy, dit jaar, iets anders hebben uitgevoerd, dan dat zy de Fransche hulpbenden genoodzaakt hebben, van Roermonde te wyken naar S. Hubert: alwaar zy, door de bezetverjaagd.

(g) Hafd. v. van Rotterd. agter Lois Chronyk bl. 335.

(h) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 70.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 99.

XXIV.
Bekommering in Holland, voor eenen inval der Gelderschen.

Staat der Oostenryksche Krygsmagt.

* Faucons
De Franschen uit Gelderland

KAREL II. 1597. zetting van Namen, overvallen, en, met zwaar verlies, op de vlugt gejaagd werden (*k*). Daarenboven ondernamen de Hollanders, met vierhonderd gehuurde Knegten en een deel Landzaaten, uit Dordrecht, Gouda, Gorinchem, Heusden en 's Hertogenbosch (*l*), het beleg van het Slot *Pouderoyen* (*m*), welks bezetting hun veel nadeels toebragt, met plonderen en branden. 't Slot werdt, door *Henrik van Ens*, gezeid *Zuidewind* of *Sneeuwwind*, bewaard. Jan van Egmond kwam 'er voor. Doch Karel van Gelder, met een deel zyns Legers, derwaards gerukt, noodzaakte den Stadhouder van Holland, het beleg op te breeken (*n*). Sommigen tekenen aan, dat de Hollanders zig, in deeze gelegenheid, zeer lafhertiglyk gedraagen hebben (*o*).

Legering der Gel-derfchen. De Hertog van Gelder hadt zyne Krygs-der Gel-derfchen. magt, in drie hoopen, verdeeld. Een deel lag in 't Graaffchap Zutfen, en hieldt het Slot *Wildenburg* belegerd (*p*): doch 't blykt niet klaar, of het overgegaan zy of niet (*q*). Een ander gedeelte lag in het Kwartier van Roermonde: alwaar ook de Fransche hulpbenden, zo lang zy zig in Gelderland bevonden, gelegerd waren. De Bastaard van Gelder hadt, met dit deel des Legers, 't Beleg geslaagen voor *Wagtendonk*, welke Plaats, onlangs, tot de Oostenryksche zyde, overgegaan was (*r*); doch

(*k*) Groote Chron. *Divis. XXXII. Cap. 37.*

(*l*) GUILL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 329.

(*m*) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 97, 100.

(*n*) GUILL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 328, 332.

(*o*) PONTANUS Libr. XI p. 636.

(*p*) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96.

(*q*) PONTANUS Libr. XI. p. 636.

(*r*) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96, 99, 103.

doch den uitflag van dit Beleg vind ik nergens KARELLI 1507.
 gemeld. Het derde gedeelte van Karels Le-
 ger hieldt zig op, in 't Kwartier van Nieuw-
 megen: en van dit volk hadden de Hollan-
 ders 't meest te vreezen.

Karel hadt zyne Knegten, met name
 deezen, die te Nieuwmegen lagen, eenen ge-
 ruimen tyd, onbetaald moeten laaten, by ge-
 brek van onderstand uit Frankryk, die langer
 weg bleef, dan hy verwacht hadt. 't Krygs-
 volk begon reeds te morren, en gaf niet don-
 kerlyk te verstaan, dat zy niet gezind waren,
 een' voet te verzetten, voor dat men hun vol-
 doening gegeven hadt. Karel was hier zo wei-
 nig in staat toe, dat hy zelfs geene veertien
 stukken geschuts hadt konnen losfen, welken
 hem, door de Brabanders, onthaald waren (s).
 Men schreef om geld naar Frankryk; doch 't
 kwam niet. Karel besloot, derhalven, om
 de Knegten aan weêrwerk te helpen, hun ver-
 lof te geeven, tot het doen van eenen inval
 in Brabant en in Holland, alwaar rykelyke buit
 te behaalen was.

Brabant leedt den eersten aanstoot. Turn Inval des
 hout, Hal, Thienen en andere Plaatsen wer- Gelder-
 den overweldigd, en uitgeplonderd. Doch sphen in
 voor Diest, verdedigd door zynen Heer, den Brabant
 Graave van Nasfau; stieten de Gelderschen 't en Hol-
 hoofd. De buit en de gevangenen werden land,
 naar Roermonde gesleept (t). Toen goldt het
 Holland. Men poogde Oudewater te verras-
 sen;

(s) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 97, 99, 100.

(t) PONTANUS Libr. XI. p. 635. Lettr. de Louis XII Tom.
 I. p. 97.

KAREL II. sen; doch dit mislukte, door de wakkerheid
 1597. der Poorteren (u). Bodegrave werdt, om-
 trent deezen tyd, plat gebrand (v). Ook
 't Muider Slot en Weesp bemag-
 tigd. werden Muïden en 't Muiderflot bemagtigd.
 De Stad, geenēn wederstand konnende bie-
 den, werdt aan brand gesteecken en geplonderd.
 't Slot ging, by verdrag, over (w). Weesp
 viel insgelyks den Gelderschen in handen.
 Deze Stad hadt bezetting geweigerd, 't welk
 de oorzaak van haar ongeluk was. Naarden,
 de bezetting, welke Weesp zou hebben konnen
 krygen, ingenomen hebbende, bleef van
 vyandelyken aanval vry (x).

XXV. De tyding van het naderen der Gelderschen
 vloog schielyk over naar Amsterdam, alwaar
 Amsterdammers werpen een Blok-
 huis op te Ypseflot. De men, voor eenen overyal bedugt, zig in staat
 van tegenweer stelde. Voor de S. Antonis
 Poort, die naar Weesp uitzag, werden alle
 boomen omverre gehouwen. De schoone Doe-
 le der Handboogschutteren zelve werdt afge-
 broken, op dat 'er de vyand niet in nestelen
 zou. Tusschen Amsterdam en Weesp, aan
 den Muiderdyk, lag een gehugt, *Ypseflot* ge-
 naamd, ter wederzyde, van het Y en de Die-
 mermeer bespoeld. Hier, op het smalst van
 den dyk, wierpen de Amsterdammers een
 Blokhuis op, om den Gelderschen den door-
 rogt te beletten. Terwyl men hiermede be-
 zig was, eischte de Hertog van Gelder, die
 zelf binnen Weesp gekomen was, door een-
 nen Priester, de Stad op. Doch de Amster-
 dam-

(u) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 329.

(v) Groote Chron. Dlyf. XXXII. Cap. 37.

(w) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 335.

(x) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 336, 337.

dammers gaven hem ten antwoord, dat zy KAREL II.
 nog niet in de noodzaakelykheid gebragt wa- 1507.
 ren, om van Heer te moeten veranderen. Ka-
 rel rukte hierop naar Ypseflood, om eenen aan-
 val te doen, op het Blokhuis der Amsterdamer-
 men, welk nog niet voltrokken was. De
 arbeiders werden gedekt, door een Oorlog-
 schip, in de Diemermeer, en door eenige an-
 deren, in het Y leggende. Karel hadt voor,
 eerst het Schip, welk in de Diemermeer lag,
 in den grond te booren, en daarna het Blok-
 huis aan te tasten. Doch dit schip, geholpen vergeef-
 door eenige anderen, weerde zig zo dapper, sche aan-
 dat de Gelderschen van den dyk gedreeven vailender
 werden. Op dit oogenblik, begon men ook Gelder-
 uit het Blokhuis vuur te geeven. Een Huis, schen op
 alwaar Hertog Karel zig ophieldt, werdt door het zelve.
 en door geschooten. Hy werdt, eindelyk,
 genoodzaakt, met eenig verlies, te wyken (y).
 Doch omtrent het einde van Zomermaand,
 hervatte hy de onderneeming. Dertig Gel-
 derschen omtrent, door eenen overgelopen
 Fries, geleid, raakten, by nacht, met kleine
 schuitjes, binnen het Blokhuis, zonder door
 de Oorlogschepen ontdekt te worden. Gerard
 van Mierop, die op het Blokhuis geboodt,
 vernam haast onraad: en 't hoofd naar buiten
 steekende, riep hy, *Bourgondie! Bourgondie!*
 Terstond hierop, werdt het geschut van de
 schepen gelost. De Gelderschen weeken den
 weg op naar Amsterdam. Doch hier liepen
 ze eene bende Amsterdammer Poorters in den
 mond, die, onder *Reinier Mosterd*, met den

(y) GULL. HERMANNI Bell. Goll. p. 338, 339, 340

KAREL II. 1507. ogtensfond, uitgetrokken waren. De mees-
 ten moesten zig gevangen geeven, en zaten,
 een geheel jaar, op S. Olofs Poort, te Am-
 sterdam. Eenigen waren gesneuveld (z). Ka-
 rel, te Weesp, kennis van het mislukken
 deezer tweede onderneeming gekreegen heb-
 bende, en vreezende, in Gooiland, bezet te
 zullen worden, keerde, eerlang, met zyn volk,
 naar Gelderland te rug (a).

Verbond
 met En-
 geland.

Hiermede eindigden, dit jaar, de weder-
 zydsche Veldtogten. De Landvoogdes, on-
 dertuschen, bevroedende, dat Karel van Gel-
 der veel minder te dugten zou zyn, zo hy
 minder door Frankryk ondersteund werdt;
 poogde zig, omtrent deezen tyd, wederom
 tegen Frankryk te sterken, door een Verbond
 met den Koning van Engeland. In Zomer-
 maand deezes jaars, hadt zy een Verdrag van
 Koophandel getroffen met Henrik den VII,
 welk alleen, by voorraad, plaats grypen zou,
 tot men de verschillen, over het jongste Ver-
 bond gereezen, zou hebben afgedaan (b).
 Doch voor het einde des jaars, vernieuwde
 zy het Verbond van vriendschap en onderlin-
 ge bescherming met de Engelschen (c), en
 sloot zelfs een Hawelyk tuschen den jongen
 Karel en Maria, Dogter van Henrik den VII,
 welk voltrokken zou worden, zo dra de Prins
 veertien jaaren bereikt zou hebben. Henrik
 moest zyne Dogter een Bruidschat van twee-
 honderd en vyftigduizend gouden Kroonen
 gee-

(z) GULL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 341, 342.

(a) GULL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 346.

(b) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 237.

(c) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 246, 250.

geeven (*d*). Het Huwelyksverbond werd KARELII.
bevestigd door verscheiden' Nederlandsche 1507.
Edelen en Steden, onder anderen, door
Henrik, Graave van Nasfau, Jan, Graave
van Egmond en Fredrik van Egmond, Hee-
re van Ysfelstein, en door de Steden Dor-
drecht, Leiden, Amsterdam, Middelburg en
Zierikzee (*e*): en voor 't einde des jaars 1508,
werdt het Huwelyk, door eenen Gevolmag-
tigden, voltrokken. Doch de dood van
Henrik den VII. die, weinige maanden hier-
na, voorviel, was oorzaak, dat men, hier
te Lande, van het Verbond met hem aange-
gaan, weinig voordeel trekken kon tegen
Frankryk.

Het Beleg van 't Slot Pouderoyen, welk Poude-
royen,
men, in 't jaar 1507, hadt moeten opbree- door de
ken, werdt, in 't volgende jaar, wederom her- Oosten-
rykſchen
vat. De Hollandsche Steden, Haarlem, Delft, gewon-
nen.
Leiden en Amsterdam, die haare stem niet 1508.
tot het eerste beleg hadden willen geeven, en
niets tot de kosten draagen, trokken nu eene
lyn met de Zuidhollandsche Steden, Dordrecht,
Gouda en Gorinchem (*f*) Rudolf van An-
holt, in 't voorjaar, een Leger, te 's Hertog-
genbosch, byeen gebragt hebbende, sneedt
der bezetting, van alle kanten, den toevoer
af, noodzaakende haar eindelyk, na 't onty-
dig afsterven van den dapperen Sneeuwwind of
Zuidewind, haaren Slotvoogd, tot de over-
gaa-

(*d*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 239, 257, 258,
259, 260, 261, 262, 265.

(*e*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 255, 262.

(*f*) GÜEL. HERMANNI Bell. Geogr. p. 334, 335.

KARELII.
1508.

Weesp
belegerd.

gaave (g). Anholt trok toen voor Weesp, verzeld van eene bende Waalen, door zekeren *Emri* of *Emeri*, geleid, en van Floris van Ysselstein, die zig te Naarden nederfloeg. Anholt lag by de Geinbrugge: de Waalen te Muiderberg. 't Beleg werdt tot in den aanvang des volgenden jaars voortgezet. De Ingezetenen werden, terwyl het duurde, door gebrek aan spyze en drank, schier op het uiterste gebragt. Een Hoofdman der bezettinge tracht met de Amsterdammers in onderhandeling, om hun de Stad te leveren. Doch twee Monniken, van Amsterdam, met eenen Brief, naar Weesp gezonden, werden gevat, en daardoor 't verraad ontdekt. De Hoofdman, gedurende de onderhandeling, ziek geworden en gestorven zynde, werdt onder de galg begraven. De Monniken, die, tot twee reizen toe, in een schuitje gezet waren, om in de Vegt verdronken te worden, behielden, ter naauwer nood, het leeven (h). Weesp bleef belegerd, tot na het treffen van de Vrede, te Kameryk, welk eerst, in 't laatst van 't jaar, geschiedde.

XXVI.
Kame-
ryksche
Vrede.

Midlerwyl was 'er, in den Herfst deezer jaars, een Bestand voor zes weeken met den Hertoge van Gelder geslooten: en deeze tyd werdt geschikt, om te Kameryk, over een vergelyk met den Koning van Frankryk en met den Hertoge van Gelder te handelen (i). De Keizer, de Koningen van Frankryk en Arragon, en de Paus, thans *Julius de II.*, hadden,

(g) PONTANUS *Libr.* XI. p. 637.

(h) GUILL. HERMANNI *Bell.* Geln. p. 347, 348, 349.

(i) *Lett.* de LOUIS XII. *Tom.* I. p. 127.

den, met een ander en veel gewigtiger oogmerk, de onderhandelingen te Kameryk aangevangen. De Staat van Venetie hadt zig, door den tyd, in 't bezit weeten te stellen van een goed gedeelte van Italic: op welk de vier gemelde Mogendheden een gegrond Regt oordeelden te hebben. Men was dan te Kameryk byeen gekomen, om een aanvallend Verbond tegen de Venetiaanen te sluiten. De Kardinaal d'Amboise, van wege den Koning van Frankryk, en de Landvoogdes Margareet, van wege den Keizer, ontwierpen de Voorwaarden van dit Verbond, handelende hierover met zo veele hevigheid, dat Margareet zelve getruigt „ dat zy 'er dikwils hoofdpyn van hadt, en dat de Kardinaal en zy malkander, deren somtyds by 't hair meenden te krygen (k).” Egter werdt het Verbond geslooten (l). Doch alzo het noodzaakelyk geheim blyven moest, gaf men voor, dat de onderhandelingen, te Kameryk, alleenlyk waren aangelegd, om de Vrede in de Nederlanden te herstellen, tusfchen Maximiliaan en Karel, zynen Kleinzoorn, ter eener, en Lodewyk den XII. en Karel van Egmond, Hertog van Gelder, ter anderer zyde. De Landvoogdes en de Kardinaal d'Amboise beraamden ook de punten van deeze Vrede, die, zo wel als het Verbond tegen de Venetiaanen, op den tienden van Wintermaand, geslooten werdt. Men bedong, by dezelve „ dat Karel van Gelder, anders van Egmond, de Stede Weesp en „ het

(k) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 113.

(l) Du MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 113.

KAREL II. „ het Slot te Muiden, in Holland, binnen
 1508. „ veertien dagen, zou moeten overleveren;
 „ also hy, op deeze Hollandsche Plaatsen,
 „ geheel geen regt voorwenden kon. Dat hy
 „ en het Huis van Oostenryk zouden blyven
 „ bezitten, 't gene zy, tegenwoordig, in Gel-
 „ derland, bezaten, tot dat de Keizer, en de
 „ Koningen van Frankryk, Engeland en
 „ Schotland, over het Regt tot het Hertog-
 „ dom, uitspraak zouden hebben gedaan. Dat
 „ de Koning van Frankryk Karel van Gelder
 „ allen onderstand onthouden zou, zo hy dit
 „ Verdrag weigerde naar te komen. Dat
 „ de handel, tuschen de Gelderschen en de
 „ andere Nederlanders, wederom vry zou
 „ staan, gelyk te vooren (m).” De Her-
 „ tog van Gelder, zig door den Koning van
 „ Frankryk genoodzaakt ziende, de Kameryk-
 „ sche Vrede aan te neemen; hieldt de eerste
 „ voorwaarde derzelve, ruimende, in den aan-
 „ vang des volgenden jaars, de Stede Weesp en
 „ het Slot te Muiden (n). Noode egter kwam
 „ hy hier toe. Lodewyk de XII, die *Albrecht*,
 „ *Graave van Karpi*, tot dien einde, herwaards
 „ zondt, hadt veel moeite, om 'er hem toe te
 „ brengen (o). Doch de Vrede hieldt geenen
 „ stand. Karel van Gelder hadt ze, op den
 „ dertienden van Louwmaand, plegtiglyk be-
 „ kragtigd (p). Maar kort hierna, voorgee-
 „ vende, dat de Oostenrykschen, ten onregte,
 „ der

Karel van
 Gelder
 breekt de
 Kame-
 ryksche
 Vrede.
 1509.

(m) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 109.

(n) Groot Chron. Divis. XXXII. Cap. 38.

(o) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 167, 177, 241.

(p) Chartres van Brabant te Vilvoorde, zevende Boyenkasse
 Laye Reste des Livres de Gueldres.

der Bommelerwaard schatting afgevorderd, en ^{KAREL III.} daardoor de Vrede gebroken hadden (q), ^{1509.} begon hy de vyandelykheden op nieuws. Margareet van Oostenryk deedt hem hierover vermaanen. Ook klaagde zy, over zyn gedrag, aan 't Fransche Hof (r). Doch haare vertoogen vonden weinig ingang. Lodewyk de XII, voorhebbende den oorlog in Italië, zonder behulp van den Keizer, ten zynen eigen voordeele, voort te zetten, hadt den Hertog van Gelder tot het breeken der Kameryksche Vrede aangezet, om Maximiliaan, in Nederland, de handen vol werks te geven, en uit Italië te houden. Ten minsten was zulks den Keizer verzekerd (s): die, omtrent deezen tyd, in de Nederlanden gekomen zynde, zig gereed maakte, tot eenen togt naar Gelderland. De Fransche Afgezant in de Nederlanden zocht den Keizer van deezen togt af te schrikken, op dat Karel, terwyl Maximiliaan zig stil hieldt, den Oostenrykschen meer afbreuks zou kunnen doen. Hy verspreidde, looslyk, dat de Koning van Frankryk Karel van Gelder ondersteunen zou, zo Maximiliaan, van zynen kant, de Kameryksche Vrede brak, en in Gelderland viel (t). De Keizer, in Zommermaand, het Verbond, met Henrik den VII. gemaakt, met zynen Zoon en Opvolger, *Henrik den VIII.* vernieuwd hebbende (u), wagtte, sedert, op onderstand uit Engeland, die

De Franschen schrikken Maximiliaan af van eenen togt in Gelderland.

- (q) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 179.
- (r) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 150, 151, 154, 220.
- (s) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 161, 162.
- (t) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 162.
- (u) Aët. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 5.

KARELII die egter nog eenen geruimen tyd agter bleef: en dit was, vermoedelyk, de reden, waarom hy, ten deezen tyde, niets in Gelderland ondernam. Voor 't einde des jaars 1509, werdt 'er, zo ik meen (v), wederom een Bestand met de Gelderschen geslooten.

XXVII. Holland werdt, in 't volgende jaar, ingewikkeld in eenen Kryg, die, tusfchen *Christiaan den II, Koning van Deenemarke*, en de Hanze-Steden ontstaan was. De Hanze-Steden, den Deenschen Koning de voordeelen beneemen willende, welken hy uit de Scheepvaart der Hollanderen trok, maakten, zo dra zy de vyandelykheden tegen de Deenen begonnen hadden, alomme hier te Lande bekend, dat zy niemant, door de Zond, zouden laten vaaren, dan op verbeurte van fchip en goed. Men hielt dit, in Holland, voor eene Oorlogsverklaaring. Ook werden, kort hierop, agt groote Hollandsche Schepen, door de Lubekkers, voor Grypswalde, genomen. De Steden Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Edam en Monnikendam, die meest op de Oostzee voeren, bragten wel haast vier Oorlogfchepen in Zee, tot geleide haarer Koopvaardyvloote, en tot onderftand des Konings van Deenemarke. Een der grootfte Oorlogfchepen was met honderdentwintig koppen bemand, en ftondt onder bevel van *Klaas Maartszoon van Hoorn*. De Vloot zeilde, door de Zond, naar de Oostzee; doch werdt hier zo fel aangetast, door de Lubekkers en anderen, dat de meeste fchepen de wyk namen.

Ec.

(v) Voyez Lettre de Louis XII. Tom. I. p. 204.

Eenigen vielen den Oosterlingen in handen. **KAREL II.**
 Hoorn alleen leedt hier wel twintigduizend 1510.
 Rynsche guldens schade (w). Men weet dit
 ongeluk aan de laf hertigheid der Deenen,
 welken geweigerd hadden, slag te leveren.
 Koning Christiaan floot, sedert, een Bestand
 met de Oosterlingen, die, in 't volgende jaar,
 met eenigen van de genomen schepen, hier te
 Lande, komende handelen, by wege van reg-
 ten, genoodzaakt werden, den Eigenaaren
 een deel der schade te vergoeden (x).

Het Bestand tusfchen de Deenen en de **XXVII.**
 Oosterlingen veroorzaakte, aan de eene zy- **Karel van**
 de, dat de Scheepvaart naar de Oostzee we- **Gelder**
 derom veilig gefchieden kon; doch het gaf, **beoor-**
 aan de andere zyde, Hertoge Karel van Gelder, **loogt den**
 gelegenheid, om nieuwe vyandelykheden te **Bifchop**
 onderneemen. Tweeduizend Knegten, door **van U-**
 den Koning van Deenemarke, afgedankt, **trecht, in**
 booden hem hunnen dienst aan, en onderna- **Overys-**
 men, op zyn bevel, eenen aanslag op Kam- **fel.**
 pen, eene Stigtische Stad. Karel was, sedert
 eenigen tyd, in gefchil geraakt met Fredrik,
 Bifchop van Utrecht, over de Sloten te Re-
 noi en in de Kuinder: op welken zy beide be-
 weerden regt te hebben. De twist was tot
 daadelykheid uitgeborften; doch, sedert, in
 fchyn, bygelegd. Karel bediende zig nu
 van de Deenfche Knegten, om de vyande-
 lykheden in 't Overftigt, op nieuws, te be-
 ginnea. De Kampers egter, gewaarfchuwd,
 verrasten de Deenen, en namen de voornaam-
 ften

(w) VELIUS Hoorn, bl. 179.

(x) Grootte Chronyk, Divif. XXXII. Cap. 4e.

KAREL II. 1510. sten gevangen, die sedert ter dood gebragt werden. De Hertog van Gelder, zig hierdoor gehoond rekenende, viel in Overysfel, en bemagtigde *Diepenheim*, *Goor* en *Olden-zeel*. Doch deeze Plaatsen vielen den Bisshop, die een aanzienlyk Leger byeen gebragt hadt, eerlang wederom in handen: en tegen den Winter, werdt 'er, op nieuws, een Bestand of Vrede tusfchen den Bisshop en den Hertog getroffen (y).

Onderhandeling over eene verlen- ging van 't Bestand met de Gelderschen. Men was, omtrent deezen tyd, ook over de verlenging van 't Bestand, tusfchen de Oostenrykschen en Gelderschen, te Luik, in onderhandeling. Doch de Gezanten van Hertoge Karel weigerden rondit, het Bestand te verlengen, dan onder voorwaarde, dat ééne der Dogteren van Philips van Oostenryk, aan den Hertoge, ten Huwelyk gegeven zou worden. De Koning van Frankryk hadt dit Huwelyk eerst voorgeslagen, mooglyk meer om de vredehandeling te rekken, dan ten einde te brengen (z). Doch de Keizer hadt 'er geene ooren naar. Ook gaf de Koning van Arragon te verstaan, dat zulk een Huwelyk hem zeer tegen de borst zou zyn (a).

Ondertusfchen was deeze onderhandeling en de oorlog in 't Overstigt oorzaak, dat de Gelderschen, dit jaar, niets van belang tegen de Oostenrykschen ondernamen. En deezen wagtten op onderstand uit Engeland, om den Kryg, met nadruk te kunnen voortzetten. Doch met den aanvang des volgenden jaars,

be.

(y) PONTANUS *Libr. XI. p. 641.*

(z) Lettr. de Louis XII. *Tom. I. p. 264, 273.*

(a) Lettr. de Louis XII. *Tom. II. p. 27.*

bemagtigden de Gelderschen Harderwyk en Bommel. De gelegenheid, by welke Harderwyk hun in handen viel, verdient byzonderlyk aangewezen te worden, alzo 'er de Geldersche Schryvers naauwlyks eenige melding van maaken.

KAREL II.
1511.

Floris van Ysselstein, eenige penningen van de Ingezetenen van Nieuwkerk op de Veluwe te vorderen hebbende, en geene voldoening bekomende, beval den Bevelhebber van Harderwyk, de Nieuwkerkers, met een deel zyner bezetting, geweldiglyk, tot betaaling te noodzaaken. De Bevelhebber antwoordde, dat de Harderwyksche bezetting niet sterk genoeg was, om deeze onderneming, met hoop van goeden uitflag, te doen; doch dat hy 'er kans toe zag, zo hem drie of vierhonderd Oostenryksche Knegten, uit de manschap, die thans in 't Stigt lag, te hulpe gezonden werden; van welker aankomst te Nieuwkerk, men hem, door 't aansteeken van zeker Huis, kennis geeven moest. De brief, die dit antwoord vervatte, viel den Gelderschen in handen, die, denzelven, met eene nagmaakte hand, beantwoord hebbende, ten bestemden tyde, eenige manschap naar Nieuwkerk zonden. 't Beraamde teken gegeven zynde, trok het grootste deel der Harderwyksche bezetting, op geen verraad verdagt, naar Nieuwkerk, alwaar het, door de Gelderschen, aangevallen, en grootendeels afgemaakt werdt. Toen werden 'er eenigen der voornaamsten afgevaardigd, om Harderwyk op te eischen. De Stad, niet meer dan dertig Knegten inhebbende, gaf zig ter-

De Gelderschen bemagtigen Harderwyk,

KAREL II. terstond over, op den zesden van Sprokkel-
 1511. maand, des nademiddags ten drie uren. De
 Arnheimers zonden nog omtrent vyftig man
 af, om de Harderwykers by te springen; doch
 en Bom- zy kwamen te laat (*b*). Bommel werd, eeni-
 mel. gen tyd hierna, verrast, door *Dirk van Haaf-*
ten, die een Schip, boven met rys en onder
 met Krygsvolk gevuld, behendiglyk in de Stad
 hadt weeten te krygen. Ook vindt men, dat
 Thiel en andere Plaatsen, den Hertoge van
 Gelder, omtrent deezen tyd, in handen vie-
 len (*c*).

Lodewyk De tyding deezer vyandelykheden baarde
 de XII. bystere ongerustheid in de Landvoogdesse,
 yvert, in die, terstond, aan 't Hof van Frankryk, over
 schyn, om deeze inbreuk der Kameryksche Vrede klaag-
 om deeze de. Lodewyk de XII. hielt zig, als of hy
 Steden wederom zeer gestoord was, op den Hertoge van Gel-
 te doen der. Hy verklaarde zelfs, dat hy den jongen
 overle- Karel met de wapenen verdedigen wilde, en
 veren. hy vermaande den Hertoge van Gelder schrif-
 telyk, tot het overleveren der bemagtigde
 Plaatsen: onder bedreiging, dat hy anders,
 in geen geval, op zyne hulpe zou konnen
 hoopen (*d*). Doch Karel betoonde hiertoe
 geene genegenheid altoos (*e*). Ook hielt de
 Landvoogdes zig verzekerd, dat de yver van
 Lodewyk den XII, om Harderwyk en ande-
 re Plaatsen te doen overleveren, geveinsd
 was, en dat hy Karel van Gelder heimelyk
 met

(*b*) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 116—120.

(*c*) PONTANUS Libr. XI. p. 645.

(*d*) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 122, 125, 166, 167,
 171, 175, 182, 185, 203, 258, 261.

(*e*) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 157, 241.

met geld ondersteunde. Doch Lodewyk bleef ^{KARELII.} dit styf en sterk ontkennen (f). Zelfs zondt ^{1511.} hy den *Heere van Chillon*, zynen Gezant in de Nederlanden, volmagt, om de Overheden der Steden Bommel en Harderwyk, in 't byzonder, te beweegen, tot het verlaaten der Geldersche en het kiezen der Oostenryksche zyde (g). Doch deeze poogingen waren niet ernstig gemeend, of vielen ten minsten vrugteloos uit.

De Bastaard van Gelder hadt, omtrent deezen tyd, ruim tagtig Nederlandsche Koopluiden, reizende naar Frankfort, by Keulen, overvallen en geligt: van welken Hertog Karel meer dan honderdduizend guldens losgeld vorderde. Lodewyk de XII. vermaande hem insgelyks, om deeze Koopluiden te ontfiaan: 't welk, na verloop van eenige maanden, gelukte (h). De Keizer en de Landvoogdes vervulden vast alle de Hoven van Europa, met klagten over de vyandelykheden van Karel van Gelder, die, niet vergenoegd met het bemagtigen van verscheiden Oostenryksche Plaatsen in Gelderland, voortging met werven, en eenen nieuwen inval in Holland in den zin scheen te hebben (i). De Koning van Arragon beloofde onderstand aan zynen Kleinzoon, tegen de Gelderschen, zo dra de Vrede in Italie hersteld zou zyn (k). Paus Julius de II. zelf liet zig verluiden, dat hy, ten gevalle des Kei-

(f) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 133, 158. Tom. III. p. 34, 37.
 (g) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 283, 287, 288, 289.
 (h) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 138, 185. Tom. III. p. 6.
 (i) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 131.
 (k) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 299, 303.

KAREL II. Keizers en der Landvoogdesse, de geestelyke wapenen, tegen Karel van Gelder, gebruiken wilde (l). Maximiliaan hadt hem, te vooren reeds, met den Ryksban bedreigd (m). Doch nergens waren de klagten der Nederlanderen van meer vrugt, dan in Engeland; van waar, eerlang, een deel Krygsvolk herwaards werdt overgescheept.

XXIX. Tusschen de Stad Utrecht en Floris van Ysselstein, waren, omtrent deesen tyd en vroeger, nieuwe vyandelykheden ontstaan. De Stad, thans wederom oneens met haaren Bisshop, was op Heere Floris gestoord, om dat hy den Bisshop, tegen de Gelderscher, bygestaan hadt. De Utrechtschen hadden, reeds in 't jaar 1510, gepoogd Ysselstein te verrassen. En Floris, deezen toeleg ontdekt hebbende, sloeg, in Louwmaand des jaars 1511, op weg naar Utrecht, met oogmerk om; onverhoeds, over de toegevrooren' graften, de Stad te beklimmen. Doch eenige Geldersche Knegten, zig ten platten lande onthoudende, wisten den aanslag te verydelen. De Utrechtschen erkenden deezen dienst aan Hertoge Karel; dien zy tot Beschermer der Stad aannamen, en van wien zy, sedert, bezetting ontvingen. Karel hieldt ook een deel volks in Jutfaas, met welk hy den Hollanderen veel overlast deedt, en den Kryg van den Gelderschen bodem hieldt. 't Openbaar beleg van Ysselstein, welk hy en de Utrechtschen, sedert, ondernamen, werdt egter, in 't begin van Zomermaand,

(l) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 79.

(m) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 210.

maand, opgebroken (n). De Utrechtsche Kloosters zelve hadden de kosten van dit Beleg helpen draagen. De Heer van Ysselstein hieldt ook, uit weêrwraak, twee jaaren agter een, de inkomsten in, die de Utrechtsche Poorters van hunne goederen, in het Land van Ysselstein, pligten te trekken, betaalende hy zyne Knechten, met de Penningen, die hiervan kwamen (o). Eenige weeken na 't opbreken van 't beleg van Ysselstein, werdt 'er een Verdrag tusſchen Heere Floris en de Utrechtschen getroffen (p). Ondertusſchen mat Karel van Gelder, aan 't Fransche Hof en elders, het vyandelyk gedrag des Heeren van Ysselstein ten breedste uit; om, op zyne beurt, de Oostenrykschen van 't schenden der Kameryksche Vrede te beschuldigen (q).

Henrik de VIII, Koning van Engeland, in Zomermaand deezes jaars, beslooten hebbende, Maximiliaan, en Karel, deszelfs Kleinzoon, tegen de Gelderschen, te ondersteunen, zondt een weinig laater, onder bevel van *Eduard Poining* (r), vyftienhonderd Knechten herwaards, die, te Arnemuiden, ontscheept werden (s). De Landvoogdes was zeer in haaren schik, met deezen onderſtand (t), alzo zy, in Gelderland, behalve de bezettingen der Plaatsen, die haare zyde nog hielden

- (n) Groote Chron. Divis. XXXII. Cap. 49.
 (o) HENRICA VAN ERP Chron. bl. 96.
 (p) PONTANUS Libr. XI. p. 642, 643.
 (q) Lett. de Louis XII. Tom. II. p. 167.
 (r) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 21.
 (s) REIGERSB. II. Deel, bl. 378.
 (t) Lett. de Louis XII. Tom. III. p. 84.

KAREL II.
1511.

Beleg van
Venlo
opgebro-
ken.

den, niet meer dan vyftienhonderd Duitschers of Landsknechten op de been hadt (u). Men floeg terftond het Beleg voor Venlo, welk eenen geruimen tyd duurde: ten deele, om dat het vereenigd Leger zelf nog niet talryk genoeg was, om de Stad, van alle kanten, te befuiten; ten deele ook, om dat Graaf Henrik van Nassau, en Philips van Bourgondie, Admiraal van Holland, beide, door ziekte, belet werden, het bevel over 't beleg te voeren: waarom het aan Floris van Ysfelstein opgedraagen werdt, die, met den Engelschen Overste, niet wel over weg kon (v). Na dat de Stad, tot drie reizen, hevig, doch vergeefs, bestormd was (w), werdt het Beleg, in Wyn- of Slagtmaand, opgebroken, en de Engelschen keerden naar hun Vaderland te rug (x).

De Hol-
landers
behaalen
eenig
voordeel
op de
Zuider-
zee.

Terwyl het den Oostenrykschen, te lande, dus tegen liep, behaalden de Hollanders, ter zee, eenig voordeel, op de Gelderschen. In 't laatst van Wynmaand, nam een Enkhuizer *Baardse*, met tagtig koppen bemand, een Geldersch Koggeschip, welk, langs de Zuiderzee, op de Zoutschepen, kruiste. Wat laater, werden den Gelderschen, vlak voor Harderwyk, twee genomen' Bierschepen ont-weldigd. De meeste gevangenen, welken men, by deeze gelegenheden bekwam, werden, als zeeroovers, ter dood gebragt (y). De Enk-

(u) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 131.

(v) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 27, 33, 89.

(w) PONTANUS Libr. XI. p. 644, 645.

(x) REIGERSB. II. Deel, bl. 378.

(y) BRANDT Enkh. bl. 43.

Enkhuizers kweeten zig, ten deezen tyde, zo dapper tegen de Gelderschen, dat Prins Karel'er, naderhand, in eene Handvest van den jaare 1515, met lof gewag van maakte (z).

KARELII.
1511.

Doch deeze voordeelen, te water behaald, konden de schade, te lande, in Gelderland, geleeden, op verre na, niet opweegen. En nog bleef men, in Holland, voor eenen nieuwen inval der Gelderschen bedugt. Margareet bediende zig van deeze vrees der Hollanderen, om hen, op eene Dagvaart, in Slagmand, te Breda, gehouden, te beweegen, tot het toestaan eener nieuwe Bede, tot voortzetting van den Kryg tegen de Gelderschen (a). Ook was men in Holland niet zonder reden bevreesd geweest. De Gelderschen ver-
rasten, omtrent den aanvang des jaars 1512, de Stad Woudrichem, den Graaf van Hoorne, Heer van Altena, binnen dezelve gevangen neemende. Vermoedelyk, was de tyd der Vrywaaring, onder welke deeze Stad te vooren (b) gezeten hadt, thans ten einde gelooopen. Floris van Ysfelstein maakte zig daarentegen meester van de Geldersche Sloten den Rooden Tooren, Persfingen en Heumen (c).

Dagvaart
te Breda.

Woudri-
chem
verrast.
1512.

De Koning van Frankryk, die, tot hiertoe, de Gelderschen openlyk of onder de hand ondersteund hadt, veranderde, omtrent deezen tyd, van gedrag. De zaaken in Italie hadden eene andere gedaante gekreegen, se-
dert Viane, en te Luik.

(z) Handv. van Enkh. bl. 62.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 88.

(b) Zie hier voor, bl. 323.

(c) PONTANUS Libr. XI. p. 646.

KAREL II. 1512. dert dat de Paus, de Koning van Arragon en de Veretiaan en een Verbond, zonder kennis en zelfs ten nadeele van Frankryk, geslootten hadden. Henrik de VIII, Koning van Engeland, hadt zig ook, wat laater, aan den Koning van Arragon verbonden, om eenen inval in Guyenne te doen. De Keizer alleen hadt zig nog niet openlyk tegen Frankryk verklaard. Lodewyk hadt hem egter te veel stof tot ongenoegen gegeven, dan dat hy, op zyne vriendschap, zou hebben durven staat maaken. Om hem niet meer te verbitteren, en zig de vyandschap der voornaamste Europeische Vorsten niet te gelyk op den hals te haalen, beloofde hy, ten deezen tyde, op 't ernstig aanhouden des Keizers en der Landvoogdesse, dat hy Karel van Gelder niet meer bystaan zou (*d*). Zelfs scheen hy een Verdrag, tusfchen de Landvoogdesse en Karel, te willen bewerken. Ook liet Margareet, die te vooren naar geene voorfagen van Vrede hadt willen luisteren (*e*), zig eindelyk bewegen, om, in Grasmaand deezes jaars, te Viane, in eene onderhandeling te treden, met de Gemagtigden van Hertoge Karel. Doch zy eischte zo veel, dat men vrugteloos fcheidde. Zy begeerde „ dat Karel zig in dienst „ van den Prins van Kastilie begeven zou, „ wanneer zy hem van merkelyke voordeelen verzeekerde. Dat hy Gelderland en Zutfen alleenlyk in de hoedanigheid van Keizerlyken Stadhouders zou regeeren. Dat dee- „ ze

(*d*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 128, 141, 202, 204.

(*e*) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 280, 281. Tom. III. p. 94, 96, 210.

„ze Landen, altoos, voor zekere bepaalde
 „fomme, door den Keizer, zouden kunnen
 „gelost worden: en dat alles in denzelfden
 „staat zou worden gesteld, als het, ten tyde
 „der Kameryksche Vrede, geweest was.”

KAREL II.
 1512.

Doch Karel verwierp alle deeze eischen, terwyl hy nogthans, om Lodewyk den XII. genoeg te geeven, bleef beweeren, dat hy gereed was, om, op billyke voorwaarden, de Vrede te sluiten (f). Wat laater, werdt 'er te Luik, ten overstaan der Fransche Gezanten, wederom over eene Vrede gehandeld (g); doch insgelyks zonder vrugt.

Maximiliaan zocht, midlerwyl, zelfs in Duitschland, geld en volk te verzamelen, om den Gelderschen Kryg, met nadruk, voort te zetten (h). Doch men heeft reden om te twyfelen, of hy hier naar genoeg geslaagd zy. Meer voordeels trokken de Nederlanders uit het Verbond van Arragon en Engeland. In Sprockelmaand deezes jaars, vernam men, in Frankryk, dat Henrik de VIII. vyf entwintigduizend man op de been gebragt, en ten deele naar Calais overgescheept hadt: van welk Leger, zo geloofd werdt, een groot gedeelte tegen de Gelderschen gebruikt zou worden. Het overig gedeelte was, zeide men, tot eenen inval in Normandye geschikt. Deeze tyding baarde groote ongerustheid aan 't Fransche Hof (i). Lodewyk de XII. vreesde, met

De Nederlanden trekken voordeel uit den inval der Engelschen in Frankryk.

(f) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 224.

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 279.

(h) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 159.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 150.

KAREL II. 1512. gelschen vereenigen zouden, om hem, van meer dan eenen kant, te bestooken. Hy stelde zig, derhalve, niet alleen te water en te lande in staat, om den vyand tegenstand te bieden (*k*); maar liet zig ook verluiden, dat hy niet zou kunnen nalaaten, Karel van Gelder te ondersteunen, zo de Oostenrykschen hem, door het onderneemen van iet vyandelyks, hiertoe noodzaakten (*l*). In Zomermaand, liep hier 't gerugt, dat Robert van der Mark, met tweehonderd speeren, by de voorigen, die onder zyn bevel stonden, naar Gelderland gezonden was. Ook verspreidde men, dat Lodewyk de XII. den Hertog van Bourbon 't bevel opgedraagen hadt, over een Leger, welk tot onderstand van de Gelderschen geschikt was (*m*). Doch deeze gerugten verdweenen door den tyd.

De Engelschen voerden, dit jaar, weinig uit in Frankryk. Alleenlyk baanden zy Ferdinand, Koning van Arragon, den weg om zig van het Koningryk Navarre meester te maaken. Men vindt niet, dat zy tegen de Gelderschen gediend hebben. De Nederlanders trokken egter voordeels genoeg van hunnen togt, alzo 'er Lodewyk door belet werdt, de Gelderschen te ondersteunen.

XXXI. De Gelderschen steecken de Voorstad van Karel van Gelder, ondertuschen, geduurig op zyne luimen leggende, om den Oostenrykschen eene kans af te zien, ondernam, in den Winter, wederom eenen togt op Holland. Den twintigsten van Wintermaand, trok

(*k*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 66.

(*l*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 252.

(*m*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 263, 267.

trok hy, met elfhonderd man, over Utrecht naar Amsterdam, stak den brand in de Voorstad, vermoedelyk die buiten de S. Antonis Poort, en vernielde eenige Schepen, die, in de Oude Waal, lagen, om te overwinteren. Het getal deezer schepen wordt, door sommigen, op twee-entwintig begroot (n). Doch de Bastard van Gelder schreef, weinige dagen na deeze onderneeming, en veelligt eer hy 'er genoegzaame kennis van hadt, dat er meer dan driehonderd vaartuigen voor Amsterdam verbrand waren (o). De Gelderschen, den vier-entwintigsten, te Utrecht te rug gekomen, legerden zig in 't Karthuizer Klooster buiten de Stad. De Heer van Wassenaar, van daar poogende te verdryven, werdt geslaagen (p), en gevangelyk naar Hattum gebracht (q), alwaar Karel hem in eene yzeren Kooi deedt opsluiten (r).

KAREL II.
1512.
Amsterdam en
veele
schepen
in brand.

De voorspoed der Gelderschen zou hen tot verdere onderneemingen hebben aangemoedigd, indien de penningen ruimer by hen ongekomen waren. Men wil, dat Hertog Karel de Oostenrykschen in de uiterste verlegenheid gebracht zou hebben, zo hy in staat geweest was, om, slegts voor twee maanden, tweeduizend Paarden en zesduizend Knegten te betalen. Doch dit was hem onmogelyk, ten ware hy, onderstand uit Frankryk kreeg, om wel-

Groot
gebrek,
aan geld,
hier te
Landes.

(n) PONTANUS *Libr. XI. p. 613, 646.*
 (o) Lettr. de Louis XII. *Tom. IV. p. 12.*
 (p) HENR. VAN ERE. *Chion. bl. 96.*
 (q) Grootle Chron. *Divis. XXXII. Cap. 42.*
 (r) PONTANUS *Libr. XI. p. 646.*

KAREL H. 1512. welken hy, ten deezen tyde, vergeefs aan-
 hielt (s). De Landvoogdes was even zo
 zeer om geld verlegen: en dit was de oor-
 zaak, dat de Geldersche Kryg zo slaauwlyk
 gevoerd werdt. Zy verzogt, in den aanvang
 des jaars 1513, Maximiliaan, haaren Vader,
 die zig toen in Duitschland onthieldt, ernste-
 lyk, dat hy zig in persoon herwaards wilde
 begeeven, met eenen goeden onderstand van
 geld en manschap, of dat hy haar anders wil-
 de toestaan, een Verdrag met Karel van Eg-
 mond te sluiten. Doch de Keizer antwoordde
 rondelyk „ dat hy gaarne in de Nederlanden
 „ komen wilde, zo men hem, vooraf, tien-
 „ duizend Goudguldens tot de reiskosten over-
 „ maakte: dat de Italiaansche Kryg hem t'ee-
 „ nemaal uitgeput hadt, en dat hy zyne stem
 „ gaf, tot het sluiten van een Verdrag met
 „ Karel van Egmond, mids 'er niet in deszelfs
 „ naam over gehandeld werdt; maar door
 „ den Koning van Frankryk, dien hy als het
 „ hoofd en de heimelyke oorzaak van den
 „ Gelderschen oorlog aanmerkte (t).”

Vierjaa-
 rig Be-
 stand met
 de Gel-
 derschen.

Het Bestand van een jaar, welk, op den
 eersten van Grasmaand, tuschen de Koningen
 van Frankryk en Arragon, die, sedert het
 bemagtigen van Navarre door den laatsten in
 oorlog geraakt waren, geflooten werdt (u),
 gaf gelegenheid, dat de Landvoogdes, met
 Karel van Gelder, insgelyks, in onderhande-
 ling tradt. Ferdinand hadt den Keizer en den
 jongen Prins van Spanje; en Lodewyk, Ka-
 rel,

(s) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 13.

(t) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 35, 36, 37.

(u) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. 1. p. 40.

rel, Hertog van Gelder, in dit Bestand doen KAREL II. begrypen. De onderhandeling tusschen Margareet en Karel duurde egter nog eenige maanden (v). Eindelyk werdt 'er een Bestand getroffen, voor vier jaaren, die, op den tien- den van Oogstmaand deezes jaars, ingaan zouden (w). Eenigen tyd voor het treffen van dit Bestand, hadt Karel zig van Arnhem meester gemaakt (x); zo dat hy nu ver het grootste gedeelte van Gelderland in zyne magt hadt.

1513.

Byna op den zelfden tyd, als het Bestand, tusschen de Koningen van Frankryk en Arragon, geslooten was, sloot Margareet van Oostenryk, in 's Keizers naam, te Mechelen, heimelyk, een Verbond met Henrik den Koning van Engeland: by welk de Bondgenooten beloofden, Frankryk, binnen twee maanden, den oorlog te zullen aandoen; doch buiten Italie. De Keizer tradt in dit Verbond; maar niet als Voogd van zynen Kleinzoon Karel (y). Hy maakte egter geene zwaarigheid, om Henrik den VIII. vryheid te geeven, tot het werven van volk, in Brabant en in Henegouwen, en tot het huuren van een goed getal van vaartuigen, in Holland en in Zeeland. „ Koning Lodewyk, zeide hy, hadt „ de Gelderschen wel ondersteund, en deson- „ aangezien beweerd, dat zulks niet met de „ vriendschap streedt, welke hy den Huize „ van

XXXII. Maximiliaan verbindt zig met Henrik den VIII. tegen Frankryk.

De Engelschen huuren schepen, in Holland en Zeeland.

(v) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 107. 115.
 (w) Chartres van Brabant te Vilvoorde, zeyende Bovenkasfe, Kofferk. Touchant Geiré. Grootte Chron. Divis. XXXI. Cap. 41.
 (x) SLICTENHORST XI. Boek, bl. 332.
 (y) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. 1. p. 43.

KAREL II. „ van Oostenryk beloofd hadt: 't moest dan
 1513. „ ook hem geagt worden vry te staan, den
 „ Engelschen, zonder krenking der gemaak-
 „ te verbonden met Frankryk, bystand te
 „ bieden (z).”

Lodewyk de XII. kreeg haast kennis van
 deeze wervingen der Engelschen in de Neder-
 landen, en klaagde 'er zeer over by de Land-
 voogdesse (a), die den Koning zocht diets te
 maaken, dat dezelve, buiten haaren last, ge-
 geschied waren, en dat de Keizer, als Voogd
 van zynen Kleinzoön, gezind was te voldoen,
 aan de verbindtenissen, met Frankryk ge-
 maakt (b). Lodewyk gaf, ondertuschen, bevel,
 aan de Ingezetenen van Vlaanderen en Ar-
 tois, welke Graaffchappen Leenen van Frank-
 ryk waren, om den Engelschen allen onder-
 stand te ontzeggen, ten ware zy zig zyne
 hoogste ongenade op den hals haalen wil-
 den (c).

Engel- Het Engelsch Leger stak, in Bloei maand,
sche naar Calais over, trok vervolgens naar Ar-
Krygsbe- tois, en sloeg het beleg voor Terouanne.
dryven in Henrik de VIII. woonde dit beleg in persoon
de Neder- by. Doch de Keizer, die beloofd hadt, een
landen. Leger tegen Frankryk in 't veld te brengen,
 hieldt, uit onvermogen, zyn woord niet. Hy
 diende egter, in 't Engelsch Leger, als Vry-
 willige; doch trok, van Koning Henrik,
 honderd Kroonen 's daags. Terouanne werdt
 bemagtigd, en naderhand Doornik, welke Ste-
 den

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 110, 137, 138.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 137.

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 145.

(c) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 120, 138.

den beide thans den Koning van Frankryk KARELII.
toebehoorden. Henrik keerde, in Wyn- 1513.
maand, naar Engeland terug (d). Maximiliaan hadt zig, te vooren reeds, wederom naar
Duitschland begeven.

Doch eer Henrik vertrok, hadt Margareet, Overeen-
te Rysfel, een nieuw Verdrag met hem ge- komiten
flooten, waarby bedongen was, dat de Land- met Hen-
voogdes, geduurende den Winter, vierdui- sik den
zend Ruiters en zesduizend Knegten op de VIII. die
been houden zou, tot welker Soldye, de Ko- kwalyk
ning van Engeland tweehonderdduizend gou- gehou-
den Kroonen zou betaalen. Ook werdt de den wor-
voltrekking van 't voorlang gesflooten Huwe-
lyk, tuschen Karel, Prins van Spanje, en
Maria, Zuster van Koning Henrik, tegen 't
volgende jaar, vastgesteld (e). Kwalyk wer-
den egter deeze punten, van de eene en de
andere zyde, gehouden. Henrik droeg wel
zorg, dat de beloofde penningen, ten bestem-
den tyde, betaald werden. Doch hy klaagde,
dat de Landvoogdes, zo veel volks niet op
de been hieldt, als zy beloofd hadt, en on-
dertusfchen al 't volk met zyn geld betaalde.
Margareet hadt veel moeite om hem dit te
ontleggen. Ook zocht zy hem te beduiden,
dat de oorlog, van haare zyde, niet sterker
voortgezet kon worden, zonder dat de Kei-
zer zig aan 't hoofd des Legers stelde (f).
Ondertusfchen hadt de Keizer haar, reeds
meer dan eens, doen verstaan, dat het hem
volstrekt onmogelyk zou zyn, wederom in de
Ne-

(d) RAPIN Tom. IV. p. 68—71.
(e) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 51.
(f) Lettr. de Louis XII Tom. IV. p. 217.

KAREL II. 1513.
 Nederlanden te komen, indien men hem niet, vooraf, eenige penningen overmaakte (g). Doch 't geld was thans schaars, in de Nederlanden.

Het Huwelyk van Karel van Oostenryk met Maria van Engeland raakt af. 1514.

Vrede met Frankryk.

Henrik hielt ook zyn woord niet, ten opzichte van het Huwelyk zyner Zuster met Prins Karel. Margareet van Oostenryk, waarschynlyk al vroeg bedugt, dat de Franschen middel mogten vinden, om dit Huwelyk om te stooten, drong, in 't volgende voorjaar, zo by Henrik als by Maximiliaan, zeer op de voltrekking van hetzelfde. Henrik gaf voor, dat hy 'er reeds voorbereidfels, te Calais, toe liet maaken. Maximiliaan behoorde gereed geweest te zyn. Doch hy liet zig ophouden, door Lodewyk den XII, die, omtrent deezen tyd, een Huwelyk, tuschen zyne Dogter Renée en Karel, voorsloeg: en ten zelfden tyde, Maria van Engeland, voor zig zelve, die onlangs zyne Gemaalin verlooren hadt, onder de hand, ten Huwelyk liet verzoeken. Henrik besloot tot dit Huwelyk, welk in Oogstmaand voltrokken werdt. Ten zelfden tyde, werdt de Vrede geslooten, tuschen Frankryk en Engeland (h). Onder verscheiden' Mogendheden, die, behalve het Roomsche Ryk, in het Vrede-Verdrag begreepen waren, was, by hetzelfde, den jongen Prins van Kastilie drie maanden tyds vergund, om zig, nevens de Nederlanden, ook in hetzelfde te doen begrypen. Hy besloot hiertoe, in

Wyn.

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 204.
 (h) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 259, 270, 271, 296, 297, 304, 318, 349. Act. Publ. Angl. Tom. VI. p. l. p. 64.

Wynmaand (i). En de Vrede werdt, in de KARELII. Nederlanden, en onder anderen, in Holland, 1514. openlyk afgekondigd (k).

Lodewyk de XII. hadt de voorzigtigheid gehad van, in het punt des Verdrags, by welk Prins Karel vryheid gelaaten werdt, om 'er zig in te doen begrypen, dit beding te doen stellen: „voorbehoudens het Regt van Opperste magt, en andere Heerlyke Regten, „den Allerchristelyksten Koning toekomen- „de; en buiten benadeeling van dezelve (l).” Doch Karel van Oostenryk was ook voorzigtig genoeg, om, vier dagen na dat hy in dit Verdrag getreden was, te Mechelen, voor Notaris en getuigen, uit zynen naam, te doen verklaaren, dat hy den Koning van Frankryk geen Regt van Opperste magt, noch eenige andere Heerlyke Regten, in de Nederlanden, toestondt, dan zulken, in welker daadelyk bezit hy tegenwoordig was (m).

Deeze Vrede en het Bestand met Gelderland, zou de rust, in de Nederlanden, voor eenige jaaren, hersteld hebben, zo Karel van Gelder hadt konnen rusten. Doch dit liet hem zyn woelagtige aart geenszins toe. Hy hadt, in 't voorgaande jaar, reeds zesduizend Landsknechten naar Italie gezonden, om Lodewyk den XII, tegen den Keizer, den Paus en de Zwitsers, te ondersteunen (n). Doch de Groninger onlusten gaven hem, ten deezen tyde, ge-

(i) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 81, 82.

(k) Repertor. der Plakaat. van Holl. bl. 3.

(l) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 67, 82.

(m) Protest pour Charl. d'Autriche dans les Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 376.

(n) DANIEL Tom. VII. p. 308.

KARELII. gelegenheid, om zynen krygszugtigen aart, nader by huis, te voldoen.
1514.

XXXIII. Na dat Graaf Edzard, in 't jaar 1506, tot
Twee- Heere van Groningen, ingehuldigd was, en
spalt tus- zelfs over de Ommelanden, als Stadhouder
schen de van Joris van Saxen, geboodt, was 't wel te
Saxifchen verwagten, dat hy veel werks hebben zou,
enGraave om zig in 't bekomen bewind te handhaaven.
Edzard Maximiliaan, die 't Erfstadhouderschap van
in Gro- Groningen, zo wel als van Friesland, den Hui-
ninger- ze van Saxen hadt opgedraagen, hadt de Stad
land. reeds in de Ryks Agt of Ban gedaan, en daagde
haar, in 't jaar 1507, voor 't Kamergerigt te
Constans, alwaar de Gemagtigden des Her-
togs van Saxen veele bezwaarnisten tegen haar
inbragten (o). Ten zelfden tyde, werdt Graaf
Edzard en de Stad, door Paus Julius den II,
op aanhouden des Bisfchops van Utrecht, voor
Pauselyke Gemagtigden, te Leuven, gedag-
vaard (p). Doch de geschillen werden, noch
te Constans, noch te Leuven, vereffend. De
vyandschap, tusfchen Graave Edzard en de
Groningers aan de eene, en de Saxifchen en
Stigtifchen, aan de andere zyde, groeide, van
dag tot dag, aan. In 't jaar 1512, poogde
Graaf Edzard, door heimelyk verftand binnen
Leeuwaarden, den Hertog van Saxen, ook
van 't bewind over Friesland, te ontzetten.
Doch deeze toeleg mislukte (q). Ook ge-
doogde hy, dat *Roelof van Munfter*, die 't
Slot te Koeverden, van wege den Bisfchop
van Utrecht, bewaard hadt; doch van zyn
Ampt

(o) S. BENINGA Chronickel, bl. 180.
(p) S. BENINGA bl. 183.
(q) S. BENINGA bl. 188.

KARELII.
1514.

Ampt verlaaten was; met eenige manschap uit Groningen trok, het Slot bemagtigde, en na dat het hem, door de Stigtschen, wederom ontweidigd was, het platte Land van Drente en Overysfel plonderde en afliep (r). Eindelyk weigerde Edzard rekening te doen van het bewind over de Ommelanden, welk hem, als Stadhouder des Hertogs van Saxon, opgedraagen was (s).

Hertog Joris, ten hoogste gestoord op Graave Edzard, nam, na 't sluiten van 't Bestand met Gelderland, in 't jaar 1513, een goed deel afgedankte Knegten in zynen dienst, verzamelde vier- of vyfduizend man by Deventer, en trok, met den aanvang des jaars 1514, in Groningerland en Oostfriesland, 't platte Land alomme afloopende en deerlyk verwoestende (t). De Groningers vermaande hy, door Brieven, om hem voor Stadhouder te erkennen (u); doch deezen, gehertigd door den Graave van Oostfriesland, die de Stad en de naaste Vestingen in staat van tegenweer deedt stellen, hadden geene ooren naar zyne vermaaning.

De grootste hoop van 't Saxische Leger sloeg zig, na 't verwoesten van 't platte land, niet verre van Groningen neder. Van tyd tot tyd, vielen 'er scherpe gevegten voor, in welken, nu de eene dan de andere party eenig voordeel behaalde (v). Men was ook geduurig samen
in

(r) S. BENINGA bl. 191, 195, 196.

(s) S. BENINGA bl. 198.

(t) S. BENINGA bl. 202.

(u) S. BENINGA bl. 205, 209.

(v) S. BENINGA bl. 219, 226, 229, 232, 235, 250.

KAREL II. in onderhandeling; zonder dat 'er iets geslooten werdt.
1514.

Hy verbindt zig met den Bischoep van Utrecht,

En Graaf Edzard met den Hertog van Gelder.

De Hertog en Graaf Edzard, bespeurende dat hunne magt elkanderen genoegzaam evenaarde, zогten zig beide, door Bondgenootschappen, te sterken. De Hertog sloot een Verbond met den Bischoep van Utrecht, volgens welk, deeze hem, met zeshonderd Knegten, bystaan moest. Of zulks geschied zy, is my niet gebleeken; maar wel, dat de Groningers, van deezen tyd af, den Bischoep, als hunnen vyand, aanmerkten, hem, in 't Land van Drente, met plonderen en branden, veele schade toebrengende (w). Graaf Edzard poogde in Holland eenig volk te werven: doch het Hof hadt uitdrukkelyk verboden, hem eenige hulp te bewyzen (x). Des begaf hy zig, sedert, in den aanvang van Zomermaand (y), in persoon, naar Gelderland, om een Verbond met Hertoge Karel te sluiten. Karel beloofde hem hulpe, en schreef zelfs, ten zynen behoefte, aan den Koning van Frankryk, om onderstand (z). Van elders, weet men, dat de Hertog van Gelder, vermoedelyk ten deezen zelfden einde, in Bloeiamaand deezes jaars, in stilte, en alleenlyk van twee Persoonen verzeld, eene reis naar 't Fransche Hof gedaan heeft (a). Toen zal hy ook het Verbond, tuschen den Koning en Graave Edzard, geslooten hebben, van welk, in egte

(w) S. BENINGA, *bl.* 246.

(x) Repertor. der Plakaat. van Holl. *bl.* 3.

(y) E. BENINGA III. *Boek*, CXLVI. *Hoofdst.* *bl.* 511.

(z) S. BENINGA, *bl.* 236.

(a) *Lettr. de Louis XII. Tom.* IV. *p.* 318.

te stukken van deezen tyd, gewag gemaakt wordt (b): en volgens welk, naar 't getuigenis der oudste Schryveren (c), Edzard beloofde, Groningen van de Kroon van Frankryk ter leen te zullen houden, mids dat de Koning den Hertoge van Gelder, insgelyks zynen Leenman, bevel gawe, om de Groningers, tegen de Saxifchen, te beschermen: gelyk geschiedde.

KAREL II.
1514.
Groningen
wordt
een Leen
van
Frankryk

De Hertog van Gelder betoonde zig gereed, om eenen last naar te komen, dien hy zelf zig hadt doen opleggen. Zyn oogmerk was, niet zo zeer, den Graave van Oostfriesland, in 't bewind van Groningen, te vestigen, als zyn eigen gebied, in Friesland en in Groningerland, uit te breiden. Doch hy hieldt dit oogmerk, in 't eerst, bedekt. Hy hadt Graave Edzard beloofd, de Saxifchen uit Groningerland en Friesland te zullen verdryven, en hem in 't bewind deezer Landen te zullen stellen; mids dat hy ze voortaan van Frankryk ter leen hieldt; en hem, eer hy te veldé trok, slegts vyf-entertigduizend Rynsche guldens, tot de kosten van den oorlog, betaalde. Graaf Edzard hadt, tot in Oogstmaand, werk, eer hy de helft van dit geld byeen krygen kon. In 't laatst van Herfstmaand, hadt Karel egter een Leger op de been, welk hy, onder 't bevel van *Willelm van Ooye*, door Twente en Drente, naar Groningerland zondt (d). Groningen werdt, ten deezen tyde, door de Saxifchen, belegerd. Doch de Gelderschen gaven voor, den *Zwartten hoop*,

Inzigren
van Karel
van Gelder.

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 381.

(c) S. BENINGA bl. 251.

(d) S. BENINGA bl. 251, 257.

KAREL II. *hoop*, zo noemde men de Saksische Knechten, 1514. haast, van voor de Stad, te zullen doen verstuiven. Hertog Joris, de komst der Gelderschen vernomen hebbende, bevondt zig in Bekom- geene kleine bekommering: vooral, toen hem mering- aangediend werdt, dat Lodewyk de XII. de des Her- hand in dit werk hadt, waarvan de Gelder- togs van Sachsen. schen geen geheim maakten. In Slagtmaand, zondt hy *Simon van Reischach* naar Frankryk, die den Koning vertoonde „ dat Groningen „ onder 't Duitsche Ryk behoorde, en der- „ halve begreepen was in de Vrede, welke, on- „ langs, tuschen de Koningen van Frankryk „ en Engeland, geslooten was: waarom hy „ verzogt, dat de Koning geene hulde van „ Graave Edzard en de Groningers wilde ont- „ vangen, noch hen, tegen den Hertog, zynen „ meester, bystaan; maar den Hertoge van „ Gelder, veeleer, verbieden, eenige vyan- „ delykheden te ondernemen (e).” Doch dit vertoog vondt weinig ingang. De Hertog van Gelder stelde zelf ook te veel belang in zyne onderneeming, dan dat hy 'er zo ligt van afgezien zou hebben. Zyn oogmerk ontdek- te zig ten klaarsten, toen hy, bespeurende dat Graaf Edzard veel te weinig volks op de been hadt, om zig, tegen hem, te verzetten, den Groningers liet voorstaan „ dat 'er geen mid- „ del was, om van de Saxischen verlost te „ worden, zo zy hem niet voor Heere, on- „ der den Koning van Frankryk, aannamen. „ Weigerden zy dit, dan zou hy zyn volk ter- „ stond doen te rug trekken.” De Groningers, naauwlyks ryd van beraad hebbende, be-

De Gro-
ningers
doen Ka-
rel van
Gelder
hulde.

(e) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 379, 380.

beslooten, genoegzaam gedwongen, op nieuws, **KAREL II.**
 van Heer te veranderen (f), en deeden den **1514.**
 Hertoge van Gelder, in den persoon zyns
 Maarfchalks, Willem van Ooye, hulde (g).
 Edzard, geen geld hebbende, om het weini-
 ge Krygsvolk, welk hy nog op de been hieldt,
 te voldoen, pakte zig heimelyk weg uit Gro-
 ningen, des nagts tusschen den zesden en ze-
 venden van Slagtmaand (h).

Hertog Karel, door eenige Friezen, mis-
 noegd over de Saxische Regeering, aan-
 gemoedigd, deedt, omtrent deezen tyd,
 eenige Schepen, te Harderwyk, beman-
 nen, welken hy naar de Friesche kusten
 zondt, om eene landing te doen. De togt
 slaagde naar wensch. Sneek, Bolswaard, Sloo-
 ten en andere Plaatsen werden overweldigd.
 De Hertog van Saxen brak, op de tyding van
 de landing der Gelderschen, terstond op, uit
 Groningerland, trok, in persoon, naar Duitsch-
 land, om onderstand, en liet zyne meeste
 Knegten onbetaald, die, zonder hoofd en mid-
 del van bestaan, door Friesland, naar Drente
 trokken, en voorts, door Overysfel en 't Ne-
 derstigt, naar Holland, zig alomme, door
 rooven en anderen moedwil, onder den naam
 van den *Zwartten hoop*, berugt maakende (i).

De Groningers, nu ééne lyn trekkende met
 de Gelderschen, overmeesterden Dokkum, en
 naderhand Appingadam, en de Blokhuizen te
 Adu-

(f) E. BENINGHA III. Boek, CLXXV. en CLXXVI. Hoofdst.
 bl. 533, 534.

(g) S. BENINGA bl. 258, 259.

(h) S. BENINGA, bl. 261.

(i) S. BENINGA, bl. 265, 267, 269, 275.

KAREL II. Aduwarderzyl en te Delfzyl, welke drie Plaatsen nog Saxische bezetting in hadden. Appin-gadam ging over, op den twaalfden van Grasmaand des jaars 1515 (k).

XXXIV. Terwyl Friesland en Groningerland dus ge-schokt werden, naderde de tyd, in welken Karel van Maximiliaan, die ook nu, by gebrek van geld Oosten-ryk aan- en uit andere oorzaken, niet meer in de waardt de Nederlanden kwam, beslooten hadt, zig van de Regeering der Voogdyschap over zynen Kleinzoon te Nederlanden, ontslaan, en hem 't bewind der Nederlanden op in per- te draagen. De jonge Karel bereikte, in sprokkelmaand, slegts vyftien jaaren; doch hadt foon. reeds zo veele blyken van schranderheid, deftigheid, naarstigheit, ervaarenheit in taalen en geschiedenisfen gegeven; dat de Landzaaren eenpaarig oordeelden, dat hem de Regeering behoorde toevertrouwd te worden. Hy werdt dan, in Louwmaand, in Brabant, in Grasmaand, in Vlaanderen, ingehuldigd. Van hier trok hy naar Middelburg, alwaar men hem, op den twee-entwintigsten van Bloecimaand, tot Graave van Zeeland, aannam (l). Ten zelfden dage, stont hy den Landen verscheiden' Punten toe (m). Te Zierikzee insgelyks zynde ingehuldigd, stak hy over naar Holland. Te Dordrecht, geschiedde de inhuldiging op den derden van Zomermaand, in de tegenwoordigheit der Landvoogdesse, des Stadhouders van Holland, thans FLORIS VAN EGMOND, Heere van Ysfelstein, en der Raaden 's Hofes. De Gemagtigden der Steden waren hier ook, in mer-

Floris van Egmond is Stadhouder van Molland.

(k) S. BENINGA, bl. 269, 273.

(l) REIGERSB. en BOXHORN II. Deel, bl. 384, 387.

(m) BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 613.

merkelyken getale, verscheenen, en deden **KAREL**.
den gewoonlyken Eed, na dat de Graaf hun **1515.**
eerst gezworeen hadt (n). Ten zelfden tyde,
bezwoer hy de Voorregten van Dordrecht in
't byzonder, en ontving de hulde der Ingeze-
tenen deezer Stad (o).

In Friesland, waren ondertuschen de zaa- **De Zwar-**
ken der Saxifchen zo verre verloopen, dat **te hoop,**
Hertog Joris, omtrent deezen tyd, met Prins **uit Hol-**
Karel in onderhandeling tradt, om hem zyn **land, ver-**
Regt op Friesland af te staan. De Zwarte hoop **jaagd,**
was, in 't voorjaar, in Holland gekomen, en **komt we-**
hadt zig aldaar zo gedraagen, dat het Hof **derom**
besloot, deeze ruwe menigte, het kostte wat **in Fries-**
het wilde, wederom te doen vertrekken. In **land.**
Sprokkelmaand, werdt hun, by openbaar Pla-
kaat, het Land ontzeid. Ten zelfden tyde,
kreegen alle Onderzaaten bevel, om zig, tot
het verdryven der vreemde Knegten, gereed
te houden (p). Midlerwyl, waren de Hollan-
ders met den Hertoge van Saxon overeen ge-
komen, dat hy dit Krygsvolk wederom in zy-
nen dienst neemen zou, mids het zig naar
Friesland begave (q). Den tweeden van Len-
remaand, kwam 'er een nieuw bevel uit, aan
alle Leenmannen, om zig, binnen drie dagen,
onder den Stadhouder, in de wapenen te vin-
den, tot verdryving der Saxifche Knegten
(r). Hierop, verfloof de Zwarte hoop, zy-
nen weg neemende, door Gelderland, Kleeve
en

(n) Groot Plakaatb. III. Deel, bl. 20.

(o) BALEN bl. 808.

(p) Repert. der Plak. bl. 3.

(q) S. BENINGA bl. 275.

(r) Repert. der Plak. bl. 5.

KAREL II. en Overysfel, naar Friesland, staande zig hier, omtrent 1515. Leeuwaarden, Francker en Harlingen; neder. In deeze Steden, lag nog Saxische bezetting. Workum en verscheiden Dorpen werden, ten deezen tyde, door hen, plat gebrand (s).

Schade der Saxischen op de Zuidzee. Eer zy uit Holland vertrokken, hadden zy zig, met bewilliging, of ten minsten onder oogluiking der Regeeringe, te Amsterdam, van veelerlei mondbehoeften voorzien; die hun te schepe nagezonden werden. Doch deeze Vloot werdt, door de Friezen, welken de Geldersche zyde hielden, Geldersche Friezen genoemd, onder bevel van Grooten Pier, een Friesch Overste, by Hoorn, aangerast, en t'eenemaal bemagtigd (t). Wat laater, viel eene diergelyke Vloot, sterk agt entwintig schepen, en rykelyk voorzien van geld en wollen Lakenen, tot betaalinge der Saxische Knegten, den Gelderschen Friezen insgelyks in handen (u).

De Hertog van Saxen staat zyn Regt op Friesland af, aan Karel van Oostenryk. Twee zulke zwaare slagen benamen den Hertoge van Saxen den moed, om Friesland te herwinnen. Hy zondt, derhalve, in Bloei-maand, eenige Gemagtigden naar Zeeland, om met Prins Karel, die zig toen aldaar bevondt, over de Overdragt van zyn Regt, in onderhandeling te treden. Men kwam haast overeen. De Hertog van Saxen stontt, op den negentienden der gemelde maand, af van zyn Regt op Friesland, voor eene somme van driemaal honderd envyftigduizend Rynsche gulden

(s) S. BENINGA, bl. 266, 277.

(t) E. BENINGA III. Boek, CXCVII. Hoofdst. bl. 550.

(u) VELIUS HOORN, bl. 126—133.

dens (y), zynde vyftigduizend guldens boven de fomme, voor welke dit Landschap, eer-tyds, aan Hertoge Albrecht verpand was (w). Om deeze penningen te vinden, werdt Holland belast met eene nieuwe algemeene Verponding, over Huizen en Landeryen (x). Ook werdt 'er een Hoofdgeld van alle gegoede Ingezetenen geheeven. Men vindt, by deeze gelegenheid, aangetekend, dat 'er, in Holland, ten deezen tyde, niet meer dan tweehonderduizend en dertig morgen Lands, vyf enveertigduizend Huizen, en honderd twee-enzeventigduizend Perfoonen waren, die in deeze belastingen droegen. De overige Landen en Huizen behoorden aan Kloosters of Godshuizen, en de verdere Ingezetenen waren Geestelyken of onvermogenden (y). Ten zelfden tyde, beval Prins Karel „ dat geene Steden of Dorpen, voortaan, Renten verkoopen of Excynzen opstellen zouden, zonder daartoe, vooraf, byzonder verlof verkreegen te hebben: dat de Edelen alleen vry zouden wezen van Landen, die zy ter leen hielden, en van welken zy, uit dien hoofde, dienst schuldig waren; doch niet van Landen, welken zy niet ter leen hielden: dat eindelyk geene Leenmannen of byzondere Heeren, binnen hunne Heerlykheden, alwaar de Graaflyke Beden ontvangen werden, zonder byzonder verlof, Beden zouden mogen heffen (z).”

Kort

(y) BOXHORN op REIGERSH. II. Deel, bl. 385.

(w) Zie hier voor, bl. 311. Doch vergelyk daarmede VAN LOON Aloude Regeer. V. Deel, bl. 641.

(x) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2047.

(y) Erfgraaf. Bedien. Voorr.

(z) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2047, 2051.

KAREL II. Kort hierna, werdt 'er een Bestand geslooten, tusschen Prins Karel en Hertog Joris ter eener, en den Hertog van Gelder, Graave Edzard en de hunnen, ter anderer zyde: welk vier maanden duuren zou; binnen welken tyd, *François de I*; Opvolger van Lodewyk den XII, Koning van Frankryk, die, op den eersten dag deezer jaars, overleeden was, de hangende geschillen, in der minne, afdoen zou (*a*). Na 't sluiten van dit Bestand, zondt Karel van Oostenryk den Stadhoudcr van Holland, Floris van Egmond, naar Friesland; wien de Saxischen de Steden Leeuwaarden, Franiker, Harlingen en andere Plaatsen, welken zy nog inhadden, terstond overleverden. De Friezen, die nog niet onder de magt des Hertogs van Gelder gebragt waren, deeden ook, in zynen Persoon, Prins Karel hulde. De Zwarte hoop verliet Friesland. Tweeduizend man van dezelveu begaf zig naar Holland, in Oostenrykschen dienst. De overigen trokken, in 't begin van Hooimaand, door Drente, naar Gelderland. Veelen begaven zig, sedert, in Franschen dienst, naar Italie. Eenigen keerden naar hun Vaderland te rug (*b*).

(*a*) S. BENINGA, bl. 278. E. BENINGHA III. *Boek*, CXCIK. *Hoofdst.* bl. 551.

(*b*) E. BENINGHA bl. 282, 283, 284.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

ZESTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. Karel van Poitiers wordt Opper-opzigter der
Hollandsche Dykaadjen. II. Zeekryg tuschen
Grooten Pier en de Hollanders. Nieuwpoort
yerrast. De Veluwe afgeloopen. III. Handel
met Frankryk. Graaf Henrik van Nasau
trouwt de Zuster van den Prins van Oranje.
IV. Hy wordt Stadhouder van Holland. Voor-
deelen, door de Gelderschen, in Friesland en
in Holland, behaald. Vrye Rooverij afgekond-
digd. Bestand. V. Karel van Oostenryk wordt
Koning van Spanje. Vrouw Margareet,
Landvoogdes. Filips van Bourgondie, Bisshop
van Utrecht. VI. Zeeschuimeryen van Groo-
ten Pier. Schatting der groote en kleine Ste-
den. Verschil met Deenemarke VII. De Pen-
sionaris van Dordrecht valt in 's Konings on-
genade. Wordt in zyne eer hersteld. VIII. Oor-
sprong en voortgang der Leere van Luther. De
Bisshop van Utrecht is gezind ter Hervor-
minge. Houdt Briëfgemeenschap met Eras-
mus. IX. Bestand met Gelder verlengd. Karel
de V. wordt Keizer. X. Vrouw Margareet
wordt in de Landvoogdye bevestigd. XI. Hoort-

gang der Hervorminge, hier te Lande. Pla-
 kaaten tegen dezelve. Geloofsonderzoek. Eer-
 ste Martelaar in Holland. XII. Oorlog met
 Frankryk. Onlusten in Overysfel. Texel en
 Wieringen gebrandschat. XIII. Adriaan
 Floriszoon van Utrecht wordt Paus. XIV.
 Krygsbedryven in Overysfel en in Friesland.
 De Graaf van Hoogstraaten wordt Stadhou-
 der. Karel de V. bemagtigt Friesland. XV.
 Dood van Bisshop Filips van Bourgondie.
 Oproer in den Haage. Slag van Pavia. Be-
 stand met Frankryk. XVI. Bede van honderd-
 duizend guldens aan Holland. XVII. Onlus-
 ten met Deenemarke en de Oosterlingen. Twee-
 jaargig Bestand. XVIII. Vredehandeling te
 Madrid. XIX. Nieuwe Bede van tagtigdui-
 zend guldens en van een geschenk voor de
 Landvoogdesse. XX. Bestand met het Oosten
 bekrachtigd. Ontdekking van nieuwe Landen.
 Geboorte van Filips van Oostenryk. XXI.
 Nieuwe oorlog met Frankryk en Engeland.
 Handel met de Oosterlingen. XXII. De Gel-
 derschen bezetten Utrecht. Voorzorg tegen
 hen in Holland. XXIII. De Bisshop van U-
 trecht zoekt hulp by de Landvoogdesse. Staat
 der Grenzen. Buitengewoone Bede. XXIV.
 Fransche vyandelykheden. Karel de V. wordt
 Heer van Overysfel. Verzegeling in Holland.
 XXV. Maarten van Rossem plondert 's Graa-
 venhaage. Werving in Holland. XXVI. Ver-
 schil over 't aanstellen van eenen Kapitein-
 Generaal van Holland. Inbreuk op der Steden
 Voorregten. XXVII. Unie tusfchen Holland en
 Anwerpen met 's Hertogenbosch. XXVIII.
 Bestand met Frankryk en Engeland. Voordee-
 len.

ler, in Overysfel en Gelderland, behaald.
 XXIX. De Keizer bekomt het weereldlyk gebied over 't Stigt. Poogingen om 't Nederstigt aan Holland te hegren. Bede. XXX. De Unie met de Brabantische Steden verlengd. Vrede met Gelder. Bede van eenhonderd-entachtigduizend guldens. Geschenken aan den Stadhouder. XXXI. Kameryksche Vrede. Regt van Aubaine afgeschapt. XXXII. Bede tot 's Keizers reize naar Italie enz. Zeelands Schulden. Karel de V. gekroond. Dood van Filibert van Chalons, wiens Prinsdom Oranje aan 't Huis van Nassau komt.

Prin Karel, de Regeering over Holland **KAREL II.**
 en de andere Nederlanden aanvaard **I.**
 hebbende, toonde terstond, dat hy niemant Prins Karel draagt
 zyner Voorzaaten wyken wilde, in het oese- het Op-
 nen van een volstrekt gezag over de Land- per op-
 zaaten. De schauw en de zorg voor het on- zigt over
 derhoud der Dyken in Holland was, van de de Dy-
 tyden van Willem den II. af, toevertrouwd kaadjen
 geweest aan Dykgraaven en Heemraaden, die in Hol-
 uit de voornaamste Ingelanden gekooren wer land aan
 den. Hertog Filips van Bourgondie was de eenen
 eerste, die hierin verandering maakte, in 't Vreem-
 jaar 1466, den Stadhouder en Raaden van deling
 Holland last geevende, om, nevens Gemag- 1515.
 tigten des gemeenen Lands, opzigt te hebben
 op de verbetering der Zeeweeringen in 't
 Noorden van Holland (a). Tot een voor-
 wendfel, om deeze inbreuk op de aloude ge-
 woon-

(a) XIII. Boek. bl. 93.

KAREL II. woonte te doen, hadt hem gediend de slegte
 1515. staat, in welken men de Dykaadjen, ten dien tyde, bevonden hadt. En van dit zelfde voorwensel bediende Karel, zyn naneef, zig tegenwoordig ook, om nog grooter verandering in de aloude gewoonte te maaken. In Zomermaand, van Haarlem naar Amsterdam ryden- de, hadt hy de dyken, die 't Y-water keeren, zeer gescheurd en afgeslaagen bevonden. Men onderrigtte hem, ten zelfden tyde, dat de Westfriesche Dyken niet beter gesteld waren. En men verzuimde niet, Dykgraaven en Heemraaden de schuld te geeven van den slegten staat der Hollandsche Dykaadjen: schoon de zelve, naar 't schynt, en ten deele aan de geduurige zwaare stormen, en ten deele aan den armelyken toestand der Landen, uitgeput door den Gelderschen oorlog (b), te wyten was. Karel nam deeze gelegenheid waar, om den Ingelanden het opzigt over de Dykaadjen, ten minsten voor eenen tyd, geheellyk te onttrekken. Hy stelde *Karel van Poitiers*, Heere van Dormans, wien men niet weet dat hier een' voet lands bezat, tot * *Opper Opzigter* van de Hollandsche Dykaadjen aan; hem, nevens eenige Persoonen, magigende, om nieuwe Keuren op de Dyken te maaken, en nieuwe Dykgraaven en Heemraaden aan te stellen, gelyk, omtrent twee maanden laater, geschiedde (c). Van al 't welke Brieven verleend werden, op den derden van Hooimaand,

(b) Vide PHIL. A LEVDIS de Cura Reipubl. Caf. LXI. p. 210. 213. BRANDT ENKH. bl. 45. VELIUS HOORN, bl. 189.

(c) Handv. van Ryul. bl. 126.

maand, in den Haage, getekend (d). Ook vind ik, dat Karel van Poitiers, het Opperopzigterschap over de Dyken, nog in 't jaar 1540, bekleed heeft (e). Doch men liet niet na, dit willekeurig af- en aanstellen van Dykgraaven en Heemraaden, door den Graave, als eene wezenlyke inbreuk op 's Lands vryheden aan te merken. Men vindt, dat Karel, omtrent deezen tyd en laater, de Regeering van verscheiden' Hollandsche Steden ook; buitens tyds, veranderd heeft (f).

François de I, Koning van Frankryk, maakte zig, in den aanvang zyner Regeeringe, gereed, tot eenen togt naar Italie, op welken hy, door Karel van Egmond, aan 't hoofd van zesduizend (g), anderen schryven wel twee entwintigduizend (h) Knegten, verzeld werdt. Doch op een valsch gerugt, dat de Oostenrykschen het Bestand geschonden hadden, verliet de Geldersche Hertog het Fransche Leger, 't bevel over zyne Knegten *Claude, Hertog van Guize*, Broeder des Hertogs van Lotharingen, in handen stellende. Hy hadt dus geen deel aan de overwinning, die de Franschen by Marignan behaalden; 't welk hem zo diep trof, dat hy, te Lions, alwaar hem deeze tyding ter ooren kwam, in eene zwaare krankte viel (i). Karels togt naar Italie, en de ziekte, die 'er op volgde, was oorzaak, dat men, zelfs na 't uitgaan van 't Bestand,

KAREL II.
1515.

II.
Karel van
Gelder
doet een
togt naar
Italie.

(d) Handv. van Rynl. bl. 120.

(e) Repert. der Plakaat. van Holland, bl. 37.

(f) Erfgraaf. Bedien. in Holl. Voorr.

(g) PONTANUS Libr. XI. p. 657, 658.

(h) DANIEL Tom. VII. p. 349, 350.

(i) DANIEL Tom. VII. p. 356, 366.

KAREL II. 1515: stand, van geene merkelyke vyandelykheden tusfchen de Oostenrykschen en Gelderschen hoorde. Alleenlyk hieldt Grootte Pier, met de Geldersche Friezen, de Zuiderzee geduurig onveilig. Doch in Bloeiimaand des jaars 1516, werdt een goed gedeelte zyner Vloote, door den Hollandschen Admiraal, Floris van Egmond, Heere van Ysfelstein, voor Workum bemagtigd. De Krygsgevangenen, welken hy hier bekwam, werden als Zeerovers gehandeld, en te Hoorn en elders met de galge gestraft (*k*). Grootte Pier hadt ook de wreede gewoonte van de Hollanders, welken hy gevangen kreeg, in zee te smyten (*l*).

De Gelderschen verrasfen Nieuwpoort. Wat laater, begonden de Gelderschen de vyandelykheden wederom in Holland. Men hadt hier kennis van hunne toebereidsels gekreegen, en alomme, in Oogstmaand, bevel laten afgaan, om geene *Stilzaat* met hen te maaken; maar zig gereed te houden, om hun te wederstaan niet slegts, maar alle mogelyke afbreuk te doen (*m*). Evenwel gelukte het hun, nog voor 't einde der gemelde maand, Nieuwpoort by Schoonhoven te verrasfen (*n*). Dit hieldt men, in Holland, te stryden met het geslooten Bestand. Eénige Geldersche Edelen, die 't Krygsvolk hier van onderhoud voorzien hadden, werden 'er, sedert, in den Haage, om onthalsd (*o*). Men was ook voor Oudewater en Woerden bekommerd, en 't Hof

(*k*) VELIUS HOORN, bl. 190.
 (*l*) E. BENINGHA III. Boek, Cap. CXCVII. bl. 550.
 (*m*) Repert. der Plak. bl. 3.
 (*n*) Grootte Chron. Divis. XXXII. Cap. 46.
 (*o*) Crimin. Sententieboek, gequoterd E. f. 89. vers. 90.

Hof gaf, in 't begin van Herfstmaand, bevel, ^{KAREL III.} om alle boomgaarden, ruigten en hoogten, ^{1516.} in welken de vyand zou konnen nestelen, rondsom deeze Steden, te slegten en uitterooijen (p). Ook trokken de Hollanders, ten getale, naar men zeide, van duizend Paarden en zesduizend Knegten, onder bevel van Graafve Henrik van Nassau en andere voornaame Edelen, omtrent deezen tyd, buiten Utrecht om, naar de Veluwe, welke Landstreek, tot Arnhem toe, plat gebrand werdt. Eene Abdis van 't Vrouwen Klooster onder Utrecht, die deezen togt beleefd en te boek gesteld heeft, verhaalt, dat de Hollanders, in 't heentrekken, twee dagen in 't Klooster halte hielden, waarvoor de Graaf van Nassau twee- enzeventig enkele Goudguldens aan hetzelfde vereerde (q). In 't volgende jaar, zetteden de Gelderschen den Hollanderen deeze stroo- pery met woeker betaald.

De Hol-
landers
loopen
de Velu-
we af.

Doch eer 't jaar 1516 nog ten einde liep, werdt 'er, tusschen den Keizer, zynen Klein- zoon, den Graave van Holland, en den Koning van Frankryk, een Verbond van Vriend- schap geslooten, welk de Nederlanden, ge- noeg met den Gelderschen Kryg belemmerd, ten minsten voor vyandelykheden van de Fran- sche zyde dekte. Prins Karel hadt Henrik, Graaf van Nassau, reeds in 't voorgaande jaar, naar Frankryk gezonden, om den nieuwen Koning, uit zynen naam, wegens de Graaf- schappen Vlaanderen en Artois, hulde te doen

III.
Handel
met
Frank-
ryk.

(p) Repert. der Plak bl. 3. Handv. van Oudew. bl. 399.

(q) HENR. VAN ERP Chron. bl. 98.

KARELII. doen (†). Hierop was, in den Haage, een
 1516. Huwelyksverdrag geslooten; tusfchen Prins
 Karel en Renée van Frankryk, Dogter van
 Lodewyk den XII. Ook hadt de Prins van
 Kastilie zig verbonden, om zynen Grootvader,
 Koning Ferdinand, geene hulp te zullen be-
 wyzen, indien François de I. hem den oorlog
 aandeedt, om 't Koningryk Navarré; welk
 Ferdinand den Huize van Albret ontwel-
 digd hadt. Met welke verbindtenis François zo
 zeer in zynen fchik was, dat hy den Graave
 van Nasfau, ten verzoeke van Prins Karel,
 toestondt, een Huwelyk te mogen aangaan
 met *Claude*, eenige Zuster van *Filibert van*
Chalons, Prins van Oranje, die, federt, zon-
 der Kinderen, in Italic gefneuveld zynde, zyn
 Prinsdom den Huize van Nasfau nagelaaten
 heeft (‡). Doch nu werdt 'er een nader Ver-
 bond met Frankryk getroffen, waarin ook de
 Keizer begreepen was.

Verbond Ferdinand, Koning van Arragon, in Louw-
 van maand deezes jaars overleeden zynde, hadt
 Vriend- Prins Karel, onaan gezien zyne Moeder nog
 fchap met leefde, terftond den naam van *Koning van*
 François *Spanje* aangenomen, en zig genegen getoond,
 den I. tot het fluiten van een Verbond met François
 den I: die reeds een Leger verzameld hadt, om
 in Navarré te vallen; doch, oordeelende, dat
 de dood van Ferdinand den staat der zaaken
 veranderd hadt, niet minder dan Karel gezind
 was, tot een Verdrag, 't welk, in Oogftmaand,
 te Noyon getroffen werdt. Men kwam toen
 over-

(†) DANIEL *Tom. VII. p. 344.*
 (‡) PONTANUS *Libr. XI. p. 658.*

overeen, dat Karel niet met Renée, maar KARELII. met *Louise*, Dogter van François den I, in de 1516. Egt treden zou. Ook zou de zaak van Navarre in der minne worden afgedaan, na dat Karel, in 't bezit van Spanje, zou gekomen zyn. Hierop volgde het Verbond van Vriendſchap, tusſchen den Keizer, den Koning van Frankryk en den nieuwen Koning van Spanje; welk te Brussel geſlooten (*t*); in Wintermaand, onder 't. vieren van openlyke Godsdienstige plegtigheden en onder 't bedryven van allerlei vreugde, in Holland afgekondigd (*u*), en, in 't volgende jaar, nader bekrachtigd werdt (*v*). Men beloofde, onder anderen, by dit verbond, elk een aanzienlyk Leger op de been te zullen brengen, om de Turken te beoorloogen. Paus *Leo de X.* hadt den Christen-Vorſten dit ontwerp onlangs in 't hoofd gebragt. Wy zullen in 't gevolg gelegenheid hebben, om aan te tekenen, hoe veel invloed het op de Nederlandſche zaaken gehad hebbe.

Het Verbond van Koophandel, in 't jaar 1506, met Engeland geſlooten, werdt, in dit jaar 1516, ook wederom vernieuwd (*w*).

François de I., die, by het Beſtand, in 't jaar 1515, tusſchen de Oostenrykſchen en Gelderſchen getroffen, tot bemiddelaar der onderlinge geſchillen, verkooren was, hadt hiervan, ſedert, ten minſten in ſchyn, zyn werk gemaakt; doch niet meer te wege gebragt, dan dat 'er, in de Lente des jaars 1517, een nieuw Beſtand met Gelder.

(*t*) DANIEL *Tom. VII. p. 376, 385, 388, 389, 390.*

(*u*) BALEN *Dordr. bl. 809.*

(*v*) DU MONT *Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 256.*

(*w*) *Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 114.*

KARELII. nieuw Bestand werdt getroffen, welk, tot in
 1517. den aanvang van Bloei maand, duuren moest,
 doch van wederzyde kwalyk gehouden werdt
 (x).

IV. De Zwarte hoop, die, onder 't bevel van
 De Gelderschen behaalen eenige voordeelen in Friesland. Karel van Gelder, in Italie gediend hadt, was nu van daar te rug gekeerd, en werdt, door hem, naar Friesland, gezonden. De Oostenrykschen hadden zig hier onlangs van verscheiden' Plaatsen meester gemaakt, welken, te vooren, aan de Gelderschen waren overgegaan, met naame van Staveren, Workum, Hinloopen en Bolswaard. Om hunnen verderen voortgang te stuiten, zondt de Hertog van Gelder den dapperen Zwartten hoop derwaards, die 't platte Land alomme affiep, Dokkum belegerde, en by verdrag innam, op den twaalfden van Zomer maand (y). Toen begaven ze zig in de Kuinder sloop, en staken over naar Holland. Zy waren ruim drieduizend man sterk, en landden voor Medenblik, op den vyf-entwintigsten van Zomer maand.

Men hadt, in Holland, eenigen tyd geleeden, deezen inval voorzien. En HENRIK, GRAAF VAN NASSAU, die nu *Stadhouder van Holland*, was (1); zynde Jan van Egmond, die dit Ampt veele jaaren bekleed hadt (2), in Oogstmaand des

Henrik, Graaf van Nassau, wordt Stadhouder van Holland.

(x) S. BENINGA Chronickel, bl. 305.

(y) S. BENINGA Chron. bl. 308.

(1) Zyne Commissie was reeds den dertigsten van Wynmaand des jaars 1515. gedagtekend. Zie *Repertor. der Plakaat. van Holland*, bl. 4. En hy hadt, in Slag- maand daaraanvolgende, zitting ter Raadkamer van Holland genomen. I. *Memoriaalb. SANDELIN f. 41.*

(2) Twee-entertig, zegt de Schryver der *Groote Chron.*

des voorgaanden jaars, te Egmond op den Hoeve, overleeden (z); hadt zeven Vendels Knegten in Westfriesland gelegd: en één, op de Oorlogschepen, die niet behoorlyk bemand waren, verdeeld. Medenblik hadt, onder anderen, een Vendel Knegten in, welk zig, zo wel als de Burgery, dapperlyk tegen de Gelderschen verdedigde. Evenwel werdt de Stad, stormenderhand, veroverd, leëg geplonderd, en plat gebrand. 't Slot alleen, welk door *Joost van Buuren* verdedigd werdt, keerde de Gelderschen, die, voorttrekkende, *Opperdoes* en *Twisk* aan koolen leiden, *Midwoude*, om honderd-envyftig guldens, die de Pastoor opschoot, verschoonende. Van hier toogen zy, langs den *Zwaagdijk*, Hoorn voorby, door *Berkhout*, *Avenhorn* en *Urssem*, over den *Huigendijk*, naar Alkmaar, alles, wat hun tegen kwam, doodslaande. Alkmaar, werwaards de Opgezetenen der naaste Dorpen, met hunne beste goederen, gevlugt waren, werdt, agt dagen agtereen, geplonderd: en 't blykt, uit eenen Graaflyken Brief (a), in 't jaar 1523, ten behoeve der Stede, verleend, dat de buit van eetwaaren, kleederen, juweelen en andere kostelykheden hier zo groot geweest

De Gelderschen bemagti- gen Me- denblik en Alk- maar, en stroompen gantsch Holland door.

(z) Groote Chron. Divis. XXXII. Cap. 46.

(a) By BOOMKAMP Alkmaar, bl. 65.

Chronyke. Doch Henrik van Nasau is zyn onmiddelyke Opvolger niet geweest: gelyk de meesten meenen. Zie GOUDHOEVEN, bl. 101. Floris van Egmond, Heer van Ysselstein, Neef van Graave Jan, heest het Stadhouder- ampt, reeds voor zyns Ooms overlyden, bekleed. Zie Groot- Plakaatb. III. Deel, bl. 20. En Henrik van Nasau bekwam het eerst, twee maanden na hetzelfde.

KARELII. 1517. weest was, dat de Ingezetenen verklaarden, de geleeden' schade, in geene dertig jaaren, te zullen kunnen te boven komen. Uit denzelfden Brief en andere oude Gedenkstukken (b), ziet men ook, dat 'er, omtrent deezen tyd, eene vermaarde School, te Alkmaar, geweest is, die, door deezen inval, r'eenemaal te gronde ging. Egmond werdt, sedert, ook geplonderd, en verscheiden' andere Dorpen gebrandschat.

Floris van Egmond, Heer van Ysselstein, die, met eenige Knegten, te Hoorn lag, was, midlerwyl, de Gelderschen op de hielen gevolgd, en deedt, om hun den hertogt te belletten, den Huigendyk, tuschen de Huigenwaard en de Schermer, toen beide nog Meeren, doorsteeken, 't gat sterk met wagt en geschut bezettende. De Gelderschen verlieten eerlang Alkmaar, op den negenden dag, gang neemende naar Beverwyk, welk ook geplonderd werdt. Van hier, toogen zy naar Sparendam, dat gelyk lot onderging. By 't Huis ter Hart, tuschen Haarlem en Amsterdam gelegen, hadden de Amsterdammers eene schans opgeworpen; doch zo zwak bezet, dat zy, in den tweeden aanval, veroverd werdt. Toen trokken de vyanden, door de Amstelandsche Veenen, naar 't Stigt. By Kuilenburg, over de Lek geraakt, sloegen zy 't beleg voor *Asperen*, en bemagtigden 't Steedje, stormenderhand: niet zonder vooraf zwaar verlies te hebben geleeden, welk de arme Ingezetenen, naderhand, met de dood boeten moesten (c). De

(b) By BOOMKAMP bl. 65, 78, 149.

(c) S. BENINGA Chron. bl. 310. PONTANUS Libr. XI. p. 674.

De Stadhouder van Holland, onder dit KARELII. 1517.
 stroopen der Gelderschen, den vierden man
 uit alle de Steden en Dorpen opontbooden
 hebbende, was den vyand, met een goed
 deel-deezer manschap, gevolgd, en sneedt
 hem, eerlang, binnen Asperen, den toevoer
 af. Dit noodzaakte hem 't Steedje te ruimen
 en naar Gelderland te wyken (*d*). De Graaf
 van Nasfau volgde hem derwaards, liep an-
 dermaal de gantsche Veluwe af (*e*), en sloeg
 daarna 't beleg voor Arnhem, binnen welke
 Stad, Hertog Karel van Gelder zig thans in
 perfoon ophieldt (*f*).

Terwyl dit te lande voorviel, deeden de Orde-
 Geldersche Friezen, onder 't beleid van Groo- gen de
 ten Pier, den Hollanderen, ter zee, geene Zeeschui-
 mindere afbreuk, verscheiden' Koopvaardy- meryen
 schepen, zo dra zy, binnen de gaten, in de der Geld-
 Zuiderzee, gekomen waren, wegneemende.
 De Steden en Dorpen van 't Noorderkwartier
 werden geduurig met nieuwe landingen ge-
 dreigd, en de Stadhouder en Floris van Ys-
 selstein hadden genoeg te doen, om den In-
 gezetenen, door troostelyke Brieven, moed in
 't lyf te spreken. Op den agttienden van
 Hooimaand, werdt 'er, te Delft, eene Dag-
 vaart gehouden, op welke orde beraamd werdt,
 tot de uitrusting van zeker getal van Oorlog-
 schepen, die de Zuiderzee zouden beveiligen,
 en onder bevel staan van *Anthony van den Hou-*
te, Heere van Fleteren, wien men *François Co-*
bel, Raad van Holland, toegevoegd hadt.

Om

- (*d*) VELIUS HOORN, *bl.* 193—199.
 (*e*) HENR. VAN ERP, *Chron.* *bl.* 99.
 (*f*) GOUDHOEVEN *bl.* 575.

KAREL II.
1517.Afkondig-
ging van
vrye
Roove-
ry.

Om de kosten van deeze uitrusting goed te maaken, werdt er zeker lastgeld van de Koopvaardyschepen geheeven, gelyk van ouds plagt te geschieden. Kort hierna, werdt er vrye Rooverry afgekondigd, met eene Bekendmaking van deezen inhoud:

„ De HEER VAN FLETEREN, Admi-
„ raal van de Zuiderzee, *consenteert en geeft*
„ *oorlof, van 's Konings wege, dat eenen eyge-*
„ *lyken, wie hy sy, sonder dienst, sal mogen*
„ *rooven, branden, pilgeeren en doodslaan de*
„ *rebellen en vyanden des Konings, en hare goe-*
„ *den aenveerden en houden voor goede en vrye*
„ *prys en buyt, sonder yemants wederseggen.*
„ *Behoudens alleentlyk, dat de voorschreeve Ad-*
„ *mirael met synen Raide de kennisse van de*
„ *voorschreeve genomen goeden hebben sal, en*
„ *hebbe verklaart of de goeden prys zyn of niet,*
„ *eer men die zal mogen paerten, deelen of ver-*
„ *vreemden. En of yemand daer over gevange*
„ *worde zal dien verantwoorden. Gedaan tot*
„ *Enkhuysen, den 6 Augusti, Anno 1517.*

Dit verlof en de spoed, die met het uitrusten der Vloote gemaakt werdt, was oorzaak, dat de Geldersche Friezen, binnen korten tyd, uit de Zuiderzee gejaagd werden. Te Bunschooten, werdt een deel hunner schepen verbrand. Veele anderen werden, in de Friesche havens, bezet gehouden (g).

Bestand
van zes
maanden
met
Gelder.

„ t Beleg van Arnhem werdt vast zo sterk voortgezet, dat Karel van Gelder voorlagen begon te doen, tot eene Vredehandeling. Koning

(g) VELIUS HOORN, *bl.* 200-202. *Groote Chron. Divis. XXXII. Cap. 46.*

ning Karel, ylende naar Spanje, om zig al-
 daar te doen kroonen, luisterde naar deeze
 voorflagen. Men tradt, te Utrecht, door
 wederzyfche Gemagtigden, in onderhande-
 ling, en trof eerlang, op den zeventienden
 van Herftmaand, een Beftand (*h*), welk zes
 maanden zou duuren (*i*). By 't Verdrag, welk
 hiervan gemaakt werdt, ftondt Karel van
 „ Gelder zyn Regt op Friesland, Groningen
 „ uitgezonderd, aan Koning Karel af, voor
 „ eene fomme van honderduizend Kroonen
 „ eens, op zekere tyden, te betaalen, onder
 „ borgtogt der Steden Dordrecht, Amfter-
 „ dam, Gorinchem en 's Hertogenbosch.
 „ Wyders verbondt hy zig, om de vreemde
 „ Knegten, binnen zes maanden of eerder,
 „ Friesland te doen ruimen (*k*).”

Weinige dagen voor 't fluiten van dit Be-
 ftand, was Koning Karel, van Middelburg,
 naar Spanje onderzeil gegaan (*l*). Hy landde
 te Villaviciosa, en werdt, op den zevenden
 van Sprokkelmaand des volgende jaars, te
 Valladolid, tot Koning van Spanje, gekroond.
 Voor zyn vertrek uit de Nederlanden, hadt
 hy de algemeene Landvoogdy wederom aan
 zyne Moeye, Margareet, Hertoginne We-
 duwe van Savoye, en aan zynen geheimen
 Raad in de Nederlanden, opgedraagen (*m*):
 en in Hooimaand des jaars 1518, zondt hy
 haar

V.
 Karel tot
 Koning
 van Span-
 je ge-
 kroond.

(*h*) Repert der Plak. bl. 5.

(*i*) Chart. van Brabant te Vilvoorde, in 't Hertkout Kistje,
 ge. ek. D.

(*k*) GOUDHORVEN, bl. 575.

(*l*) Contin. Abb. Ulpetg Chron. ap. MATTH. ANAL. Tom. I.
 p. 155. REIGERSB. II. Deel, bl. 388.

(*m*) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 13.

KAREL II. haar last, uit Sarragosfa, om voortaan alle
 1517. Brieven en Plakaaten te tekenen, *par le Roy*,
 ————— *Margareta*, dat is, *van wege den Koning*,
Margareet (n).

Filips van Bourgondie wordt Bisfchop van Utrecht. Te Utrecht, alwaar men, onlangs, 't Bestand met de Gelderschen getroffen hadt, was, wat vroeger, verandering in de Bisfchoppelyke Regeering voorgevallen. Bisfchop Fredrik van Baden, het Bisdom, dat hy nu, meer dan twintig jaaren, bestierd hadt, moede geworden zynde, toonde nu en dan, genegenheid, om 'er zig van te ontslaan, mids men hem, voor zynen afstand, eene goede somme betaalde, en nog een jaarlyksch inkomen, uit eenige Kloosters, behouden liet. In Frankryk en in Engeland, vondt hy niemant, dien 't Bisdom, tot den prys, dien hy vorderde, aanstondt. Doch Koning Karel leende 'er ooren naar. De strooperen der Gelderschen, die, door 't Stigt, van tyd tot tyd, in Holland vielen, zouden, zyns oordeels, beter belet kunnen worden, zo de Bisfchop van Utrecht in zyne belangen was (o). Hy besloot, derhalve, met Bisfchop Fredrik, in onderhandeling te treden, en *Filips van Bourgondie*, natuurlyken Zoon van Hertoge Filips den Goeden (3), die thans Zee-Admiraal was, tot de Bisfchoppelyke waardigheid,

(n) Groot-Plakaatb. IV. Deel. bl. 12.

(o) GER. NOVIOM. Philipp. Burg. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 156—158.

(3) Hy hadt hem gewonnen, by *Margareta Post*, die GERARDUS NOVIOMAGUS (*Philipp. Burgund. p. 147.*) eene Vrouw van *onbesproken' kuischheid* [*incolpata pudicitia*] noemt.

te bevorderen. 's Pausen toestemming zou, ^{KARELII.}
 dagt hy, zonder moeite te verkrygen zyn, ^{1517.}
 mids men geen geld ontzage. De Schryver,
 dien wy hier volgen, en die in deezen tyd
 geleefd heeft, merkt aan „ dat Brieven en
 „ Bullen van zulk een' aart, te Rome, thans
 „ te koop waren (p).” De Koning kwam met
 Bischoep Fredrik spoedig overeen. 's Pausen
 toestemming kostte hem twaalfduizend Dukaa-
 ten. Doch toen men van deeze reeds verzekerd
 was, moesten de Staaten des Lands van U-
 trecht nog bewoogen worden, om van Heer
 te wisselen: 't welk meer voeten in de aarde
 scheen te hebben. De Staaten waren niet
 zonder reden bedugt, dat Koning Karel toe-
 leg maakte, om 't weereldlyk gebied over 't
 Stigt geheellyk magtig te worden: waartoe
 het aanstellen van eenen Bischoep uit den
 Huize van Bourgondie een groote stap zyn
 zou. Doch de aanwasfende grootheid des Ko-
 nings en de slegte staat der Stigtsche zaaken
 was oorzaak, dat zy zig niet openlyk kanten
 durfden tegen zyne begeerte. De Stadhou-
 der van Holland en eenige andere Koningkly-
 ke Raaden waren, reeds in Wintermaand des
 jaars 1516, naar Utrecht afgevaardigd ge-
 weest, om de Staaten, tot het aanneemen van
 eenen nieuwen Bischoep, te beweegen. Uit
 de onderhandelingen, toen gehouden, blykt
 wel, dat de Staaten, voor verdere vervreem-
 ding van 't Stigt, bedugt waren (q). 't Liep
 derhalve aan, tot in Grasmaand des jaars
 1517;

(p) GER. NOVIOI. Philipp. Burg. p. 157.

(q) Chartul. Major. Eccl. in MATT. Anal. Tom. I. p. 162.

KAREL II. 1517, eer zy Filips van Bourgondie tot Bis-
 1517. schop aannamen, alleenlyk eenige punten van
 klein belang bedingende, die Koning Karel
 nog niet dan schoorvoetende toefondt. De
 tolvryheid door 's Konings Landen, op welke
 de Stad Utrecht lang aanfondt, wilde Karel
 egter niet inwilligen (*r*). Doch hy nam het
 Land van Utrecht, van deezen tyd af, in zyne
 byzondere bescherming (*s*): 't welk den Staa-
 ten als eene groote gunst werdt aangerekend;
 doch eeniglyk diende, om Koning Karel gele-
 genheid te geeven, tot het oefenen van meer
 gezags in 't Stigt, dan 'er de voorige Graaven
 van Holland gehad hadden. De nieuwe Bis-
 schop, met eenen stoet van omtrent duizend
 paarden, op den negentienden van Bloei maand,
 binnen Utrecht gekomen zynde, werdt, naar
 gewoonte, in den Bischoppelyken zetel ge-
 plaatst, en in zyne hooge waardigheid erkend (*t*). Men merkt, by deeze gelegenheid,
 aan, dat de Bischoop den eed wel deedt aan
 de Stad; doch dat de Raad en de Gemeente
 de gewoonte niet hadden van hem wederom
 te zweeren (*u*). In Oogstmaand, bevestigde
 Keizer Maximiliaan Filips in 't weereldlyk be-
 wind des Bisdoms (*v*), en in Sprokkelmaand
 des jaars 1518, ontving hy de Geestelyke or-
 dens eerst, wordende, eindelyk, tot Bischoop
 ingewyd (*w*).

1518.

VI.
Onder-Karel van Gelder hadt het Bestand van
Herfst-(*r*) Chartul. Major. Eccl. in MATT. Anal. Tom. I. p. 164,
165, 166, 167(*s*) Chartul. *ubi supra* p. 161, 163, 166.(*t*) Introitz. Dni Philipp. *ubi supra* p. 174 & seqq.(*u*) A. MATHÆUS de Nobilitate Libr. II. p. 728.(*v*) Diplom. Maxim. in MATT. Anal. Tom. I. p. 138.(*w*) Fragm. GER. NOVIOB. *ubi supra* p. 186.

Herfstmaand des jaars 1517 naauwlyks ge-^{KARELII.} slooten, of hy toonde zig ongezind, om het ^{1518.} te houden, schryvende aan de Friezen, dat zy op zyne bescherming vasten staat konden maaken. En schoon 't geslooten Bestand, in Bloei maand des jaars 1518, voor een geheel jaar, verlengd werdt, stroopten de Geldersche Friezen nog geduuriglyk op de Hollanders. Grootte Pier hieldt zig, deezen Zomer, op de Zuiderzee, met eene Vloot Baarden en Rynschepen; alles wegneemende, wat hem tegen kwam, tot Boeijers en Razeilen en andere schepen toe, en de Hollanders, die hy op dezelve vondt, over boord smytende. In Oogstmaand, bemagtigde hy, voor Hoorn, elf Hollandische Schepen, by welke gelegenheid, vyf honderd man van de Oostenrykschen sneuvelden. Wat laater, veroverde hy eene gantsche Oosterfche Vloot, 't volk, meest Duitschers, om groot losgeld, 't leeven en de vryheid schenkende. Op 't einde van Herfstmaand, deedt hy, in den nanagt, eene landing te Hoorn, geraakte op den dyk en in de Stad; doch werdt, door de Burgers, zo dapper tegengestaan, dat hy, zonder veel schade gedaan te hebben, wederom aftrekken moest. De Hollanders hielden, ten deezen tyde, 't Bestand heiliglyk, alzo hun, van den Stadhouder, bevolen was, niet dan verweerderwyze, tegen de Gelderschen, te sryden (x).

Doch de eigenlyke reden, waarom men, in Slegte Holland, thans zo weinig tegen de Gelderschen ^{staat der} ondernam, was, waarschyndlyk, gebrek aan geld. ^{Geldmid-} ^{delen in} De Holland,

(x) GOUDHOEVEN bl. 576. VELIUS HOORN, bl. 204—208.

KAREL II.
1518.

Evenre-
dige
Schatting
inge-
voerd.

De Graaflyke beden werden traaglyk ingewil-
ligd en opgebracht, vooral door de kleine Ste-
den, die beweerden, dat zy te hoog geschat wer-
den, en geene gelegenheid hadden, om haare
bezwaarnissen, ter behoorlyker plaatse, open
te leggen, alzo de zes groote Steden, op de
inwilliging der Beden, ten deezen tyde, alleen
geroepen en gehoord werden. Koning Karel
egter, den kleinen Steden alle mogelyke ver-
ligting willende toebrengeu, stelde, in dit jaar,
Kommisfarissen aan, om onderzoek te doen
op de middelen aller Ingezetenen van Hol-
land, waarna zekere schikking gemaakt werdt
op den ommeslag van *zestigduizend guldens*,
die, voortaan, tot vervulling der Graaflyke Be-
den, over Holland gegaderd zouden worden;
by welke, de byzondere Steden en Dorpen,
op zekere somme, geschat werden (y). De
klagten der kleine Steden werden, hier door,
voor eenige jaaren, belet. Doch in de groo-
te Steden, met naame te Dordrecht, werdt
de afkondiging van 's Konings *Mandament* niet
toegelaaten, dan onder betuiging, dat zulks
niet zou geagt worden te stryden, met de
voorregten en oude herkomen der Stede (z).
In 't voorbygaan, merken wy aan, dat deeze
schikking op den ommeslag stand greep, zo
lang Karel regeerde. En schoon zy *guldens*
en geene *Schilden*, gelyk eertyds, betrof, bleef
zy nothans den naam van *Schildtalen* behouden:
zo dat, wanneer wy, in 't gevolg, gewaagd
zullen vinden, van eenen *ommeslag op de schild-*

(y) Request van Ao. 1553. by BRANDT Enkh. bl. 75. Repert;
der Plakaat. bl. 8.

(z) Klepb; by BALEN, bl. 813, 814.

talen, zulks verstaan moet worden van een' ^{KARELII.} ommeslag, naar deeze verdeeling, geschikt: ^{1518.}
 even als *te hoog of te laag in de schildtalen te*
staan betekent, by deeze schikking, te veel
 of te weinig belast te zyn.

De Hollandsche Koophandel, die, door de Zeefchuimeryen der Geldersche Friezen, de-
 zen Zomer, veel geleeden hadt, werdt, in den Herfst, nog met eenen zwaaren slag ge-
 dreigd, doordien Christiaan de II., Koning van Deenemarke, meer dan tweehonderd sche-
 pen, onder welken veele Hollandschen wa-
 ren, in de Zond hadt doen in beslag neemen. Hy was, in 't jaar 1515, in de Egt getreden, met Izabelle van Oostenryk, Zuster van Koning Karel, en gaf voor „ dat hem de Bruid-
 „ schat zyner Gemaalinne nog niet voldaan
 „ was: dat hy hierom de Nederlandfche Sche-
 „ pen aangehouden hadt, en voortaan al wat
 „ van Oosten of Westen kwam in beslag nee-
 „ men zou.” Evenwel bedagt hy zig, binnen
 weinige dagen (a), en de Hollanders, die
 hunne schepen reeds verlooren gerekend had-
 den, waren met den schrik vry.

Die van Utrecht, in 't voorleeden jaar, met de Gemagtigden van Koning Karel, in onderhandeling getreden zynde, over 't aan-
 neemen van Filips van Bourgondie tot Bis-
 schop, hadden, onder anderen, verzogt, dat zy van 't Stapelregt te Dordrecht, welk
 men hun, alleenlyk sedert twintig jaaren, hadt begonnen af te vorderen, voortaan ver-
 schoond mogten blyven; en de Koning hadt
 be-
 VII.
 Floris Oem van Wyn-
 gaarden, Pensiona-
 ris van Dor-
 drecht, vervalt in
 's Konings on-
 genade.

(a) VELIUS Hoorn, bl. 208.

KARELII. beloofd, hierop die van Dordrecht te zullen
 1518. hooren, en partyen, naar bevindtenis, regt
 te zullen doen (b). By deeze of by eene ande-
 re gelegenheid, werdt 'er, te Brusfel, om-
 trent deezen tyd, gehandeld over 't Dordrecht-
 sche Stapelregt; waardoor zig ook verschei-
 den' Hollandsche Steden verkort rekenden.
 Meester *Floris Oem van Wyngaarden*, Pensio-
 naris van Dordrecht, sprak toen zo yverig
 voor het Regt zyner Stede, dat hy zig den
 haat van veelen op den hals haalde. Byzon-
 derlyk was op hem gebeeten *Albrecht van Loo*
 (4), *Advokaat van Holland*, en te gelyk *Raad*
des Graaven; dien hy in 't aangezigt hadt dur-
 ven zeggen, dat het hem niet vryffondt, dee-
 ze twee Ampten te gelyk tē bekleeden. Mees-
 ter Floris werdt, ter oorzaake van zyne vry-
 moedigheid, eerlang zo zwart gemaakt ten
 Hove, dat 'er van den Koning schryvens
 kwam, gedagtekend uit Sarragosfa den zesden
 van Wintermaand des jaars 1518, waarby de
 Regeeringe van Dordrecht gelast werdt, Mees-
 ter Floris van zyn Ampt te ontzetten, en, bin-
 nen twaalf uren, de Stad te doen ruimen,
 onder bedreiging van 's Konings ongenade.
 De

(b) Chartul. Major. Eccl. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 165.

(4) BEVERWYK, uit wiens *Beschryv. van Dordrecht*
 bl. 327. wy dit verhaal ontleenen, zegt niet, dat deeze
 Advokaat van Holland Albrecht van Loo was. Doch
 het is getoond, door DE RIEMER (*Beschr. van 's Graa-
 venbaage* II. Deel, III. Stuk, bl. 87.) die te gelyk
 aanmerkt, dat deeze van Loo de eerste is, welke hem,
 als Advokaat van Holland, is voorgekomen: een Ampt,
 welk naderhand, onder deezen naam, en onder dien van
Raadpensionaris, zeer vermaard geworden is.

De Regeering moest hiertoe, gedwongen, KARELII. 1518.
 besluiten. Doch de voorspraak van Adriaan Floriszoon (c), gewezen Leermeester van Koning Karel, en thans Kardinaal, bragt zo veel te wege, dat Meester Floris eerlang wederom in zyne verlooren' eer hersteld, en met de waardigheid van Raad van Holland begiftigd werdt, welke hy, tot zynen dood toe, behouden heeft (d). Ook vind ik, dat hy, nog in Sprokkelmaand des jaars 1525, onder de Edelen, ter Dagvaart van Holland, verscheenen is (e). De ballingschap van Meester Floris hadt, ondertuschen, het meeste genoegen verwekt, onder de voorstanders en goedgunners der Luthersche Leere, van welke hy eene vinnige party geweest was, beweurende, dat men dit vuur, in zyn beginfel, bluschen moest (f). Deeze Leer begon, ten deezen tyde, hier te Lande reeds eenigen opgang te maaken, en is, naderhand, zo zeer doorgedrongen, dat wy niet voorby konnen, den oorsprong derzelve van een weinig hooger op te haalen.

Wy hebben te vooren (g) reeds aange- VIII. Oor-
sprong
en voort-
gang der
Leere
van Lu-
ther.
 merkt, dat 'er, eenigen tyd geleeden, een Verbond tuschen verscheiden' Vorsten geslooten was, om de Turken te beoorloogen. Paus Leo de X, die dit Verbond bewerkt hadt, wist 'er zig meesterlyk van te bedienen, om geld te bekomen. Hy hadt, in 't jaar 1517,

al-

(c) Eplst. Hadriani. *Vide in CASP. BURMANNI Hadrian. VI. p. 448. 449.*

(d) BEVERWYK Dordr. *bl. 327 enz.*

(e) Register der Dagv. van MR. AERT VAN DER GOES, *bl. 7.*

(f) BEVERWYK Dordr. *bl. 327.*

(g) *bl. 421.*

KARELII. alomme en ook hier te Lande, volle Aflaat
 1518. laten prediken, voor elk, die tot den Turk-
 fchen Kryg de hand leende; en de Aflaatbrie-
 ven op zo gering een' prys gezet, dat hy niet
 twyfelde, of elk zou ze willen koopen. In ieder
 Landschap, waren Ontvangers aangesteld, om 't
 geld, welk van de Aflaaten kwam, in bewaa-
 ring te neemen; en een groot getal van Pre-
 dikers; die 't volk van de nuttigheid der Aflaa-
 ten poogden te overtuigen. De Aartsbischoep
 van Ments, die deeze Predikers in Duitschland
 aanstellen moest, wees Saxen den Jakobynen
 of Dominikaanen toe, daar de voorige Kruis-
 vaarten, hier, door de Augustynen, gepredikt
 waren geweest. Het ongenoegen, over zo ge-
 ring eene zaak ontstaan, gaf, zo eenigen wil-
 len, de eerste aanleiding tot eene Hervorming
 der Kerke, die zig over gantsch Europa ver-
 spreid heeft. *Maarten Luther*, Augustyner
 Monnik en Leeraar der Godgeleerdheid in de
 nieuwe Hooge Schoole te Wittemberg, schreef
 eerst tegen de Jakobyner Monniken, die de Af-
 laaten in Saxen predikten, doormengende zyne
 Schriften, met eenige scherpe aanmerkingen,
 tegen de Aflaaten zelve. Men wederlei hem,
 in openbaaren druk, en noodzaakte hem dus
 tot een nader onderzoek van 't stuk der Aflaa-
 ten, en van 't gezag der Pausen om dezelve
 te verleenen. Eerlang werden hem de oogen
 verder geopend, en hy opende ze verscheiden
 anderen, veele misbruiken en doolingen der
 Kerke aan den dag brengende. De Paus liet
 zig, in 't eerst, weinig aan Luther gelegen
 leggen. Hy voer voort met Aflaaten te doen
 prediken, onaangezien men reeds ontdekt
 hadr,

hadt, dat hy de penningen, die 'er van kwa- KARELII
 men, tot geheel andere einden, dan tot ee- 1518.
 nen oorlog tegen de Turken, geschikt hadt.
 Men vondt, by voorbeeld, dat hy een ge-
 deelte van 't geld, welk uit Duitschland ko-
 men moest, aan zyne Zuster, Magdalena de
 Medicis, Gemaalin van Franciscus Cibo, na-
 tuurlyken Zoon van Paus Innocent den VIII,
 hadt toegelegd (*h*). Eerlang, egter, bespeurende,
 dat Luthers Leger ingang vondt, en door ver-
 scheiden' Duitsche Vorsten begunstigd werdt,
 dagvaardde hy hem te Rome. Doch Luther,
 verzekerd dat hy aldaar niet zou vrygesproken
 worden, beriep zig op eene algemeene Kerk-
 vergadering (*i*).

't Verkoopen van Aflaaten was, hier te Wyze
 Lande, niets ongemeens. Men verwonder- van't veilen der
 de zig derhalve niet, dat het thans weder- Aflaaten
 om geschiedde. De Paus zondt, omtrent dee- in Hol-
 zen tyd, de Brieven aan de Hollandsche Kloos- land.
 ters, dieze der Gemeente veilden, en 'er, hier
 en daar, schatten uit haalden (*k*). De Re-
 geering der byzondere Steden, alwaar Afla-
 ten te koop waren, gaf hiervan den naasten
 Steden kennis, en verleende vrygeleide aan
 misdaadige koopers, tot zekeren bestemden
 tyd; gelyk uit een' Brief (*l*) van de Regenten
 van Amsterdam aan die van Haarlem, eenige
 jaaren eer geschreeven, af te neemen is. Ook
 geschiedde dit, omtrent deezzen tyd (*m*). Doch

(*h*) GUICCIARD. *Libr.* XIII. p. 297.

(*i*) SLEIDANUS *Libr.* I. p. 1—9. *Editi.* 1610. MELANCHTON,
Vita Lutheri & al.

(*k*) BRANDT *Enkh.* bl. 48.

(*l*) *By* COMMELIN *Amst.* bl. 923.

(*m*) *Report.* der Plakaat. van Holl. bl. 3.

MARELII 1518. gelyk men hier 't veilen der Afsaaten gedoogde, was men ook begeertig om te weeten, wat 'er tegen geschreeven werdt. Luthers Schriften zyn, ongetwyfeld, al in 't jaar 1518, hier te Lande, bekend geweest, alzo zy, in 't volgende jaar, by uitdrukkelyke toelaating van Graave Edzard, een' der eerste Duitſche Vorſten, die de Luthersche Leere omhelsden, in Oostfriesland, openlyk verkogt werden (n). Ook hadden *Pieter Damaszoom van der Myle*, Burgemeester, en *Floris Oem van Wyngaarden*, Pensionaris van Dordrecht, zig, in dit zelfde jaar, reeds tegen sommige aanhangers van Luther, daar ter Stede, verzet (o). En 't was geen wonder, dat Luthers Leer hier ingang vondt. De gantsche Nederlandsche Kerk hadt, reeds voor meer dan eene eeuw, naar Hervorming verlangd. Ook zat 'er thans een Bischoep op den Utrechtschen zetel, die zelf zyne gedagten, over 't verbeteren eeniger misbruiken, gaan liet, spreekende met zyne gemeenzaame vrienden dikwils van 't verminderen der Feestdagen, van 't betoomen der knevelaaryen van Provisooen en Dekens, van 't aanstellen van goede en 't weeren van zwetfende en domme Predikers, gelyk 'er veelen onder de Bedelmonniken waren, en van verscheiden' andere zaaken, die op de Kerkhervorming zagen (p). Een groot deel der Leevens van de Heiligen hieldt hy voor grollen, leezende, in derzelver plaats, de Heilige Schriften, welker gemeene Latynsche Overzetting hy

Phillips van Bourgonde, Bischoep van Utrecht, schynt niet ongenegen tot Hervorminge.

(n) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. III. Boek, CCXXV. Hoofdst. bl. 596.

(o) BEVERW. Dordr. bl. 327.

(p) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 183—185.

hy gewoon was met die van Erasmus te ver- KARELII
 gelyken (q). Hy betuigde ook zeer te ver- 1518.
 langen naar dien tyd, in welken den Geeste-
 lyken het Huwelyk mogt vrygelaaten worden.
 Hoewel sommigen dit verlangen aan zyne
 byzondere geneigdheid tot de vrouwen toe-
 schreeven (r). Van den Paus, de Kardinaa-
 len en 't gantsche Roomsche Hof, welk hy
 gezien hadt, sprak hy niet dan met veront-
 waardiging, verklaarende rondelyk, dat de Hei-
 denen beter plagten te leeven, dan zy, die nu
 den Christenen wetten voorschreeven (s). On-
 der eenen Bisshop, die zulke gevoelens hadt,
 was 't niet vreemd, dat het Volk der Leere van
 Luther eenig gehoor gaf. *Desiderius Erasmus* Erasmus
 zelf, het wonder zyners eeuwe, van wien wy, van Rot-
 zo even, in 't voorbygaan, gewaagd hebben, terdam
 hieldt briefwisseling met deezen Bisshop, en houdt
 versterkte hem, in diergelyke gevoelens. Men briefwis-
 weet, dat deeze beroemde man, die, in 't jaar feling
 1467, te Rotterdam, ter weereld gekomen met hem.
 was, en nu te Bazel woonde, zelf een goed
 gevoelen van Luther hadt, schoon hy hem
 van te groote hevigheid beschuldigde (t). Zyne
 Schriften werden, hier te Lande, ook veel
 gelezen, en strekten, zo wel als die van Lu-
 ther, tot ontdekking van verscheiden' mis-
 bruiken en bygeloovigheden. Wy hebben dit
 hier, wegens de eerste beginsels der Hervor-
 minge in Holland, willen aantekenen. Van
 haa-

(q) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 193, 196.

(r) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 203.

(s) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 153.

(t) G. BRANDT Hist. der Reform. I. *Deel*, bl. 49, 62, 63, 64.

KARELII. haaren voortgang, zullen wy, in 't gevolg,
 1518. nog nu en dan iets moeten melden.

IX. 't Jongste Bestand met de Gelderschen, dat
 Bestand zo kwalyk gehouden was, werdt, op den
 met Gel- vier-entwintigsten van Sprokkelmaand des jaars
 der ver- 1519, voor nog een of twee jaaren, verlengd
 lengd. (y). Weinige dagen te vooren, was Hertog
 1519. Karel van Gelder in de Egt getreeden met *E-*
lizabet, Hertoginne van Lunenburg (w). 't Be-
 stand werdt egter, al wederom, ter zee, slegt
 onderhouden: ook van de Oostenryksche zyde,
 die gedoogde, dat zekere *Bredenbach* de vaart
 der Gelderschen bekommerde. Hy hadt het
 ongeluk van aan de Geldersche of Friesche
 Kust te stranden, alwaar hy gevat, en sedert, te
 Slooten, met de galg, gestraft werdt (x). De
 Gelderschen bleeven, dit jaar, den Oosten-
 rykschen niet schuldig, met stroopen langs de
 Zuiderzee, schoon Groote Pier, te Sneek,
 een stil leeven, voor 't gewoel des oorlogs,
 verkooren hadt (y). Doch 't schynt, dat de
 wederzydsche vyandelykheden van zo weinig
 gevolg geweest zyn, dat men 'er zeer weinig
 van aangetekend vindt. In Holland, waren
 de Staaten, al in Sprokkelmaand, beschree-
 ven geweest, om middelen te beraamen, tot
 bescherminge der Landen. De Edelen sloe-
 gen voor, eenige Schepen in zee te brengen,
 en daartoe twaalfhonderd Bootsgezellen aan te
 neemen. Haarlem, Amsterdam, Alkmaar,
 Hoorn,

(y) Repertor. der Plakaat. van Holl. bl. 6.

(w) S. BENINGA Chron. bl. 319.

(x) PONTANUS Libr. XI. p. 683.

(y) GOUDHOEVEN bl. 582.

Hoorn, Enkhuizen, Edam, Purmerende en Grootebroek bewilligden in den voorslag der Edelen. Doch Dordrecht, Delft, Leiden en Gouda verklaarden zig ongelast (z). Eevenwel meen ik, dat zy, naderhand, ook met de andere Leden overeen gekomen zyn. 't Bootsvolk werdt, in Amsterdam, Waterland en elders, geworven, door den Heere van Wasenaar, wien 't Hof van Holland den Raadsheer, Meester François Coebel, hadt toegevoegd (a). Doch my is niet gebleeken, dat 'er, met deeze toerusting, iet van belang werdt uitgerigt.

Ondertusfchen was Keizer Maximiliaan, op den twaalfden van Louwmaand deezes jaars, overleeden (b). En deeze dood gaf gelegenheid tot eenen algemeenen oorlog in Europa, die ook de Nederlanden gedrukt heeft. De Koningen van Frankryk en van Spanje verklaarden zig terftond mededingers naar 't Ryk, en zogten stemmen te winnen onder de Keurvorften, die ligtelyk begrypen konden, dat het belang van 't Ryk vorderde, dat zy geen van beiden verkooren; alzo de Keizerlyke waardigheid, aan zulke magtige Vorften opgedraagen, hen te ontzaglyk voor de Leden des Ryks maaken zou. Ook vreesden zy, hem, dien zy voorby gingen, tot eenen vyand te hebben, waaruit een verderfelyke oorlog voor 't Ryk te wagten stondt. 't Liep derhalven aan, tot in Zomermaand, eer zy tot een besluit kwamen. Op den agt-entwintigften, werdt

Keizer
Maximi-
liaan
sterft.

Ko-

(z) I. Memoriaalb. SANDELIN f. 253.

(a) Id. Ibid.

(b) SLEIDAN. *Libr. I. p. 17.*

KAREL II. Koning Karel, onder den naam **KAREL DEN**
 1519. **V.** dien hy, sedert, zo beroemd gemaakt heeft,
 Karel de tot de Keizerlyke waardigheid verheeven (c).
 V. wordt François de I. was zeer te onvrede, dat men
 Keizer. hem misgegaan was. Hy voedde, van dee-
 zen tyd af, zo sterk een' afgunst tegen Karel
 den V, dat hy besloot hem, by de eerste ge-
 legenheid, den oorlog aan te doen. Onder-
 tusfchen, hadden de Hollanders zo dra de ty-
 ding van de verheffing van hunnen Graave
 niet gekreegen, of zy hielden alomme pleg-
 tige ommegangen, en gaven andere tekenen
 van vreugde (d).

De nieuwe Keizer bevondt zig, ten tyde
 zyner verheffinge, in Spanje: alwaar zyn
 verblyf ten hoogften vereischt werdt, tot het
 stillen van cenige onlusten, onder 't gemeen en
 de grooten gereezen, over 't gebruiken van
 Nederlandsche Staatsdienaars. Hy stondt, der-
 halve, lang in beraad, eer hy besloot zyn
 Koningryk te verlaaten, om zig in Duitsch-
 land te doen kroonen. 't Liep aan, tot in
 1520. Bloei maand des jaars 1520, eer hy uit de Co-
 runha in zee ftak. Hy landde eerst in En-
 geland, om een mondgfprek met Henrik den
 VIII. te houden. Van daar, ftak hy over
 naar Vlifingen, alwaar hy, op den eerften
 van Hooimaand, aankwam (e). Voorts be-
 gaf hy zig, door Vlaanderen en Brabant, naar
 Aken: en werdt hier, op den drie-entwintig-
 ften van Wynmaand, gekroond. De Staaten
 der Nederlanden hadden hem, tot de kosten

zy-

(c) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 296.

(d) BALEN DORF. bl. 814. VELIUS HOORN, bl. 212.

(e) REIGERSE. II. Deel, bl. 394.

zyner Krooning, tweehonderdduizend Kroonen eens toegeftaan (f). KARLEM
1520.

In 't doortrekken der Nederlanden, hadt de Landvoogdes Margareet den Keizer verflag gedaan van den Staat des Lands, waarop hy haar by eenen Brief, den negentienden van Wyn maand, te Maastricht, getekend, in de Landvoogdye bevestigde; voegende haar een zeker getal van geheime Raaden toe, aan 't hoofd welken, de Bischoppen van Luik en van Utrecht genoemd worden. Ten zelfden tyde, stelde hy orde op de Regeeringe der Nederlanden. „ De Landvoogdes kreeg magt, om „ de Staaten, naar haar welgevallen, ter „ vaart te beschryven. Den Staaten werd „ bevolen, om zig, wegens byzondere „ wel als algemeene zaaken, tot haar te „ voegen. De groote Raad van Mechelen „ en de andere Gerechtshoven der byzondere „ Landschappen, met naame ook het Hof „ van Holland, werden aan de Landvoogdes „ en den geheimen Raad onderworpen, en „ kreegen verbod, om voortaan Brieven van „ gunst, kwytſchelding, vrygeleide, of ee- „ nige diergelyken te verleenen: 't welk men, „ met reden, als eene merkelyke verkorting van „ de aloude Voorregten deezer Gerechtshoven „ aanmerken mogt. Doch de Keizer was niet „ van zins te gedoogen, dat 's Lands Privile- „ gien, tegen zyne Ordonnantien, gelden zou- „ den. Zelfs gaf hy, eenigen tyd hierna (5), „ aan 't Hof van Holland bevel, om de Privi- „ le-

(f) Excell. Chron. van Vlaand. II. Deel, fol. 9 vers.

(5) Den eersten van Grasmaand des jaars 1522.

KARELII. legien, op welken men zig, tegen zyne Or-
 1520. donnantien, beriep, weg te neemen of ge-
 heellyk te vernietigen (g). „ Over de vier
 „ Keizerlyke Kompagnien, groot tweehon-
 „ derd mannen van wapenen, en over het
 „ Volk van oorloge, welk men, in 't ver-
 „ volg, zou mogen in soldye neemen, werdt
 „ de Graaf van Nassau, Stadhouder van Hol-
 „ land, tot *Kapitein generaal* gesteld. En aan
 „ dit Volk werdt uitdrukkelyk gebooden, den
 „ Landzaaten geenen overlast te doen; maar
 „ zig, met hunne Soldye, voor welker betaa-
 „ ling men goede zorg zou draagen, te vrede
 „ te houden. Eindelyk, kreegen alle Land-
 „ zaaten, by deeze gelegenheid, bevel, om
 „ geene vyandelykheden tegen iemand te be-
 „ ginnen, dan met goedvinden der Land-
 „ voogdesse en der Staaten. In geval, zy
 „ door iemand aangevallen werden, verze-
 „ kerde de Keizer hen van zyne hulpe, en
 „ van die des Konings van Engeland, en an-
 „ dere nabuurige Mogendheden (h).” Waar-
 schynlyk, zag dit laatste inzonderheid op de
 Gelderschen, met welken men 't Bestand wil-
 de onderhouden hebben, om den Koning van
 Frankryk geene reden te geeven van hen,
 tegen de Oostenrykschen, te ondersteunen.
 Ondertuschen vindt men, dat de Gelderschen,
 van hunnen kant, omtrent deezen tyd, 't Be-
 stand geschonden, en de Stede Nieuwpoort
 in Holland wederom verrast, geplonderd en
 in brand gesteken hebben (i).

De

(g) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2055.

(h) Groot-Plakaatb. II. Deel, bl. 13.

(i) PONTANUS *Libr.* XI. p. 687.

De Leer van Luther en andere Hervormers KARELII.
 drong midlerwyl langs hoe meer door. De 1520.
 Kanonnik *Hulrich Zwinglius* hadt, in 't jaar XI.
 1519, ook reeds begonnen, te Zurich in Voort-
 Zwitserland, openlyk tegen 't Pausdom te gang der
 prediken (*k*), en merkelyken aanhang gekree- Hervor-
 gen. Hy en Luther stelden zig, in 't eerst, minge.
 alleen tegen de Aflaaten, en tegen 's Pausen
 gezag om dezelve te verleenen. Hunne Leer
 vondt hierom veel ingang by de menigte,
 voorlang overtuigd van de toomellooze heersch-
 zugt der Pausen, welker sommigen zig, ook
 door andere wanbedryven, veragt gemaakt
 hadden. Gantsch Duitschland ontving, der-
 halve, Luthers Schriften greetiglyk. Zelfs
 toen hy, allengskens verder gaande, verschei-
 den' doolingen en misbruiken der Roomsche
 Kerke aanwees, vondt hy, by verscheiden'
 Vorsten en Vrye Steden des Duitschen Ryks,
 zo veel gehoor, dat zy zig openlyk voor Voor-
 standers der Hervorminge verklaarden. In de
 Nederlanden, begon men ook langs hoe meer
 sijnak in de Hervorminge te krygen. Doch
 omtrent deezen tyd, was 'er eene Bulle van
 Leo den X. in 't licht gekomen, by welke
 Luther en Luthers Leer en Schriften veroor-
 deeld werden (*l*). De Paus begeerde, dat dee-
 ze Bulle alomme gelezen zou worden. In de
 Nederlanden, bragt zy zo veel te wege, dat
 de Leuvensche Hooge Schoole, die Luthers
 Leer, reeds in 't jaar 1518, veroordeeld hadt,
 nu besloot, zyne Schriften in 't openbaar te
 doen

(*k*) SLEIDAN. *Libr.* I. p. 29.

(*l*) SLEIDAN. *Libr.* II. p. 43.

KAREL II. doen verbranden. Dit geschiedde ook elders, 1520. en bewoog Luther, om de Pauselyke Bulle en zelfs de Decretaalen, door een vonnis der Hooge Schoole van Wittemberg, insgelyks, ten vuure te doen doemen (*m*). Karel de V. zocht thans 's Pausen vriendschap, die hem, in den oorlog, welke hem van Frankryk gedreigd werdt, zeer te stade komen kon. Hy trok, derhalven, eene lyn met Leo tegen Luther, die, in Grasmaand des jaars 1521, 1521. gedagvaard, op den Ryksdag te Worms verscheen, gehoord en veroordeeld werdt (*n*). Hierop volgde een Keizerlyk Plakaat, den agtsten van Bloemaand gedagtekend, en gerigt aan 't gantsche Duitsche Ryk niet alleen; maar ook aan 's Keizers Erflanden, waar onder de Nederlanden begreepen waren. Maarten Luther werdt, in dit Plakaat, voor een' bekenden Ketter verklaard, en in den Ryksban gedaan. Het leezen en bewaaren zyner Schriften werdt elk verboden, en de Wethouders kreegen bevel, om ze alomme te doen verbranden. Voorts behelsde het Plakaat ook een verbod van 't herdrukken dier schriften, en van het drukken en uitgeeven van Spotprenten, tegen den Paus of anderen. Het werdt beslooten met een algemeen verbod van iets over Geloofszaaken te drukken, zonder behoorlyke toestemming, en gestaafd met eene bedreiging van straffe tegens de overtreders, naar kerkelyke en weereldlyke regten, waaronder, gelyk het gevolg geleerd heeft,

Plakaat
tegen
Luthers
Leer en
Schriften.

(*m*) FRA-PAOLO Hist. du Conc. de Trente Livr. I. p. 26, 28, 30. Trad. de Courrayer.

(*n*) FRA-PAOLI *ubi supra* p. 34.

heeft, ook de doodstraf verstaan werdt. Men KARELII. 1521. hielt den Pauselyken Gezant, *Jeronimus Aleander*, voor den voornaamsten Opsteller van dit Plakaat. Sommigen schryven, dat 'er, onder de Keurvorsten, verscheiden' waren, die 'er geheel geene kennis van gehad hadden. De Aartsbischop van Keulen was 'er een van (o). Ook is 't zeer waarschynlyk, dat men den Keurvorst van Saxen en andere Ryksvorsten, die zig openlyk voor Luther verklaard hadden, niet over een Plakaat tegen hem gehoord zal hebben. Evenwel leest men, in 't Plakaat zelf, dat het, *met den raad en toestemming der Keurvorsten en aller andere Leden van het Roomsche Ryk, op den Landdag vergaderd*, gegeven was. Het werdt, zonder veel tegensprekens, in de Nederlanden, met naame in Holland en Zeeland (p), afgekondigd. Sommigen hebben egter, ook hierin, eene inbreuk op het Regt der byzondere Staaten willen aanmerken, dat men hun vergde, een Plakaat van zo veel gewigt ter uitvoeringe te brengen, over het instellen van welk, zy niet gekend noch gehoord waren (q). Ondertuschen schynt het, in 't eerst, niet streng uitgevoerd geweest te zyn. Doch toen de Keizer, *François van der Hulst*, Raad van Brabant, hadt aangesteld, om onderzoek te doen door de Nederlanden, naar Luthersche Schriften en Aanhangers der nieuwe Leere, kwam 'er een nieuw Plakaat in Holland uit, waarby elk, die Luthers Leere

Geloofs-
onder-
zoek be-
gint in
de Ne-
derlan-
den.

(o) FRA-PAOLI Hist. du Conc. de Trente *Livr. I. p. 35. not.*
 (p) DU MONT Corps Diplom. *Tom. IV. P. I. p. 335. Pla-
 kaatb. van Vlaand. bl. 89. REIGERSB. II. Deel, bl. 406.*
 (q) VELIUS HOORN, *bl. 215.*

KARELII.
1521.

eenigzins toegedaan was, binnen dertig dagen na den negen-entwintigsten van Grasmaand, voor hem gedagvaard werdt, *omme daer af*, dus luidt het Plakaat, *bermhertelyck ende met misericordie geïnstrueert, gepurgeert ende ghecorrigeert te worden (r)*. Dit Plakaat werdt, sedert, van verscheiden' diergelyken gevolgd, en, onder anderen, in 't jaar 1525, van een, waarby het houden van openbaare of heimelyke vergaderingen, in welken, 't *Evangellie, de Epistelen Pauli en andere geestelyke Schriften* gelezen en overwoogen werden, strengelyk verboden werdt (*s*). Men hadt, niet lang geleeden, het Nieuwe Testament, uit Luthers Hoogduitsche Overzetting, in 't Nederduitsch vertaald, en, in 't jaar 1523, te Amsterdam doen drukken (*t*). En 't is waarschynlyk, dat het Plakaat op het gebruik dezer Vertaalinge ziet. Sedert, begon men scherper tegen de aanhangers der nieuwe Leere in Holland te handelen. *Jan de Bakker*, Priester te Woerden, was de eerste, die, omtrent den tyd van het uitgeeven van dit laatste Plakaat, in Holland, in den Haage, om Ketterye, geworgd en verbrand werdt (*v*), 't welk, sedert, het lot van verscheiden' anderen geweest is. Eenigen, uit Leiden, Haarlem, Amsterdam en andere Plaatsen werden, op de Sloten, te Muiden, te Rupelmonde, te Vilvoorden en elders, gevangen gezet (*w*).

Eerste
Marte-
jaar, in
Holland.

Ge-

(*r*) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 9.

(*s*) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 11.

(*t*) I. LE LONG Reform van Amst. *bl.* 468.

(*v*) Hist. der Mart. *f.* 55.

(*w*) Chron. Amersfort. *ap.* MATTH. Fund. & Fat. Ecclsi.

Gemaatigde luiden veroordeelden ondertus- ^{KAREL II.}
schen deeze strengheid. De Schryver van het ^{1521.}
Leeven des tegenwoordigen Bisfchops van U-
trecht verklaart zig, in de Opdragt aan de
Landvoogdesse, rondelyk tegen zulke Monni-
ken, die, ten hunnen byzonderen voordeele, 't ge-
zag der Vorstinne, tyrannischerwyze, en zelfs,
't gene schrikkelyk te zeggen was, tot bloedstor-
tens toe, durfden misbruiken (x). Wy konnen
ons hieromtrent, in geene meer byzonderhe-
den inlaaten, en keeren tot de weereldlyke
zaaken weder.

François de I. hadt, met den aanvang des ^{XII.}
jaars 1521, de vyandelykheden tegen Keizer ^{Oorlo-}
Karel begonnen: eerst in Navarre, alwaar ^{met}
hem 't Krygsgeluk in den beginne mede liep; ^{Frank-}
doch naderhand zo zeer tegen, dat, zyn Le- ^{ryk.}
ger, by Pampelune, geflaagen zynde, het
gantfche Koningkryk den Spanjaarden in han-
den viel. Toen hufte hy den Hertog van
Bouillon op, tegen den Keizer, die, by Me-
chelen, een Leger deedt verzamelen, onder
bevel van den Graave van Nasfau, Stadhouder
van Holland, waardoor de Hertog haast tot
reden gebragt werdt. Nasfau bemagtigde, se-
dert, *Moufon*, en floeg het beleg voor *Me-*
zieres: welk hy egter, eerlang, opbreeken
moest. François drong in de Nederlanden,
en bemagtigde Bapaume, Landrechies en Bou-
chain. Doornik werdt, daarentegen, na een
beleg van vyf of zes maanden, door de Kei-
zerschen, ingenomen.

De hevigheid van deezen Kryg drukte Hol-
land

(x) GER. NOVION. Philipp. Burgund. Dedicat.

KARELII. land zeer. Alle Leenmannen werden ter Heir-
 1521. vaart opontbouden, niet om het Graaffchap,
 maar den Keizer te dienen (y). De Steden
 moesten elk ook zeker getal van weerbaare
 mannen leveren. Hoorn, by voorbeeld, was
 op honderd en zeventien man gesteld. Men
 maakte een Ontwerp, volgens welk, men,
 uit Holland en Friesland, dat is, Westfries-
 land, tweeduizend man zou kunnen op de been
 brengen: welk Ontwerp nog, grootendeels,
 in de Memoriaalboeken van den Hove (z),
 voorhanden is. Het vervat zulk eene een-
 voudige schets van de wyze van werving en
 van de Krygsordening deezer tyden, dat
 wy vertrouwen den naauwkeurigen Leezer
 dienst te zullen doen, met hem dit Ontwerp,
 dat nog nimmer gedrukt is, hier ter plaat-
 se, woordelyk, zo ver het in wezen is, me-
 de te deelen.

Ordonnantie, hoe men 't Lant van Hol-
 lant ende Vrieslant sal mogen bescher-
 men tegens den vyanden mit haer
 selfs Ingeseten, sonder in dit getal van
 de Ordonnantie eenige knechten van
 buyten 's Lants aen te neemen, ende
 mit eenen cleynen cost.

1. *Eerst sal men crygen en willigen in allen
 Steden en Dorpen in Hollant en Vrieslant, die
 alrestoutste, cloekste en geratse mannen, die
 men sal connen gevinden dienende ter Oirloge,
 elcx in den synen soo veel, als syn quoten bedra-
 gen sal: te weten op tie XXX Schilden eenen
 man,*

(y) Repert. der Plak. van Holl. bl. 9.

(z) II. Memoriaalb. SANDELIN f. 256.

man, 't welck bedragen sal over *Hollant en KARELII.*
Vrieslant 2000 mannen: welke 2000 mannen 1521.
 men schicken soude onder vyf vaentgens, daer
 van den Capiteyn van *Zuythollant* wonen sal
 binnen *Dordrecht*, van *Kennemerlant* binnen
Haerlem, van *Delflant* en *Schielant* binnen
Delff, van *Rynlant* en van der *Goude* binnen
Leyden, en van *Vrieslant*, *Waterlant* ofte
Goylant binnen *Amstelredam*.

2. Item onder elck Vaentgen sal wesen een
 Capiteyn, die gerekent sal worden voor vyff pae-
 yen, een Luytenant, voor drie paezen, twee
 Truwanten, elck voor anderhalf paezen, een
 Vaender voor drie paezen, een Schuyver, vier
 Wyffels, twee Pypers, twee Trommelslagers, een
 Chirurgyen, een Fourier, elck twee paezen, facit
 onder elck Vaentger twintich verloren paezen,
 't welck belopen soude onder de voorsz. vyf
 vaentgens hondert verloren paezen.

3. Item alsoo men die 2000 mannen hebben
 wil in personen en niet in paezen, soo soude men
 desehe verloren paezen nemen wyten Landen
 van *Voorn*, *Putten* en *Stryen*, die in de diffencie
 wel mede behoren te contribuieren, die haere quo-
 te souden bedragen, te weten, 't Land van *Voorn*
 64 mannen, 't Land van *Putten* 25 mannen en
 't Land van *Stryen* 11 mannen.

4. Item als dese Soldeniers aldus overal ge-
 ren sullen wesen by den genen, die men daer toe
 ordonneren sal, soo sullen die Steden en Dorpen
 elcx heur Soldeniers coopen binnen 14 daegen
 daer naer Harnasch en Geweer te weten, elck
 persoon een ruggentuych, een paer armscheenen,
 een rynckcraech, een backkenneel, een Duyt-
 schen

KARELII.
1521.

schen degen, ofte koerde, en een bosche voor den genen, die daer mede omme kunnen gaen, en voor den genen, die met geen bosche omme en kunnen gaen sal men leveren een spietse van 18 voeten, ofte een hellebaertse. Welck geweer sulcx gedeelt sal worden, dat onder elck Vaentgen wesen sal die minste helft hantbuschen, en van de andere helft die twee deelen spietzen, en de reste hellebaertzen ef slachswaerden daer of elck borge sal stellen in den synen omme 't selve Harnasch en geweer weder te leveren, soo wanneer hy gededitueert wort ofte sterft.

5. Item na de veertien dagen sal men monster nemen van elck Vaentgen bysonder elcx in syn quartier en maecken een Register, daer men inne schryven sal de namen en toenamen van deselve Soldeniers by ordre elcx in 't syn: welck Regr. gebrocht sal worden onder den Raet van Holland, omme daer uyt altyts te monstren als men wilt: daer uyt elker Stede en Dorpe nemen sal copie van heur volck: Ende soo wanneer yemant van deselve Souldeniers sterft, ofte onbequaem wert ter Oirloge, soo sal die Officier van den plecken mit die van de weth, daer dat gebeuren sal, binnen acht dagen daer na kiesen andere bequaeme Persoonen in heur plaetsen en die den Hove oversenden in geschrifte, en te verclaren wie datter gestorven ofte onbequaem geworden is, en uyt wat saecke, op dat men die in 't Register mag deurslaen en andere gecoren in heuren plaetse stellen.

6. Item om dat dese Souldeniers overal tot allen ryden gereet souden moeten wesen omme te trecken daer men hen bevelen sal, daer voor souden sy
elcx

elcx jaerlycx hebben vier pont van XL gren, voor een duytsch cleet mit een paer hosen, sulcx men hen jaerlycx ordonneren sal en drie pont voor haer onderhout, die men hen alle jaers betalen sal half April, omme alle jaere haer cleedinge te doen maecken goet tyts voor Meye.

7. Item als die Souldeniers in 't generaal ofte particulier uyt souden reysen, 't sy buyten of binnen 's lants tegens den vyanden tot deffentie van den Lande van Hollant en Vrieslant of dat men die leggen wilde op ten Frontieren in Garnisoen dan souden sy hebben elcke paeye seven grn vls 's daechs, gerekent van dat sy wytreysen en weder thuys comen souden, sonder meer, daer van sy betaelt sullen worden van achte dagen tot achte dagen, by den genen van daer sy waren, die men daer van weder rembourseren soude uyt die penningen van den Beede ofte uytten eersten omme-stach die men tot de deffentie van den Lande doen sal.

8. Item waer dese Souldeniers mit heuren Capityn ofte Luytenant gesonden worden en daer sy comen sullen sal men hen logeren, gelyk den fairier die fairieren sal, sonder eenich wederseggen, alwaer men hen den cost geven sal den tyt dat sy daer leggen, voor elck man een blanck 's maels, wyn en bier buyten, des sullen sy mitten gemeenen cost te vreden wesen, willen zy yet anders hebben, 't sy van eeten ofte drincken, dat sullen sy buyten betalen.

9. Item die Souldeniers sullen gehouden wesen waer sy comen ofte teeren, wel te betalen en niemant te beschadigen, op peyne 't selfde te verhaelen aen haer lyff.

KAREL II.
1521.

10. Item de Capⁿ. sullen gehouden syn alle quartier jaers haer volck te monstereu, elck in syn quartier onder syn Vaentgen en dan eenen dach byeen te blyven, omme malcanderen te leeren kennen de wapenen hantieren, en hair ordonen en slachordenen te leeren maeken.

11. Item de vyf Capⁿ. sullen elcx mit heur Vaentgens en alle haer volck, gewapent in heur nieuwe cleedinge alle jaers eens comen in den Hage, ofte aldaer myn Heere den Stadhouder ofte den Raet in syn absentie believeu sal, den 5 dach van Meye, omme die dan byeen te samente monstereu, en haer ordonnantie en oerdens te sien maken, op dat sy mogen weten mit wat volck 't Lant gedeffendeert is en waer toe sy hen mogen verlaten.

12. Item soo wanneer dat men een clockegeslacht doet, in wat quartier dat sy, ofte dat die Capⁿ. syn volck beschryft, soo sullen die Souldeniers van stonden aen sonder vertrek met heur harnasch en geweer comen onder heur Vaentgen by heuren Capⁿ. ofte syn Luytent. daer die wesen sal, daer mede sy trekken sullen aldaer 't den seluen Capⁿ. geordonneert sal worden, en soo wie daervan in gebreke waer sal gestraft worden aen syn lyf.

13. Item wat geschillen gebeuren onder den Souldeniers, terwyl sy onder heur Vaentgen uyt syn, die sullen berecht worden by den Capiteyn en zyn Amtluyden naer crysch Recht.

14. Item soo wie tot Souldenier gecoren wort en sal niet buyten 's Lands reysen, sonder oorlof van syn Capⁿ. ofte en sal hem in geenen anderen diensten verbinden, hy en sal mogen onder syn Vaentgen comen en daer onder blyven soo langen dat van doen sal wesen op arbitrale correctie.

INHAL. CI

92

15. Item

15. Item elcke tien knechten sullen hebben een **Rotm^r**. en elcke tien **Rotm^rs.** sullen, hebben een **Weyfel**, daer sy onder staden sullen, en die vier **Weyffels** sullen staen onder den **Capⁿ**. ende soo wanneer den **Capⁿ**. off syn **Luyten^t**. eenich bevel gecrycht, ofte een aenstuch voor handen heeft, die welke hy wil dat den gemeenen man weet, dat sal hy te kennen geven syn vier **Weyffels**, die elcke dan by hen ontbieden sullen haer tien **Rotm^rs.** die sy 't selve ook te kennen geven sullen, die **Rotm^rs.** sullen daer na elcx ontbieden haer knechten van haer **Rot**, die sy voort die meyninge van den **Capⁿ**. te kennen geven sullen sonder eenigh ander gemeyn te houden, overmits dat selden wyt gemeen goet comt.

16. Als men dese **Ordonnantie** in der maniere voors. soude willen onderhouden 't selve soude jaerlycx costen, alleen voor de **ordinaire** clee- dinge en onderhout die somme van veertien duy- sent ponden van xl gr. vls. 't pont, om die welke te gecrygen men soude mogen opsetten over 't selue **Lant** van **Hollant** en **Vrieslant** een extra- ordinaris **Excys**, te weten op elck vat bier een grn. vls. en op een aem wyns tien grn. vls. daer van niemant vry wesen en soude, hy waer edel ofte onedel, **Geestelyke** ofte **Waerlycken** dat wel 's jaers bedragen soude de voorsz. 14000. ponden of meer en 't selue mogen vinden soo dat redelyck- ste duncken sal.

Item, omme te ordonneren die **Capiteynen** ende 't **Hooft** van dien

Onder deeze toebereidsels ten oorloge, De **Vis-** stonden de **Vischery** en **Koophandel** genoeg- sohery, zaam stiel (a), tot dat 'er, op den dertienden geduu- rende van den Oer-

(a) VELIUS HOORN, II. 213.

KARELII. van Wynmaand, door wederzydsche Gemagtigden, ten overstaan van den Kardinaal 1521. Wolfey, Gezant van Koning Henrik den VIII. die tot Middelaar verkooren was, te log vry ver- klaard. Calais, een Verdrag getroffen werdt, waar by de Haringvischery, zo voor de Franschen als voor de Nederlanders, van toen af, tot het einde van Louwmaand aanstaande, vry verklaard werdt (*b*). Door dit Verdrag, werdt het uitrusten van zes Oorlogschepen uit Holland, en drie uit Zeeland, tot beveiliging der Haringvischerye, waar toe de Staaten zig, op aanhouden der Landvoogdesse, onlangs verbonden hadden (*c*), onnoodig; ten ware men wilde, dat zy ze, na 't uitgaan van dentyd, by het Verdrag bepaald, nog in zee gebragt hebben: gelyk niet buiten waarschyndheid is. Ondertuschen, maakte dit Verdrag geen einde van den oorlog met Frankryk, die, in 't volgende jaargetyde, wederom voortgezet werdt.

Karel van Gelder bespiedt Holland, in perfoon. Hertog Karel van Gelder zat, gedurende deeze onlusten, niet stil. 't Zy dat hy aangezet en ondersteund werdt door Frankryk, of niet; hy zag de Oostenrykschen zo dra niet in eenen oorlog ingewikkeld, of hy zocht 'er zyn voordeel mede te doen. Egter ondernam hy dit jaar niets in Holland. Alleenyk melden sommigen, dat hy, in Herfst of Wynmaand, vermoed door het Graaffschap trok, om de gelegenheid der Grensplaatsen, met eigen' oogen, te bespieden (*d*). Doch wat vroeger, was 'er, in O-

(*b*) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 192.

(*c*) Zie BOXHORN of REIGERSB. II. Decl. bl. 396.

(*d*) VELIUS HOERN; bl. 217.

verysfel, iets voorgevallen, 't welk hem ge- KARELII.
 legenheid gegeven hadt, om zig van Zwol 1521.
 meester te maaken.

De Bischoppen van Utrecht hadden, van Onlusten
 ouds, eenen tol te Kampen gehad, die al voor- in Over-
 lang aan de Stad verkogt was, en sedert door ysfel.
 dezelve geheeven werd. Een slegt Stroom-
 tje, de *Vegt*, en daarna het *Zwarte Water* ge-
 noemd, bespoelde, oudtyds, de Stad Zwol;
 doch was, eerst sedert eenige jaaren, door
 het ontvangen van een' grooten overvloed van
 water uit de naaste veenen, zo wyd en diëp
 geworden, dat het maatige schepen voeren
 kon. Van toen af, hadden de Koopluiden,
 om den Kampertol te ontgaan, hunne waa-
 ren, over Zwol, naar en van de Zuiderzee be-
 gonnen te voeren, waardoor die van Kam-
 pen geene kleine afbreuk leeden. De Re-
 geering van Kampen, hierover te onvrede,
 beweerde, dat men haar, in haar oud regt,
 te kort deedt, en stelde een' nieuwen tol aan
 't *Zwarte Water* op. Zwol kante zig hier-
 tegen. 't Geschil borst, eerlang, tot zulk
 eene hevigheid uit, dat men elkanders Sche-
 pen en goederen aantastte. Bischof Filips stel-
 de al zyn vermogen in 't werk, om den twist,
 door vriendelyke tusschenspraak, by te leggen.
 De Keizer zelf zondt François Cobel, Raad van
 Holland, ten zelfden einde, aan de Steden
 af. Doch alles was vrugteloos. In deezen staat
 der zaaken, liet Hertog Karel die van Zwol aan-
 zoeken, om hem voor Beschermer te ontvan-
 gen; waartoe zy, in Hooimaand, beslooten (e).

Hier
 (e) PONTANUS *Libr.* XI. p. 686, 690, 691. — S. BENINGA
 Chronickel, bl. 329.

KAREL II. Hier uit ontstondt een oorlog in Overysfel.
 1521. De Bischop was genoodzaakt, zyn Krygsvolk
 en Oorlogstuig, te water, over Hoorn, der-
 waards te voeren (f), 't welk veel tyds spil-
 de. De Hertog van Gelder voerde, daaren-
 tegen, den Kryg met zo veel voorspoed, dat
 hy de Overysfelsen, in Wynmaand des jaars
 1522, noodzaakte tot een Verdrag, waarby
 zy hem meester lieten van de Plaatsen, die
 hy reeds inhadt, en beloofden, na 't affter-
 ven van Filips, geenen Bischop te zullen er-
 kennen, dan die zwoer met de Gelderschen
 in vrede te zullen leeven (g).

De Gel-
 derschen
 brand-
 schatten
 Texel en
 Wierin-
 gen.

De tyding, dat Hertog Karel Zwol in zyne
 magt hadt, was, ondertuschen, zo dra
 niet in Holland gekomen, of men was be-
 dugt, dat hy de Zuiderzee oversteeken, en
 hier eene landing doen zou. Des werdt 'er,
 in Oogstmaand des jaars 1521, by openbaaren
 Plakaate, in Holland afgekondigd, dat elk
 zig tot tegenweer gereed houden moest, alzo
Heer Karel van Gelre Zwolingenomen hadt (h).
 Ook werden, omtrent deezen tyd, de Water-
 steden, met name Enkhuizen, van eene tal-
 ryke bezetting voorzien (i). Evenwel was
 men, voor dit jaar, vry met den schrik. Doch
 in den Zomer des volgenden jaars, kwamen
 de Geldersche Friezen, met twintig Schepen,
 aan Texel, vorderende het Eiland eene brand-
 schatting af van tweeduizend Filips guldens.

1522.

(f) VELIUS Hoorn, bl. 217.

(g) Anonymi Bell. inter Transsil. & Gelr. in DUMBAR. Ann.
 Gal. Tom. III. p. 593. & seqq. PONTANUS Libr. XI. p. 704.

(h) Repert. der Plakaat. van Holland, bl. 8.

(i) BRANDT Enkh. bl. 49.

Wieringen werdt, kort hierna, genoodzaakt KAREL II. 1522.
drieduizend vyfhonderd zulke guldens te be-
looven, na dat 'er reeds zestig Huizen ver-
brand waren. Ook namen de Gelderschen,
in Hooimaand, eene geheele Vloot Ooster-
sche Schepen, dezelve allen voor goeden
prys verklearende (k).

De verkiezing van Adriaan Floriszoon van XIII. Adriaan de VI. van Utrecht wordt tot Paus verheeven.
Utrecht, onder den naam van *Adriaan den VI.*, tot de Paufelyke waardigheid, die, in
Louwmaand des jaars 1522, geschied was, verdient in onze Vaderlandsche Historie aan-
getekend te worden. Hy, de eenigste Ne-
derlandcr, die ooit den Roomschen Stoel be-
kleed heeft, was, in 't jaar 1459, te Utrecht,
uit geringe ouders, gebooren. Wy hebben
te vooren (l) gezien, dat hy tot Leermeester
van Karel van Oostenryk aangesteld werdt.
Dit was eene groote trap tot zyne verheffing.
Hy werdt, eerlang, tot Bischof van Torto-
sa en tot Kardinaal verheven. De Keizer,
na de dood van Leo den X, in geheime on-
derhandeling met eenige Kardinaalen getre-
den zynde, bezorgde hem, eindelyk, de Pau-
felyke waardigheid. Men vindt, tot zynen
lof, gemeld, dat hy, midden in de grootheid,
zyne oude Nederlandsche Vrienden niet ver-
geten heeft. Wy hebben reeds aangetekend
(m), dat zyne voorspraak, toen hy al Kardinaal
was, den Pensionaris van Dordrecht,
Floris Oem van Wyngaarden, in zyne verloo-
ren' eer hielp herstellen. Ook is 'er nog een
Brief

(k) VELIUS Hoorn, bl. 219. 220.

(l) XV. Boek. bl. 339.

(m) Bl. 415.

KAREL II. Brief voor handen (n); waarby hy deezen kennis geeft van zyne verheffing tot de Pauselyke waardigheid, die hy betuigt, voor zyne oude Proostdye te Utrecht, wel te willen aftaan. Met Erasmus heeft hy, ook na dat hy Paus geworden was, veele gemeenzaame Brieven gewisfeld, byzonderlyk over de Hervorming der Kerke; die hy diénsttig oordeelde, doch allengskens te werk gesteld wilde hebben. Tegen Luther en de Lutherfchen, was hy egter zeer ingenomen, dringende, in Slagtmaand deezes jaars, op eenen Ryksdag te Neurenberg, sterk op het gebruiken van harde middelen tegen hen, wanneer zagten niet helpen (o). Men wil, dat hy der Kerke veel dienst zouden hebben gedaan, zo hy langer hadt mogen zitten. Doch hy overleedt, op den dertigsten van Herfstmaand des jaars 1523.

François de I. hadt de verheffing van eenen Paus, die t'eenemaal op de zyde des Keizers was, niet zonder veel ongenoegen verstaan. Hy besloot, derhalve, den oorlog in Italie, en op de Spaanfche grenzen, dit jaar, met kragt voort te zetten. Doch in Italie slaagde hy ongelukkiglyk. 't Opflaan van 't Beleg van *Fontarabie* in Biskaye, was het eenigste, waar in hem het Krygsgeluk, in deezen Veldtogt, medeliép.

De Keizer, de zaaken in Duitschland, zo veel de tyd gehengde, in orde gebragt hebbende, besloot, in de Lente, naar Spanje te rug te keeren. Te Arnemuiden in Zeeland,

was,

(n) By BEVERWYK Dordr. bl. 329.

(o) Vide C. BURMANNI Hadrian. VI. p. 494, 497, 466, 467.

was eene aanzienlyke Vloot verzameld, met welke de Vorst, op den vier-entwintigsten van Bloei maand, in Zee stak (p). Hy vondt goed, onderweg, Engeland aan te doen, en landde, binnén twee dagen, te Douvres. Hier bevestigde hy een Verbond, te Brugge, voorheen, met Henrik den VIII. getroffen. Karel en Henrik beloofden elkanderen, Frankryk, voor 't einde van Bloei maand des jaars 1524, te zullen beoorloogen. Karel verbondt zig, Maria, Dogter van Engeland, te zullen trouwen, zo dra zy twaalf jaaren bereikt zou hebben.

„ Zo de Koning van Engeland, Schotland overmeesteren, of Ierland tot volkomen gehoorzaamheid brengen wilde, en zo de Keizer het Hertogdom van Gelder of Friesland wilde herwinnen; zo de Schotten Engeland aanvielen, of zo de Hertog van Gelder den Keizer den oorlog aandeedt; in alle deeze gevallen, verbonden zig de twee Vorsten, om elkanderen by te staan (q).”

Het Verbond behelsde nog andere punten, die niet tot ons oogmerk behooren. De Keizer vertrok, eerst in Hoof maand, naar Spanje. Eenigen tyd te vooren, was 'er, in Holland, een Plakaat uitgekomen, waarby alle handel met de Schotten of Engelschen, die de zyde van Frankryk hielden, verboden werdt (r).

Het Keizerlyk Leger onder Floris van Egmond, thans Graave van Buuren, en eenige Engelsche benden, onder den Graave

(p) REIGERSH. II. Deel, bl. 407.

(q) RAPIN Tom. V. p. 163.

(r) Report. der Plak. van Holl. bl. 10.

KAREL III. 1522. van Suffolk, hielden zig, dit najaar, in Champagne en Pikardye, zonder veel uit te regten; gelyk 'er ook, van de Fransche zyde, in de Nederlanden, niets van belang ondernomen werdt. De Oostenrykschen betrokken de Winterlegeringen in Artois, en de Engelschen keerden naar huis.

XIV. Doch Friesland werdt, in den Herfst, gelukkiglyk tot de Oostenryksche zyde overgebracht. Bischop Philips, nog met de Overyselsche onlusten belemmerd, hadt, by den Keizer, in 't voorjaar, en naderhand by de Landvoogdes, zo lang om onderstand aangehouden, dat 'er, eindelyk, vyftienhonderd man, onder *Juriaan Schenk, Heere van Tautenburg*, uit Holland naar Overysfel, werden overgescheept; die, by *Hasfelt* geland, de sterkte *Korshuizen* bemagtigden, en in Bloei maand, 't beleg voor *Geelmuiden* sloegen; welk zy eeter, eerlang, met merkelyk verlies, moesten opbreken (s). Hier liep het, derhalve, den Oostenrykschen nog tegen. In Friesland, diende 't geluk hun beter. De Burgery te Sneek ontweldigde den Gelderschen de Sleutels der poorten, en veranderde de Wethouderfchap. *Jenke Douwend, Sikko Galama* en eenige andere Friesche Edelluiden, met de Oostenrykschen, wegens Friesland, in onderhandeling getreden zynde, staken, in Zomer maand, met eenig Volk onder Schenk, uit Westfriesland af, landden by Staveren, en bemagtigden de Stad. Schenk deedt toen de Staaten des Lands beschryven, en na eenige onderhandelingen kwam

(s) GOUDHOEVEN bl. 582. PONTANUS Libr. XI. p. 699.

kwam men overeen, dat de Graaven van ^{KAREL II.} Holland, voortaan, uit 's Keizers en 's Ryks ^{1522.} naam, Friesland beheeren zouden; doch de Staaten egter de magt hebben, om een *Potestaat* te kiezen, gelyk van ouds; die, nevens twaalf der voornaamsten, de Regeering zou waarneemen." Koeverden ondertusfchen door de Gelderschen bemagtigd zynde, slooten de Overysfelfchen een Verbond met Hertoge Karel, waarby zy beloofden, den Bifchop van Utrecht niet tegen de Gelderschen te zullen helpen (t).

Anthonis van Lalaing, Graaf van Hoogstraaten, die, in 't voorjaar, in de plaats van den Graave van Nasfau, tot Stadhouder van Holland, verheeven was (u), de Staaten te Dordrecht beschreeven hebbende, vondt de gemoederen zo geneigd tot Vrede met de Gelderschen, dat de onderhandelingen, hierover, eenigen tyd daarna, in den Haage, begonnen werden. 't Was egter niet mogelyk eene Vrede te treffen. Men floot een Bestand voor eenen korten tyd, welk, volgens gewoonte, kwalik gehouden werdt (v).

Anthonis van Lalaing, Graaf van Hoogstraaten, wordt Stadhouder van Holland.

In Friesland, maakten de Oostenrykschen, in 't volgende jaar, hun werk van 't belegeren der vaste Plaatsen, die nog in de magt der Gelderschen waren gebleeven. In Zomermaand, overmeesterde Schenk, verzeld van de *Heeren van Castre en Wasfenaar*, den Tooren en het Blokhuis te Workum. Dokkum werdt, in Oogstmaand,

Friesland raakt t' eenemaal inde magt van Karel den V. ^{1523.}

(t) PONTANUS Libr. XI. p. 699—704 S. BENINGA, N. 236, 340, 378.

(u) Repert. der Plak. N. 10.

(v) PONTANUS Libr. XI. p. 704.

KAREL II. maand, ingenomen. Schenk kreeg, in dit Beleg, eene wonde in den schouder, die hy te Leeuwaarden geneezen liet. Ten zelfden ryde, ging Bolswaard over aan de Oostenrykschen. Slooten en de Lemmer, de laatste Plaatsen, die de Gelderschen nog inhadden, vielen hun, in Slagtmaand, in handen. Voor Slooten, ontving Jan van Wasenaar eene wonde, waaraan hy, niet lang daarna, overleedt. Friesland raakte dus, na zo veel en bloedige oorlogen, eindelyk volkomen in de magt van Keizer Karel den V, als Graave van Holland. Steenwyk in Overysfel, ten zelfden ryde, van de Gelderschen verlaaten zynde, werdt, door de Oostenrykschen, bezet, en Schenk deedt 'er terstond een Blokhuis opwerpen.

Terwyl her den Gelderschen in Friesland dus tegen liep, gelukte het hun, in Herfstmaand, met eenen kleinen hoop volks, tot diep in Holland door te dringen, en tot voor Leiden aan de laage zyde te stroopen. 's Graavenhaage zelf werdt, by deeze gelegenheid, uitgeplonderd. Toen wendden zy 't naar de Alblasferwaard, alles alomme met roof en brand vervullende, en keerden, daarna, met merkelyken buit, t'huiswaards (w). Ter Zee, werdt midlerwyl zo goede wagt gehouden, dat de Hollanders hier dit jaar geene schade van de Gelderschen leden. Amsterdam hieldt vier, Hoorn twee, en de andere Steden een diergelyk aantal van Schepen op de Zuiderzee, waardoor de Vaart en Kusten volkomen beveiligd werden (x). De Geestelykheid van Holland beloofde,

(w) GOUDHOEVEN, bl. 584—586.

(x) VELIUS Hoorn, bl. 227.

omtrent deezen tyd, tot de kosten van den **KARELII.**
 Gelderschen oorlog, vyfduizend guldens te 1523.
 zullen opbrengen. Ook kreegen de Staaten,
 nog voor 't einde des jaars, Oktroi, op 's
 Graaven naam, om vyfduizend ponden 's jaars
 te mogen *verzegelen*, dat is, zo veel gelds te
 mogen opneemen, dat de jaarlyksche Rente
 van hetzelfde vyfduizend ponden beliep (y).

't Stigt en Holland hadden, dit jaar, behal- De Lek-
 ve door de strooperen der Gelderschen, ook dyk
 veel door eene overstroming geleeden. De breekt
 Lekdyk was, in Louwmaand, te Schalkwyk door.
 doorgebroken, en hadt verscheiden' Dorpen,
 tot Leiden toe, onder water gezet. De Schalk-
 wykfsche Watering raakte gedeeltelyk digt,
 door 't zand. Ook waren sommige Landeryen,
 wel twee voet hoog, met zand belooopen (z).

De Keizer en zyne Bondgenooten maakten
 zig vast gereed, om Frankryk, in 't volgende
 jaar, den oorlog aan te doen, terwyl Karel
 de V. Paus Adriaan den VI. aanzette, om den
 Christen-Vorsten, by eene Bulle, den dertig-
 sten van Grasmaand gedagtekend, uit zyn ei-
 gen Apostolisch gezag, onder bedreiging van
 den Ban, het maaken van een driejaarig Be-
 stand te beveelen, op dat zy hunne vereenigde
 krachten tegen de Turken mogten kunnen wen-
 den (a). Doch François de I. beslooten heb-
 bende den oorlog in Italie te voeren, verwierp
 dit Bestand: 't welk den Paus bewoog, met
 den Keizer, den Koning van Engeland en ee-
 nige Italiaansche Mogendheden, in een Ver-
 bond

(y) Repert. der Plak. bl. 11.

(z) HENR. VAN ERP. Chron. bl. 100.

(a) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 212.

KARLII. 1523. bond tegen Frankryk te treden. In Pikardye werdt, door de Oostenrykschen en Engelschen, in den Veldtogt deezes jaars, weinig uitgerigt (b). Ondertuschen was 'er, in Holland, in Herfstmaand, een Plakaat uitgekomen, waarby geboden werdt, dat geene Geestelyken of Kloosterlingen, uit deeze Landen, naar Frankryk gaan, of van daar herwaards komen zouden mogen, onder bedreiging van in een zak gesteken en verdrongen te zullen worden (c). De reden van zo streng een Plakaat is my niet klaar gebleken. Doch het toont ten volle, hoe groot de afkeerigheid van Frankryk thans hier te Lande geweest zy.

Gelder-
sche On-
dernee-
mingen.
1524.
In Lentemaand des jaars 1524, hadden de Gelderschen een aanzienlyk getal van Zeinschepen en eene groote Baardsche ten oorloge uitgerust, wagtende op gelegenheid, om den Hollanderen te water afbreuk te doen, of hier of daar eene landing te onderneemen. Zy lagen 'er mede in de Eem. De Hollanders kreegen 'er derhalve ras kennis van, en verzamelden terstond eene Vloot by Marken. 't Schynt, dat de Gelderschen, hiervan verwittigd, zig toen niet in zee hebben durven begeeven. Immers men vindt niet, dat zy, dit jaar, iets van belang te water uitgevoerd, of ergens eene landing ondernomen hebben. Doch in Bloeiemaand, liepen zy de Meijerje van 's Hertogenbosch af. Op den vierden van Zomermaand, hierna, werdt 'er te Heusden

we-

(b) DANIEL Tom. VII. p. 495.
(c) Repert. der Plak. VI. 11.

wederom een Bestand getroffen, voor den tyd van een jaar (d). In Holland, was men egter op zyn hoede; en stelde zig, op de eerste tyding, dat de Gelderschen hier of daar Volk byeen trokken, in staat, om hun 't hoofd te bieden (e).

KAREL II.
1524.

Filips van Bourgondie, Bisshop van Utrecht, op den zevenden van Grasmaand, overleeden zynde (f), niet zonder dat hem veelen van merkelyke mislagen in de Regeering beschuldigd hebben (g); deeden zig terstond verscheiden mededingers naar den myter op. Doch *Henrik van Beijeren*, Zoon van Filips, Keurvorst van de Palts, die door de Oostenrykschen werdt aangepreezen, werdt eerlang tot Bisshop verkooren, en in Herfstmaand ingewyd (h).

XV.
Dood van Bisshop Filips van Bourgondie.

Eenigen tyd te vooren, was 'er merkelyke opschudding, in den Haage, ontstaan, over de verhooging der Excynzen. De Keizer hadt die van den Haage, op den een-entwintigsten van Lentemaand des jaars 1516, Octroi verleend, om den Bier-Excyns van drie op zes grooten het vat, en den Wyn-Excyns van veertig op tagtig grooten de aam te verhoogen. 't Volk, deezen last moede geworden, sloeg, hierover, in Louw- en Hooimaand deezes jaars, aan 't muiten. Een Schuitevoerder, bier, zonder Excyns te betaalen, vervoerd hebbende, en hierom van Delft, werd waards

Oproet in den Haage, over 't verhoogen der Excynzen.

(d) GOUDHOEVEN bl. 587. PONTANUS Libr. XI. p. 713.
 (e) VELIUS HOORN, bl. 223.
 (f) HENR. VAN ERP. Chron. bl. 100. GER. NOVIOMAGI Phil. Burg. p. 206.
 (g) HEDA in Phil. Burg. p. 325.
 (h) HENR. VAN ERP. bl. 100.

KARELII. 1524. waards hy gevlugt was, gevangen naar den Haage gebragt zynde, werdt den Schouts-Dienaaren, door eenige vrouwen, ontwendigd. Sedert, bespeurende dat de Baljuw, op nieuws, op hem loerde, vloodt hy in de S. Jakobs-, nu de groote Kerke van den Haage. De Baljuw, verzeld van den Prokureur Generaal, zocht hem, met geweld, van daar te haalen. Doch 't werdt hem, door de Priesters, belet. 't Volk, in grooten getale, voor de Kerke, samengerot, bewoog zelfs de Priesters, om den Prokureur en deszelfs Substituut in de *Sacristie*, nu, zo men meent, de *Conistorie* of Kerkenkamer, op te sluiten. Hier den geheelen nagt over gezeten hebbende, werden zy egter, des anderendaags, geslaakt. Doch de Schuitemoeder bleef 't zoek. De ooploop duurde evenwel nog. Des de Stadhouders Hoogstraaten zig genoodzaakt zag, twee of driehonderd Knechten, in den Haage, te brengen, die, kwalyk bejegend van de Ingezetenen, vuur gaven op dezelve: waar door 'er drie of vier gekwetst werden. Ook werden 'er eenigen gevangen genomen, welken men dreigde, met geweld, te willen verlossen. Eindelijk, stilde de Stadhouders oproer, in Oogstmaand, doende, uit 's Keizers naam, den Ingezetenen * uitwischeling van misdaad aankondigen, mids zy tweeduizendvyfhonderd gulden aan boete betaalden. Ook werden 'er eenige belhamels van den Zoen uitgeslooten. En een, die van 't Stadhuis hadt durven afroepen, dat de oproer reeds vergeven was, werdt met een gloeiende priem door de tong ge-

* *Abolitione.*

gesteken (i). Elf mans- en drie vrouwsperfoonen moesten God, den Keizer, den Stadhouder en 't Geregte ook openlyk om vergiffenis bidden: doch dit hun of den hunnen, naderhand, te verwyten, werdt wel scherplyk verboden. Hierop volgde het afzetten van Schepenen en Thefaurieren van den Haage, door den Stadhouder; die hiertoe van den Keizer byzonderen last ontvangen hadt. De Thefauriers werden ook verpligt, rekening te doen van den ontvangst der Excynzen, 't welk zy, tot merkelyk ongenoegen der Gemeente, t'eenemaal verzuimd hadden. Doch de Excyns, die, voor eenen korten tyd, op de helft, verminderd geworden was, werdt, naderhand, op denzelfden voet als voor den oproer, en, volgens het Ofsroi van den jaare 1516, geheeven. Ook moest dezelve, volgens uitdrukelyk Keizerlyk bevel, niet meer ingezameld, maar openlyk, aan de meestbiedenden, verhuurd of verpagt worden (k).

De Keizer en Henrik de VIII, thans op 't naauwst tegen Frankryk verbonden, den Hertog van Bourbon, Konftabel van Frankryk, onvergenoegd op François den I, tot eenen opstand hebbende aangezet, stelden, in den Zomer deezes jaars, een Leger onder zyn bevel, met welk hy 't beleg floeg voor Marseille. François, derwaards getrokken, noodzaakte hem egter, eerlang, de Stad te verlaaten,

(i) Crimin. Sententieb. E. *gequst.* f. 146.
 (k) Zie verscheiden Brieven en Stukken, by DE RIEMER Beschf. van 's Gravenh. I. Deel, VI. Hoofdst. bl. 361, 362. *Bylag.* HH. II. bl. 847, 851. II. Deel, Privil. enz. N. XXXII, XXXIII. XXXIV. bl. 355, 373.

KARELII. ten, en de wyk te neemen naar Italie. De
1524. Koning volgde hem, op de hielen. Het Kei-
 zerklyk Leger werdt genoodzaakt Milaan te
 ruimen, en zou, ongetwyfeld, gelaagen ge-
 weest zyn, zo François het onvoorzigtig be-
 fluit niet genomen hadt, om zig met het be-
 leg van het Kasteel van Milaan en van de Stad
 Pavie op te houden. By deeze laatste Stad, viel,
 op den vyf entwintigften van Sprokkelmaand
 des volgenden jaars, een bloedige Slag voor,
 in welken het Fransche Leger geheellyk ver-
 nielt, en François de I. zelf gevangen geno-
 men werdt. Men voerde hem, eerlang, naar
 Spanje, en daar verliep een jaar, eer hy we-
 derom in vryheid werdt gesteld.

Slag van
 Pavie.
1525.

De tyding van 's Keizers overwinning, die men, op den zevenden van Lentemaand, in de Nederlanden kreeg, veroorzaakte, alomme, groote blydschap (l). De Hollanders, in 't byzonder, welker Vaart op Frankryk, gedurende den oorlog, verbooden geweest was (m), begonden te hoopen op een Verdrag, by welk dit Verbod wederom mogt worden ingetrokken. De Haringvischery was ook, eenen geruimen tyd, gestremd geweest; doordien de Engelschen de Fransche Vischers wegnamen, en hierdoor te wege bragten, dat onze Buizen, door de Franschen, genomen werden (n). Om dit ongemak te voorkomen, was men, in Louwmaand dezes jaars, ter Vergaderinge van Holland, reeds op midde- len bedagt geweest, om Brieven van Vryge-
 leide

(l) Regist. der Dsgv. van MR. AERT VAN DER GOES, bl. 5, 9.

(m) Repert. der Plak. bl. 9, 10.

(n) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 6.

leide voor de Haringvischers van de Fran- KAREL II.
schen te verkrygen (o). Doch toen de tyding 1525.
van de overwinning by Pavie hier te Lande
gekomen was, werdt 'er terstond gelegenheid
gezocht, om een Bestand met Frankryk te slui- Bestand
met
Frank-
ryk, waar
by de
Vischery
vry ver-
klaard
wordt.
ten. Adolf van Bourgondie, Heer van Be-
veren en Veere, en andere Nederlandsche
Grooten, in Sprokkelmaand, door de Land-
voogdes, naar Engeland gezonden (p), had-
den, onder anderen, last, om, met Hen-
rik den VIII. en met de Fransche Gezan-
ten in Engeland, over een Bestand, opzigte-
lyk op de Haringvischerye alleen, te hande-
len (q). Doch op den veertienden van Hooft-
maand, werdt 'er, te Breda, een volkomen
Stillstand van wapenen; voor den tyd van zes
maanden, geslooten. *Jan Carondelet*, *Aarts-
bischop van Palermo*, President van den Ge-
heimen Raad, *Antonis van Lalaing*, Graaf
van Hoogstraaten, Stadhouders van Holland
en Hoofd van den Raad der Geldmiddelen,
en *Jan, Heer van Bergen*, hadden 'er, uit
naam der Landvoogdesse, met den Heere van
Warti, Gemagtigden der Hertoginne van An-
goulême, Moeder des Konings van Frank-
ryk, over gehandeld. De Haringvischery
werdt 'er uitdrukkelyk in vrygesteld. Van we-
ge den Keizer, waren de Koning van Enge-
land, de Hertog van Kleeve en Gulik, en
de Kardinaal Bischop van Luik; en van we-
ge den Koning van Frankryk, Heer Karel
van Gelder en andere Mogendheden, in dit

Be-

(o) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 2.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 411.

(q) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 5.

KARELII. Bestand, begrepen (r). Ook werdt, met 1525. den Hertoge van Gelder, ten zelfden tyde, een byzonder Bestand, voor den tyd van een jaar gellooten (s). De Steden en Plaatsen in Holland, zig met de Haringvaart geneerende, waren zeer in haaren schik over het Bestand met Frankryk, alzo zy langer geen raad wisten, om de onkosten goed te maaken, loopende op het uitrusten van Oorlogschepen, ter beveiliging der Vischerye. De Reedery kon niet hooger belast worden, en de Steden, die geen byzonder belang by de Haringvaart hadden, gelyk Leiden en anderen, wilden niet gedoogen, dat een gedeelte deezer onkosten over 't gemeene Land werdt omgeslaagen (t). Het treffen van 't Bestand deedt deeze zwaarigheden eensklaps verdwynen, herstellende de vrye Vaart op Frankryk in zo verre, dat het voeren van Krygsbehoeften derwaards alleen verboden bleef.

XVI. De voordeelen, door den Keizer, in Ita-
 Bede van lie, behaald, maakten hem zo gedugt in Euro-
 honderd pa, dat Henrik de VIII, Koning van Enge-
 duizend land, die, tot hier toe, ééne lyn met hem
 guldens, aan Hol getrokken hadt, na deezen tyd, bedagt werdt,
 land ge- om zig, op nieuws, met Frankryk te verbind-
 daan, ver- den, en de vervallen' zaaken van den gevan-
 minder op tagtig- gen Koning te helpen redden (u). De Land-
 duizend, voogdes Margareet kreeg hiervan zo dra gee-
 ne kennis, of zy begreep, dat de last des oor-
 logs,

(r) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 433.

(s) Chartr. van Brab. te Vily. *Agste Bovenk. Land. Le Ser-
 de Sart. D. MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 14.*

(t) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 12, 18.

(u) RAPIN *Tom. V. p. 198—203.*

logs, in en omtrent de Nederlanden; voortaan alleen op den Keizer en haar aankomen zou: waarom zy besloot, in tyds, eene Bede aan de Landzaaten te doen. In Bloeiimaand, kwam *Jeronimus van Dorpe*, van haaren wege, in Holland, die, Dagvaart hebbende doen beschryven, honderdduizend guldens van de Staaten vorderde, om dezelve, tot bescherming van 't Land tegen de Gelderschen, met welken toen nog geen Bestand gemaakt was, te gebruiken. De Staaten, waarschynlyk wel onderrigt, dat dit Bestand op een' goeden voet stondt, weigerden den onderstand volmondiglyk, zig beroepende op 's Lands armoede, veroorzaakt, door het stilstaan van den handel, eenige jaaren herwaards; door het plonderen der Gelderschen, en vooral ook, door het opbrengen van groote Beden, sedert de dood van Konings Filips. Men hielt hun voor, dat de Gelderschen, al trof men schoon een Bestand met hen, niet te vertrouwen waren, en, eer men 't verwachtte, in 't Land vallen zouden; wanneer men ten minsten eenige Knegten op de been hebben moest, om hun 't hoofd te bieden: om welken aan te neemen, de Heer van Castre, die de Dagvaart bywoonde, verklaarde geene magt noch bevel re hebben. Doch de Staaten volhardden by hunne weigering: Van Dorpe, toen het uiterste van zynen last openende, verminderde de Bede tot op tagtigduizend guldens; doch kreeg evenwel weigerend antwoord (v). Hierop werden de Staaten, tegen den zeventien-

KARELII.
1525.

door de
Staaten
eerst ge-
weigerd,

(v) MR. AERT VAN DER GOES. Regist. bl. 11, 12, 13.

KARELII. den van Zomermaand, beschreeven te Geer-
1525. truidenberg, alwaar de Stadhouder, Graaf
 van Hoogstraaten, die zig, als Hoofd van
 den Raad der Geldmiddelen, doorgaans aan
 't Hof der Landvoogdesse ophieldt, Stad voor
 Stad aanging, om dezelve, tot het inwilli-
 gen der Bede te beweegen. Aan die van Delft,
 by voorbeeld, die omtrent zesduizendagt-
 honderd guldens in de Bede van tagtigduizend
 zouden hebben moeten opbrengen, beloofde
 hy *Gratie* of kwytſchelding van de helft of
 meer, zo zy hunne ſtem geeven wilden. En
 als zy hier tegen inbragten, dat de Stad te
 veel ten agteren was, om eenigen nieuwen laſt
 op zig te kunnen neemen, antwoordde hy,
 „ dat zy zonder den Keizer niet konden wel-
 „ vaaren; dat men hen uit hunne ſchulden
 „ zou tragten te redden, zo zy in deeze Bede
 „ bewilligden; en zo niet, dat men raad wist,
 „ om hun Kommisſarissen toe te zenden, die
 „ de oude Rekeningen eens zouden naarzien,
 „ de Vroedschap veranderen, en meer din-
 „ gen doen, die hun laſtig vallen zouden.”

doch na-
 derhand
 ingewil-
 ligd.

Den anderen Steden was hy, op gelyke wy-
 ze, aan boord; zo dat de Afgevaardigden, aan
 't wankelen gebragt, eenpaariglyk beloofden,
 nog eens verflag te zullen doen, en voor 't
 einde der maand, ware 't mogelyk, met gun-
 ſtiger antwoord, te Breda, te rug te zullen kee-
 ren. Men vergaderde ten bepaalden tyde,
 en toen ſtemden de Edelen, dat zy den Kei-
 zer believen zouden, zo 't de meeste Steden
 ook dus begreepen. Dordrecht, Haarlem,
 Amsterdam, Rotterdam, Schiedam, Hoorn,
 Enkhuizen en Schoonhoven ſtemden met de
 Ede

Edelen. Doch Delft, Leiden, Gouda, Alk **KARELH.**
 maar, Oudewater en Gorinchem verklaarden, **1525.**
 thans in zulk een' armelyken staat te zyn, dat
 zy genoodzaakt waren, weigerig te blyven
 (w). War laater, beslooten de Staaten van **Gefchenk**
 Holland, Delft uitgenomen, den Stadhouder **ter uit-**
 vyfduizend guldens in handen te stellen, om **deeling**
 dezelve, ten meesten dienste van den Lan- **van den**
 de, uit te deelen, mids dat zulks in geen ge- **Stadhou-**
 volg zou mogen worden getrokken (x). Hy **der.**
 hadt, te voeren, een geschenk verzogt voor
 den Heere van Castre, die 't Land, als Ka-
 pitein, eenige jaaren herwaards, getrouwelyk
 gediend hadt. Doch Castre zelf wilde niet,
 dat men 'er van spreken zou, eer de Staaten
 in de Graaflyke Bede bewilligd hadden (y).
 Hy en de Stadhouder hebben, ongetwyfeld,
 hun aandeel in deeze vyfduizend guldens ge-
 had.

De Hollandsche Steden kwamen thans te **XVII.**
 traager tot het inwilligen van Graaflyke Be- **Onlusten**
 den, alzo de Landen met eenen oorlog ge- **met Dee-**
 dreigd werden, waarvan zy de meeste schade **nemarke**
 te wagten hadden. Christiaan de II, Koning **en de**
 van Deenemarke, die, eenige jaaren gelee- **Ooster-**
 den (z), een groot getal van Hollandsche **lingen.**
 Schepen in de Zond aangehouden hadt, was,
 in den Zomer des jaars 1523, eene schuil-
 plaats in deeze Landen komen zoeken. Hy
 hadt zig, door zyne wreedheid, gehaat ge-
 maakt

(w) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 14, 15, 17.

(x) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 20, 21.

(y) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 3, 13.

(z) Zie hier voor, bl. 413.

KAREL II. maakt by zyne Onderzaaten (a), die, zyns
 1525. Vaders Broeder, *Fredrik, Hertog van Holstein*,
 tot Koning hebbende uitgeroepen, hem nood-
 zaakten, het Ryk te ruimen. Hy landde te
 Veere in Zeeland, met veertien schepen (b),
 en stak van daar over naar Engeland, alwaar
 hy een Verbond sloot met Henrik den VIII.
 (c), die, in 't begin des volgenden jaars,
 Gezanten naar Hamburg zondt, om met de
 Stad Lubek en anderen, die de zyde des Her-
 togs van Holstein hielden, over zyne herstel-
 ling, te handelen (d). Doch deeze onderhan-
 deling liep vrugteloos af, zo wel als de poo-
 gingen, die eenige Duitsche Vorsten, ten
 zynen behoeve, hadden aangewend (e). We-
 derom in de Nèderlanden te rug gekeerd,
 deedt hy, omtrent den aanvang des jaars 1525,
 te Veere, eenige Schepen uitrusten, die, zo
 sommigen schryven, met zyne Bestelbrieven
 voorzien, op de Lubekkers en andere Ooster-
 lingen kruisfen zouden (f). De Staaten van
 Holland zagen dit zeer ongaarne. De nieuwe
 Koning, Fredrik de I., hadt, in 't jaar 1524,
 Holland, zo wel als Brabant, Vlaanderen en
 Zeeland, verlof verleend, om vryelyk, in
 zyn Ryk, en met naame te Bergen in Noor-
 wegen, te komen handelen, midts men Chris-
 tiaan den II. geen' den minsten onderstand
 be-

(a) J. ZIGLERI *Christ. II. Severit. int. S. SCHARDII REG. Germ. Script. Tom. II. p. 83. & apud FREHER. Tom. III. p. 430 [149].*

(b) REIGERSB. II. *Deel. bl. 408.*

(c) *Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 216.*

(d) *Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 7.*

(e) S. BENINGA *Chronick. bl. 379.*

(f) REIGERSB. II. *Deel. bl. 415.*

beweeze (g). Zy stelden derhalve vast, ^{KARELII.} dat dit verlot zou ingetrokken worden, zo ^{1525.} dra men, in 't Noorden, van de toerustingē des verdreeven Konings hier te Lande, kennis kreeg. Ook vreesden zy voor nieuw ongenoegeu met de Oosterlingen, die met Koning Fredrik verbonden waren, en, kort na dat Christiaan de II. zyn verblyf in de Nederlanden genomen hadt, de Hollanders en Zeeuwen reeds vyandelyk hadden begonnen te handelen, neemende verscheiden van derzelver Schepen, die naar de Ooszee wilden. De Vaart derwaards was, hierom, al sedert eenigen tyd, verboden geweest (h), tot merkelyke schade der Hollanderen, die zig, met reden, meer aan de behoudenis van hunner Koophandel, dan aan de herstelling des verdreeven Konings, lieten gelegen zyn, en ondertusfchen zien moesten, dat de Oosterlingen nu 't Zout uit Frankryk kwamen haalen (i), welk de Hollanders naar 't Noorden plagten te voeren (k). In Sprokkelmaand deezes jaars, was 's Lands Advokaat, *Meester Aert van der Goes*, wiens eigen Register ons, eenige jaaren agter een, veel lichts in 's Lands Geschiedenissen geeven zal, naar Lier in Brabant afgezonden, om met Koning Christiaan, die zig toen daar ophieldt, te spreken. De Koning beloofde plegtiglyk, dat hy geene Schepen uit Zeeland zou laten vertrekken. Doch men vernam, kort hierna, dat 'er een Gallioen

(g) Handv. van Amst. bl. 38.

(h) Repertor. der Plak. bl. 9, 10.

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 1, 4.

(k) Handv. van Amst. bl. 88.

KAREL II.
1525.

uitgelopen was, onder bevel van *Meester Lambrecht* en *Klaas Kuiphooft*, zig noemende Hoofd- en Bevelsluiden van den Koning van Deenemarke (l). Anderen schryven, dat de Koning Bestelbrieven gegeven hadt aan eenen *Knyphof* en aan *Rooden Klaas* van Amsterdam (m), maakende, naar 't schynt, van den eenen *Klaas Kuiphooft* of *Knyphof* twee byzondere Perfoonen. De Landvoogdes schreef, terstond, op verzoek van die van Holland, aan de Stad Lubek, dat deeze luiden, zonder verlof, in Zee gesteken waren, en als zee-roovers moesten worden aangemerkt, zonder dat hun bedryf den Landen moest worden toegerekend. Zy, ondertuschen, hielden zig in 't Vlie, neemende eerlang eene Hulk, twee Barken en verscheiden' andere Schepen, die van de Oostzee kwamen. Te Amsterdam, alwaar zy de goederen meenden te verkopen, werdt hun vrygeleide geweigerd. Doch naderhand schynen ze een gedeelte derzelven te Goeree verkogt te hebben (n). Ondertuschen waren de Amsterdammers ten Hove gekomen, verzoekende verlof van de Landvoogdesse, om hen als zee-roovers te doen straffen. Doch Koning Christiaan wilde hier toe niet verstaan; schoon hy sterk bleef ontkennen, dat hy hun eenig bevel om te kaapen gegeven hadt. Evenwel vaardigde hy iemand aan hun af, die hen, uit zynen naam, gebiedt, in's Keizers Landen niet weder te komen, en 't geroofde uit te keeren. Doch zy hadden hier

gee-

(l) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 3, 9.

(m) REIGERSB. II. Deel, bl. 415.

(n) REIGERSB. II. Deel, bl. 415.

geene ooren naar, begeerende zelfs, eer zy vertrokken, onbepaalde vergiffenis van 't gene zy misdaan mogten hebben. De Amsterdammers, die zeer van hun gekweld werden, en geen verlof konden krygen, om hen aan te tasten, zonden om deeze vergiffenis; doch eer zy kwam, waren de vrybuiters in zee gesteken (o). Men vindt, dat zy, naderhand, door de Hamburgers, genomen, en als zeeroovers ter dood gebragt geworden zyn (p).

Holland was, eenigen tyd herwaards, reeds in byzondere onderhandeling getreden met die van Lubek: doch zonder vrugt; also de Oosterlingen tot geen Verdrag verstaan wilden, dan waarin ook Brabant en Zeeland begrepen waren, welke Landen hun, meenden ze, genoeg benadelen konden, al lieten de Hollanders hen ongemoeid. Vooral, namen ze kwalyk, dat men, te Antwerpen en in Zeeland, eenige Oosterfche goederen in beslag genomen hadt, die men, tot hiertoe, geweigerd hadt, te ontslaan. De Hollanders hielden derhalve sterk aan, dat Brabant en Zeeland, nevens hen, Gemagtigden naar Lubek zonden. Doch deezen, veelligt niet gezind, om de Oosterfche goederen, die zy onder zig hadden, uit te keeren, of mogelyk de kosten der bezendinge willende spaaren, weigerden zulks standvastiglyk. De Landvoogdes, eindelijk, zig sterk maakende, dat zy de Brabanders en Zeeuwen zou doen bewilligen in 't gene men te Lubek sluiten zou, bewoog

KARELII.
1525.

1177
-Jan V
Twee-
jaarg
Bestand
mer de
Ooster-
lingen.

de

(o) MR. AERT VAN DER GOES Regist. II. 9, 10.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 415.

KAREL II. de Hollanders, om hunne Gemagtigden alleen derwaards te zenden, die, op Pinksteren 1525. dezes jaars, een Bestand voor twee jaaren flooten, binnen welken tyd, men, wederzyds, zyne schade opmaaken, en dezelve elkanderen vergoeden zou. 't Liep egter aan, tot diep in 't jaar 1526, eer dit Bestand, in Brabant en in Zeeland, behoorlyk bekragtigd werdt (q).

XVIII. In Spanje, werdt, midlerwyl, over de verlosfing des Konings van Frankryk, gehandeld, **Vredehandel te Madrid.** en, op den veertienden van Louwmaand, te Madrid, een Verdrag geflooten, volgens welk hy, 1526. in Lentemaand daaraan volgende, op vrye voeten gesteld werdt. Wy tekenen 'er alleenlyk uit aan, dat François de I. zig by hetzelfde verbondt, om Karel van Gelder, binnen 't jaar, te noodzaaken, tot eenen afftand van 't gene hy nog in 't Hertogdom Gelder en in 't Graaffchap Zutfen bezat, ten behoeve van Keizer Karel, die hetzelfde, onmiddelyk na de dood van Heere Karel, aanvaardden zou. Wyders beloofde hy, Filibert, Prins van Oranje, die, zo wel als verscheiden' andere Leenmannen van Frankryk, de zyde des Hertogs van Bourbon gehouden hadt, en onlangs gevangen genomen was, op vrye voeten, en wederom in 't bezit zyner verbeurd verklaarde goederen te zullen doen stellen. Tot dit laatste, verbondt hy zig ook ten opzigte van Henrik, Graave van Nasau, Adolf van Bourgondie, Heere van Beveren, en andere Nederlandfche Heeren. Eindelyk, beloofde de Koning, de

(q) Mr. AERT VAN DER GOES Regiff. bl. 3, 4, 12, 13, 19, 24, 25.

de Landvoogdes Margareet, die *Nikolaas Pe-KAREL II.*
renot naar Madrid gezonden hadt, om dit Ver- 1526.
 drag te helpen bewerken, in haar Graaffchap
 Charolois, en in 't bezit van verscheiden' Zout-
 magazynen, daar en elders in Bourgondie ge-
 legen, te zullen herstellen (r). De Vrede
 tusfchen den Keizer en Frankryk, die door
 dit Verdrag bevestigd fcheen, werdt, onder
 anderen ook hier te Lande, onder 't branden
 van Piktonnen en 't bedryven van allerlei
 vreugde, afgekondigd (s).

In den aanvang van Bloeiimaand, zondt de
 Landvoogdes wederom iemand naar Holland,
 om de gewoonlyke Bede van tagtigduizend
 guldens te doen. De Staaten hielden zig eerst
 weigerig, zig beroepende op 's Lands armoe-
 de; en 't liep aan tot in Herfstmaand, eer 'er
 eenigen in bewilligden. De Landvoogdes, hen
 toen te Geertruidenberg beschreeven hebben-
 de, vertoonde hun, inperfoon, dat de Bede ge-
 bruikt zou worden, tot losfing der Renten,
 door 't Land, ten laste van den Keizer, ver-
 kogt; tot betaalinge van eenige oude schul-
 den aan 't Knygsvolk, en tot onderhoud van
 eenige nieuwe benden, welken men, tot be-
 fcherming van 't Land, dat, na 't eindigen van
 't Bestand met Gelder, met nieuwe vyandelyk-
 heden gedreigd werdt (t), behoeven zou. De
 Staaten begonden toen tot bewilliging in de
 geëifchte Bede te neigen. De Stadhouder hadt
 last van de Landvoogdesse, om hen, daaren-
 boven, tot het doen eener vrywillige Gifte
 aan Land- XIX.
 Nieuwe
 Bede van
 tagtig-
 duizend
 guldens,
 en van
 een ge-
 fchenk
 voor de
 Land-

(r) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 122, 129.

(s) VELIUS HOORN, bl. 225.

(t) VELIUS HOORN, bl. 225.

KARELII
1526.
voogdes-
fe.

aan haare Genade, te beweegen. Hy sprak hier over afzonderlyk met de Steden, dezelve vertoonende „ dat Henegouwen, Namen en „ Zeeland der Landvoogdesse, onlangs, een „ geschenk hadden gedaan, om dat zy 't Land „ wel bewaard en geregeerd hadt; dat Hol- „ land zig niet min dankbaar toonen moest, „ en dat men de gift niet kleiner dan van vier- „ entwintigduizend guldens behoorde te maa- „ ken.” De Staaten hierop Dagvaart in den Haage hebbende doen beschryven; stemden de Edelen niet op de Bede, alzo zy niet sterk genoeg in getal waren. Alleenlyk verklaarden zy, wel te kunnen zien, dat men niet vry van Bede zou kunnen blyven. Dordrecht toonde zig genegen, om in eene redelyke Bede te bewilligen, waarvan de Stad met Zuidholland een twaalfde deel betaalen zou, 't Land twee derde en de Stad een derde, mids dat de penningen tot losfinge der verzegelde Renten gebruikt werden. Haarlem stemde met Dordrecht. Delft, Leiden en Amsterdam, verklaarende hunne armoede, bleeven nog weigerig. Gouda, Rotterdam en Schoonhoven wilden niet stemmen, voor dat zy verstaan hadden, hoe groot eene Bede men redelyk oordeelde. Gorinchem hielt zig ook agterlyk, verklaarende, dat 'er, om hunnen wille, niet gedaan noch gelaaten zou worden. Schiedam bleef weigerig, gelyk Delft en de twee andere Steden. Doch toen men, in Wynmaand, wederom te Geertruidenberg ter Dagvaart kwam, gaven de Edelen, Dordrecht, Haarlem; Delft en Leiden hunne stem, tot het opbrengen eener Bede van tagtigduizend gul-

De Staa-
ten be-
willigen
in 't een
en in 't
ander.

guldens, in den tyd van vier jaaren: ook wilden ze der Landvoogdesse, in denzelfden tyd, twintigduizend guldens, tot een geschenk, opbrengen; mids dat, uit de Bede des Keizers, jaarlyks gelost wierdt een vierde van vyfduizend guldens losrenten, door de Stepen, ten laste des Keizers, verzegeld; dat het overige, ten dienste van 't Land, wierdt gebruikt, zo 'er onverhoopt oorlog ontstaan mogt; en dat men, eindelyk, 't Land geene voorbetaaling van oude, of inwilliging van nieuwe Beden zou vergen, zo lang deeze liep: welke, in geene andere munt dan die onder de gemeente gang hadt, zou behoeven betaald te worden. Amsterdam en Gouda bragten, eerst in Slagtmaand, toestemmend antwoord. De kleine Steden, over armoede klaagende, verzogten naar dezelve gehandeld te mogen worden. De Advokaat van der Goes, die 't *Consent* naar Brusfel overbragt, hadt last om eenige vryheden voor de Edele en Steden te verzoeken. Doch 't blykt niet, dat hy, hierin, ten deezen tyde, naar genoegen, geslaagd is (u).

De Brieven van 't geslooten Bestand met de Oostersehe Steden, waarin ook 't Ryk en de Koning van Zweeden, *Gustaaf de I*, begrepen waren, werden, eindelyk, eerst in Oogstmaand, uitgewisfeld. *Meester Simon van Aspendelft*, Pensionaris van Leiden, hadt hier over, al in Bloei maand, eene reis met twee Dienaars naar Breemen gedaan, voor welke hy

XX.
'tBestand
met
Zweeden
en de
Ooster-
lingen
wordtbe-
kragtigd.

(u) MR. AERT VAN DER GOES Regist. N. 23, 24, 28, 30, 31, 32, 36.

KARELII. hy den Lande vyf entwintig ponden groot in
 1526. rekening gebragt hadt. Naderhand toog de
 Advokaat nog eens met hem naar Verden ,
 alwaar , eindelyk , de laatste hand aan 't werk
 gelegd werdt. De Advokaat hadt , voor dee-
 ze reize , vier Filips guldens 's daags geëischt,
 en honderd Leeuwen voor zyn *opzitten* of uit-
 rusting. Meester Simon vorderde , voor zyn
 opzitten , maar tien of agt ponden groot , en
 twaalf schellingen 's daags (*v*). Men ziet ,
 hieruit , dat het geld toen , hier te Lande ,
 nog ongelyk veel meer waardig was dan te-
 genwoordig.

Men legt Sedert de ontdekking van Mexiko en Nieuw
 zig hier Spanje , in den jaare 1519 , begon egter het
 toe , op goud en zilver , in Europa , allengskens ge-
 het ont- meener te worden. Doch Karel de V. trok
 dekken van 'er , in Spanje , de eerste en meeste voordee-
 nieuwe len van , en daar moesten noodwendig eenige
 Landen. jaaren verloopē , eer de schatten der nieuwe
 wereld , uit Spanje , in de andere deelen van
 Europa , en zelfs tot in de Nederlanden , kon-
 den worden overgebragt. Dit gebeurde egter
 door den tyd : en naar maate dat hier meer
 goud en zilver kwam , begon men minder
 voor 't geld gedaan of gemaakt te konnen
 krygen. Omtrent deezē tyd , begon men
 zig , ook hier , op het zoeken van nieuwe Lan-
 den uit te leggen. De Heer van Beveren ,
 wien de Keizer zeker Eiland geschonken hadt ,
 rustte twee Schepen uit , om het te zoeken.
 Zekere *Herri* , van Veere geboortig , hadt 'er
 't bevel over ; doch hy deedt niet anders op ,
 dan

(*v*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 24, 25, 27, 29.

dan twee laadingen Koopwaaren, die hy, op dat hy geene vergeeffsche reis zou fchynen gedaan te hebben, na verloop van een jaar, wederom binnen deeze Landen bragt. *Antonius Mulok* kwam, in 't jaar 1528, met een Zierikzeesch fchip, in Zeeland binnen. Hy hadt Zout en Wynen op Cabo Verde gelaaden, alwaar nog nooit enig Hollandsch of Zeeuwfch fchip geweest was (w). Men kan hieruit afneemen, dat de Scheepvaart, hier te Lande, verder werdt voortgezet, federt dat Karel de V. zyn gebied, in Amerika en Afrika, hadt begonnen uit te breiden.

Na dat deeze Vorst, gelyk wy, by verfcheiden' gelegenheden, hebben aangetekend, reeds meer dan eene Huwelyksverbindtenis, met de voornaamfte Prinfesfen van Europa, aangegaan hadt, die allen, uit ftatkundige inzigten, verbroken waren, was hy, eindelyk, in Grasmaand des jaars 1526, te Seville, in de Egt getreden, met zyne volle Nigte, *Izabelle, Dogter van Emmanuel, Koning van Portugal* (x), die 't Ryk zynen Zoon, *Janden III*, die thans regeerde, in 't jaar 1521, nagelaaten hadt. Zy bragt, op den een entwintigften van Bloei- maand des jaars 1527, te Valladolid, eenen Zoon ter weereld, die Filips genoemd werdt, en de Nederlanden, na zynen Vader, geregeerd heeft (y).

De Koning van Frankryk was zo dra niet uit de Spaanfche hegtenis ontslaagen, of hy weigerde het Verdrag van Madrid te bekrag-

KAREL III.
1526.

1526
1526
1526
1526
1526

Keizer
Karel
trouwt
met Iza-
bella van
Portugal,

Filips,
Zoon van
Keizer
Karel,
wordt ge-
booren.

1527.

XXI.
Beginfels
ti-vaneenen

(w) REIGERSB. II. Deel, bl. 417, 418.

(x) A. DE VERA Hift. de Charl. V. p. 139.

(y) SANDOVAL Vida del Emp. Carl. V. P. I. f. 826.

KAREL II. tigen. Zelfs sloot hy, in Bloei maand des
 1527. jaars 1526, te Cognac, een Verbond tegen
 den Keizer, met den Paus, thans *Klemens den*
 nieuwen *VII*, met *François Sforza*, *Hertog van Milaan*,
 Oorlog en met den Staat van Venetie. Hierop volg-
 met de wederom een Oorlog in Italie. De Her-
 Frankryk tog van Bourbon trok, in den aanvang des
 en Engeland. jaars 1527, met 's Keizers Leger, voor Ro-
 me, in 't bestormen van welke Stad, hy 't
 leeven liet. Filibert, Prins van Oranje, ver-
 volgde den storm, bemagtigde de Stad, en
 hieldt den Paus, op 't Kasteel St. Angelo, ge-
 vangen, tot in Winter maand; wanneer 't hem
 gelukte, uit de gevangenis te ontsnappen.
 François de I. hadt, ondertuschen, Henrik den
 VIII, zo wel als hy bekommerd over de aan-
 wasfende grootheid van Karel den V, bewoo-
 gen, om een beschadigend en verdedigend
 Verbond tegen den Keizer met hem aan te
 gaan, welk, op den dertigsten van Grasmaand,
 te Londen, getekend was. De Koningen van
 Frankryk en Engeland beloofden, by het zelve,
 den Keizer te water en te lande te zullen beoor-
 loogen, indien hy zekere voorfagen, welken
 men hem doen wilde, van de hand wees. In
 't byzonder, zou men de Nederlanden, met
 een Leger van dertigduizend Knegten en vyf-
 tienhonderd mannen van wapenen, aantasten,
 en eene Vloot in zee brengen, bemand met
 vyftienduizend Koppen. Ook zou François
 den Hertog van Gelder aanzetten, om den
 Keizer den oorlog aan te doen (z). Het Ver-
 bond

(z) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 78. RAPIN Tom. V. p. 226.

bond hieldt nog andere punten in, die deezen KARELII. 1527.
 Landen nadeelig waren, en werdt zo haast
 niet rugtbaar, of het veroorzaakte merkelyke
 ontsteltenis in Holland (a).

Men was hier, eenigen tyd herwaards, be- Handel met de Oosterlingen en met Zweeden.
 zig geweest, om de schade op te maaken, die
 de Koopsteden, ter oorzaake van de onlusten
 met de Oosterlingen, geleeden hadden, en die
 men, volgens 't laatste Bestand, wederzyds, el-
 kanderen vergoeden moest. De Stad Edam hadt,
 reeds in Lentemaand, ter Dagvaart, vertoon-
 dat haar, eenige jaaren geleeden, een schip
 genomen was, welk, met de goederen, ruim
 vierduizend guldens waardig gerekend werdt.
 Doch Amsterdam en anderen bleeven agter-
 lyk, in 't opmaaken der geleeden' schade. De
 Landvoogdes schreef, ondertusfchen, aan de
 Oosterfche Steden, Lubek, Hamburg, Straal-
 zond en Dantzig, over 't leggen van eenen
 Dag te Keulen, tegen den eersten van Gras-
 maand des jaars 1528, op welken men, we-
 gens de geleeden' schade, afrekenen zou.
 Doch 't schynt, dat deeze Steden, die veel-
 ligt meer schade gedaan dan geleeden had-
 den, zig hiertoe niet hebben willen laten
 beweegen (b). Met Zweeden, van waar O-
 laus Magnus, met 's Konings Volmagt, in
 den Zomer deezes jaars, herwaards kwam,
 tradt men, in Holland, ook over een Ver-
 bond van Koophandel in onderhandeling. De
 Staaten deeden den Zweedschen *Orateur*, (dee-
 zen naam droegen thans, en nog lang hierna,
 de

(a) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 52.

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 35, 39, 42, 48.

KAREL II. de Noordſche Afgezanten) door den Advokaat van der Goes, op 's Lands kosten, omtaalen, oordeelende het beter, hier, *tien, twintig, ja dertig ponden groot* onkosten te doen, dan eene veel kostbaarer reize naar Zweeden, ter verkryginge van een voordeelig Verdrag van Koophandel. Meester Simon van Asfendelft, Pensionaris van Leiden, en *Meester Andries Jakobszoon van Naarden*, Pensionaris van Amsterdam, werden, nevens den Advokaat, ten deezen zelfden einde, naar Gend, aan de Landvoogdesſe gezonden (c); doch ik vind niet, dat 'er, dit jaar, iets met Zweeden geflooten werd.

XXII. Terwyl deeze handel duurde, hadt de Hertog van Gelder, om te nader aan Holland te zyn, eenige Knegten geworpen in Utrecht, op 't verzoek der Burgerye zelve, die thans, zo zeer als ooit, met den Bisſchop over hoop lag. Henrik van Beijeren, in 't jaar 1524, tot de Bisſchoppelyke waardigheid verheeven zynde, hadt zig verbonden, het Overſtigt, zo ver het nog in de magt des Hertogs van Gelder was, wederom met het Nederſtigt te zullen vereenigen, mids men hem vyftigduizend goudguldens opbragt. De Staaten beloofden, dit te zullen doen, zo dra, op den gemelden voet, eene vaste Vrede met den Hertoge getroffen zou zyn. Hierop was de Bisſchop met Karel van Gelder in onderhandeling getreden, en hadt eene aanzienlyke ſomme uitgeloofd, zo Karel het Overſtigt geheellyk ruimen wilde: en deeze, bezeffen-

de

(c) MR. AERT VAN DER GOES Regiſt. W. 41.

de, dat de voornaamste Steden, Deventer, KAREL II.
 Zwol en Kampen, zig, reeds voor eenigen tyd, 1527.
 zyner gehoorzaamheid onttrokken, en een
 Verbond van onderlinge bescherming geslooten hadden, toonde zig niet ongenegen, om den Bisfchop te wille te zyn, indien de beloofde penningen hem vooraf ter hand werden gesteld. De Bisfchop deedt toen zyn best, om de Staaten tot het vinden van geld te bewegen. Doch de Stad Utrecht, voorgeevende te zeer met schulden bezwaard te zyn, weigerde het rondelyk. Hieruit was, in de Lente des jaars 1525, merkelyke opschudding gereezen in de Stad. De Bisfchop verwoegde zig toen tot de Geestelykheid, en persteden Kloosteren, elk naar zyn vermogen, merkelyke sommen af. Het Klooster te Wyk te Duurstede moest, by voorbeeld, vierhonderd en vyftig, en het Vrouwen-Klooster buiten Utrecht honderd goudguldens opbrengen. Doch Utrecht bleef weigerig en oproerig. De onlusten, aldaar, duurden tot in den Zomer deezes jaars, wanneer de Bisfchop, om de Stad tot reden te brengen, met een goed getal Paarden, van Wyk te Duurstede, derwaards toog, meenende de Follesteeg Poort in te ryden. Doch hier werdt hy gestuit, door de Burgerye, en nog op denzelfden dag, 't was den eersten van Oogstmaand, genoodzaakt, naar Oostbroek te rug te keeren. Toen draalden de Utrechtsche Burgers niet, met het afzenden van eenigen aan den Hertoge van Gelder, om onderstand. Karel bediende zig, greetiglyk, van de gelegenheid, die hem aangeboden werdt, om zyn gezag verder in 't

KAREL II.
1527.

Stigt uittebreiden. Op den veertienden van Oogstmaand, waren 'er reeds een goed getal Geldersche Ruiters in Utrecht. De Bischof, geene kans ziende om de Stad magtig te worden, floeg zig neder op de Vaart, alwaar hy, in alleryl, een Blokhuis deedt opwerpen. Ondertuschen werdt het platte Land en de Kloosters, van de Bischoppelyke zo wel als van de Geldersche Knegten, in den nazomer, afge-
loopen en kaal geschooren (d).

Voor-
zorg in
Holland
tegen de
Gelder-
schen in't
werk ge-
feld.

De tyding van het inneemen van Utrecht door de Gelderschen baarde bystere ontfel-
tenis in Holland. Floris van Egmond, Graaf van Buuren, thans Kapitein Generaal, schreef terstond aan den Raad in den Haage, dat het Land volk werven moest, en dat men den Amsterdammers moest verbieden, eenige mondbehoefsten naar Utrecht te voeren, op dat men de Stad, door gebrek, zou mogen bedwingen. De Raad zelf zondt bevel naar Amsterdam en Gouda, om van daar eenige Knegten te schikken naar Weesp, Oudewater en andere Grensplaatsen van Holland. Ook werden de groote Steden, terstond hierop, ter Dagvaart beschreeven, om middelen tot 's Lands bescherming te beraamen. De Afgevaardigden, den voorslag des Raads gehoord hebbende, oordeelden, dat de Heer van Gelder, Holland willende beoorloogen, langs verscheiden' wegen, derwaards komen kon; zo dat men, hem in Utrecht te keer gaande, gevaar liep van hem zo zeer te verbitteren, dat hy, over Bommel of Tiel, of ter Zee van

(d) HENR. VAN ERP Chron. bl. 10:—104.

Harderwyk, den Landzaaten zou aantasten. **KAREL II.**
 Zy voegden 'er by, dat het verbod van toe- **1527.**
 voer uit Amsterdam naar Utrecht noodeloos
 was, alzo de Bisfchop zelf, te Abkoude, aan
 de Vaart en elders, verfchanst leggende, van
 daar allen toevoer belemmeren kon. Voorts
 toonden de Steden zig wel genegen, om de
 grenzen fterker te bezetten. Doch zy verhaal-
 den te gelyk, dat sommige Grensplaaten gee-
 ne meerder bezetting hadden willen inneemen.
 Amsterdam hadt een' Burgemeester met eenige
 Knegten gezonden naar 't Huis te Muiden,
 welk thans flegts door eenen Onderkastelein
 en twee of drie Knegten bewaard werdt; doch
 men hadt de Amsterdammers niet willen bin-
 nen laaten. Gouda hadt aan die van Oude-
 water ook eenige Knegten aangeboden; doch
 zy waren, tot nader beraad, afgewezen. De
 Raad hieldt, hierop, uit last der Landvoog-
 desfe, by de Steden aan, om flegts driehon-
 derd entwintig Knegten, ten haaren kofte,
 op de grenzen te houden, het handgeld, welk
 men hun toegelegd hadt, zynde een Filips
 gulden voor ieder, zou door den Graaflyken
 Rentmeester worden betaald. Doch de Af-
 gevaardigden der Steden verklaarden eenpaa-
 riglyk, hiertoe geenen last te hebben. Ook zei-
 den ze rondelyk „ dat de Beden, ter verdedi-
 „ ging van 't Land, waren ingewilligd en op-
 „ gebragt; dat men hun beloofd hadt, dezelve
 „ en 's Keizers geld daarboven, tot dit ein-
 „ de, te zullen gebruiken; dat men hen nu
 „ ten onregte met Krygsvolk zocht te bezwa-
 „ ren, en dat het Land geene Beden en last
 „ van Krygsvolk tevens draagen kon.” De

KARLII. Raad toen, vertoond hebbende, dat 'er, ge-
 1527. lyk men wist, van boven, dat is, van 't Hof
 der Landvoogdesse, geen geld herwaards kwam,
 merkte aan, dat een gedeelte der opgebragte
 Beden, tot losfinge van Renten, was gebruikt,
 verzoekende, tot slot, dat men zig vuuriger
 wilde toonen, om 't Land te beschermen. De
 Afgevaardigden keerden t' huiswaards, en kort
 hierop kwamen 'er Brieven aan den Raad, by
 welken de Heer van Gelder en de Stad Utrecht
 verklaarden goede vrede en nabuurschap met
 Holland te willen onderhouden (e).

Marga-
 reet
 vordert
 Holland
 voorbe-
 taaling
 eener in-
 gewillig-
 de Bede
 af.

De Landvoogdes vondt egter geraaden, de
 grenzen van driehonderd-enveertig Voetkne-
 ten en tweehonderd-envyftig Paarden te voor-
 zien. Doch alzo zy niet in staat, of niet
 genegen was, om de kosten hiervan, die vier-
 duizend guldens ter maand beliepen, te draa-
 gen, deedt zy, in Wynmaand, de Edelen en
 groote en kleine Steden van Holland wederom
 beschryven, en dezelve voorbetaaling eener
 ingewilligde Bede, die op Kersmis aanstaande
 verschynen zou, afvorderen. Vreemd hiel-
 den zig sommige Steden over deezen eisch,
 alzo, by het inwilligen der Bede, uitdrukke-
 lyk bedongen was, dat men geene voorbetaa-
 ling zou vorderen. Doch gemerkt de verval-
 tyd op handen was, schynen de meeste Leden
 tot deeze voorbetaaling beslooten te hebben.
 Amsterdam bedong egter, dat dit niet in ge-
 volg zou getrokken worden. Haarlem, Gouda,
 en andere Steden begeerden, dat de penningen
 der voorbetaalinge gebruikt werden ter losfinge
 der

(?) MR. AERT VAN DER GOES Regist. N. 43, 44.

der Rente van vyfduizend guldens, in 't jaar ^{KAREL II.} 1523, voor den Keizer verzegeld (f). Doch ^{1527.} men kreunde zig ten Hove weinig aan dit voorbedingen der Steden.

De Graaf van Hoogstraaten, Stadhouder De Heer van Holland, oordeelende, zo hy verklaarde, van Castre wordt dat hy den Landen meer dienst kon doen, wanneer hy zig ten Hove der Landvoogdesse ophieldt, dan wanneer hy, in Holland, zyn verblyf kwam neemen (g); hadt, omtrent Holland. deezen tyd, den Heer van Castre, tot zynen Onderstadhouder, doen aanstellen (h), die, in deze hoedanigheid, de Hollandsche grenzen, in 't najaar, bezigtigende, dezelve in slegten staat van tegenweer vondt.

XXIII. De Bis-
schop van
Utrecht
verzoekte
onder-
stand van
de Land-
voogdes-
se, endee-
ze van
Holland.
Ondertuschen maakten de Gelderschen sterke vootgangen in 't Stigt. Reenen en 't Slotter Horst werdt eerlang van hun bemagtigd; onaangezien Hertog Karel deezen Plaatsen vergund hadt, onzydig te mogen blyven. De Bisschop, geene kans ziende, om zyne verloopen' zaaken te redden, zonder uitheemschen onderstand, verzogt, deswege, in Slagtmaand, met Gemagtigden der Landvoogdesse, in onderhandeling te treden. Men kwam, te Schoonhoven, byeen. De Bisschop verscheen hier in perfoon, en vertoonde den Graaven van Buuren en Hoogstraaten en den Requestmeester *Gerrit Mulart*, van wege de Landvoogdesse derwaards gezonden, hoe veel 'er den Keizer aan gelegen ware, dat de Gelderschen uit het Stigt werden verdreeven. Hy vloot

(f) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 48.

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 51.

(h) Repert. der Plak, van Holl. bl. 13.

KARELII. floot met een verzoek, om onverwylde hulpe. 't Verhandelde te Schoonhoven werdt den 1527. Staaten van Holland, in grooten getale ter Dagvaart beschreeven, terstond open gelegd, De Stadhoudcr, zelf in den Haage gekomen, poogde de Staaten eerst met vrees voor de Gelderschen te vervullen, om hen, te sterker, tot het voorzien der Grensplaatsen, te beweegen. Ook begeerde hy van hun te weeten, waar 't gevaar grootst geoordeeld werdt, op dat hy 'er, door den Heere van Castre, tegen voorzien mogt. Voorzigtiglyk sprak hy in 't eerst nog van geen geld, op dat de Staaten te vryer hunne gedagten, over 't versterken der grenzen, uiten mogten. Ook waren de Steden, eerst, naar ouder gewoonte, met de Edelen, en toen onderling geraadpleegd hebbende, gereed genoeg, om zig te verklaaren. Dordrecht zeide, dat Woudrichem, Loevestein, Heukelom, Asperen en Leerdam wel beter voorzien mogten wezen. Haarlem en Amsterdam klagden, dat het Huis te Muiden en andere Plaatsen kwalyk bewaard werden. Delft en andere Steden verzogten, dat men 't oog over Goederede en Briele houden wilde. Elk, met een woord, wilde vooral voor zulke plaatsen gezorgd hebben, vanwaar hem in 't byzonder de meeste schade komen kon. Al dit werdt den Stadhoudcr, eerst mondeling, en toen schriftelyk vertoon, op den negentien den van Slagtmaand. Hy beval den Steden te vertoeven tot den volgenden dag, wanneer hy een einde van de Vergadering maaken wilde. 't Schynt, dat men, onder de Leden, toen op tachtigduizend guldens, geene nieuwe Bede verdragt was. Doch 't viel

Staat der
Holland-
sche
Grens-
plaatsen.

Buiten-
gewoone
Bede van
tachtig-
duizend
guldens,

viel anders uit. Zo dra was de Vergadering ^{KAREL II.}
niet byeen, of de Stadhouder vertoonde „ dat 1527.

„ 'er groote schyn van oorlog was tusfchen
„ den Keizer en Frankryk, en derhalve ook
„ tusfchen Holland en Gelder; dat het noodig
„ was, voor de Gelderschen gereed te zyn,
„ en eenen inval in Gelderland te doen; dat
„ men, ten minften, den Bifchop van U-
„ trecht, heimelyk, met geld, behoorde te
„ ondersteunen; dat de kosten hiertoe, uit
„ de gewoone Bede en voorbetaalinge, als
„ belast zynde met losfinge van Renten, niet
„ konden gevonden worden; dat hy, hierom,
„ uit 's Keizers naam, eene buitengewoone
„ Bede van tagtigduizend guldens begeerde,
„ in twee termynen, op Kersmiffe en S. Jans
„ misfe aanftaande, te betaalen; welke pen-
„ ningen, in geval van Vrede met den Ko-
„ ning van Frankryk, ten behoeve van Hol-
„ land, en tot geen ander einde, gebruikt
„ zouden worden (i).

De Afgevaardigden, niet gelast om in ee- in welke
nige Bede te bewilligen, deeden den Staaten de Staa-
van het voorftel des Stadhouders verflag, op ten eerst
eene Dagvaart, die in Wintermaand gehou- te bewil-
den werd. Doch de meeste Leden bleeven ligen.

hier weigerig. Zy beweerden „ dat de in-
„ gewilligde Beden flegts gedeeltelyk tot los-
„ finge van Renten behoefden gebruikt te wor-
„ den, en voor 't overig gedeelte, tot be-
„ fcherming van 't Land, moesten dienen.
„ Ook merkten zy aan „ dat hun van wege
„ den Keizer beloofd was, dat men 't Land
„ „ gee-

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regifl. bl. 50, 51, 52, 53.

KAREL II. „ geene nieuwe Bede of voorbetaaling van ou-
 1527. „ den afvorderen zou, zo lang 'er geen oorlog
 „ onstaan was. Nu wisten zy nog van geen
 „ oorlog met Frankryk. Met Gelder was 't
 „ Bestand. Bragt men hier tegen in, dat Heer
 „ Karel niet te vertrouwen ware, men kon zig
 „ tegen hem sterken, door het vernieuwen van
 „ een Verbond, in 't jaar 1524, te Antwer-
 „ pen, met eenige Brabantsche Steden, gesloo-
 „ ten.” Voorts klaagden de Steden zeer over
 neeringloosheid en armoede, die zo ver ging,
 dat de Ingezetenen, schier dagelyks, om der
 Steden schulden, bekommerd werden: behal-
 ve dat men thans den last van het versterken
 der Grensplaatsen te draagen hadt. Dus sprak-
 en de meesten. Dordrecht alleen gaf te ver-
 staan, dat zy in eene redelyke Bede, tot hei-
 melyke ondersteuning des Bischops, bewilligen
 zou, zo de andere Steden hierin insgelyks
 stemmen wilden. De Raad toen, door mon-
 de van den Heere van Asfendelft, Dordrecht
 bedankt hebbende, vertoonde den anderen
 Steden „ dat zy 't stuk kwalyk verstonden;
 „ dat men, by 't doen der voorige Bede, staat
 „ gemaakt hadt, dat de Koning van Frank-
 „ ryk, pas uit de Spaansche gevangenis ont-
 „ slaagen, 't Verdrag van Madrid bekrag-
 „ tigd zou hebben; dat men, in deeze ver-
 „ wagting, beloofd hadt, geene nieuwe Be-
 „ de te zullen doen, zo 'er geen nieuwe nood
 „ opkwam; doch dat die Koning nu weiger-
 „ de, zyn woord te houden, en den Keizer
 „ met oorlog dreigde; waarom men agten
 „ moest, dat 'er waarlyk nieuwe nood was:
 „ dat de zaaken, in 't Stigt, ook zeer van

Ver-
toog
van den
Raad van
Holland
hier te-
gen.

„ gedaante veranderd waren, en dat de Gel- KARELII.
 „ derfchen, daar eens volkomen meester zyn- 1527.
 „ de, eerst, was 't te dugten, Friesland, en
 „ daarna Holland bemagtigen zouden. Dat
 „ de neeringloosheid verdwynen zou, als men
 „ vrede hadt, die door oorloogen verkree-
 „ gen moest worden. Dat 's Lands armoede
 „ kenlyk was; doch dat de vyand, herwaards
 „ komende, evenwel nog genoeg vinden zou.”
 't Slot was, dat de Afgevaardigden tragen
 moesten, beter antwoord ter naaster Dagvaart
 in te brengen. Deeze werdt, eenige dagen De Le-
 laater gehouden, en toen bewilligden de Ede- den be-
 len en alle de Steden in de geëischte Bede, willigen.
 Delft alleen bleef nog weigerig, alzo de In-
 gezetenen, wegens Stads schulden, geduurig
 bekommerd werden. Ook verklaarden zy, be-
 dugt te zyn, dat de Heer van Gelder, om deeze
 bewilliging, 't Land ligtelyk den oorlog aan-
 doen zou. 't Schynt egter, dat zy zig naderhand
 ook hebben laten overhaalen, om nevens de
 andere Leden te stemmen. Immers, in Louw- 1528.
 maand des volgenden jaars, gaven de Staaten
 in 't gemeen de *Akte* van hun *Consent* der Land-
 voogdesse te Brusfel over: bedingende egter
 uitdrukkelyk „ dat de penningen alleen tot
 „ verdediging van Holland gebruikt moesten
 „ worden; en in geval van Vrede met Frank-
 „ ryk, ook alleen tot 's Lands oorbaar, en
 „ by raade der Staaten (*k*).”

Niet lang hierna, kreeg men, hier te Lan- XXIV.
 de, tyding, dat de Koningen van Frankryk Francise
 en Engeland beide den Keizer openlyk den vyande-
 oor- lykhe-
 den, den.

(*k*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 52, 53, 54, 55, 56, 57.

KARELII. „ dat het grootste gedeelte van 't Nederfligt
 1528. „ nog in de magt was van Heere Karel van
 Heer „ Gelder, die zig beroemd hadt, na 't over-
 aangenomen. „ meesteren van beide de Stigten, Friesland,
 „ Holland en Brabant te zullen bemagtigen;
 „ dat het verdedigen van 't Over- en 't herwin-
 „ nen van 't Nederfligt veele kosten veroor-
 „ zaaken zou, en gereede penningen vorder-
 „ de: dat myne genadige Vrouw wel wist,
 „ dat Holland onlangs in eene buitengewoo-
 „ ne Bede van tagtigduizend guldens bewil-
 „ ligd hadt, waarom zy thans geene nieuwe
 „ Bede doen wilde; doch dat de gewoone en
 „ buitengewoone Beden van Brabant ook niet
 „ toereiken konden, tot de kosten van den
 „ Kryg tegen de Gelderschan: en dat de an-
 „ dere Nederlanden, ter oorzaake van den
 „ naderenden oorlog met Frankryk, genoeg
 „ met zig zelve te doen zouden hebben: dat
 „ er hierom geen beter middel was, om de
 „ noodige penningen spoedig te vinden, dan
 „ dat de Steden haar zegel leenden, om we-
 „ derom vyfduizend guldens 's jaars losren-
 „ ten, tegen den penning zestien, te verze-
 „ gelen; welke rente 't Land drie jaaren be-
 „ taalen moest, beloovende den Keizer dezelve
 „ dan, in de drie volgende jaaren, te
 „ zullen losfen, immers 't Land daarvan te
 „ zullen vry houden, gelyk hy deedt van de
 „ rente, in 't jaar 1515, voor hem verze-
 „ geld; om welke 't Land nooit bekommerd
 „ geweest was, of eenige schade geleeden
 „ hadt: dat deeze verzegeling een ligte last
 „ voor 't Land was, en egter van groote
 „ voordeelen gevolgd zou worden, also men

De Land-
 voogdes
 vordert,
 dat Hol-
 land we-
 derom
 vyfdui-
 zend gul-
 dens
 voor den
 Keizer
 verzege-
 le.

„ van zins was, Holland voor den oorlog met ^{KAREL II.}
 „ de Gelderschen te bewaaren, en den Heere 1528.
 „ van Gelder in zyn eigen Land te overval-
 „ len.” Toen de Griffier uithadt, zeide de
 Graaf van Buuren, dat de Gelderschen ligte-
 lyk uit het Stigt te verdryven zouden zyn, en
 dat men hen, in Gelderland zelf, met veel
 hoop van een' goeden uitflag, zou kunnen te-
 keer gaan. Doch Hoogstraaten zag dit moei-
 lyker in, betuigende, voor onderstand uit
 Frankryk, bedugt te zyn. Evenwel riedt hy
 de Staaten, tot de verzogte verzegeling te be-
 sluiten. Hy wilde, als Hoofd der Geldmid-
 delen, op allerlei wyze, zyn best doen, om
 ook elders, geld te vinden (q).

De Staaten, kort hierna, in den Haage Men be-
 vergaderd zynde, toonden zig wel genegen, willigt
 om in de begeerde verzegeling te bewilligen; er in,
 doch wilden tevens, volgens gebruik, t een onder ze-
 en t ander bedingen, en wel, 1. „ dat men kere
 „ t Land zekerheid gawe, voor de ontlasting voor-
 „ deczer verzegeling, en die der jaaren 1515 waarden
 „ en 1523. 2. dat men nog duizend Kneg-
 „ ten aanname, en onder den Heer van Cas-
 „ tre op de grenzen leide. 3. dat men den
 „ Leenmannen en Onderzaaten verboodt,
 „ vrywaaring van de Gelderschen te neemen,
 „ of hun brandschatting te betaalen. 4. dat
 „ men de Unie met Brabant, of, ten minsten,
 „ met de Steden en Kwartieren van Antwer-
 „ pen en 's Hertogenbosch, vernieuwde. En
 „ 5. dat men het vreemd Koorn, voortaan,
 „ zonder verlofgeld te betaalen, vry uit Hol-
 „ land

(q) MR. AERT VAN DER GOES Regist. N. 59. 69.

KARELII. „land zou mogen voeren.” Dordrecht,
 1528. Haarlem en Amsterdam waren zeer gesteld op
 de drie laatste punten, met naame op het vyfde,
 waaraan den Koopluiden veel gelegen was (r). De
 uitvoer van Graanen was, ter oorzaak van 't gebrek
 in dezelve, eenige jaaren geleeden, hier te Lande,
 verboden geweest (s). Doch na dat dit gebrek
 opgehouden was (t), bleef het Verbod duuren.
 Alleenlyk, lieten de Keizerlyke bedienden den
 uitvoer toe, onder 't betalen van zeker *Congie-*
of Verlofgeld: eene nieuwigheid, waaraan de
 Koopluiden, hier te Lande, t'eenemaal onge-
 woon waren. Ook hadt de Raad van Hol-
 land, omtrent den aanvang des jaars 1527,
 geweigerd, een Plakaat der Landvoogdesse,
 verbiedende den uitvoer van Graanen, af te
 kondigen (u). Sedert, deden de Steden, ten
 Hove, haar best, om 't Verlofgeld te doen af-
 schaffen (v). Doch vrugteloos: 't welk de
 reden was, dat zy thans in de verzegeling
 niet bewilligen wilden, dan onder deeze voor-
 waarde.

die slegts ten deele worden toegeftaan.
 De Landvoogdes, sedert, de vyf voorgeslaagen
 punten overwoogen hebbende, bewilligde in de
 drie eersten, en verklaarde tot de Unie met Antwerpen
 en 's Hertogenbosch te willen arbeiden. Doch het
 afschaffen van 't Verlofgeld op de uitgaande
 Graanen stondt, zeide zy, in haare magt niet,
 en betrof de hoog-

(r) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 62, 64.

(s) Répertor. der Plakaat. van Holl. bl. 9, 10, 11.

(t) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 1, 7.

(u) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 33.

(v) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 58, 59, 61.

hoogheid des Keizers. Veel gemors verwek. KAREL II. 1528.
 te dit onder de Afgevaardigden der Steden,
 die zig beriepen op de Privilegien van tol-
 vryheid, hun door den Keizer en zyne Voor-
 zaaten verleend (w). En veellig zouden zy
 in de verzegeling niet gestemd hebben, zo
 zeker onverwagt voorval hen niet, in alleryl,
 hadt doen besluiten.

De Hertog van Gelder, in tyds kennis ge- XXV. Maarten
 kreegen hebbende van 't gene 'er, ten zynen van Ros-
 nadeele, ter Vergaderinge van Holland, ge- sem o-
 handeld en beslooten was, vondt geraaden, vervalt
 de Hollanders te overvallen, eer zy 't hem en plon-
 deden: een toeleg, waarvoor sommigen hier dert
 met reden bedugt waren geweest. Hy deedt, 's Graa-
 in alleryl, zeven Vendels, sterk in alles om- venhage.
 trent tweeduizend Ruiters en Knechten, op-
 trekken, 't bevel over dezelve geevende aan
Maarten van Rossem, Heere van Pouderoyen,
 die hem, reeds in verscheiden' togten, ge-
 diend hadt, en nu te Utrecht lag. Deez'
 verzeld van eenige Utrechtsche Burgers, rukt,
 in den aanvang van Lentemaand, voorby
 Monfoort en Woerden, den Rynkant langs,
 naar den Haage, voerende Oostenryksche
 banieren, om te minder agterdogt te geeven.
 De bezetting van Leiden, zyn Volk voor
 vrienden houdende, liet hem voorby trek-
 ken naar Voorschooten, alwaar hy een huis
 of twee in den brand deedt steeken. Toen tot
 Ryswyk en voor 't Haagsche Bosch zynde
 voortgetrokken; deedt Rossem de Geldersche
 Vendels ontwinden, en, onder een woest

ge-
 (op) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 64, 65.

CAREL, de V. *by der gratien Gods*
ROOMS KEYSER
Koning van HISPANIEN,
INDIEN. NAPELS &c.
GESTORVEN IN DE OUDERDOM
VAN 58 JAREN
DEN 21 SEPTEMBER M D LVIII.

KAREL II. 1528. geschreeuw van *Gelder! Gelder!* aanrukken op den Haage. Hy overviel het Vlek aan drie oorden tevens, en zyne aankomst vervulde groot en klein met zo hevig een' schrik, dat men naauwlyks tyd hadt om iet te bergen. De Raaden van Holland verlieten het Hof: welk door de Gelderschen ingenomen, doch niet geplonderd werdt. Ongelukkiger lot trof veele adelyke en andere wooningen, die van alles beroofd werden. Men ontsloot de gevangenpoort, en liet 'er een' of eenigen uit, die mede hielpen plonderen (x). Doch sommigen, die van Geldersche afkomst waren, werden verschoond. De verdere verwoesting van 't Vlek werdt met twintigduizend guldens afgekogt: waarna de Gelderschen, met rykelyken buit, langs denzelfden weg, naar Utrecht te rug keerden, den Dorpen, die zy door moesten, insgelyks, zwaare brandschattingen afpersende (y). De Raad van Utrecht, deschuld deezer plondering van den hals der Stede wylende schuiven, verklaarde, terstond, openlyk, dat de Regeering, in deezen togt, geenszins hadt bewilligd (z).

De plondering van den Haage, die op den zesden geschiedde, was op den agiften van Lentemaand reeds ten Hove der Landvoogdesse bekend. De Hollandsche Afgevaardigden verzogten toen, niet alleen dat de Graaf van Buuren, Kapitein Generaal, en de Stadhouder Hoogstraaten, in alleryl, in Holland wil-

(x) Crimineel Sententieboek, *gequod.* E. f. 175.

(y) PONTANUS *Libr.* XI. p. 744—746.

(z) Dagelyckx boeck fol. 147. *ad calcem.* HORTENS REG
Utraj. p. R. 2. *verf.*

wilden komen, om de Gelderschen te fluiten; maar de Staaten, tegen den dertienden, te Delft byeen gekomen, gaven klem aan dit verzoek, door een eenpaarig besluit, tot de gevorderde verzegeling van vyfduizend guldens 's jaars.

Midlerwyl was de Stadhouder zelf ter dezer Dagvaart verscheenen, met last van de Landvoogdesse, om drieduizend knechten en vyfhonderd paarden op de been te brengen. De kosten hierop beliepen twintigduizend guldens ter maand, die uit de penningen der ingewilligde verzegeling, moesten gevonden worden. Doch men zag thans geene kans, om gereed geld by verzegeling te vinden. De zes groote Steden voorzagen egter in deeze zwaarigheid, zig verbindende, om elk tweeduizend guldens op te brengen. De agtduizend guldens, die dan nog ontbreken zouden, aan eene maand folds voor 't Krygsvolk, zou men ook, op de beste wyze, uit de Kloosters en van elders, tragten te bekomen (a).

Ten zelfden tyde, werdt 'er, ter Dagvaart, gehandeld, over 't aanstellen van eenen Kapitein, in de plaats van den Heere van Castre, die men hielt * buiten staat te zyn, om dit Ampt langer te bekleeden, en die, daar enboven, in den haat van 't Volk geraakt was (b). De Stadhouder, zig gelaatende, als of hem deeze verandering niet tegen was, stelde de benoeming van eenen Kapitein aan de Staaten; en deezen verkooren den Heer van

Bail.

(a) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 66, 67, 68.

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 70.

MARTEN VAN ROSSUM,
Heer van Pouderoyen,
Veldmaarschalk van Gelderland.

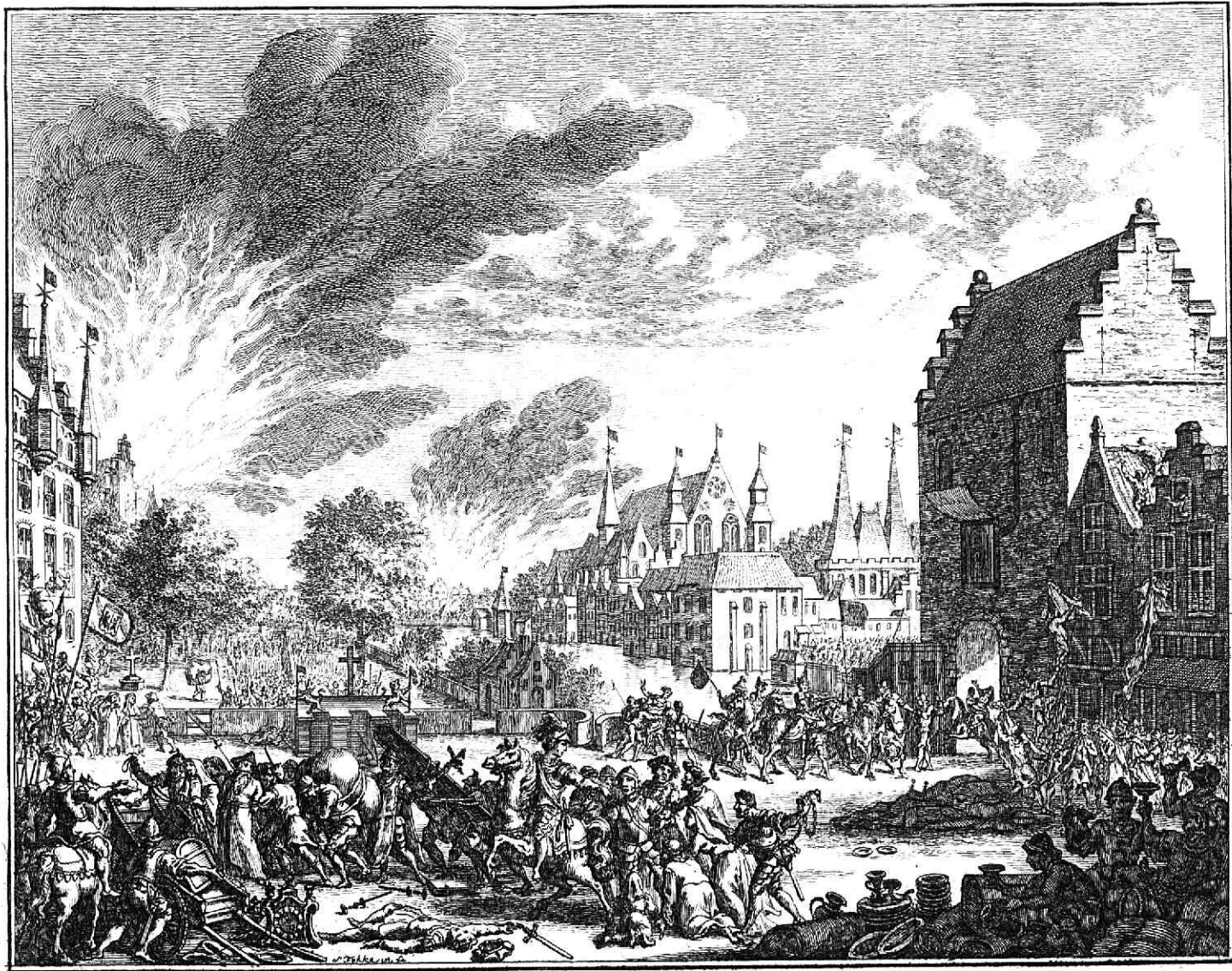
V. Tolken del. naar een Originele Schildery by J. K. G. van Rechten

J. Vandenbraken fec.

KAREL II. *Bailleul*, die met eene Dogter des Heeren van
 1528. Wasenaar gehuwd was. Hoogstraaten ver-
 klaarde, dat hy in deeze keuze genoegnam.
 Hy zou 'er alleenlyk de Landvoogdes over
 schryven, en den Heere van Bailleul, om zy-
 ne jongkheid en onkunde van 't Land, eenen
 Raad toevoegen. Doch toen 'er, kort hier-
 na, last van boven kwam, om Castre als Ka-
 pitein van 't Voetvolk nog in dienst te hou-
 den, en Bailleul slegts over cenige Paarden
 te stellen, was 't blad t'eenemaal omgekeerd.
 Hoogstraaten verklaarde toen „ dat Castre ,
 „ zo wel als hy, den Keizer dienen zou, zo
 „ lang het zyner Majesteit zou behaagen; dat
 „ Bailleul, volgens 't gevoelen van zynen ei-
 „ gen Vader, den Heere van Lingen, te jong
 „ en te onervaaren was, om Kapitein van Hol-
 „ land te zyn, dat men over Castre klaagde,
 „ doch hem, den Stadhouder, veelligt ruim
 „ zo zeer op 't oog hadt, dat hy egter 't Land
 „ gewigtige diensten hadt gedaan, en niet
 „ dan met ondankbaarheid beloond was, met
 „ naame door de Amsterdammers, die den
 „ vyand in Utrecht leeftogt toevoerden,
 „ vyandelyke goederen bergden, en den spot
 „ dreeven met de Keizerlyke Gemagtigden,
 „ die dezelve kwamen zoeken.” Doch dit
 betrof Amsterdam alleen niet. Leiden klaag-
 de, omtrent deezen tyd, dat de Kapitein
Hansken van Tiben onlangs Krygsvolk in de
 Stad gezonden hadt, om naar Utrechtsche
 goederen te zoeken, en reden te vorderen van
 't spyzigen des vyands in Utrecht. De Steden
 en de Raad van Holland zelf oordeelden dee-
 ze wyze van doen zo zeer te sryden met der

Inbreuk
 op der
 Steden
 Privile-
 gien.

Stie-

'S GRAAVENHAAGE geplunderd, door MAARTEN VAN ROSSEM, in 't jaar 1578.

Steden Privilegien, volgens welken, over misdaaden van Poorteren, voor de gewoonlyke Steden-Regtbanken geoordeeld moest worden; dat men 'er den Kapitein van Holland, sedert, over schreef, terwyl de Raad den Steden riedt, zulke daadelykheden met geweld te sluiten (c). De Advokaat van der Goes verschoonde de Steden zo veel hy konde, verklaarende, dat zy met den Stadhouder wel gediend waren. Doch Bailleul, schoon door de Staaten benoemd, mogt egter geen Kapiteyn zyn. Castre bleef 't ook niet. Maar in Grasmaand werdt de *Graaf van Rennenberg*, op voorspraak des Graaven van Buuren, in zyne plaats gesteld (d).

Het werven der Hollanderen, die Meester *Pieter Kofyn*, Schepen van Amsterdam, en eenige anderen, staatswyze, tot Kommisfarijen over de Monsteringe hadden aangesteld (e), deedt de Gelderschen haast zien, dat de Kryg hun ernst werdt. Men liet het niet, by deeze toerusting te Lande. De Stroomen en Zeegaten werden bezet met groote en kleine Oorlogschepen: en men tradt, met Zeeland, Vlaanderen en de Stad Antwerpen, in onderhandeling, om de Koopvaardy en Haringvischery te beveiligen (f). Ook werdt, ter Vergaderinge van Holland, overwoogen, of men niet elke twintig *Schildtalen* met her onderhouden van eenen man zou kunnen belas-

KAREL II.
1528.

Toerusting
tegen de
Gelderschen.

- (c) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 74.
 (d) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 67, 68, 70, 73.
 (e) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 68, 69, 75, 77.
 (f) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 71, 75, 76, 77.
 78, 79, 83.

KARELII. 1528. lasten, waardoor men omtrent drieduizend man zou kunnen vinden (8), om des noodden vyand tegenstand te doen. Amsterdam stemde hiertoe gereedelyk; doch Delft en de andere Steden oordeelden „ dat zy te hoog in „ de Schildtalen stonden, en luttel volks te „ ontbeeren hadden.” Ook schrikten zy voor de kosten van dit ontwerp: brengende daartegen verders in „ dat men geene bekwaame „ Kapiteins of Voorgangers in 't Land zou „ kunnen vinden; dat ook niemand in eens „ anders plaats zou willen uittrekken, of hy „ zou zes, agt, of tien stuivers 's daags willen „ winnen, 't welk meer dan de Bede beloo- „ pen zou; en dat het, eindelyk, ongeraad- „ den was, Poorters of Landluiden te stellen „ tegen Knegten, die niets te verliezen had- „ den (g):” om alle welke redenen, dit ontwerp niet schynt uitgevoerd geweest te zyn: alleenlyk schynt men, omtrent deezen tyd, zorg gedraagen te hebben, dat de Landluiden, zo wel als de Poorters, in Holland, van wapenen voorzien zyn geworden.

De

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regiff. bl. 69, 82.

(8) Volgens de schikking van den jaare 1518, waren de Schildtalen *zestigduizend guldens* (Zie hier voor, bl. 412). Elke twintig Schildtalen met den onderhoud van een' man te belasten betekent, elke Stad of Plaats zo veel man te doen onderhouden, als zy *twintigen*, in deeze *zestigduizend*, droeg. Men ziet, hieruit, ook, dat 'er, op deeze wyze, *drieduizend* man kon gevonden worden: niet *net*, maar *omtrent*, om dat de Steden, naar de Schildtalen draagende, zekere kwytscheldingen genooten, uit hoofde van welken, zy mindere manschap zouden behoeven te leveren. Zie ook het *Ontwerp om tweeduizend man op de Schildtalen te vinden*, hier boven, bl. 430.

De Unie met de Brabantsche Steden, Antwerpen en 's Hertogenbosch, over welken KAREL II. 1528. men, eenigen tyd geleeden, gehandeld hadt, werd, eindelyk, in Bloei maand, geslooten. De Unie XXVII. Staaten van Brabant hadden, reeds in Lentemaand, verklaard, dat zy, voor drie maanden, onderhouden wilden vierduizend Knegten en duizend paarden, om, met dezelyen, in Gelderland te trekken, mids dat Holland, voor denzelfden tyd, onderhieldt, drieduizend Knegten en vyfhonderd paarden, en de Keizer tweeduizend, om 't Overstigt te herwinnen. Holland besloot hiertoe terstond, en verzuumde niet zyn aandeel, op de been te brengen, gelyk wy reeds hebben aangeteekend. Ook vonden 's Lands Staaten, in Grasmaand, goed, 't bevel over de vereenigde magt van Brabant en Holland den Graave van Buuren, Kapitein Generaal, op te draagen. En de Stadhouder Hoogstraaten hadt zig, ten zelfden tyde, ten zynen behoefte, van 't gezag over de Hollandsche Knegten ontslaagen. Doch omtrent het midden van Bloei maand, verklaarden Leuven en Brussel zig ongeregen, om de Unie te onderhouden. 't Zy dat dit deezen Steden ernst geweest zy; of dat zy den last voor Brabant lichter hebben willen maaken, dan hy, naar gelang van dien van Holland, behoorde te zyn, en zig, te gelyk, zo veel mogelyk, voor den haat der Gelderschen, hoeden. Immers men heeft reden om te besluiten, dat zy, onder de hand, in de foldye der Knegten, gedraagen hebben. 't Speet den Hollanderen zeer, dat dit werk dus sleepende gehouden werdt.

KARELII.
1528.

lasten, waardoor men omtrent drieduizend man zou kunnen vinden (8), om des noods den vyand tegenstand te doen. Amsterdam stemde hiertoe gereedelyk; doch Delft en de andere Steden oordeelden „ dat zy te hoog in „ de Schildtalen stonden, en luttel volks te „ ontbeeren hadden.” Ook schrikten zy voor de kosten van dit ontwerp: brengende daartegen verders in „ dat men geene bekwaame „ Kapiteins of Voorgangers in 't Land zou „ kunnen vinden; dat ook niemant in eens „ anders plaats zou willen uittrekken, of hy „ zou zes, agt, of tien stuivers 's daags willen „ winnen, 't welk meer dan de Bede beloo- „ pen zou; en dat het, eindelyk, ongeraad- „ den was, Poorters of Landluiden te stellen „ tegen Knegten, die niets te verliezen had- „ den (g):” om alle welke redenen, dit ontwerp niet schynt uitgevoerd geweest te zyn: alleenlyk schynt men, omtrent deezen tyd, zorg gedraagen te hebben, dat de Landluiden, zo wel als de Poorters, in Holland, van wapenen voorzien zyn geworden.

De

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 69, 82.

(8) Volgens de schikking van den jaare 1518, waren de Schildtalen *zestigduizend guldens* (Zie hier voor, bl. 412). Elke twintig Schildtalen met den onderhoud van een' man te belasten betekent, elke Stad of Plaats zo veel man te doen onderhouden, als zy *twintigen*, in deeze *zestigduizend*, droeg. Men ziet, hieruit, ook, dat 'er, op deeze wyze, *drieduizend* man kon gevonden worden: niet *net*, maar *omtrent*, om dat de Steden, naar de Schildtalen draagende, zekere kwytsheldingen genooten, uit hoofde van welken, zy mindere manschap zouden behoeven te leveren. Zie ook het *Ontwerp om tweeduizend man op de Schildtalen te vinden*, hier boven, bl. 430.

De Unie met de Brabantsche Steden, Antwerpen en 's Hertogenbosch, over welken men, eenigen tyd geleeden, gehandeld hadt, werdt, eindelyk, in Bloei maand, gesloten. De Staaten van Brabant hadden, reeds in Lentemaand, verklaard, dat zy, voor drie maanden, onderhouden wilden vierduizend Knegten en duizend paarden, om, met dezelyen, in Gelderland te trekken, mids dat Holland, voor denzelfden tyd, onderhieldt drieduizend Knegten en vyfhonderd paarden, en de Keizer tweeduizend, om 't Overstigt te herwinnen. Holland besloot hiertoe terstond, en verzuimde niet zyn aandeel op de been te brengen, gelyk wy reeds hebben aangeteekend. Ook vonden 's Lands Staaten, in Grasmaand, goed, 't bevel over de vereenigde magt van Brabant en Holland den Graave van Buuren, Kapitein Generaal, op te draagen. En de Stadhouder Hoogstraaten hadt zig, ten zelfden tyde, ten zynen behoeve, van 't gezag over de Hollandsche Knegten ontslaagen. Doch omtrent het midden van Bloei maand, verklaarden Leuven en Brussel zig ongerogen, om de Unie te onderhouden. 't Zy dat dit deezen Steden ernst geweest zy; of dat zy den last voor Brabant lichter hebben willen maaken, dan hy, naar gelang van dien van Holland, behoorde te zyn, en zig, te gelyk, zo veel mogelyk, voor den haat der Gelderschen, hoeden. Immers men heeft reden om te besluiten, dat zy, onder de hand, in de foldye der Knegten, gedraagen hebben. 't Speet den Hollanderen zeer, dat dit werk dus sleepende gehouden werdt.

KAREL II.
1528.
XXVII.
Unie
voor drie
maanden
tusfchen
Holland
en Ant-
werpen
met
's Hertog-
gen-
bosch.

KAREL II.
1528.

Ook smaalde 't gemeen, op wagens en in schepen, dat 'er niets tegen de Gelderschen ondernomen werdt. Men hielt hierom zeer aan by Antwerpen en 's Hertogenbosch, die, als naast gelegen, 't meest van de Gelderschen te dugten hadden; poogende dezelve, tot het aangaan der Unie, te beweegen. Men ontwierp eenen Staat van oorlog, die voor de Brabantfche Steden agt-enveertigduizend en voor Holland zeven-endertigduizend tweehonderd guldens ter maand beliep. Doch Holland bewoog den Stadhouder, dat hy zig met twee-endertigduizend guldens genoeg liet, en 't overige, ten koste des Keizers, elders vondt. Antwerpen en 's Hertogenbosch lieten zig eerlang overhaalen. 't Verdrag werdt, op den negen-entwintigsten van Bloeiemaand, te Mechelen, getekend. De Staaten stonden, op 't verzoek des Stadhouders, ten zelfden tyde, voorbetaaling toe der ingewilligde gewoone en buitengewoone Beden, en beloofden nog tweeduizend of vyf-entwintighonderd guldens, ten laste des Keizers, te zullen verzegelen tegen den penning zestien, en op dezelfde voorwaarden, als de laatste vyfduizend guldens. Voorts bedongen zy, dat de Knegten nergens dan in Gelderland en op de grenzen van Brabant en Holland gelegd zouden worden, en dat het Land, in geval van spoedige Vrede, tot voorbetaaling noch tot verzegeling zou gehouden zyn. De Unie, van welke wy spreken, slegts voor drie maanden gestooten zynde, die met den laatsten van Oogstmaand ten einde liepen, werdt, sedert, nog voor twee maanden

maanden, verlengd (*h*). Of de Keizer zyn aandeel Knegten, volgens het ontwerp der Brabanderen, geleverd hebbe, is my niet gebleeken. Alleenlyk vind ik, dat 'er, in Hooimaand, zeshonderd Spanjaards te Arnemuiden in Walcheren geland zyn, die, sedert, onder bevel van *Adriaan van Croi, Heere van Roelux*, tegen de Gelderschen gebruikt zyn geworden (*i*). Elders leest men, dat hy tweeduizend Knegten onder zyn bevel hadt (*k*). Anders was de Keizer niet zeer gereed, om veel in deezen kryg te spillen. De Staaten van Holland hadden, al in Lentemaand, vergeeffsche poogingen aangewend, om duizend Knegten, die men den Bischoep van Utrecht ter hulpe hadt toegeschikt, door den Keizer, te doen onderhouden. Maar de Stadhouder wees hen af, verklaarende, dat zyne Majesteit den Bischoep vierduizend guldens 's jaars gaf, en daarenboven vierhonderd paarden in 't Stigt onderhieldt; waarom men hem geen' zwaarer' last vergen kon (*l*).

De sterke Krygstoerusting, die Karel de V., hier te Lande en elders, liet doen, bevorderden de Vrede eer dan men verwacht hadt. De Landvoogdes, bezeffende, hoe nadeelig de oorlog met Frankryk en Engeland ware voor de Nederlandsche Koopluiden, arbeidde, sedert eenigen tyd, aan 't Engelsche Hof, aan een Bestand tuschen deeze twee

KAREL II.
1528.

xxviii.
Bestand
van agt
maanden
met
Frankryk
en Engeland.

Ry-

(*h*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 66, 67, 68, 73, 76, 78, 79, 80, 90, 91, 92, 93, 94.

(*i*) REIGERSH. II. Deel, bl. 418.

(*k*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 91.

(*l*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 67.

KARELII. 1528. Ryken en de Nederlanden. 't Volk neigde in Engeland meer tot vrede dan tot oorlog. De Wol- en Lakenhandel stondt 'er stil, doordien de Vaart op de Nederlanden verbooden was. De Lakenkoopers weigerden langer te koopen, waarop de Weevers aan 't muiten sloegen. Men poogde de eersten tot koopen te noodzaaken; doch zy hielden 't uit tegen de Regeering (*m*). Deeze onlusten deeden den Koning te ligter besluiten tot een Bestand voor agt maanden, welk, in Zomermaand, geslooten werdt, en Frankryk zo wel als Engeland betrof. De Vaart en Vischery werdt 'er volkomenlyk door vry gesteld. Ook werdt 'er een punt van het verdrag van Madrid, betreffende de herstelling van Filibert van Chalons, in 't bezit van 't Prinsdom van Oranje, en van de Landvoogdes in 't Graaffschap Charolois, uitdrukkelyk in bevestigd. De Hertog van Gelder werdt ook in 't Bestand begreepen; doch niet dan onder deeze voorwaarde, dat hy Utrecht en beide de Stigten, zo wel als Groningen en de Ommelanden, den Keizer inruimen zou, zonder zig, daartoe, door de wapenen, te laten dwingen (*n*). De Geheimschryvers der Landvoogdesse, *Guillaume des Barres* en *Jean de la Sauch*, hadden de voornaamste hand gehad in het bewerken van dit Bestand: 't welk, sedert, door de Staaten van Holland, die zig by de bedongen' vrye vischery zeer bevoordeeld rekenden, dankelyk erkend werdt (*o*). De Stadhoud, de Staaten van Hol-

(*m*) RAPIN Tom. V. p. 254.

(*n*) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 515, 517.
Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 103, 104, 105.

(*o*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 94.

Holland, tegen 't einde van Zomermaand, te Mechelen, beschreeven hebbende, gaf hun aldaar kennis van 't geslooten Bestand. Doch hy vergat niet, aan te merken, dat de Keizer hun, door deeze bekendmaking, grooter eer aandeedt, dan hy hun schuldig was, *alzo het hem vrysondt, Vrede en Bestand te maaken, buiten kennis en toestemming der Onderzaaten.* De Staaten zouden hierop hebben kunnen zeggen, dat men hen ook, voor 't sluiten van 't Bestand, niet gekend hadt, en 'er hun alleenlyk de voorwaarden van mededeelde, nu elk ze weten mogt. Doch zy vergenoegden zig met den Stadhouder, voor de bewezen eere, te danken. (p).

KAREL II.
1528.

ten van
Holland
bekend
gemaakt.

Ondertuschen wagtte men hier te Lande niet af, dat de Hertog van Gelder zig, wegens 't aanneemen van 't Bestand, verklaarde. Juriaan Schenk, Heer van Tautenburg en Stadhouder van Friesland, hadt het beleg voor Hasfelt geslaagen, en deeze Stad, de eenigste van belang in Overysfel, die de Geldersche zyde nog hieldt, eerlang, tot de overgaave genoodzaakt. De Graaf van Buuren overmeesterde, in den voorzomer, het Slot ter Eem (q), en trok toen naar de Veluwe, alwaar het Lieger onder Schenk zig met het zyne vereenigde. Men sloeg het beleg voor Hattum, welke Stad, na eenigen tegenstand, op den dertienden van Zomermaand, by verdrag, overging. Dit was voor het tressen van 't Bestand gebeurd. Kort daarna, gaf Elburg zig ook aan den Graave van Buuren over. Ook viel

XIX
Voor
spoed der
Oosten-
ryksche
wapenen
in Over-
ysfel en
Gelder-
land.

(p) MR. AERT VAN DER GOES Regilt. 2. 84.

(q) HENR. VAN ERF. Chron. II. 197.

KAREL II.
1528.

Utrecht
verrast.

viel hem Harderwyk, na 't doorstaan van eenen hevigen storm, nog voor 't einde der gemelde maand, in handen (9). Meer andere na-deelen leeden de Gelderschen, omtrent deezen tyd. Doch onder de voornaamsten was het verlies van Utrecht, welke Stad hun, op den eersten van Hooimaand (r), door *Willem Turk*, by verrassing, ontweldigd werdt (s). De Bis-chop, die 'er, eenige dagen laater, wederom binnen kwam, deedt verscheiden' aanzienlyke Luiden, die den Gelderschen gunstig geweest waren, ten deele onthalzen, ten deele in een' zak steeken, en in den Lekstroom verdrinken (t).

XXIX.
De Hol-
landers
zoeken
't Neder-
stigt aan
Holland
te doen
hegten.

Het verrassen van Utrecht veroorzaakte groote vreugde in Holland. De Staaten leverden, terstond daarna, een Geschrift aan den Stadhouder over, waarin zy verzogten, dat Utrecht en het Nederstigt, onder den Keizer, als Graave, met Holland vereenigd mogt worden, op gelyke wyze, als Doornik aan Vlaanderen gehegt was; zo dat 'er zyne Majesteit de bestelling van de Wet hadt, en men van de vonnis-sen, aldaar geweest, beroep of hervorming roeliet aan den Raad van Holland. De Stadhouder antwoordde, dat hy hierin niets doen kon, voor dat hy den Bisshop gesproken hadt; doch hy deedt de Staaten begrypen, dat dit werk niet zonder kosten ter uitvoeringe ge-bragt

(r) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 84.

(s) HORTENS. Ref. Ultraj. Libr. VII. p. 155.

(t) HENR. VAN ERR. Chron. bl. 107, 108.

(9) Het oorspronkelyk verding, door die van Har-derwyk, met *Floris van Egmond*, Graave van Buuren enz. Capitein Generaal van Keif. Majest. in desen synen *Nederlanden*, gemaakt, en gedagtekend den *tweeften dach in Julio*, vindt men by *J. SCHRASSERT*, *Beschr. van Harderw.* II. Deel, bl. 64.

bragt kon worden. Zy stelden 'er zo veel gewigts in, dat zy 'er gaarne eene goede somme toe besteeden wilden. Ook zогten zy den Stadhouder, door vleijende woorden, en den Griffier du Blioul, die veel ten Hove vermogt, door beloften, te beweegen, om 'er de hand aan te houden (v). Hoogstraaten en du Blioul waren ook beide gemagtigd, om met den Bischop in onderhandeling te treden. Doch de Hollanders kreegen hunne begeerte niet. Brabant hadt, zo wel als Holland, tot den oorlog tegen de Gelderschen, en het bemagtigen van Utrecht geholpen. Hierom bewerkte men te Utrecht, dat het weereldlyk gebied over de Stad en het gantsche Nederstigt aan den Keizer, als Hertog van Brabant en Graave van Holland, en niet als Graave van Holland alleen, werdt opgedraagen. Dit geschiedde in Oogstmaand (w). De Graaf van Hoogstraaten ontving, federt, den eed, in 's Keizers naam, van de Staaten van 't Nederstigt, en deedt hun dien, insgelyks, in Wyn- en Slagtmaand (x): en in Herfstmaand des volgenden jaars, werdt deeze overdragt, door Paus Klemens den VII, bekragtigd (y). Karel de V. zag dus, binnen zes jaaren, zyn gebied uitgebreid over drie Nederlandsche gewesten, Friesland, Utrecht en Overysfel (1). Het Slot Vredenburg werdt,

KAREL II.
1528.

t Geluk.

Karel de
V. wordt
Heer van
Utrecht.

- (v) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 84, 86, 87, 94.
 (w) Groot Utrechtsch Plakaarb 1. Deel, bl. 3. enz.
 (x) Id. ibid. bl. 16. enz.
 (y) Id. ibid. bl. 26. HORTENS. de Reb. Ultraj. Libr. VII. p. 175. MIRÆUS Donat. Belgic. Libr. II. Cap. CXXXV. CXXXVI. CXXXVII. Tom. I. Oper. Diplom. p. 600, 603.

(1) Een groot getal van stukken, tot deeze Overdragt behoorende, zyn onlangs uitgegeven, door C. P. HOYNEK VAN PAPENDRECHT, in de *Analecta Belgica* Tom. III. P. 1. p. 17-117.

KAREL II. ten deezen tyde, op 's Keizers last, te Utrecht, 1528. begonnen: waardoor de Stad, sedert, zo lang her stondt, in toom gehouden werdt (2).

De Stadhoud. Terwyl men, te Utrecht, over de opdragt
houder van 't Nederstigt, handelde, werdt de oorlog
doet we- tegen de Gelderschen voortgezet, en 't beleg,
derom in Hooimaand, geslaagen voor Tiel (a). Dit
eene Be- gaf gelegenheid tot eene nieuwe Bede aan de
de aan Staaten, die, door den Stadhoud. ten zelfden
Holland. tyde, op eene Dagvaart te Gorinchem gedaan
werdt. Hy vertoonde hun, dat men, tot den
„ eersten van Wynmaand toe, in 't veld
„ zou moeten zyn, en dat het gene 'er van de
„ ingewilligde Beden komen moest, niet ver-
„ der dan tot den een-entwintigsten van Hooi-
„ maand kon strekken; ten deele, om dat de
„ Graaf van Buuren ruim honderd Knegten te
„ veel aangenomen hadt; rekening maakende,
„ dat Holland zeven-endertigduizend guldens
„ ter maand opbrengen zou, gelyk in 't eerst
„ geëischt was; en ten deele, om dat de Staa-
„ ten, met den eersten van Zomermaand, had-
„ den begonnen te rekenen, en nog wel maan-
„ den van dertig dagen; daar de Knegten maan-
„ den van agt-entwintig dagen rekenden, en
„ van den zeven-entwintigsten van Bloeimaand
„ begonden.” Hy maakte hiernit op, dat 'er,
tot den eersten van Herfstmaand toe, tot wel-
ken tyd, de Staaten meenden zorg te hebben
gedraagen, een-entwintigduizend zeshonderd
vyf-enveertig ponden, negentien schellingen,
vyf deniers te kort kwamen: waarby nog om-
trent zeven-endertigduizend guldens gevoegd

ZOU-

(2) HENR. VAN ERP Chron. II. 109.

(a) HENR. VAN ERP Chron. II. 108.

zouden moeten worden, zo men 't Leger, tot den eerften van Wynmaand, in 't Veld houden wilde, gelyk behoorlyk was. De Staaten booden aan, de eerfte post te willen vervullen, door den tweeden termyn der Bede van tagtigduizend guldens, die te S. Jans misse des jaars verviel, vooruit te betaalen: doch omtrent de tweede, verklaarden zy niet gelast te zyn: ook niet te kunnen besluiten, voor dat men de Unie met de Brabantsche Steden, voor twee maanden verlengd hadt. De Stadhouder verklaarde de voorbetaaling niet te kunnen goedkeuren (b). Doch over 't verlengen der Unie, tradt men terstond in onderhandeling.

't Verloopen der Knegten was ondertuschen oorzaak, dat men 't beleg van Tiel, in Oogstmaand, opbreeken moest. Men schreef dit verloop toe aan gebrek van gelegenheid, om op roof uit te gaan, ter oorzaake van de menigvuldige Vrywaaringen, die door de Oversten van 't vereenigd Leger, in Gelderland, verleend werden. De Knegten, niet mogende plonderen, leeden veel voor Tiel, en verteerden meer dan hunne soldy beliep, 't welk hen baloorig maakte, en verlopen deedt. De vrees, dat de Heer van Gelder hen in zynen dienst mogt neemen, deedt Holland en de twee Brabantsche Steden, te eer, tot het verlengen der geslooten Unie besluiten.

In Oogstmaand, werdt 'er, met Gemagtigden der Landvoogdesse, te Mechelen, over gehandeld. De Brabanders en Hollanders klaagden hier zeer over de Vrywaaringen, die oorzaak waren, dat de Knegten den vyand geene

KAREL II.
1528.

De Hollandsche
Knegten
verloopen.

XXX.
De Unie
mer de
Brabantsche
Steden, voor
twee

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. II. 85, 86, 87, 89.

KAREL II. 1528. genoegzaame afbreuk konden doen, terwyl 'er't gemeene Land geen voordeel altoos van hadt. De Gemagtigden gaven, op hunne beurt, te verfaan, dat men den vyand van hier Levensmiddelen toevoerde, 't welk hem niet minder styfde: merkende zy voorts aan, dat de Keizer ook geen voordeel van de Vrywaaringen genoot: waarop de Steden niet donkerlyk te kennen gaven, dat 'er de Legerhoofden best van voeren. Ook weezen zy aan, dat de Geldersche oorlog, ten behoeve des Keizers gevoerd wordende, ook, door den Keizer, zo niet geheel, immers voor een groot gedeelte, behoorde bekostigd te worden. Waarop van 's Keizers wege verklaard werdt, dat 'er tweeduizend Spanjaarden, onder den Heere van Roelx, gereed stonden, om in Gelderland te rukken, die, twee maanden, op 's Keizers kosten, dienen zouden: ook zou de Keizer den Stadhouder van Friesland en deszelfs Knegten voldoen. Dit maakte de Steden gemakkelyker, en de Unie werdt, in den aanvang van Herfstmaand, voor twee maanden, verlengd (c).

Verandering in de jongste geëischte Bede. Kort hierna, vorderden Buuren, Hoogstraateu en du Blioul, Gemagtigden der Landvoogdesse, in de plaats der jongst geëischte Bede, eene verzegeling van één duizend guldens 's jaars, die, na verloop van drie jaaren, tot 's Keizers lasten komen zou; en eene geldligting van zestenduizend guldens, van de Staaten van Holland, te Gorinchem, ter Dagvaart beschreeven. Alle de Leden stemden tot de verzegeling. Haarlem en Gouda alleen verklaarden, dat zy, in hunne Steden, geene koopers zou.

(c) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 90, 91, 92, 93.

zouden kunnen vinden. Amsterdam zeide, dat KAREL II. 1528.
 zy ook geen raad wist tot meer koopers dan voor haar aandeel, en niet tot een zesde toe. Het opneemen van zestienduizend guldens werdt insgelyks in 't algemeen goedgekeurd, behalve door Delft en Gouda. Doch alle de Leden drongen sterk, op het afdoen van allerlei Vrywaaringen, en begeerden, dat de Graaf van Buuren de Tieler- en Bommelerwaard terstond zou doen plat branden. De Graaf, wiens Graaffchap Buuren tegen de Nederbetuwe *gecontrefaat*, of gevrywaard was, gelyk 't Land van Kuik tegen dat van Kessel, antwoordde, dat dit zo blyven moest, ten ware men zyne onderzaaten liever, ten koste van 't Land, beschermen wilde. Doch 't gene hy verder gebrandschat hadt verviel binnen weinige dagen, wanneer hy gereed was te branden. De Graaf van Rennenberg, Kapitein van Holland, verklaarde hier toe ook, op den eersten last, bereid te zyn.

Dit viel voor op den veertienden van Herfst- Vrede met Gelders.
 maand. Doch op den twintigsten, werdt 'er een Bestand van tien dagen met de Gelderschen gesloten. Men was reeds, eenigen tyd geleeden, te Gorinchem, met hen in onderhandeling geweest over eene Vrede, die, eindelyk, op den vyfden van Wynmaand, gesloten werdt (d). De voornaamste voorwaarden derzelve liepen op deezen zin: „ Hertog Karel zou afstand doen „ van 't Verbond met Frankryk, en van alle „ andere verbonden, ten nadeele des Keizers, gemaakt. Deeze verbondt zig tot het „ zelfde, ten opzigte van den Hertoge. De „ Her-

(d) MR. AERT VAN DER GORS Regist. N. 95, 96, 97.

KAREL II.
1528.

„ Hertog zou Gelder en Zutfen voor zig en
 „ zyne mannelyke en vrouwelyke nakomelin-
 „ gen van den Keizer, *als Hertog van Brabant*
 „ *en Graave van Holland*, ter leen houden, en
 „ by gebrek derzelven, zouden deeze Landen
 „ aan den Keizer vervallen. Op gelyke voor-
 „ waarden, werden ook Groningen en de Om-
 „ melanden, Koeverden en 't Landschap Dren-
 „ te aan den Keizer afgestaan. De Hertog
 „ moest den Keizer trouw belooven, en met
 „ de wapenen ten dienst staan: en deeze ver-
 „ bondt zig daartegen, om den Gelderschen
 „ geene schattingen op te leggen. Ook zou hy
 „ de Oostenryksche bezetting, uit Harderwyk,
 „ Hattum en Elburg ligten, en Montfoort, in
 „ 't Overkwartier van Gelder, den Hertoge
 „ terstond inruimen. Wyders verbondt hy zig,
 „ Hertoge Karel, zo lang deeze leefde, zestien-
 „ duizend goudguldens jaarlyks te zullen be-
 „ taalen, en tweehonderd envyftig Ruiters
 „ voor hem te zullen onderhouden, van wel-
 „ ken 'er egter altoos vyftig tot 's Keizers
 „ dienst gereed zouden moeten staan. Ook be-
 „ dong hy in Gelderland vry te mogen werven.
 „ Na 't beëedigen en bezegelen van dit Ver-
 „ drag, welk door de wederzydsche Grooten en
 „ voornaamste Steden gefchieden moest, be-
 „ loofde de Keizer zig te zullen onthouden van
 „ het voeren der naamen en wapens van het
 „ Hertogdom Gelder en 't Graaffschap Zut-
 „ fen (e).”
 „ Met dit Verdrag, scheen de langduurige Gel-
 „ dersche Kryg ten einde gelooopen te zyn. Doch
 het

(e) Chartr. van Brab. te Vilvoorde, *Agste Boyenk. Laad. Le*
Br. de Sars. 2. D. PONTANUS Libr. XI. p. 75°.

het werdt zo kwalyk onderhouden, dat men, KARELII.
1528.
binnen weinige jaaren, tot een tweede verdrag komen moest. De Hollanders hadden egter nu minder dan te vooren van de Geldersche vyandelykheden te lyden, waarom wy 'er slegts, op zyne plaats, in 't voorbygaan, verslag van zullen doen.

Holland hadt, tot hiertoe, den meester last van den Gelderschen Kryg gehad, en daarom sterkst naar de Vrede verlangd. Men hoopte 's Lands Geldmiddelen, die, door den oorlog, in slegten staat waren geraakt; gedurende de Vrede, eens wederom op beteren voet te zullen brengen. Doch op den tweeden dag na 't treffen derzelve, deden de Gemagtigden der Landvoogdesse den Afgevaardigden der Staaten, die nog te Gorinchem byeen waren, eene nieuwe Bede van honderd entagtigduizend ponden van veertig grooten, in drie reizen te betaalen; vertoonende zy, dat deeze somme, die, na aftrek der kwytsheldingen, maar honderd en twintigduizend ponden blyven zou, boven de gewoone Bede, volstrekt vereischt werdt, tot het aanleggen van nieuwe sterkten, te Utrecht en elders, in 't Stigt, ter beveiliging van Holland; tot onderhoud van twaalfhonderd Knegten en tweehonderd paarden in dezelve; en om den Keizer te gemoet te komen in het voldoen der beloofde penningen aan den Heere van Gelder en den Bischop van Utrecht. De Afgevaardigden van Holland, niet gelast om op deezen eisch te antwoorden, deden de Staaten, tegen den dertienden van Wynmaand, in den Haage, beschryven. De Leden, bedugt, dat de Knegten, die nog onbetaald waren, de

Bede van honderd entagtigduizend ponden.

KARELII. Geldersche Plaatsen niet zouden willen ruimen, of dat zy, zo ze 't deeden, hunne betaaling in Holland zouden komen zoeken, beslooten eenpaarig, Gouda alleen uitgenomen, dat men drie-enveertigduizend guldens van deezen eisch toestaan zou, tot betaalinge der Knegten. Doch de Gemagtigden der Landvoogdesse, hiermede niet vergenoegd, hielden zo lang aan, dat de Staaten, te Utrecht beschreeven, in 't begin van Slagtmaand, nog tagtigduizend ponden toestonden, mids men 'er de Landluiden, die in den oorlog met wagens en paarden ge diend hadden, uit betaalen, en hun, ter oorzaake van deezen Kryg, geene nieuwe Bede meer doen zou. Toen ontbraken 'er, aan de eerste Bede, te Gorinchem gedaan, nog twintigduizend ponden, die de Staaten, gedrongen door den Stadhouder, na verloop van eenige dagen, ook aannamen op te brengen, en by verzegeling van duizend ponden jaarlyksche losrenten, die buiten Holland gekogt werden, vinden moesten. Amsterdam verzegelde hiervan een zesde deel op zig zelf (f).

XXX.
Geschenken, aan Stadhouders en anderen gedaan.

Toen dit afgedaan was, werdt 'er, ter Vergaderinge van Holland, gehandeld over het doen van geschenken aan sommigen, die Utrecht onder den Keizer hadden helpen brengen. Men hadt den Graave van Buuren te voren reeds duizend goudguldens, den Griffier du Blioul agthonderd, Meester Leonard Hardink tweehonderd guldens beloofd. Men sloeg ook voor, om den President en eenigen Raaden van Holland samen tweeduizend guldens toe te leggen. De meeste Leden stemden gereedelyk

tot

tot het doen deezer geschenken (g), zo dat KARELII. 1528.
 zy, waarschynlyk, sedert, gedaan zullen zyn. Wat laater, nam men ook in overweeging, om den Stadhouders van Holland een geschenk te doen: dien van Friesland werden, om zyne getrouwe diensten, ten minsten zeshonderd guldens toegelegd (h).

Terwyl het Bestand met Frankryk duurde, XXXI. Kame ryksche Vrede.
 werdt 'er, door wederzydsche Gevolmagtigden, te Kameryk, over eene Vrede gehandeld, waartoe Karel en François even zeer begonden te neigen. De Keizer voorzag, dat hem de Lutherfche Vorsten, in Duitschland, haast werks genoeg verschaffen zouden. Ook vreesde hy voor eenen inval der Turken. De Koning van Frankryk zag zig t'eenemaal ontbloot van geld. Beide hadden ze derhalven gewigtige redenen, om naar voorfagen van Vrede te luisteren. De onderhandelingen, te Kameryk, werden, egter, eenen geruimen tyd, fleepende gehouden. De Staaten van Holland hadden 'er ook hunne Gemagtigden, voornaamlyk om zorg te draagen, dat den Hollandfchen Koopluiden vergoeding toegelegd werdt van de fchade, hun, door de Franschen, met naame door die van Normandye en Bretagne, ter Zee aangedaan (i). En in Hooimaand des jaars 1529, 1529.
 begaven zig ook derwaards de Landvoogdes Margareet en de Hertogin van Angoulême, Moeder des Konings van Frankryk, om de laaste hand te leggen aan de Vrede, die, eindelyk, op den vyfden van Oogstmaand, getekend werdt.

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regift. bl. 102.

(h) MR. AERT VAN DER GOES Regift. bl. 106, 104, 102, 136, 143.

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regift. bl. 94, 105, 113, 115.

KARELII. werdt. Het Verdrag van Madrid werdt 'er, ^{1529.} in de voornaamste punten, door bekragtigd, met naame in de meesten der genen, welken wy 'er, hier voor (*k*), uit hebben aangetekend. Alleenlyk werdt 'er de Hertog van Gelder, als Bondgenoot des Keizers, in aangemerkt; doch 't verdient zyne bedenking, dat de Keizer, in 't hoofd van 't Kameryks Verdrag, en in verscheiden' stukken, tot hetzelfde behoorende, de naamen nog voert van *Hertog van Gelder en Graaf van Zutphen*, onaan gezien hy, by het Verdrag van Gorinchem, onlangs, afstand van dezelven gedaan hadt. Voorts werdt de opperste magt over de Graafschappen van Vlaanderen en Artois, by de Kameryksche Vrede, aan den Keizer afgestaan. Het twintigste Artikel betrof de Nederlanden en ook Holland en Zeeland in 't byzonder. Het Regt van *Aubaine*, volgens welk, in Frankryk en in een gedeelte der Nederlanden, niemant van zyne nabestaanden erven kon, dan die gebooren was, in het Land, alwaar de erfenis gelegen was; werdt 'er, voor de Nederlanders, in Frankryk, en voor de Franschen, in de Nederlanden, door afschaft (*l*). Ten zelfden Dage en Plaatsse, werdt ook een Verbond van Vrede en Vriendschap geslooten, tusfchen den Keizer en Henrik den VIII, Koning van Engeland (*2*);

Regt van
Aubaine
afge-
schaft.

(*k*) Bl. 460.

(*l*) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. II. p. 7—42.

(*2*) Wy maaken hier te liever van dit Verbond mee Engeland gewag, om dat het, in de Engelsche *Atta*, door den Heere RYMER uitgegeven, niet gevonden wordt, en hierom, aan den Engelschen Historiefchryver, DE RAPIN THOYRAS, onbekend geweest is, verwonderende hy

waar door de handel op Engeland wederom **KAREL II.**
volkomen hersteld werdt. Het werdt, zo wel 1529.
als het Verbond van Vrede met Frankryk,
terstond in Holland afgekondigd (m). Men

vindt, dat het Verbond met Frankryk, door
de wederzydsche Staaten, bevestigd geworden
is. In Holland, geschiedde zulks, in Sprök-
kelmaand des volgenden jaars, door de Abten
van Egmond en Bern, eene byzonderheid, my,
buiten dit geval, nimmer voorgekomen; door
vyf Edelen, en door de zes groote Steden (n).

De Hollandsche Gemagtigden op de Vrede-
handeling te Kameryk, Meester Aert van der
Goes, 's Lands Advokaat, en Meester *Joost*
Bets, Pensionaris van Dordrecht, in wiens
plaats, naderhand, Meester Andries Jakobs-
zoon van Naarden, Pensionaris van Amsterdam,
werdt afgezonden, hadden ondertuschen ver-
geeffsche poogingen gedaan, om vergoeding te
bekomen van de schade, den Hollanderen en
Zeeuwen, geduurende het Bestand, door de
Franschen, toegebracht; schoon zy dezelve,
ook na 't sluiten der Vrede, tot in Slagmaand
toe, hadden voortgezet. De Staaten, toen ver-
neemende, dat 'er van Frankryk geene ver-
goe-

De Hol-
landers
konden
te Kame-
ryk geene
vergoe-
ding van
schade
krygen.

(m) Repert. der Plakaat. van Holland, bl. 14.

(n) Mr. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 123.

hy zig (Tom. V. p. 278) dat 'er ten deezen tyde, geen
byzonder Verbond tuschen Karel den V. en Henrik den
VIII. geslooten werdt, daar Henrik den Keizer, te voo-
ren, openlyk, den oorlog verklaard hadt. Doch zulk
een Verbond is 'er inderdaad geslooten geweest, en, niet
lang na de *Historie van de Rapin Thoyras*, uit een Re-
gister van Vredehandelingen, berustende ter Rekenkamer
van Rysfel. geheel in 't licht gegeven, door Du Mont
Corps Diplomat. Tom. IV. P. II. p. 42.

KARELII. goeding te hoopen was, leverden der Land-
 1529. voogdesse een smeekschrift over, waarin zy verzogten, beslag te mogen leggen, op de Fransche goederen in Holland. 't Schynt ook dat men hiertoe gekomen is (o). Doch welk een uitslag deeze zaak gehad hebbe, is my niet gebleeken.

XXXII. Terwyl de onderhandelingen te Kame-
 Bede aan ryk nog duurden, hadt de Landvoogdes alle de Nederlanden, in Bloei maand, te Brusfel beschreeven. Hier deedt zy eene Bede aan Brabant, van tweehonderdduizend guldens *current*, aan Vlaanderen, van tweehonderdduizend Kroonen, en aan Holland van honderdduizend Kroonen, tot het Huwelyk van den Keizer, de geboorte van zynen eersten Zoon, en zyne reize naar Italie; te betaalen in zes jaaren, en nog tagtigduizend guldens, tot onderhoud der Knegten en opmaakinge van het Slot Vredenburg, te Utrecht. De Staaten van Holland, kort hierop, in den Haage beschreeven, toonden weinig genegenheid, om in deeze Beden te bewilligen. De Edelen alleen sloegen voor, om, tot voldoening van beide de Beden, honderdentwintigduizend ponden van veertig grooten toe te staan. Doch, buiten Dordrecht, Haarlem en Amsterdam, hadden zy geen gevolg van Steden, klagende deezen, zo wel als de Edelen, over 's Lands armoede, door voorige oorlogen en tegenwoordige sterfte onder 't Rundvee, veroorzaakt. Ondertuschen liet de Landvoogdes zig verluiden, dat zy, zonder dat de geheele Bede toegestaan werdt, niet te vrede zyn zou. Zy stondt 'er te sterker op, om dat de Kei-
 zer

zer thans geld noodig hadt tot den togt naar I-^{KARELII.} talie, alwaar hy, onder anderen, voorhadt, zig ^{1529.} door den Paus te doen kroonen. Doch de Hol- landers, oordeelende dat de Keizer verplicht was, zelfs het versterken van Utrecht te bekostigen, begreepen nog ligter, dat zy ongehouden waren, hem geld te schieten, tot het doen van nieuwe overwinningen in Italie. Ten Hove, alwaar de Staaten in Hooimaand wederom beschreeven waren, bewoog men hen egter, om der Landvoogdesse volkomen genoeg te geven, en in 't geheel tweehonderdduizend guldens toe te staan, mids men geene Brouweryen ten platten Lande meer toeliete en den Staaten voortaan geen onderhoud van Knegten of Vestingen buiten Holland meer opleide. De Advokaat van der Goes vertoonde der Landvoogdesse, sedert, in een byzonder gesprek, de kleinheid en armoede van Holland, onder anderen zeggende, dat het minste Kwartier van Brabant meer inkomsten hadt dan gantsch Holland. Hy zocht haar te doen begrypen, dat men 't Land geen' nieuwen last opleggen moest, voor dat het een weinig op zyn verhaal gekomen was. Naderhand, bragt hy zyne redenen in geschrift en op de Dagvaart: alwaar zy onderzocht werden, eer hy vryheid kreeg, om ze der Landvoogdesse toe te zenden (p). Doch men hadt ten Hove 't geld te noodig, om hier ooren naar te hebben. De Staaten bewilligden, in Hooimaand, in honderd- endertigduizend Kroonen (q). Aan Zeeland ge- Staat van schiedde, ten deezen tyde, eene Bede van der- Zeelands tigduizend ponden van veertig grooten 's jaars, schulden.

VOOR

(p) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 107, 108, 109, 111, 112, 113, 116, 120.

(q) Repert. der Plak. van Holl. bl. 15. Memor. DE JONCE f. 38a

KAREL II. voor den tyd van zes jaaren, in welke de Staaten, 1529. onaan gezien het Land toen meer dan zeven-en vyftigduizend ponden ten agteren was, in Wynmaand, bewilligden (r). De Keizer deed de reis naar Italic, waartoe hem, onder anderen, deeze Beden waren toegestaan, in den Herfst deezes jaars: steekende van Barcelona af, met eene groote Vloot, meest Hollandsche en Zeeuwfche schepen (s). Hy landde te Genua: doch werdt, eerst op den vier-entwintigften van Sprokkelmaand des volgenden jaars, te Bononie, en niet te Rome, gelyk zyn voorneemen geweest was, door Paus Klemens den VII, tot Keizer gekroond. Midlerwyl, hadt Filibert van Chalons, Prins van Oranje, op 's Keizers last, het beleg geslaagen voor Florence, welke Stad de Keizer voorhadt te bemagtigen, ten behoeve van 's Pausen Neef, *Alexander de Medicis*, aan wien hy zyne natuurlyke Dogter, *Margareet*, ten Huwelyk beloofd hadt. De Stad gaf zig, eerst in Oogstmaand, over, na dat de Prins van Oranje, kort te vooren, in een gevegt gefneuveld was. Hy hadt, by uitersten Wil, *René van Nasfau*, Zoon van Graave Henrik en van 's Prinsen eenige Zuster, Claude van Chalons, tot zynen erfgenaam verklaard (t), die 't Prinsdom van Oranje in den Huize van Nasfau overgebragt heeft. De Keizer was, reeds in Lentemaand te vooren, naar Duitschland, en van daar naar de Nederlanden verrokken. 't Verslag van zyne verrigtingen, aldaar spaaren wy, tot het volgende Boek.

(r) Act: by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 422.

(s) REIGERSB. II. Deel, bl. 420.

(t) J. DE LA PISE Tabl. des Princ. d'Orange, p. 197.